

XXIII.

ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI
KONFERENCIA

HUMÁN TUDOMÁNYI SZEKCIÓ
ELŐADÁSAINAK

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓI

MISKOLCI EGYETEM
1997.

1. Magyar irodalomtörténet

I.

A dolgozat címe: Az Amade László-életmű filológiai problémái

A szerző neve: Ajkay Alinka

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.- régi magyar irodalom III.- latin II.

Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Hargittay Emil egyetemi tanár

Amade László egyike a XVIII. századi csaknem elfelejtett lírikusoknak, aki korának legnépszerűbb világi költője, a könnyed rokokó dal megteremtője volt. Kortársai körében hallatlan népszerűségnek örvendett, sokan másolták, utánozták, műveit népdalként énekelték. S talán ezért olyan különös, hogy halála után mindössze hatvankét évvel már saját unokaöccse – aki elsőként adta ki verseit – már alig tudott néhány mondatot írni életéről. A XIX. század végén Négyesy László készítette el újra az Amade-versek kiadását. Azóta e század első felében különböző folyóiratokban megjelent néhány addig kiadatlan vers, és két monográfia. Dolgozatom célja az Amade László életével és verseinek kiadásával kapcsolatban fölmerült filológiai problémák összegzése, a vonatkozó szakirodalom és a kéziratos forrásanyag egy részének feldolgozása alapján.

I.

A dolgozat címe: Szombathelyi Tamás sermói

A szerző neve: Árvay János

A szerző szakja, évfolyama: latin-ógörög IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Fodor Adrienne tudományos főmunkatárs

A dolgozat tárgya a magyarországi pálos rend középkori kultúrájának egy becses dokumentuma, Szombathelyi Tamás pálos rendfőnök (1476-1480; 1484-1488) latin nyelvű egyházi beszédei. E prédikációk (sermones, exhortationes) egy XVI. század elejéről származó kéziratos könyvben, a budapesti Egyetemi könyvtár Cod. Lat. 114. számú kódexében maradtak fenn.

A beszédgyűjtemény darabjai közül nincs mindegyik teljességgel kidolgozva: azt a célt szolgálták ugyanis, hogy, a kevésbé művelt vikáriusok, perjelek is eleget tudjanak tenni kötelességüknek, prédikálni tudjanak a kolostorokban tett látogatásaik a visitációk, és a minden vasárnap tartandó káptalanok alkalmával. A beszédek elemzésével jelentősen kiegészíthetjük a visitáció lefolyásáról más források alapján alkotott képet, beleértve a liturgikus vonatkozásokat is.

Megállapíthatjuk továbbá, hogy a renden belül a prédikáció ez idő tájt jobbra a rendi szabályzat ismertetésére, illetve annak magyarázatára szorítkozott. Szombathelyi regulamagyarázatot is írt, ami ugyanebben a kódexben található *Expositio regulae B. Augustini episcopi* címmel, és aminek egyes témáival az exhortációkban is találkozunk. A szoros kapcsolatot jelzi az is, hogy *Expositió*jából – némi átformálással – teljes szövegrészeket emelt át beszédeibe.

Általános az a nézet, amely szerint a pálos rend XV. század végi szellemiségére hatással volt a németalföldi spirituális mozgalom, a *devotio moderna* is. Felmerül a kérdés, alátámasztható-e ez a tétel Szombathelyi sermóinak vizsgálatával. Ez irányban mindenképpen csak óvatos lépéseket tehetünk. Szem előtt kell tartanunk, hogy a mai értelemben igen kevésbé foghatók fel ezek a beszédek önálló irodalmi alkotásokként: különböző egyházi szerzők műveiből dolgozta össze azokat írójuk. Elsődleges forrásoknak ugyanaz a két munka tekinthető, amelyek ötvözéséből az *Expositio* született (utaltunk már a beszédek és ez utóbbi kapcsolatára): Hugo de S. Victore és Humbertus de Romanis regulamagyarázatai. Egyikük sem kapcsolható a *devotio modernához*.

Összegzésképpen azt mondhatjuk, hogy Szombathelyi sermói fontos adalékokkal szolgálnak a magyarországi pálos rend XV. századvégi állapotának megítéléséhez, de ennek gyökeres átfarmálását nem teszik szükségessé. További vizsgálat tárgya lehet szerzőnk *Expositió*ja.

A dolgozat címe: Bűn és büntetés drámája Bornemisza Péter műveiben

A szerző neve: Balogh Ilona Judit

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara

A témavezető neve, beosztása: Dukkon Ágnes főiskolai tanár

Bornemisza Péter (1535-1584) egyike a magyar reformáció első jelentős prédikátorainak. Egész életműve fáradhatatlan egyházszervezésről és egyházigazgatásról tanúskodik, amelyben az erkölcsi tanítás volt a főszerep. Irodalmi és teológiai írásaiban egyaránt foglalkoztatta a jó és gonosz kettőssége, a bűnök természete.

Dolgozatomban megvizsgálom Bornemisza viszonyulását a bűnök, a bűnös ember problematikájához az Élektra-fordítás (1558), valamint a prédikációk (Postilla, 1573-1579; Foliópostilla, 1584) tükrében.

Egyértelműen megállapítható, hogy az Élektra-fordítás a 16. századi magyar társadalomnak számos jegyét tartalmazza, azonban a kor lenyomatát nem szabad csupán ezekben az elemekben látni. A Bornemisza által nyíltan vállalt szabadon fordítás legfőbb célja ugyanis a drámában megfogalmazódó erkölcsi elvek és a keresztény tanítás tökéletes összehangolása volt. Ennek során szükségszerűen változott át az antik vérbosszú Isten büntetésévé.

A prédikációk tetemes részét szintén a bűnöknek, az „ördögi kísérteteknek” szentelte. A műfaj eleve meghatározta a célzatosságot, azonban gyakorta nem a kívülálló prédikátor szólal meg, hanem egyes szám első személyben az ember, azaz Bornemisza leírta saját küzdelmeit is, amelyeket az ördöggel vívott. Véleményem szerint a szubjektum ezen megnyilatkozásait a magyar vallomás-irodalom előfutárának tekinthetjük.

Művei alapján megállapíthatjuk, hogy Bornemisza nem az abszolút erkölcsű egyházi személy képében közelített az emberi gyarlósághoz, hanem a kísértéseknek maga is szenvedője volt.

A dolgozat címe: A Müncheneri Kódextől a Vizsolyi Bibliáig (Bibliafordítások összehasonlítása egy ó- és egy újszövetségi példa alapján)

A szerző neve: Balogh Katalin

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem II.

Az intézmény neve: Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Mózes Huba egyetemi docens

Tanulmányomban különböző fordítású ó- és újszövetségi részletek segítségével próbálom bemutatni, hogyan küzdöttek meg XV. és XVI. századi értelmiségiek (szerzetesek, másolóbarátok, protestáns prédikátorok) a korabeli nyelv lehetőségeivel. Az Ószövetségből József és Potifárné történetét (IMóz 39, 11-20) választottam, ugyanis ez a bibliai részlet önmagában is kerek elbeszélés, amely a világirodalomban máig népszerűségnek örvend. Az újszövetségi részletet János evangéliumából vettem. A lábmosás története (Jn 13,4-10) véleményem szerint nagyon fontos és mindig aktuális üzenetet közöl.

Az ószövetségi részletet három, az új szövetségi részletet kilenc bibliafordításban vizsgáltam. A szövegek beszerzése és az olvasatok elkészítése után célt elsősorban a szövegek összevetése volt. A könnyebb elemezhetőség kedvéért mindkét bibliai részletet kisebb részekre bontottam.

Elemzésem eredményeként elmondható, hogy a fordítók általában szövegűségegre törekedtek (hiszen a fordítások nagyon hasonlóak egymáshoz), tény azonban, hogy még sincs köztük két egyforma szöveg. A különböző szövegezési módok a magyar nyelvű szépprózai elbeszélő irodalom előkészítésében játszottak szerepet.

A dolgozat címe: Nederlandstalige autobiografie in de 20e eeuw
(Monica van Paemel, Gerrit Komrij)

A szerző neve: Balogh Katalin

A szerző szakja, évfolyama: német-lengyel V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Sofie Gielen lektor

Ik probeer het antwoord op de vraag te vinden, wat autobiografie betekent, hoe het is gegroeid in de loop van de tijd, en wat de karakteristieke kenmerken ervan zijn. De bedoeling van het werkstuk was deze problemen na te gaan aan de hand van de autobiografische romans *De vermaledijde vaders* van Monica van Paemel en *Verwoest Arcadië* van Gerrit Komrij.

Het doel van mijn werk is niet alleen de overeenkomsten tussen literatuur en werkelijkheid na te gaan, maar ook leven en werk en kunstovvattingen van deze twee auteurs te vergelijken. Het is natuurlijk niet eenvoudig, omdat Monica van Paemel erg feministische trekken heeft in tegenstelling tot Komrij, die homoseksueel is. Ze willen ons echter in en met hen autobiografieën iets vertellen, iets uitleggen, namelijk dat het meest innerlijke van de auteurs via de literatuur te voorschijn komt.

A dolgozat címe: A véges és végtelen egymásba fonódása Weöres Sándor *Talizmán* című versében

A szerző neve: Balogh Kinga

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem III.

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Nagy L. János főiskolai tanár

Ez a munka egy vers szemiotikai elemzését kísérli meg: felhasználja mind az írott/nyomtatott, mind a hangzó médium fontos tényezőit; utal a nyelvi és nem nyelvi összetevőkre egyaránt. Célja egyrészt az, hogy a szöveg fonológiai alapozású értelmezését bemutassa, másrészt kísérletet tesz a forma és a szöveganyag mint tartalom összefüggéseinek megvilágítására. A dolgozat tárgya az írott/nyomtatott és a hangzó matéria elemzése: tartalmi és szerkezeti vizsgálódás. Ehhez az idézett szerzők módszerei nyújtottak segítséget: azok az eljárások, amelyek az értelmezésben a legtöbbet hozták.

Az elemzés a nyomtatott megjelenési forma szerkezeti jellemzőinek vizsgálatával kezdődik, és ebben a szerkezetben az irányok bemutatásával folytatódik. Ezt követik a hangzó forma sajátosságai, ez után a dolgozat megvizsgálja a cím és a versegész értelmezési lehetőségeit, majd a *Talizmán* struktúrájának és középkori, újkori mágikus számnégyzetek szerkezetének összevetése következik.

A dolgozat nyelvi és nem nyelvi tényezők együttesét elemzi Weöres Sándor versszövegének értelmezésében. Bemutatja azt a változatosságot, amely a szabályos ismétlődésekkel elérhető, s ezzel új elemzési lehetőségeket villant fel.

A dolgozat címe: Interpretazione de „Le città invisibili” di Italo Calvino

A szerző neve: Balogh Péter Róbert

A szerző szakja, évfolyama: olasz nyelv-tanár III.

Az intézmény neve: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Hoffmann Béla főiskolai docens

Con un'analisi dell'opera di Italo Calvino „Le città invisibili” (edita nel 1972), che partisse da numerosi punti di vista, mi sono prefisso lo scopo di illustrare e tentare di chiarire, attraverso quanto testimoniato dal sistema di valori presente nell'opera, la funzione che esso ha come apportatore di valori nella riflessione calviniana.

La struttura dell'opera ha reso necessario l'impiego di diversi metodi di analisi e di avvicinamento all'opera stessa: sulla base di questo, l'elaborazione dell'analisi dei motivi combinatoriali e delle descrizioni delle città hanno trovato un avvicinamento particolarmente conveniente nei metodi semiotici e simbologici, mentre l'analisi continuata del corsivo (cornice) ne ha richiesto uno psicoanalitico; l'esame dello schema narrativo è stato condotto con criteri strutturalistici.

Quanto propositomi, ovvero l'indagine e la flagranza della ars combinatoria della conoscenza, come dell'umanesimo eroico, è stato premiato da successo, consentendomi di giungere alle conclusioni seguenti: il continuum dei modi della riflessione calviniana conduce in realtà dall'impossibilità di una reale conoscenza completa, attraverso l'umanesimo eroico fino alla glorificazione dell'attività umana; le modalità di conoscenza semiotica-combinatoria hanno un influsso determinante sulla concezione di città-società di Calvino, per cui posso affermare che le opere combinatoriali calviniane sono riconducibili ad un qualche archetipo combinatoriale.

A dolgozat címe: Esztétika és irodalom a XVIII-XIX. század fordulóján. Schedius Lajos esztétikai előadása 1801-1802-ből

A szerző neve: Balogh Piroska

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Szilágyi Márton egyetemi tanársegéd

A dolgozat filológiai munkán alapul: egy, az OSZK Kézirattárában található kéziratot latin előadásjegyzet (Lineae Primae...) felolvasásán, mely Schedius Lajos esztétikai előadását rögzíti.

Jelenti ez a szöveg átírását, kronológiai behatárolását és a szükséges jegyzetapparátus elkészítését névmutatóval. Az 1801-1802-es tanévben elhangzott előadás lényeges lehet az irodalomtörténeti kutatás számára, mivel Schedius – nyomtatott esztétikájával ellentétben – jelentős mennyiségű hivatkozást épít be előadásába mind világirodalmi anyagból, mind a magyar (akár kortárs) irodalomból.

Ezen anyag azonban nemcsak egyfajta kánon, avagy történeti horizont rekonstrukciójához kínált támpontot, hanem az összeválogatásban működtetett esztétikai szempontrendszeréhez is. Ehhez nyújt további segítséget az 1801-1802-es tanévben a fenti esztétikai anyagból vizsgázók (többek között Horváth István) vizsgatételeinek összefoglalása, Tentamen is. E rekonstrukciós eljárás pedig azért lényeges, mert Schedius 1792-től mintegy 50 éven át a Pesti egyetem esztétika tanszékének vezetője, állandó előadó – tanítványai voltak Horváth István, Szemere, Bajza, Vörösmarty. A tanulmány célja tehát nem csupán a korábbi, Toldy Ferenc-től eredeztethető Schedius-kép (latinul alkotó, ezért elszigetelt, hatás nélkül maradó esztéta) „revíziója”, hanem a korabeli egyetemi esztétikaoktatás beillesztése a kurrens magyar és külföldi esztétikai irodalom koordinátái közé.

Mivel a dolgozat kiadatlan szövegekre (Lineae Primae, Tentamen) épít, azok jegyzetapparátussal ellátott szövegét függékben csatolom.

A dolgozat címe: Gulliver Magyarországon
 A szerző neve: Balogh Tamás
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-XX. századi spec. képzés III.
 Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Ilia Mihály egyetemi docens

A dolgozat célja a swifti regényhős, Gulliver Magyarországi „útjának” ismertetése, a fordítások és a folytatások tükrében. A dolgozat külön hangsúlyt fektet Sebes Árpád *Doktor Gulliver a Sarkvidéken* című regényének elemzésére. A szöveg 1931-ben jelent meg, és ez ideig elkerülte az irodalomtörténészek figyelmét. A regény bemutatása: elhelyezése a magyar gulliveriádák sorában, a nyelvi lelemények ismertetése, a jó (szatirikus) és a kevésbé találó (didaktikus) részek összevetése, az önéletrajzi és az irodalom- és kultúrtörténeti elemek, utalások kimutatása a szövegben.

A dolgozat megírását a primer szövegek és az ezekkel foglalkozó tanulmányok, a korabeli kritikák, életrajzi adatok felkutatása előzte meg, ezt a primer szövegek – a fordítások esetében textológiai – vizsgálata és kategorizálása követte.

A dolgozat rá kíván mutatni arra, hogy a „mai napig tartó utazás” egyik állomása sem hagyható ki. Ennek érdekében veti össze a szövegfordítás-változatokat, a korábbi és későbbi szövegeket az elfeledett szerző, Sebes Árpád regényével.

A dolgozat címe: Pilinszky *Tékozlók* című verse és a költő második korszaka
 A szerző neve: Bedecs László
 A szerző szakja, évfolyama: filozófia IV.
 Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
 A témavezető neve, beosztása: Beney Zsuzsa egyetemi docens

A dolgozat Pilinszky egyik utolsó versének teljes körű elemzését igyekszik elvégezni. Az elemzés megvizsgálja a vers és a bibliai Tékozló Fiú-történet intertextuális kapcsolatait, s ahol kell, ehhez a költő prózai munkáit is mint releváns hivatkozási helyeket segítségül hívja. Kiindulásként megállapítást nyer, hogy a vers nem a bibliai példázat újramondása, bár az elsősorban a fiú-lány szembeállításra apelláló szerelmes versként való olvasat nem nélkülözheti a klasszikus példázatból nyert tanulságok figyelembevételét. A versben megszólaló hang hangoltságát azért fontos vagy a valláshoz, vagy a szerelemhez kötni, mert a megszólaló által közölt jelek, a kései Pilinszky-versek mind-egyikére jellemző tömörséggel, azaz a közlés üres helyeinek sokszoros fontosságával bírnak, s csak akkor dekódolhatók, ha legalább azt tudjuk, honnan jönnek. A *Tékozlók* című vers interpretációjának ez az egyik nem pusztán lehetséges, de szinte magából a versből következő módszere a Nagyvárosi ikonok mentén kettéosztható Pilinszky-líra második korszakának tipikus jellegzetességeit mutatja.

Az elemzés egyik központi kérdése annak megmutatása, hogy a vers nem önmegszólító, bár erre több motívum is utal. Az ezt védő érvek főként a beszélő helyzetének és a biblia hagyomány következményeinek találkozására utalnak, melyek, úgy tűnik, determinálják a beszélő szubjektum egzisztenciális megnyilvánulásának irányait, olyan értelemben, hogy a beszélő megszólalása csak egy betöltött én-te viszonyban értelmezhető, amely azonban nem szükségképpen exponálja a másik jelenlétét. Mindebből az következik, hogy ebben a versben nem a létet megelőző szót halljuk – mint például az Apokrif-ben –, hiszen a lét itt az együttlétben van meghatározva, ami igen éles cezúrát mutat a Pilinszky líra fentebb említett válaszvonalán.

Az utolsó bekezdésekben szóba kerül a tárgyalt mű és a kései József Attila-versek párhuzama, különös tekintettel a két költő bűnös-tudatának különbségeire, mely elvezet a kései Pilinszky-versek kulcsfontosságú „feloldó paradoxonjaihoz”.

II

A dolgozat címe: „A kérdések másról és másképpen szólnak” —
Márton László epikájának korai szakasza az *Átkelés az üvegen* „után”

A szerző neve: Bednatics Gábor

A szerző szakja, évfolyama: magyar-filozófia-összehasonlító
irodalomtudomány III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása:

A dolgozat részben irodalomtörténeti, részben pedig narratopoétikai indíttatású vizsgálódásai olyan távlatokat kívánnak nyitni Márton László epikai műveinek értelmezése előtt, amelyben a recepció áttekintéseihez és felismeréseihez képest – ugyanakkor azok mentén – talán újabb kérdéseket és részletesebb észrevételeket lehetséges megfogalmazni. Ehhez az interpretáció instanciájául kijelölt nagyregény, az *Átkelés az üvegen* nyújtja azt a perspektivikus alapot, amely felől szemlélve az alkotások alakulástörténete felvázolható. Azonban az ily módon kialakult, egy adott szöveghez viszonyított (újra)olvasási stratégia mellett, hogy a korai művek egyfajta teleologikus genezisének tárja fel, lehetővé teszi a viszonyítás teremtette újraértés produktív feltételeit is. Ennek érdekében a dolgozat mindhárom szövegnél más-más megközelítésmód alkalmazásával a mártoni prózaalkotásnak különböző aspektusait kívánja felmutatni, amelyek természetesen poétikai jellemzői az *Átkelés...-nek* is, de már a kisebb írásoktól eltérő funkcióban. A Nagy-budapesti Rém-üldözés esetében a kritikai fogadtatás által is kiemelt szerepű stilaritás kerül az értelmezés középpontjába, ahol a befogadói elvárások folyamatos érvénytelenítése a megalkotottság különféle szinten megjelenő megoldásainak tudható be. A Menedéket mint a szerző első teljes regényét interpretálva a fikcionálás jellemző vonásai válnak hangsúlyossá, még hozzá a narratív szövegek eredményezte imaginatív szövegszervezés nyomán. A Tudatalatti megálló bizonyos regiszterekből származó retorikája és az elbeszélés inszcenírozása kapcsolatának körvonalazásával az életműnek végül olyan (hangsúlyozottan nem örökérvényű és egyetemleges) értelmezése bontakozik ki, amely – a kulturális kód által formálódó intertextuális kapcsolatrendszer és a kortárs próza alkotásmódjához való viszony, illetve a fiktív és reális összefüggésének sajátos tematizálása figyelembevételével – Márton műveinek történeti elhelyezésére is kísérletet tesz.

A dolgozat címe: Faludi Ádám üzenettöredékeiről

A szerző neve: Belinszki Zoltán

A szerző szakja, évfolyama: tanító-művelődésszervező IV.

Az intézmény neve: Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző
Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Tóth Sándor főiskolai tanár

Faludi Ádám Tatabányán élő kortárs költő. Huszonhét esztendeje írja verses naplóját, publikál és gyűjti a róla szóló írásműveket. A dolgozat írója e páratlan teljességű forrásanyag felhasználásával próbálja megrajzolni a művész életnek főbb epizódjait. Lehetősége nyílik az alkotói korszakváltások háttérének felderítésére is. Elemzésekkel, példákkal mutatja be a költői mesterség elsajátításának Faludi-írásokban tettenérhető fokozatait.

Említést nyer többek között a homonimek kontrualásának egyik indítéka (az álnév alatt tisztábban, szabadabban alkotó lírikus esélye), az örömszöveg-gyönyörszöveg váltakoztatásának hatása (tudatosságot hiányoló, pózokba zavarodást sugalmazó kritika), a hazai beatnemzedék újrafelfedezése (a nagy generáció egyes tagjainak vonzódása a népies irányzathoz). Olvasható egy neo-neo védőbeszéd is, amely a hivatásos ítések által „nyelvfacsarónak” nevezett szerzőcsoportok létjogosultságát hirdeti. Egy vitathatatlanul tehetséges vidéki költő pályarajza tűnik elő: a század utolsó harmadának értékzavaros magyar literatúráját önnön példájával tisztító Faludi Ádámé. A dolgozat vitairatként az olvasói igények felkeltőinek és mívesen kielégítőinek érveit képviseli egyes irodalmi potentátok tekintélyuralma ellenében.

A dolgozat címe: A nyitottság poétikája: az értelmezések játéka a *Tengerszemben*

A szerző neve: Bengi László

A szerző szakja, évfolyama: irodalomtudomány III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Thomka Beáta egyetemi docens

Ha a mai irodalomtörténeti kutatások mind nagyobb jelentőséget tulajdonítanak Kosztolányi művészetének, ez csak annyiban válhat érthetővé és elfogadhatóvá, amennyiben az értelmezések még sokáig képesek új és termékeny kérdéseket, megközelítési lehetőségeket találni az életmű elemzéséhez. Ezért választottam dolgozatom tárgyának az Esti Kornélnál kevesebb figyelemben részesített *Tengerszem* című kötetet. Igyekszem szem előtt tartani a mű többrétűségét, a recepció felvetette kérdésirányokat is, azonban csak egy aspektust van lehetőségem részletesebben megvizsgálni: a jelentésintenciók heteronimitásának radikalizálását, az írások értelmezésének mind nyitottabbá váló játékterét. Ennek fő kifejezője a megalkotottság, a narráció perspektívái szerveződésének módja, a nézőpont bonyolítása. Ezt részletesen a Caligula hosszabb elemzése során mutatom be. E novella egyben a lehetséges interpretációk (akár egymást kizáró) sokféleségére is kiváló példa, hiszen gazdag recepciója a főhős cselekedetei motivációjának két olyan értelmezését is körvonalazza (a halálvágy és a divinizáció vágya), melyek egyaránt adekvátak tekintendők. A jelentős képzés divergens irányai mégis egységesülnek a kérdezés egzisztenciális, az emberi létet a halál fényében szemlélő szintjén. Így Kosztolányi utolsó éveinek novellái időbeli távolságuk, másságuk ellenére és által napjaink befogadói számára is jelentős, élő írások lehetnek.

A dolgozat címe: Kazinczy Zrínyi-centója

A szerző neve: Békési Gábor, Sváb Antal

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Kovács Sándor Iván egyetemi tanár

A dolgozat egy, a magyar költészet történetében ritka műfajnak számító cento vizsgálata Kazinczy *Zrínyi* című versének két variánsa alapján. Az első változat egy Berzsenyihez címzett 1811. május 22-i levélből való, a második Kazinczy G.H.I. álnéven megjelent rejtélyes nyomtatványából, melynek keltezési éve 1819. A két szöveg filológiai összevetése volt egyik célunk, s megállapítottuk, hogy meggondoltan törekszik az archaizálásra, kimeríti a Zrínyitől való pontos átvételek követelményét, egyszersmind saját szavait, kifejezéseit, sőt koncepcióját is beleszővi. A legérdekesebb kérdés Zrínyi ún. lengyel királyságának hangsúlyozása. Ezt a felsőmagyarországi Rákóczi-hagyománnyal magyarázzuk, t.i. II. Rákóczi Ferenc valóban aspirált a lengyel koronára. A filológiai vizsgálat mellett magyarázatot keresünk a nyomtatvány keletkezésére is. Több jel arra mutat, hogy Kazinczy ezt Festetics Györgynek szánta (neki dedikált hasonló művek kolligátumai is fennmaradtak); ebből az időből származik Kazinczy Festetics-ódája is.

Kazinczy Zrínyi-centójáról eddig csak a nyelvészeti szakirodalomban volt szó (Ruzsiczky Éva, Tompa József), irodalomtörténet-írásunk szinte említetlenül hagyta.

A dolgozat címe: A nemzet fogalma Kölcsey Ferenc hazafias lírájában
 A szerző neve: Bircsák Anikó
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-német III.
 Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara.
 A témavezető neve, beosztása: Ratzky Rita óraadó tanár

A Kölcsey költészetében megjelenő nemzetfogalom az egyik legfontosabb tényezője a magyar identitástudatnak azáltal, hogy Himnusza elnyerte a nemzeti imádság szerepét. A célom az, hogy Kölcsey *Himnusz* és *Zrínyi második éneke* című költeményei által összefüggéseiben láthatóvá tegyem a költőnek a nemzet fogalma köré felépített gondolatrendszerét az alább ismertetett szempontok alapján.

Kölcsey nemzetkonceptiójában a nemzethez való tartozás egyik döntő kritériuma a nemzeti nyelv használata. Elemzem ennek képi megjelenéseit az említett költeményekben, és gyökereit a herderi eszmék magyarországi térhódításával összefüggésében. A fenti tézisre alapozva dolgozatomban Szűcs Jenő nemzetértelmezését veszem irányadóként, aki megkülönbözteti a mindenkori állam- illetve kultúrmentet. A magyarság a kultúrmentek képviselője, közösség összetartó ereje ugyanis nem az államrendszer és a határok egyesítő erejében, hanem a közös kulturális tényezőkben rejlik.

Az erkölcsi vétkekből született közös nemzeti bünt tartja Kölcsey a magyarság eljövendő pusztulása okának. Szimbólum-rendszerében a külső és belső halált hozó ellenség (mint kánya, féreg) megjelenítése mellett hangsúlyt kap az erkölcstelenség képe is, a kígyó, a bűnre csábítás ősi alakja. A nemzet életbenmaradását, fejlődési lehetőségét a morálban, a jó és rossz különbözőségének látásában mutatja meg.

Az etikai eszmék szabályzó szerepét gondolatrendszerében a vallás tölti be. Gondolati előzményekként a középkori katolikus irodalomban nagy múlttal bíró és a mohácsi vész utáni reformáció irodalmában virágkorát élő bűnbánati hagyományt veszem a gondolat- és negatívumrendszer értelmezéséhez.

Az ugyancsak a protestáns világnézetet meghatározó folytonosság ragadható meg Kölcseynek a nemzetről mint egy a gyümölcsseit utódaiban megérlelő organikus rendszerről alkotott nézetében. Ennek értelmében a nép boldogsága csak nemzedékek közös munkájaként születhet meg.

A dolgozat címe: A kert Balassi Bálint költészetében
 A szerző neve: Bíró Éva
 A szerző szakja, évfolyama: magyar III.
 Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Inté- zete
 A témavezető neve, beosztása: Nagy László egyetemi docens

A dolgozat a tudományos kutatások eredményeit figyelembe véve és azok mellett kísérletet tesz Balassi kert-szemléletének bemutatására. A kertet zárt térként értelmezi, amolyan 'hortus conclusus'-ként, s ezt szakirodalmi hivatkozásokkal és irodalmi példákkal támasztja alá. Ezzel összefüggésben – a szerelem lator és udvari típusának elválasztása után – a trubadúr szerelem megjelenési formáira tér ki. Előzményként a Biblia (Paradicsom, Énekek éneke) és az antikvitás (Vergilius, Theokritosz, Homérosz) kertjeit említi meg. A kert a lovagkortól világi tendenciák hordozója is, elsősorban a földi szépségeké. Virágai – rózsák, liliomok, violák – a profán szerelem képes beszédévé válnak. Balassi kert-szemléletét és szerelem ideológiáját a dolgozat párhuzamosan tárgyalja. A „nagyciklus” első harminchárom versét a fentiek értelmében vizsgálja. A ciklus egy pontján (30-36.) a motívumok alapján (mintegy logikai játékkal és nem filológiai érvekkel) néhány vers felcserélhetőségét veti fel.

A dolgozat külön kitér egy speciális kerten belüli szimbólum-rendszer bemutatására, aminek a virágok csupán részei. Az In Somnium c. versben a zárt kerten belül felfedezhető a menóra jelképrendszere. Itt az abszolút anyagiság felől érkezünk a gyertya-tartó hét ágán át a lelki szférába, ami a trubadúr szerelem színhelye is. Stációi megfelelnek a menóra azon értelmezésének, hogy a mozdulatlan anyagtól az Isten fényességéig jutunk el a növény- és állatvilágon, az emberen, a révületes emberen és az angyalok karán keresztül.

A dolgozat címe: Szilágyi István *Kő hull apadó kútba* című regényének motívumrendszere

A szerző neve: Bohátka Eszter

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Márkus Béla egyetemi docens

Dolgozatom célja a *Kő hull apadó kútba* című regény motívumrendszerének bemutatása, valamint annak bizonyítása, hogy ez a motívumrendszer az egész művet átszövi, rejtett vagy nyílt összefüggést teremtve a regény két másik (társadalmi, lélektani) rétege között. Szeretném bemutatni azt is, hogy a motívumok mennyire fontosak a mű értelmezése szempontjából.

Ennek érdekében a jelentősebb motívumokat külön-külön és csoportokba rendezve is (mitológikus/mitikus motívumok; népi babonák/népmesei motívumok; biblikus motívumok) részletesen, összefüggésrendszerükben elemzem.

A vizsgálódásaim eredményeképp megállapítottam, hogy a motívumok sokszor nemcsak egy, hanem több funkciót is betöltenek, így a regényben mindvégig jelen van egy lassan oszló balladai homály, amelyhez nagyban hozzájárul a mű motívumrendszere. A motívumoknak jelentős rendszerező funkciójuk van, segítségével szerveződnek egységbe az egyes jelentésrétegek. Ezért is fontos, hogy a korábbi elemzésekkel ellentétben, amelyek elsősorban a mű másik két (történelmi, lélektani) rétegét elemzik részletesen, több figyelmet fordítsunk a motívumokra.

A dolgozat címe: „Nos, értik, akik értik” – Szóhasználat és nyelvi szándék Farkas Árpád verseiben

A szerző neve: Bordás Sándor

A szerző szakja, évfolyama: magyar II.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Ilia Mihály egyetemi docens

A dolgozat célja Farkas Árpád néhány versének értelmezése, különös tekintettel a bennük előforduló sajátos, szimbolikus jelentésű szavakra.

Az e szempontból kulcsfontosságú *jonh* szó etimológiai elemzéséből és a versbeli előfordulások összevetéséből kitűnik, hogy Farkas Árpád sajátos értelemben használ egyes szavakat, fogalmakat; így azoknak a versszerkezeten belül meghatározott társítási lehetőségei és szabályai vannak. Az így kialakult szituációban az olvasóval történő cinkos összekacsintás válik fontossá, az adott közösséghez szólás érdekében („Nos, értik, akik értik”).

A kisebbségi sorban élő költő esetében a nyelvi szándékban ily módon az egész etnikumra érvényes hagyománytisztelet, a nemzeti szuverenitás megőrzésének vágya jut kifejezésre.

A dolgozat címe: Adalékok Vörösmarty Mihály *A Délsziget* című művének funkcionális és motivikus szimbólumelemzéséhez

A szerző neve: Boromissza Dávid

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol III.

Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Thimár Attila egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban Vörösmarty e rendkívül érdekes és enigmatikus művét a szimbólumelemzés módszerével közelítem meg, ám nem tárgyalom a mű összes lehetséges szimbólumát, hanem az elbeszélés funkcionális és motivikus elemeinek ismétlődésére koncentrálok. Azok érveivel értek egyet, akik az irodalmi szimbólumot szimbolikus tematikai konvencióként fogják fel, ezért művön belüli, életművön belüli, irodalmon belüli vagy irodalmon kívüli elemek ismétlődését vizsgálom a műben. Elemzésemet megelőzi egy rövid elméleti bevezetés, melynek során elkülönítve foglalkozom az irodalom rendszerében és az azon kívül létező szimbólumokkal. A dolgozat elemzéssel foglalkozó részében az ismétlődő funkcionális elemek vizsgálatához Roland Barthes elemzési módszerét és funkciófelfogását használtam fel. A szöveget az általa megállapított három vizsgálati szint közül az első kettőn, a funkciók és a cselekvés szintjén vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy *A Délsziget* látszólagos felszíni szimbólumkavalkádja egy jól körülhatárolt rendszert rejt: az első énekben fény és árny küzdenek egymás ellen, a másodikban pedig a főhős egyfajta „nevelődési” folyamaton megy keresztül az ég gondoskodó, de szigorú akarata szerint. A funkcionális elemzés ugyancsak fényt derít a műben felfedezhető mesei elemre (hármasszám), mely a műnek fontos szervező ereje.

A motivikus elemzés során kiderült számomra, hogy Hadadúr és Szűdeli alakja számos előzmény eredménye; a vizsgált mű főhőse mintegy összegzi *A hűség diadalmának*, *a Zalán futásának*, *a Cserhalomnak* és *a Tündérvölgynek* fontosabb alakjait. Ebből a szempontból közelítve a műhöz valószínűnek látszik, hogy ha Vörösmarty befejezi töredékét, akkor abból egy tökéletes hős fejlődésének mélyen szimbolikus, szinte mítoszi története, természetrajza kerekedett volna ki.

A dolgozat címe: Az újrakezdés kényszere

A szerző neve: Czomba Magdolna

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Szirák Péter egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban Nádas Péter az *Emlékiratok könyve* című művét vizsgálom az öntükröző technika szempontjának segítségével. Referens szöveggént felhasználva a Nádas-életmű egy másik darabját, az *Egy családregény vége* című művet. A referens szöveg használatát és kiválasztásának okát dolgozatomban indokolom.

A tükrözés-technika ismertetését, megnevezését és alkalmazását Ricardou 1973-as elméleti írása alapján vállalom, magam is segítve ezzel a magyar irodalomelméletben való meggyökerezését.

Ezek alapján részletes műelemzést végzek, különös tekintettel a narrációra, a szöveg motívumrendszerének alapos felfejtésére, hangsúlyozva a mitikusságot.

Szem előtt tartva a kulturális hagyományok kapcsolódását és széttartását a modern-posztmodern írói mentalitás jegyében.

A dolgozat címe: *A Szörny*

A szerző neve: Csapó Árpád

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Milbacher Róbert PhD-ösztöndíjas

Vörösmarty Mihály *A holdvilágos éj* című novelláját az irodalomkritika a megjelenéstől kezdve igyekezett a „koszorús költő” életművétől (el)távolítani, leszakítani. Ez olyannyira sikerült neki, hogy a novellát a Vörösmarty-korpuszba visszaállítani igyekvő értelmezés kudarcba fullad, pedig az irodalomtörténet által konstruált szerzőhöz próbálja kapcsolni. Úgy tűnik, hogy egy akanonikus mű kánonba állítása nem problémamentes, sőt, mintha maga a kánon tiltakozna ez ellen, annak ellenére, hogy a kánon természetéhez nemcsak a kizárás tartozik, hanem a befogadás is. Dolgozatomban ezt a problémát próbálom körüljárni, beleállítva a Vörösmarty-novella kontextusába, amivel a mesenovella olyan akanonikus értelmezését kívánom nyújtani, amely egy immáron kanonikusnak tekintett hagyományhoz, – a karneváli nevetés-kultúrához – kapcsolódik, a Vörösmarty mű kanonikussá tételének minden remény nélkül.

A dolgozat címe: „Harmat csillog kelyheden”. A műköltőiség és népiesség vizsgálata Kisfaludy Károly magyar népdalában

A szerző neve: Cseszárík Mónika

A szerző szakja, évfolyama: magyar-tanító III.

Az intézmény neve: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Fűzfa Balázs főiskolai adjunktus

A népköltéssel való teljes összehasonlításra nem törekedhettem, inkább csak Kisfaludy ál-népies műköltőiségének körvonalázására, illetve a népköltészethez kapcsolódó vonásainak kimutatására. A dolgozat célja a népdalokban fellelhető népies és ál-népies elemek, sablonok, szerepjátékok és időnkénti népszínműves, furcsa, egyoldalú, egoista költői játékok bemutatása.

Kisfaludy Károly a XIX. század elejének népies mozgalmához csatlakozva új önkifejezési módot talált és használt fel harmincnégy népdalában. A helyzetdalok irodalomtörténeti szempontból nem kiemelkedőek, mégis a népies mozgalom divatjának hódolva bizonyítékát adják annak, hogy Kisfaludy Károly a népköltészeti gyökerekhez való első visszatalálása kihagyhatatlan láncszem az irodalom és a „nép” kultúrájának kapcsolódásában.

A dolgozat címe: Tragédiák a *Bánk bán*ban
 A szerző neve: Csontos Lídia
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem III.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző
 Főiskolai Kara
 Témavezető neve, beosztása: Dukkon Ágnes főiskolai tanár

Céлом, az eddigi jelentősebb szakirodalmak ismertetésén keresztül, a *Bánk bán*ban megjelenő tragédiák bemutatása, a hagyományos nézőpontokat részben átlépve, részben beépítve, a szereplők személyes és elkerülhetetlen sorstragédiáinak „átélése”.

Bánk bán, Gertrudis, Melinda, Ottó. Négy név, négy tragédia. Az első három oka ismertebb, a negyedik a miénk. Az emberiség tragédiája. Az elpusztíthatatlan, az arcot öltött gonoszság. Az, mellyel szemben az emberi világ tehetetlenül áll.

Bánk bán véleményem szerint nem erkölcsi vesztes. Tragédiája az, hogy a küzdelemből a lelke került ki vesztesen. A Melindához fűződő „tündéri láncokat” nem tudta elszakítani, így Melinda halála, lelke megsemmisülését jelenti.

Számomra nem Gertrudis képviseli a gonoszságot a drámában. Ő csupán segítője, fegyverhordója Ottónak. Tragédiája abban rejlik, hogy egy olyan emberért készíti elő saját halálát, akit ő maga is megvet, ugyanakkor a család „szent kötelékei” elválaszthatatlanná teszik Ottótól.

Melinda a leghomályosabb, szereplő. Naiv, tiszta, egyszerű teremtes, aki könnyezve hallgatja egy térdeplő új vallomásait? Vagy érett, józan feleség, anya és ember, aki átlát a cselszövésen és nyíltan kimondja a véleményét? Ha az első variáció igaz, akkor nem érdemes *Bánk* szerelmére, ha pedig a második, akkor hogyan keverhetett bele egy ilyen kétértelmű helyzetbe?

Katona művében minden halandó „megsebesül”. Miközben a felettük álló, Ottó, egy másik testvére udvara felé tart...

A dolgozat címe: Egy XVII. századi protestáns prédikátor világképének sajátosságai (Szatmárnémeti Mihály egy kötetének tükrében)

A szerző neve: Csorba Dávid
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Bitskey István egyetemi tanár, Győri L. János egyetemi adjunktus

Szatmárnémeti Mihály kolozsvári esperes életrajzaiban találkozunk a következő három megállapítással: 1. a századvég művelt és elismert protestáns lelkésze, 2. igen termékeny szerző volt (majd 30 év alatt kb. 20 művet írt), 3. kora szellemi áramlatai eklektikussá tették világképét. Dolgozatom célja ezért a legfőbb munkájának tartott, vasárnapi prédikációkat tartalmazó, *A Négy Evangélisták szerint való Dominica* (Kolozsvár, 1675) exemplumanyagának vizsgálatán keresztül bemutatni a szerző világképének sajátosságait, és ezek alapján beilleszteni a 17. századi magyar protestáns narratológiai hagyományba.

Szatmárnémeti Mihály exemplumhasználatát vizsgálva azonban hangsúlyoznunk kell, hogy példái meglehetősen szűkszavúak lettek, hosszabb szövegrésszel csak ritkán találkozhatunk, ezért elsősorban a példák sokszínűségének bemutatására törekedtem. Művét át megátszövik a protestáns ortodoxia talajából kinövő, s a puritán személyességgel feltöltődő hitélmény nehezen elkülöníthető stílusjegyei. Talán innen ered a szakirodalom tévovázása is, Szatmárnémeti szellemi hovatartozását illetően, „mérsékelt puritanizmus és ortodoxia” között. Bár a kolozsvári szerző ortodox prédikátornak vallotta magát, de véleményem szerint nem hagyhatta figyelmen kívül a puritán homiletika tanulságait sem.

A dolgozat címe: *A falu jegyzője* mondatairól (jellemeiről, cselekményeiről, etc.), középpontosítás

A szerző neve: Devescovi Balázs

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Margócsy István egyetemi adjunktus

Kellemes kötelességemnek teszek eleget, ha kijelentem, *A falu jegyzőjének* nem csak a mondatairól, nem csak *A falu jegyzője* mondatairól írtam. Ugyanakkor. Senkit nem szeretnék fölöslegesen megtéveszteni. Úgy gondolom, ahogy a Németh Gábor *eleven hal* című szövegében, ahogy a Kukorellyben van, a regényben nincs Julien Sorel, naplemente, igazság: a regényben mondatok vannak. Ezért a cím címen túli összes szava mellébeszélés. Csak *A falu jegyzője* mondatai vannak. A szöveghez, mint struktúrához rendelttem – mind kívülről, mind belülről – olyan pontokat, melyek a szöveget, mint egészt irányíthatják. Így találtam fel például a lelkes szerző szívét, egy feltehető hallgatóságos közmegegyezést, egyes szereplők elrejtethetlen tulajdonságát, egyesek másokhoz való kapcsolatát, a reformkor küldetésstudatát, a cselekmény szálainak összekapcsoltságát, Violát Winnetouként, a paternális szerzőpozíciót, etc.

Beszélek a tudományról, a XIX. századi regényről, a figyelemről, a saját magába záródó szövegről, így, külön-külön. Tehát ezek kis szerkesztett egységek, melyek valamire azért felelnek. És (eközben) folyamatosan mondok, bár inkább többé, mint kevésbé rejtve, sok minden mást.

Hiszen.

„És minden középpontjától megfosztott struktúra ma még magát az elgondolhatatlant jeleníti meg [...] Tehát mindig azt gondolták, hogy a középpont, amely per definitionem egy, a struktúrát irányítva a struktúrában pontosan azt konstituálja, ami kitér a strukturalitás elől. Ezért lehetett a struktúra klasszikus elgondolása szerint a középpontot paradox módon a struktúrán belül és a struktúrán kívül egyaránt kimondani. A középpont a totalitás középpontjában foglal helyet, mivel azonban e középpont nem az övé, a totalitás középpontja másutt van. A középpont nem középpont.”

I.

A dolgozat címe: A hosszústrófa. Egy versszak típus megjelenése és története a XVII. században

A szerző neve: Décsi Tamás

A szerző szakja, évfolyama: kommunikáció I.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Szigeti Csaba egyetemi docens

A dolgozat egy verstörténeti folyamatot tekint át a XVII. században. Azt vizsgálja, milyen módon kapcsolódnak össze új, korábban a magyar költészetben nem létező strófaszervezetekké (hosszústrófává), a Balassi-strófa és más korábban is létező strófaformákból dekomponálódott metrikai elemek. Vizsgálódásunk a metrikára irányult, azon belül is a strofikára (a strófaformákra), tehát nem foglalkozhattunk az egyes szerzőkkel, „csak” a strófaszerkesztés technikájával.

Azt kutattuk, hogy a hosszústrófa milyen kisebb elemekből (periódusokból) áll, és milyen szabályok szervezik versszakká az elemeket. Ehhez minden egyes corpusunkba tartozó vers metrumát meg kellett határoznunk, majd e metrumrepertóriumra támaszkodva tettük meg észrevételeinket. Az egyes metrumokat összevetettük a korabeli magyar versek metrumával, majd összehasonlítottuk korabeli nem magyar nyelvű anyaggal.

A dolgozat azontúl, hogy áttekinti e versszak típus (a hosszústrófa) kialakulását és első évszázadát, megkísérel egy olyan formalizált, matematizált strófastruktúra-leírást megalkotni, amely alkalmas lehet a korabeli magyar költészet metrikai feltérképezésére, és lehetőséget ad idegen nyelvű anyaggal való összevetésre is.

A dolgozat címe: A Jób-motívum példázatszerűsége
 A szerző neve: Domaniczky Andrea
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol IV.
 Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: János István főiskolai docens

A dolgozat biblia témát vizsgál, az ószövetségi Jób alakja alkotja központi elemét.

Dolgozatomban szeretném nyomon követni, hogy a régi magyar irodalomban kik foglalkoztak a témával, kik örökítették meg és milyen műfajú alkotások születtek. Ennek az egységnek a részét képezi még egy világirodalmi kitekintés. A teljesség igénye nélkül szeretném megvizsgálni, hogy a világirodalomban milyen műveket hoztak létre. Elsősorban olyanokat keresek, amelyek teljes egészében feldolgozták ezt az ószövetségi bölcsességi könyvet, de olyan műveket is tanulmányozok, ahol Jób alakja esetleg csak felbukkan, illetve ahol utalásokat lehet találni a témával kapcsolatban.

A dolgozat második részében Bogáthi Fazekas Miklós *Paraphrasis Libri Job* című elbeszélő műve lenne a középpontban. Különös figyelmet fordítok Bogáthi költői stílusára, alkotói jellegzetességeire. Megvizsgálom, hogy mennyire törekedett az említett bibliai rész, történeti-bölcséleti könyv magyar anyanyelvű költői átültetésére. Milyen mértékben jelennek meg önálló gondolatok? Megnézem, hogy milyen költői technikákat, kifejezőeszközöket használt. Tanulmányozom, hogy a XVI. században igen jellemző toposzok és exemplumok milyen arányban jelennek meg Bogáthi művében. A mű alapján megfigyelem, hogy ezek használata milyen célt szolgál költészetében. Megpróbálom bizonyítani, hogy ezek a technikai eszközök mennyire segítik a szerzőt gondolatai interpretálásában, (ennél persze többet is jelentenek, hiszen az elbeszélő költemény főbb gondolatait köréjük csoportosítja.)

Kitérek arra is, hogy ennek a XVI. századi remekműnek esetlegesen milyen gondolatát tarthatnánk aktuálisnak napjainkban.

A dolgozat címe: Csáth Géza és a Hókirálynő
 A szerző neve: Dóka Péter
 A szerző szakja: magyar IV.-német II.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem,
 Bölcsészettudományi Kara
 A témavezetők neve, beosztása: Sipos Lajos egyetemi docens,
 Zsoldos Sándor egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban Csáth Géza novellisztikájának egy sajátos megközelítésével próbálkoztam meg. A novellákat nem elsősorban ahhoz a korhoz kötve és annak tükrében vizsgálom, amiben keletkeztek, de nem is a befogadásesztétika elemzési módszereinek segítségével, noha természetesen a szöveg marad az elemzés elsődleges kiindulópontja. A szerkezetet tárom fel, nem feltétlenül a szöveg szerkezetét, hanem magának a műnek a szerkezetét, mely jóval több annál, mintha csak a szöveg szerkezetéről beszéljünk: magának a szövegnek is a valóság szolgált például, és ezért az értelmezés is csak a valóság felől lehetséges.

Recepciókritikámban, mely egyúttal recepciótörténeti áttekintés is, jórészt elvetem az eddigi megközelítéseket, majd felhívom a figyelmet arra, hogy Csáth munkásságát lehetetlen reálisan értékelni és írásainak mélyére hatolni, ha elfelejtjük: e művek írója egy fiatalember volt, problémái egy fiatalember problémái voltak.

A szerkezetek vizsgálata közben feltűnt, hogy egy novellája, *A vörös Eszti*, *A Hókirálynő* című mese egyfajta értelmezéseként is felfogható. Mivel Csáth maga is utal erre írásában, és irodalomtörténeti tény, hogy nagyon szerette Andersent, felkutatam az ilyen irányú párhuzamokat, és hamarosan a felszínre bukkant a novella egy új, izgalmas síkja. Csáth további novelláit vizsgálva – legkivált *A kályhát* és az *Anyagyilkosságot* – rátaláltam az úgynevezett Hókirálynő-problémára. Ez lényegében nem más, mint a fiatal fiúk első szexuális megkísértésének élménye, illetve az abból eredő, egész életre kiható probléma: a wertheri szemléletnek és a test valóságának harca, mely során az utóbbi az előbbit megszégyeníti és legyőzi.

A dolgozat célja az, hogy alapkövéül szolgáljon egy újfajta Csáth Géza-kutatásnak, mely a novellák szerkezetének vizsgálatára szorítkozik és az egyszempontú megközelítések okán elősegíti a Csáth-novellák egymásra vonatkozathatóságát. Célja továbbá az is, hogy lefektesse egy új és izgalmas Csáth-interpretáció alapjait.

A dolgozat címe: A haláltánc műfaja
 A szerző neve: Egri Krisztina
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-könyvtár III.
 Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: János István főiskolai docens

A dolgozat a XVI. századi magyar irodalomban megjelenő haláltánc műfajának főbb irányait kíséri nyomon. A bevezető világ-irodalmi kitekintést is magában foglal, az európai kultúra felől közelítve meg a magyar haláltáncok előzményeit. Csak ilyen előkészítés révén mutathatóak fel a jelölt korszak magyar haláltáncainak vonásai.

A dolgozat célja, hogy bebizonyítsa erről a „jelentéktelennek” kikiáltott műfajról, hogy a köztudottnál jóval fontosabb szerepet játszik régi irodalmunkban és az adott korszakbeli közgondolkodás formálásában.

Verifikációként az szerepel, hogy e művekből ismerhető meg a középkori ember érzékenysége a Halállal szemben, amely szorosan összeforrt Istenbe vetett hitével. A dolgozat középpontjában Pesti György haláltánc-parafrazisa áll, összevetve más, XVI. századi alkotásokkal. Batizi András, Skariczai Máté, Tuba Mihály, Patai István, Dobai András, Sarlóközi névtelen művei képezik többek között az egybevetések alapjait. A dolgozat ezentúl megkísérli felvázolni a XVI. századi magyarországi haláltáncok tipológiáját, főbb eszmei és motívumtörténeti összefüggéseit.

A dolgozat címe: „Magdolna-zápor”. Baka István és a Magdaléna-versek
 A szerző neve: Ekler Andrea
 A szerző szakja, évfolyama: magyar (v. h. 1996.)
 Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: V. Gilbert Edit egyetemi adjunktus

„De fellázadnak egyszer a szavak, és ha a dallam nem fog szövegén, a szöveg változtat majd dallamán.” Dolgozatomban a bibliai és az apokrif Magdaléna-történetek alakulását vizsgálom Baka István, Borisz Paszternak, Viktor Szosznora, Jozsif Brodskij, Oszip Mandelstam és Tomás Venclova költészetében.

Miért és hogyan válik Magdaléna alakja archetípussá, motívummá, toposzá? Milyen kérdéseket, problémákat vet fel a Magdaléna-motívum az idő, tér, határ, beavatás, út, kiválasztottság, küldetés, szerepkeresés – szerepvállalás, tanítvány-mester, megváltás-hatókör, magány, kétely, „század” fogalmi körében? Miként jelennek meg a Magdaléna-versek jelképei és mellékmotívumai?

Munkám külön is kitér a Magdaléna-motívum életszemléleti, létfilozófiai vonzataira. Végül – de nem utolsósorban – arra keresem a választ, hogy Baka István költészete, költői és fordítói személyisége miként kapcsolódik a fent említett alkotók költői világával.

- A dolgozat címe: „Mit ér az ember, ha magyar?” Komjáthy Jenő és Ady Endre önmeghatározó verseinek értelmezése
 A szerző neve: Erdős Orsolya
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-könyvtár (végzett hallgató, 1996)
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara
 A témavezető neve, beosztása: G. Komoróczy Emőke főiskolai tanár

Dolgozatomban a kisebb formátumú költőelőd, Komjáthy Jenő önmeghatározó verseit vetem össze a zseniális utód, Ady Endre én-verseivel.

Az ide vonatkozó szakirodalom feldolgozásával és saját verselemzésekkel, véleményemmel próbálom bizonyítani, hogy az Ady-líra lélektani csirái már Komjáthy költészetében is fellelhetők, s mindkettejük életműve – életérzése, világlátása – szoros rokonságot mutat a századvég filozófiai irányjaival, elsősorban Nietzschével.

Tömören érintem a két szerzőre legerősebben ható filozófiákat: a gnoszticizmust, Schopenhauert, Nietzsche, Zola, Ibsen elméleteit, s versek bemutatásával érzékeltetem szellemi ösztönző erejüket Komjáthyra és Adyra nézve egyaránt.

Elsősorban azokat a kérdéseket, szerepeket vázoló fel, amelyek mindkét életműben fontos helyet kapnak: a messianisztikus verseket, a költői szubjektum előtérbe kerülését, a hazafiság és világpolgárság problémáját.

Szerkezeti munkám felépítése lineáris, a költőelőd műveiből kiindulva jutok el az Ady-versekhez.

Az egybevetésen kívül megpróbálom mindkét művész sajátos arcát megmutatni, költészetük eszköztárát feltárni, s a közös jellegzetességek mellett a különbözőségekre is fényt deríteni.

- A dolgozat címe: Ki az ördög...? Krasznahorkai László *Sátántangójáról*
 A szerző neve: Fráter Veronika
 A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.
 Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Fried István egyetemi tanár

A *Sátántangó* strukturális nyitottságának illetve zártságának kérdése, a regény narrációjának hagyományosan omnipotens avagy ennek ellentmondó volta, nyitott kérdése saját recepciójának; amiben a kritikai viszonyulás, vagy olvasásmód kettőssége is megnyilvánul.

A narrátor egy tudatközvetítő, szereplői tudaton keresztül megszólaló, de a szereplői tudatoktól távolságot is tartó technikán keresztül, az egyik szereplőt a maga helyére állítva, e helyettesítési láncolatban transzcendentálódik. A negatív teológia módján amint feltűnik, eltűnik. A helyettesítési láncolatot a megsokasodott, mindig áthelyeződő narrátor-pozíciók (ide értődnek a szereplők: a telepések – Irimiás – Doktor differenciált szintjén) nyelvhez való viszonyain mérhetjük le. A regény a cselekmény, a narráció, az olvasás szempontjából ismételtető, ugyanis köröket ír le. Ez összekapcsolható az egyik fejezetcím *Elfektetett nyolcasával*, a végtelen jelének két körívvel, és a tartalom: *Táncrend két körével*, vagyis legfőbb problémaként így is a vég nélkülség, a végetvetés igénye, az apokaliptikus és az apokaliptikus nélkülség jelenik meg. A regénybeli bögöly-motívumban a bögölyök köreinek delejes hálójá, a szöveg barthes-i metaforájával egybevetve lehet olyan gömb, melynek középpontja a nyolcasok dereka, s ha térbe rajzoljuk a köröket, ide esne a legtöbb tintanyom, de egy eltűnő narrátor koncepciójában ez maradna üresen; és lehet olyan háló, melyet megzavart, kóválygó bögölyök köröző röppályája ír le. A pók-motívumba helyezve: lehet olyan háló, melyben közepen trónol (pl. az Irimiás-féle országos háló terve), és lehet olyan, melyben eltéved a pók (gondoljunk a *Sátántangó*-ban is megjelenő szakadék, rés metaforikára). Mindamellet, hogy a *Sátántangó* a játék fogalmának nosztalgikus, szomorú arcát mutatja (pl. saját struktúráját sátániként nevezi meg), felfigyelhetünk benne a szereplők és szituációk tipikusságából, kisszerűségéből adódó jellem- és helyzetkomikumra, a retorizáltság és a narrátor-pozíció távolságából következő paródiára.

A dolgozat címe: Balassi szerelmi költészete a kortárs magánlevelezés és széphistória tükrében

A szerző neve: Frey Ágnes

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Ludányi Mária főiskolai tanár

Egyetlen olyan, teljes szövegében fennmaradt szerelmes verset sem ismerünk, amely bizonyosan az 1580-as évek előtt keletkezett volna – Balassi Bálintén kívül. Ha volt előtte bármiféle udvarló költészet, az nemcsak Balassi nyelvezetén hagyhatta rajta a nyomát. Ezért dolgozatomban összevetem néhány, Balassi-korabeli széphistória és több magánlevél szerelmi kifejezéskincsét, azt vizsgálva, felfedezhető-e bennük egy olyan közös előzmény nyoma, melyből mind a Balassi-versek, mind az említett, más műfajú írások meríthettek.

A levelekből, sajnos, ilyen nyomok nem mutathatók ki – ez magyarázható többek között azzal, hogy a magyar nyelvű levelezés későn, a 16. század végén alakult ki, és elsősorban a humanisták latin levélformuláinak hatása érezhető rajta.

A széphistóriákban azonban észrevehetőek szerelmi kifejezéskészletbeli egyezések, formulák. Ezeket összehasonlítva igyekszem a közös előzmény néhány, lehetséges vonását felvázolni – mely, ha hihetünk egy korabeli szakértőnek, Sylvester Jánosnak, már ebben az időben is magas színvonalú poézis volt.

A dolgozat címe: Kayser — Kazinczy — Csóka

A szerző neve: Füsti Molnár Béla

A szerző szakja, évfolyama: magyar-német III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara

A témavezető neve, beosztása: Demeter Júlia főiskolai tanár

Christopher Kayser (1756 – 1811) német regényíró *Adolfs gesammelte Briefe* című művét, a német regényirodalom e csekély jelentőségű termékét, a felvilágosodás korában két, illetve három ízben ültették át magyar nyelvre. A „fordítások” milyensége között igen nagy különbség van.

Az egyik fordítás, Kazinczy Ferencé, 1789-ben, Kassán, Ellinger János nyomdájában nyomtatásban is napvilágot látott, *Bácsmegyeynek össze-szedett Levelei. Költött történet.* címen, majd 1814-ben *Bácsmegyei gyötrelmei* címen, átdolgozott formában került Kazinczy összes műveinek kiadásába. A másik fordítás csupán kéziratos formában maradt fent az utókor számára. A kézirat címlapján a következő felirat olvasható: *A meg csalatott Szerelem gyöttrésének áldozatjává lett Adolf Levelei. Németből találos szaporítással által szerkesztette Téjfalusi Csóka Jóseff.* Erről a kézitről többet nem is tudunk. Szerzője ismeretlen, keletkezésének ideje is kétséges: vagy a XVIII. század végéről vagy a XIX. század elejéről. A műnek szakirodalma nincs. 1889-ben Erdélyi Pál az EPHK-ban ugyan ismerteti a művet, ám a műről való megállapításai, mint az vizsgálódásaimból kiderül, nem felelnek meg a valóságnak. Szinnyei József Erdélyi alapján felveszi a alkotást művébe, de a forrás hamissága miatt ezek az adatok sem helyénvalóak.

A dolgozat címe: „...és bűneim halállá állnak össze” — A bűn motívuma József Attila költészetében

A szerző neve: Gajdó Ágnes

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-kommunikáció III.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Szigeti Lajos Sándor egyetemi docens

József Attila kései költészetében, az 1935-ös fordulópont után, gyakran megjelenik a bűn motívuma. Ez nemcsak számokkal igazolható, hanem a „motívum tartalmát érintő jelentésrobbanással is”. A *Nagyon fáj* című kötet szinte minden verse valamilyen módon összefügg a bűnnel (az első vers *A bűn*, a kötet záródarabja a *Kiáltozás*). Ahogyan a költő fogalmaz: „a saját szemem láttára átalakulok”. Mégis kevés olyan tanulmány született, amely kifejezetten a József Attila-i bűnértelmezéssel, bűnfelfogással foglalkozik. Az egyik legrészletesebb Janzer Frigyes nevéhez fűződik, de jelentős Rába György, Németh G. Béla, Beney Zsuzsa, Éva Brabant, Bori Imre, Szőke György, Lengyel András írása is.

Dolgozatom alapját az említett szerzőkön kívül a különböző korok különböző bűnfelfogásai képezik. Így: a Szentírás, a filozófia – Démokritosztól Heideggerig –, a pszichológia – Freudtól Frommig. Megkísérlem más nézőpontból megvilágítani József Attila bűn szemléletét, elsődlegesen a költői életműre, a lírai és prózai szövegekre (különösen a Szerkesztői üzenet néven ismertté vált gondolatSORRA) támaszkodva. A különállás vétségét (vö. Franz Kafka), az elkülönültségből fakadó büntudatot, a mama és a bűn, a (metaforikusan értelmezett) világhiány és a bűn, valamint a büntudat és istenkeresés viszonyát vizsgálom. A költő által fikcionált bűnösséget – büntelen bűnösséget vagy bűnös büntelenséget – veszem szemügyre, kizárólag a szövegek alapján. Hiba lenne ugyanis a költészetet összekeverni az élettel, és következtetéseket levonni csupán az életrajzi adatokra támaszkodva.

A dolgozat címe: A magyar gyermeksjtó helyzete

A szerző neve: Gilyén Zsuzsanna

A szerző szakja, évfolyama: tanító (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Budapesti Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Adamik Tamásné főiskolai tanár

Az olvasás szeretete nem akkor kezdődik, amikor a gyerek túljut az egyszerűbb szavak silabizálásán, hanem akkor, amikor az olvasás a megfelelő fogalommal alakul tudatunkban. Az olvasás szeretetét a tulajdonképpeni olvasástanítás megkezdése előtt el lehet ültetni a kisgyermekben, s ennek nemcsak a könyv lehet kiváló eszköze, hanem a jó gyermeklap is. Magyarországon hagyománya volt a jó gyermeklapok kiadásának, nagy gondot fordítottak szerkesztésükre századunk elején: a kis olvasókban ugyanis a későbbi felnőtt olvasókat látták.

Felmerül az a kérdés, hogy mi a helyzet a gyermeksjtó terén manapság? Dolgozatomban egy történeti áttekintés után elemzem a jelentősebb gyermeklapokat; a dolgozat mellékletében pedig csoportosítom és adatokkal jellemzem a jelenleg fellelhető gyermeklapokat. A gyermeklapok olvasottságára is kíváncsi voltam, ezért a gyermekek között kérdőíves vizsgálatot végeztem, melynek eredményei szintén olvashatók a dolgozatban.

Dolgozatom hézagpótló, hiszen hazánkban korszerű gyermekirodalmi összefoglalás sincsen, a gyermeksjtóról pedig egyáltalán nem esik szó. Pedig a gyermeksjtó a gyermekirodalom szerves része, sőt hatékony része, éppen ezért a pedagógusoknak ismernie kell.

A mai gyermekújságok közé az 1989 és 1995 között induló és ma létező 3-12 éves korosztálynak szóló lapokat soroltam. Jelenleg 94 gyermekújság van, öt nagy csoportba osztottam őket témaköreik szerint: képregények, rejtvenyűjságok, vicclapok, magazinok, idegen nyelvű lapok. A jelentősebb lapokat a tartalom, a stílus és az illusztrációk szempontjából elemzem. Nem tartom egyértelműen pozitívnak az illusztrációk túlburjánzását, s ellentmondásos hatású a sok képregény. A gyermekek érdeklődését leginkább a rejtvenyűjságok és a vicclapok kötik le. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a vizualitás szerepe nagyobb, mint a nyelv, a szövegé.

A dolgozat címe: Péterfy Jenő és a művészet(történet) elmélete
 A szerző neve: Gosztonyi Ferenc
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-művészettörténet III.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem
 Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Bogoly József Ágoston egyetemi
 docens

Péterfy Jenő irodalomtörténeti megítélése – feltehetően –, tovább árnyalható. Péterfy művészet(történet)-elméleti tájékozottságának kérdése a XIX. század második felére koncentrált irodalom-, ill. kritikátörténeti stúdiumok elhanyagolt, feltáratlan területének tekinthető. A problémára eddig tulajdonképpen még rákérdezés sem történt. Az „érdektelenséget” részben magyarázhatja a probléma gerincét adó Péterfy-írások – s épp a legkarakteresebbek – elfeledettsége. Valamint az, hogy az ezek értelmezését segítő szövegek – intézményes szempontból –, radikálisan nem irodalomtörténet-függők. Dolgozatomban az eredetileg jórészt a Budapesti Szemle Értesítő-rovatában megjelent Péterfy-bírálatokat – elsősorban –, művészettörténet-tudománytörténeti (az épp a millennium idején eltűnő terminus szerint: „nemzeti régiségtan”-i) összefüggésben vizsgáltam. Arra kérdeztem rá, hogy milyen befogadói, s bírálói magatartást tudott Péterfy Jenő kialakítani a művészettörténet-tudomány XIX. század végi horizontján joggal „paradigmaváltóként” tételezhető (pl. G. Semper – A. Riegl művészet, ill. stíluselméleti; G. Morelli módszertani nézetei), vagy éppen avultságukkal, dilettantizmusukkal, velük szemben álló (pl. J. Ruskin), szerzőkkel való – értelmezői szempontú – megismerkedése nyomán. Valamint arra, s vélhetően ez a dolgozat „újdonsága” is, hogy mit jelent mindez Péterfy – többek által megragadni vélt –, „általános” esztétikai nézetei, és az egyre árnyaltabban ismert befogadói gyakorlata felől, valamint a XIX. század végi művészetelméleti horizontok áttekintő vizsgálata után újragondolva. Péterfy Jenő művészet(történet)-elméleti megjegyzéseit a kérdéshez intézményes módon (is) kötődő hazai kortársak (pl. Hampel J., Pasteiner Gy.), és a hozzá hasonló, szaktudóssá válni nem akaró, de a kérdésben rendkívüli jártassággal bíró „műélvezők” (pl. Riedl F., Tagányi K.) írásaival összevetve (is) tárgyalom. Fontosnak tartom kiemelni, hogy dolgozatomban bár „tudományközi” megközelítésű, de elsősorban irodalom-, ill. kritikátörténeti érdekű feldolgozás.

A dolgozat címe: Adalékok az esztéta modernség paradigmájának értelmezéséhez a XIX. század vége és a századforduló magyar irodalmában
 A szerző neve: Gyarmati Krisztina
 A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 Témavezető: Eisemann György egyetemi docens

Az esztéta modernség a kortárs irodalomtörténeti gondolkodás egyik kulcskérdése, úgy is mint a XIX. század második felének és a századforduló magyar irodalma más paradigmáinak sorából dominanciájával és komplexitásával kiemelkedő modern minta, és úgy is mint a posztmodernitás egyik alapvető jelentőségű igazodási pontja. Célom speciális tematikai és prózapoétikai stratégiáinak és sajátos szemléletszerkezeti problematikájának elemzése.

A paradigmát Ambrus Midás királya mellett a fiatal Balázs Béla *Mosolygó Tündér Ilona meséje* című művében is elemzem. Az esztétikum által meghatározódó lét kifejezésének értelmezése az előbbiben explicit szerzői reflexióból, az utóbbiban műfajspecifikus implikált jelentésből indul ki. Lét és esztétikum konfliktusa mindkét elemzésben mint az időből való kihullás köztes létének krízise jelenik meg.

Értelmezésemben az esztéta modernség filozófiai-esztétikai kérdései a posztmorális világképre, azaz az intézményes morállal való ellentmondásos viszonyra, valamint a művészet létmódjával és funkciójával kapcsolatos szemléletváltásra vonatkoznak. A tematikájában alapvető jelentőségű művész hősök és/vagy esztétikai tárgyak történetének feldolgozását mindezzel szoros összefüggésben tárgyalom, csakúgy, mint poétikájának olyan intertextuális jellegzetességeit, mint a „mű a műben” eljárás, a mitikus öninterpretációs utalás vagy a mesei archetextus használata. Az elemzett művekben a posztmodern intertextualitással szembenálló stratégiákra is felhívom a figyelmet.

A dolgozat címe: Mészöly Miklós prózája az 1990-es években különös tekintettel a *Családáradás* című műre

A szerző neve: Győre Balázs

A szerző szakja, évfolyama: magyar-francia (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Szentesi Zsolt főiskolai docens

A dolgozat a mészölyi próza újabb és újabb változásainak sorozatából, az állandó megújulás folyamatából az 1990-es évek derekán megjelent beszélyre mint az opus legutóbbi sarkpontjára kíván összpontosítani. A kilencvenes években bekövetkezett írói magatartásváltozást igyekszünk egy műközpontú, funkcionális interpretáción keresztül bemutatni, ami a *Családáradás* poétikai és világgépi sajátosságainak körvonalazásában realizálódik majd. Legvégül arra szeretnénk választ kapni, hogy a vizsgált alkotás miként értelmezhető és illeszthető be a XX. század végi magyar epikába, illetve a mészölyi életmű egészébe.

Az esztétikumfeltáró elemzés a mű főbb szereplői megtestesítette valóságdarabok bemutatásával kezdődik, majd a műegész átfogó család mint „strukturálatlan struktúra” vizsgálata következik. A beszélyben megfogalmazódó tér- és időszerkezetre, illetve a narrációs technika sajátos vonásaira egyrészt a fent említett részeken térünk ki, másrészt önálló fejezetekben is taglaljuk és összefoglaljuk az alkotás ilyen jellegű egyedi vonásait. Az elemzés során mindvégig törekszünk a különböző szereplőkre jellemző kettősségeket, a narratori magatartást, a család általános vonásait, a tér és az idő sajátos viszonyát, alkalmazásuk egyediségét, a művet át- meg átszövő gazdag motívumrendszert stb. az előtérbe állítani, az elemzésben kidomborítani. Mindezt főleg a szöveg képi struktúrájának vizsgálatával, a legapróbb részletekig lehatolva igyekszik feltárni az interpretáció. Hangsúlyozni szeretnénk a Mészöly-próza önreflexív, ontogenetikus jellegét is a vizsgált szövegrészekkel.

A dolgozat végső céljaként arra akarunk rámutatni, hogy az egyes alakok (szereplők, narrátor(ok)) és azok világgépe miként válik általánosabb összefüggésekben a Mészöly-féle világlátás és világlátatás metaforikus hordozójává. A vizsgálódás eredményeit mindvégig a Mészöly-opus más műveivel vetjük össze utalásszerűen, a szélesebb látókör kialakításának érdekében.

A dolgozat címe: Pázmány *Kalauz*ának hatása egy protestáns vitairatra

A szerző neve: Győri Levente

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bitskey István egyetemi tanár, Győri L. János egyetemi adjunktus

Pathai István a magyar irodalomtörténet méltatlanul elhanyagolt alakja. Az *Amaz het feieu es tiz sarw fene bestian ülo, Bársonnyal s Draaga Keoveckel fel ruhaztatot parázna Babilionak, melly az ő tisztatalan paráznaságának, arany pohárba töltöt reszegető utálatosságával meg reszegetőtte ez földnec lakozoit, mezé- telenségének tüköre* című vitairatban Pathai többször hivatkozik Pázmány *Kalauz*ára. A két mű kapcsolatának felderítését kísérem meg dolgozatomban.

A dolgozat megvizsgálja, hogyan idézi Pathai vitaművében a Kalauz szövegét, elemzi sajátosságait. Pathai többnyire bizonyító anyagként hivatkozik Pázmányra, de állításai ellentétesek az övével. Pázmány tekintélyét Pathai a katolicizmus elleni küzdelemben próbálta felhasználni. Ezután a dolgozat megkísérel a két mű között két-két formai és tartalmi hasonlóságot kimutatni. E hasonló jelenségek előfordultak a korszak vitairódalomban, s minden bizonnyal Pathai sem a Kalauzban találkozott velük először. A több egymással kapcsolatban lévő hasonlóság miatt a Kalauz hatását abban kereshetjük, hogy Pathai a katolicizmus ellen harcolva éppen ezeket a szövegalkotási módszereket választotta ki műve megalkotásakor.

Pathai műve nem jelentéktelen alkotása a Pázmány körüli hitvitáknak, amelyek kutatásához szeretne hozzájárulni a dolgozat.

A dolgozat címe: „...a Mária alatt vitézkedőknek volt egyik hű tagja” (Kónyi János: *Magyar hadi román avagy gróf Zrínyi Miklósnak Szigetváriban tett vitéz dolgai* és Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem* című művének ízléstörténeti összehasonlítása)

A szerző neve: Győri Mariann

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-XIX. századi magyar irodalomtörténet I.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara.

A témavezető neve, beosztása: Hász-Fehér Katalin Phd-ösztöndíjas

A dolgozat első része gyűjtőmunka eredménye. Kónyi János életéről keveset tudunk, azt is csak előbeszédeiből, ezredének naplóbejegyzéseiből, valamint Ányos Pállal és gróf Széchényi Ferencel folytatott levelezéséből.

A különböző tanulmányokból származó kisebb adalékok alapján a dolgozat első részében összefoglalom azt, ami életrajzáról tudható.

A dolgozat második részében a két szöveg sorról sorra való egybevetésének eredményét közlöm. Céлом nem az, hogy értékeljem a Magyar hadi románt a Zrínyi-műhöz képest, hanem azt vizsgálom, mely pontokon tér el Kónyi János munkája a Szigeti veszedelemtől, milyen típusúak ezek az eltérések, és milyen következtetések vonhatók le a változtatások ízléstörténeti hátterét illetően.

A dolgozat címe: Az irodalomszervező Zolnai Béla

A szerző neve: Gyuricza Zsolt

A szerző szakja, évfolyama: magyar-hittanár IV.

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Madácsy Piroska főiskolai tanár

Zolnai Béla neve elsősorban összehasonlító irodalomtörténész-ként és nyelvész-ként ismert számunkra. Dolgozatom Zolnai egyetemi tanári, tudós és folyóirat-szerkesztő munkájának fényében próbálja meg új megvilágításba helyezni a professzor irodalomszervező tevékenységét, valamint a szegedi kulturális életre és az utókorra kifejtett hatását.

Életéről, munkásságának értékeléséről és szakmai hatásáról halála óta (1969) csak az utóbbi években olvashattunk néhány tanulmányt. Munkám során ezért elsősorban korabeli dokumentumok (Zolnai-hagyaték, Ferenc József Tudományegyetem bölcsészkar iratai) és kortárs kritikák, publikációk feldolgozására törekedtem.

Míndez lehetőséget nyújt, hogy az alkotó arcvonásai mellett megismerjük Zolnai rejtett egyéniségét, illetve a körülötte kialakult szellemi élet vizsgálatával a két világháború közötti értelmiségi kapcsolatok eddig kevésbé ismert területeit.

A dolgozat címe: Angol és skót irodalmi hatás Arany János balladaköltészetében

A szerző neve: Halmai Krisztina

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Varga Pál egyetemi docens

Kutatásom célja, hogy konkrét példákon át szemléltessem az angol-skót irodalom hatását Arany János balladáiban. Módszerem: elemzés. A magyar és angol-skót példákat párhuzamosan vizsgálom a motívumkincs, metaforika, formanyelv, ritmika, rímek, versszakfelépítés és a stiláris elemek szempontjából. (Angol-skót példán lehetőség szerint az eredeti darabokat értem.)

Az elemzés a Rozgonyinétől egészen az utolsó kimutatható forrással rendelkező balladáig, Az ünnepontóig alkotja dolgozatom második részét. Az angol-skót balladákon kívül érintőlegesen szólok az angol műköltészet hatásáról is: Byron, Shakespeare, Tennyson, Thomas Gray, Dickens stb.

A dolgozat első részében a balladával általánosan, az óangol-skót balladákkal, illetve az angol irodalomból akkoriban átkerült művekkel, ezeknek Arany János illetve kortársai (Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály) költészetére való hatásával foglalkozom.

Szólok két híres angol antológiáról: Herrigéről és az Ideler és Nolte-féléről, melyekből Arany 11 művet ismerhetett.

Megemlítem az ún. északi balladák két sajátosságát: a hézagosságot, drámaiságot és a mi balladáinknál komorabb alaphangot, illetve ezek hatását, felfedezhetőségét Arany egyes balladáiban.

Azzal is foglalkozom, hogy az angol balladaszakértők miben látják az angol és a skót balladák különbözőségét, hasonlóságát.

Dolgozatommal szeretném maximálisan kimutatni példák segítségével az angol-skót hatást Arany Jánosnál, és egyben bebizonyítani, hogy nemcsak az általános balladai jegyek jelentik a kapcsolatot Arany balladái és az angol-skót alkotások között, hanem ennél többről van szó.

A dolgozat címe: Menekülés az úrhoz (Ady Endre háború alatti „istenes” költészete)

A szerzők neve: Hidas Viktória, Móricz Ágnes

A szerzők szakja, évfolyama: magyar-német IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara

A témavezető neve, beosztása: G. Komoróczy Emőke főiskolai tanár

Dolgozatunkban Ady Endre Isten-keresésének legfontosabb állomásait, illetve azok költészetében való vetületét kívántuk megvizsgálni. Középpontba emeltük az első világháború idején írt kötet *Ésaiás könyvének margójára* című ciklusát. E tizennégy vers valláshoz, Krisztushoz, személyes Istenhez való viszonyát úgy próbáltuk megközelíteni, hogy figyelembe vettük ezek első jeleit a korábbi kötetekben, s azokat a költeményeket is, amelyek kimaradtak az utolsó „istenes” ciklusából.

Teljes áttekintést kívántunk adni, de csak azon – ember és Isten viszonyában lelt – problémák mentén, amelyeket a ciklus verseiben érint a költő. Tanulmányoztuk az idevágó szakirodalmat, de nem az volt a célunk, hogy azt továbbgondoljuk, sem pedig az, hogy vitába szálljunk vele – inkább megkíséreltünk egy sajátosan egyéni megközelítési módot találni, elsősorban arra a kérdésre keresve a választ: miért nem tudott Ady belső harmóniára jutni a „véres, igaz élet” s a harcok ellenére sem. Vizsgálódásaink során arra a következtetésre jutottunk, hogy az „Übermensch”-lét tragikumát hordozva magában, a hübrisz erősebb volt benne, semhogy képes lett volna őszintén, mélyen fejtegetni Isten előtt – voltaképpen ezért nem élhette át a „kegyelem” felszabadító boldogságát sem (bár sokszor igen közel járt hozzá).

Az embert magára hagyó Isten, az értelmetlen pusztulás, a magyarság, megalázásának tapasztalata új indulatokat, eddig ki nem mondott kétségeket ébreszt Adyban. Ezeket vettük sorra részint versenként, részint be-beszúrt globális áttekintéssel.

A dolgozat címe: A Vernunft tragédiája
 A szerző neve: Hites Sándor
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-filozófia IV.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Eisemann György egyetemi docens

Az ember tragédiájának hagyományos recepciójában filozófiai szövegvonatok többször a forráskutatás jegyében kerültek szóba. Hangsúlyozva a filozófiai és az irodalmi szövegek különbségét, a bölcséleti szövegek játékba hozását igyekeztek filozófiailag jogossá tenni.

Ez a dolgozat úgy kíván új jelentéseket alkotni, hogy a Tragédia újraolvasását ettől eltérő horizonton hajtja végre. Azzal, hogy Kant-szövegeket tesz meg az értelmezési háttér horizontjává, nem források, gondolati mintákat kíván feltárni, hanem a kanti és a madáchi szövegvilág összeolvasására tesz kísérletet.

Az összeolvasásra a kanti szövegvilág több helyére beíródó kérdéssor és a dráma zárószíne ádami kérdéseinek egybejátszhatósága adott biztatást. Ennek során a Tragédia antropológiai megfontolásai a kanti ismeretelmélet szerint elemezhetőnek mutatkoztak. A kódváltásnak tekintett párizsi színtől nemcsak a jelölések addigi láncát vesz új irányt, de az értelmezői stratégia is átcsúszik a lyotard-i „kis és nagy elbeszélések” horizontjába. A darab mozgatta antropológiai pozíció ezután radikalizálódó határhelyzetbe kerül. Majd a zárószínt metaszíntje tisztába teszi az ellehetetlenülő emberi állapotot, s kanti konzekvenciákkal, a gyakorlati ész primátusának felkutatása révén nyit teret új jelölések láncai előtt.

Régebbi irodalmunk újraértésének lehetséges útját látom az eltérő szövegvilágok esetén, nem forráskutató összeolvasásának.

A dolgozat címe: „...a potenciális maximumig kívánok eljutni” —
 Pilinszky János: *KZ-Oratórium*
 A szerző neve: Horváth Orsolya
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-művelődésszervezés III.
 Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Karádi Zsolt főiskolai adjunktus

Pilinszky János *KZ-Oratóriuma* marginális helyet foglal el a költő életművében. Az oratórium poétikai világára eddig csupán utalások történtek, de elemző interpretáció mindeddig még nem született.

A dolgozat célja, hogy verifikálja: a *KZ-Oratórium* Pilinszky művészetének központi egysége, sajátos tükörként felfogható alkotása, amelynek sugaraiban vizsgálni lehet a művész hat verseskötetének textusait. Az értekezés állításainak igazolásául a filológia módszerét kívánja felhasználni. A *KZ-Oratórium* és Pilinszky versei között talált összefüggések feltárása, a központi motívumok jelentéskörének vizsgálata, illetve ezeknek a *KZ-Oratórium*ban koncentrált formában való érvényre jutása képezi a kifejtés főbb területeit.

A dolgozat azt kívánja elérni, hogy ez az eddig periferikusan kezelt mű elnyerhesse méltó helyét a Pilinszky-értelmezések rendszerében.

A dolgozat címe: Salamon Ferenc kritikai munkássága
A szerző neve: Horváth Zsuzsa
A szerző szakja, évfolyama: magyar V.
Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Nyilasy Balázs egyetemi tanár

Salamon Ferenc méltatlanul háttérbe szorult alakja az 1850-es évek nemzedékének, holott Arany János is igen nagyra tartotta – Nagykőrösön tanártársa is volt. Érdekes alakja a magyar irodalomtörténetnek, pályáját irodalmárként, színikritikák, tanulmányok írásával kezdte, majd a 70-es évektől áttért a történelemtudományra.

Úgy gondolom, hogy irodalmi munkássága föltétlen megérdemli, hogy külön dolgozat foglalkozzon vele.

A dolgozat Salamon Ferencnek a XIX. század 50-es 60-as éveiben írt irodalmi tanulmányaival, kritikáival foglalkozik. Kiemelt helyen tárgyalja a népiességről vallott nézeteit, s összeveti a kor más kiemelkedő kritikusaival, irodalmi gondolkodóival: Erdélyi János és Henszlmann Imre nézeteivel, véleményével, kritikai elveikkel. Ebből az összevetésből fény derül Salamon Ferenc sajátos, a korban nem megszokott gondolkozásmódjára, mely előremutat egy modernebb irodalomfelfogás, népiességfelfogás felé. A dolgozat összeveti Salamon irodalmi módszereit, nézeteit, kritikai elveit a XX. századi újkritika egyes alakjainak elveivel, nézeteivel, s következtetésként azt az eredményt vonja le, hogy Salamon Ferenc gondolkodása maradandó, újszerű és továbbgondolható az utókor számára is.

A dolgozat címe: Szilágyi Domokos szabadságvágyának értelmezése a Törpe ecloga világában
A szerző neve: Juhász Beáta
A szerző szakja, évfolyama: magyar-művelődésszervezés III.
Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Gerliczki András főiskolai tanársegéd

A dolgozat bevezető része utal az elemzés szempontjából elhanyagolhatatlan küzdelemre, a „láz”-ra, amely a Szilágyi életmű meghatározó aspektusa.

A továbbiakban azt fejti ki, hogy a küzdelem, amely az értelem harca a metafizikai lét ellen, az az erő, amely minden normát elutasítva egyetlen értéket fogad el: ez pedig a szabadság. A tanulmány a Törpe eclogára összpontosít, s azt elemzi, hogy a szabadság, mint állandó érték, miként módosul mint cél a 70-es évekre. Az értekezés vizsgálja továbbá azt, hogyan függ össze ez a folyamat azzal a stíluszintézissel, amelyet Szilágyi utolsó költői korszakában teremtett meg. Céljának tekinti az említett stíluszintézis igazolását, ezen belül pedig a szabadságmotívum nyomon követését.

- A dolgozat címe: „A cél halál, az élet küzdelem”. Adalékok Az ember tragédiájának szubjektum-felfogásához
 A szerző neve: Katona Gábor
 A szerző szakja, évfolyama: filozófia-esztétika-angol-magyar V.
 Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Bókay Antal egyetemi tanár, Váróczi Zsuzsa egyetemi adjunktus

Madách művének „tanulása” megtapad még a mai ember elméjében is: az emberi lét értelme a küzdelem (a végeláthatatlan értelemkeresés/értelemteremtés) maga. Mit jelent az ember céljának ilyen módon meghatározása? Milyen filozófiatörténeti hagyományokból táplálkozik ez az emberfelfogás?

A dolgozat arra vállalkozik, hogy a kivetettségben (deiectio), a világról-való-leszakadásban önmagává váló ember stratégiáit járja körül. Feltételezem tehát, hogy az emberi lét és önmeghatározás ezen lehetőségei adott feltételekre támaszkodnak, mely feltételek nélkül e szubjektumfelfogás nem kibontható. Madách művének vonatkozásában épp ezeket a feltételeket próbálom kimutatni a filozófiatörténetben. Az elemzés, remélhetőleg, így hozzájárul Az ember tragédiája emberfelfogásának árnyaltabb megértéséhez.

- A dolgozat címe: Alkímiai értekezés az ópiumról
 A szerző neve: Keresztúrszki Ida
 A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-francia IV.-néprajz III.
 Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Szajbély Mihály egyetemi docens

Kérdésem a következő: Barthes fogalmait használva műként VAGY szöveggént kezeljük-e Csáth Géza *Ópium* című írását?

Azok az értelmezők, akik az eddigiekben műként közelítették a novellához, óhatatlanul a Szerző-Isten és életrajzának nyomaiba ütköztek, értelmezői munkájuk során azonban ők is szövegekből szerzett adatokat naplók, levelek, önvallomások, nekrológok és kritikai szövegek elemeit ütköztették a novella szövegével, így kívánták előállítani a művet, azaz a kanonizált olvasatot.

Az általuk használt szövegek helyett az *Ópium*hoz tematikusan kapcsolódó, más szerzők nevével fémjelzett írásokat rendeltem. Ezek segítségével azonosítható, hogy a novella hogyan helyezkedik el egy már kialakult irodalmi hagyományban.

Az ilyen módon radikálisan csáthtalanított, ám témájában még mindig kábítószeres szöveget azonban visszahelyeztem a Csáth-írások halmazába, és az ezekkel kimutatható, Csáth saját szövegeire utaló allúziók alapján a korábban hozzárendelt drogos kontextusból is kiemeltem.

A kétszeresen is szétolvasott, címe és szerzője rabságából kiszabadított szöveget ezután mégis összeraktam. Csáth életművében, novelláiban és publicisztikájában is visszatérő probléma az emberi lét végességének kérdése, Csáth több szöveget is szentel ennek megoldására. E Csáth-szövegek kronológikus sorában az *Ópium* az utolsó, több lehetséges megoldás már nem született.

Kérdésem a következő: Barthes fogalmait használva műként ÉS szöveggént kezeljük Csáth Géza *Ópium* című írását?

A dolgozat címe: Illyés Gyula és Paul Éluard szellemi rokonsága
 A szerző neve: Kiss Emese Anita
 A szerző szakja, évfolyama: tanító-integrált magyar tanár III.
 Az intézmény neve: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Virágné Horváth Erzsébet főiskolai docens

A dolgozat Illyés Gyula nyugtalan és nyugtalanító, érvelésre készítő, vitát provokáló, ill. Paul Éluard változó portréját, kettőjük szellemi rokonságát kutatja.

Részletesebben tárgyalja Illyés Gyula Franciaországban töltött éveit (1921-1926); a progresszív írók, művészek világát; az avantgárd hatását, így Paul Éluard-ral való „szellemi találkozását” is. Tehát a dolgozat fő mozzanata Illyés Gyula és Paul Éluard meghatározhatatlan mélységű és minőségű szellemi kapcsolatának a kutatása. A két költő eszmerendszerének, világképének összehasonlításához a kiindulási pontot egy-egy versük párhuzamos értelmezése adja: Illyés *Egy mondat a zsarnokságról* és Paul Éluard *Szabadság* című költeményének a komplex vizsgálata. Az összevetés folyamatában a költemények genezise, nyelvi-stilisztikai-strukturális jellemzői, továbbá a jelentéstani viszonyok feltárására kerül sor.

A dolgozat címe: Pázmány irodalmi kultuszának egy fejezete
 (Szaitz Leó: Kis magyar frázeológia)
 A szerző neve: Kiss Katalin
 A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.
 Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet
 A témavezető neve, beosztása: Heltai János egyetemi docens

A magyar alkotók életműveit minden kor értelmezi a maga számára és az egyes életművek időben változó megítélése sokszor inkább az ítéletet mondó kort, mint az alkotót jellemzi. Szaitz Kis magyar frázeológia (Pozsony, 1788.) c. művét ehhez a vonulathoz sorolhatjuk. A dolgozat – Szaitz Leó nyelvfilozófiai nézeteinek fényében — Pázmány Péter XVIII. század végi recepciójának egy érdekes fejezetét vizsgálja, arra a kérdésre keresve a választ hogyan használja a szerző Pázmány nyelvi és ideológiai örökségét saját törekvései érdekében. Éppen a pázmányi életmű vonásai alkalmassak a 18. század második felében kibontakozó nyelvi küzdelmekben hagyományteremtésre és értékközvetítésre vagy aktuális megideologizálásra. E vizsgálati szempontok alapján helyezi el a dolgozat Szaitz művét a magyar felvilágosodás eszmetörténeti folyamatában. A dolgozat megállapítása szerint Szaitz nyelvkérdésről alkotott felfogása – szemben a Bessenyei és Kazinczy nevéhez köthető kultúrprogrammal – a tradicionális nemesi nyelvi programot követi, kimeríthetetlen nyelvi forrását Pázmány műveiben jelöli meg.

A dolgozat címe: Hitvitázó tudomány vagy tudományos hitvita?
 A szerző neve: Koncz Attila
 A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-latin I.
 Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Inté-
 zete
 A témavezető neve, beosztása: Heltai János egyetemi docens

A dolgozat Káldi György és Dengelegi Péter tudományos ala-
 possággal eleddig feltáratlan hitvitáját elemzi. Foglalkozik az *Ok-
 tató intés* és a *Rövid anatómia* című vitairatok keletkezési körülmé-
 nyeivel, leírja a két mű tartalmi és formai sajátosságait, kijelöli az
 írások és szerzőik helyét a magyar nyelvű teológiai és tudományos
 irodalom történetében.

A dolgozat – a szakirodalom figyelembevételével – röviden vá-
 zolja Káldi és Dengelegi biográfiáját, majd ismerteti Károlyi Gás-
 pár és Szenci Molnár Albert Biblia-előszavainak tartalmát, a vita
 voltaképpeni alapját. Külső és belső érvek alapján meghatározza a
 vitairatok keletkezési idejét. A szerkezeti és tartalmi összevetés
 után a Káldi és Dengelegi által felhasznált források mennyiségi és
 minőségi vizsgálata következik – különös figyelemmel az idézési
 technika egyéni sajátosságaira. A dolgozat mindezek alapján tömör
 összefoglalást ad a katolikus és protestáns Szentírás-tudomány
 Káldi és Dengelegi által vallott közös alapjairól és eltérő tanításai-
 ról, valamint a szerzők tudományfelfogásáról. Végezetül a két vita-
 irat retorikai elemzésére kerül sor.

Az elvégzett vizsgálat alapján a dolgozat Káldi *Oktató intés*-ét a
 magyar nyelvű tudományos irodalom egyik korai darabjának tartja,
 amely méltó társa Pázmány *Kalauz*-ának, Dengelegi *Rövid
 anatómia*-ját pedig a protestáns népszerű-kegyességi irodalom kö-
 rébe sorolja.

A dolgozat címe: Adalékok Péterfy Jenő tragikumelméletéhez
 A szerző neve: Kondor Tamás
 A szerző szakja, évfolyama: magyar (végzett hallgató, 1996)
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsé-
 szettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Varga Pál egyetemi docens

„Tragédiaelméleti fejtegetései egyszerre az összes magyar esz-
 tétikusok fölé emelik, (vagy emelték volna, ha nem maradtak volna
 kéziratban)” – írja Péterfy Jenőről Lovass Gyula a *Kilenc hős visz-
 szatér* című könyvében. A megállapítás kissé túlzónak tűnik, de
 véleményünk szerint mégis mély belátás alapján fogalmazódott
 meg. Vizsgálódásunknak célja részben ezen alap megértése, rész-
 ben pedig Péterfy tragikumesztétikai írásainak az elemzésén ke-
 resztül azok jelentőségének a felmérése.

Péterfy Jenő az irodalomtörténet számára nem ismeretlen sze-
 mély. Különösen Németh G. Béla volt az, aki többszörösen és
 mélyrehatóan elemezte a századvég irodalomelméleti közegét, s
 ezen belül is vizsgált alanyunk szerepét. Nem kívánunk vitatkozni
 az eddigi eredményekkel, de úgy látjuk, hogy Péterfy műveit érde-
 mes újabb szempontok alapján is megvizsgálni és tágabb összefü-
 gésbe állítani gondolatait.

Az európai és a magyar tragikumelméletekben is folyton visz-
 szatértek bizonyos problémák, melyek a századvégi tragikum-
 vitának is főbb csomópontjait képezték. Ilyen problémák közé tar-
 tozik például az erkölcsi világrend, a tragikus vétség, a katarzis és a
 konfliktus mibenlétének kérdése. A dolgozatban megpróbáljuk
 körüljárni azt, hogy elődeihez képest hogyan alakult mindez Péterfy
 Jenő elméletében. Kísérletet teszünk arra is, hogy összehasonlítsuk
 szerzőnk és a fiatalkori Lukács György tragédiáról, tragikumról
 vallott nézeteit. A két beszédmód és felfogás hasonlóságainak és
 különbségeinek a végigkövetése, több mint érdekesnek mutatkozik.

Befejezésül megpróbálunk egyfajta utat nyitni Péterfy posztmo-
 dern szempontból is kulcsjelentőségű megállapításain keresztül
 gondolatainak mai aktualitása felé.

A dolgozat címe: Szakadék (Motívumelemzés Füst Milán kisregényében)
 A szerző neve: Kovács Agnes
 A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.
 Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Szigeti Lajos Sándor egyetemi docens, Kovács András egyetemi adjunktus

„Az ideák világa az ésszel felfogható (noéton) szféra, az érzékelhető világ pedig a látható (koratn) világ. A két világ között elválasztóvonal (khóriszmosz), szakadék húzódik.”

(*Politeia* 509.d.)

Mint azt a mottóként választott idézet is elárulja dolgozatom célja annak a lehetőségnek a vizsgálata, hogy a Füst Milán kisregényének címét adó *Szakadék* miképpen helyezhető el egy filozófiai gondolkodással megközelíthető univerzum-modellben, ezen belül is a platóni világképben.

Maga a khóriszmosz – mint az univerzum része – nem a horizontális földfelszín egyik törésvonala, és nem is az elhelyezhetetlen ideák világának része, hanem a lenti és fenti világ között, tehát a vertikálisban van. A noéton és a koraton közötti vertikális szféra. A szakadék terminus jelentését (a műben) is így kell érteni, nem hegyföldrajzi kifejezés, bár képiségében ezt a jelentést is megőrizte, és nem is transzcendens logosz, bár a műalkotásban teremtő erővel bír. Motívum.

A khóriszmosz művön belüli megnyilvánulásának vizsgálatát egy immanens irodalomszemlélet elveit követő motívumkutatással, és e motívumok szemantikai mezejének – hermenautikai módszerekkel történő – elemzésével tartottam lehetségesnek. A khóriszmosz – mely létezési módját tekintve reláció – mindig csak a közrefogó két szféra viszonyában válik értelmezhetővé.

Az elemzést megkönnyítése végett azonban a khóriszmosznak önálló ontológiai státuszt tételezek fel, azaz úgy tekintem, mint az univerzum valóban létező, független harmadik szféráját, melynek vizsgált nyelvi és gondolati világokban sajátos pozíciója: „közöttisége” van.

Helyileg ebben a szférában működik a motívumok jelentése. A művészi nyelv, konkrétan a Füst Miláni képkalkotás – mely tárgyait az érzéki világból veszi, de a szellemi világ fényébe tartja – tehát khóriszmosz jelenség.

A dolgozat címe: A Balassi-imitáció Rimay János költészetében
 A szerző neve: Kovács Béla Lóránt
 A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-filozófia II.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara.
 A témavezető neve, beosztása: Imre Mihály egyetemi docens

Dolgozatomban a Balassi-hagyomány továbbélését és megújulását vizsgálom Rimay János költészetében. Arra vagyok kíváncsi, hogy mit és hogyan tudott átlényegíteni a XVII. század kezdetén elődje hagyatékából Rimay. Ennek kiderítéséhez összevettem a két életmű darbjait, szövegszerű megfeleléseket, azonosságokat kerestem. Amennyiben ilyesmire bukkantam, nem elégedtem meg a pusztán ténnyel, hanem igyekeztem bemutatni azt is, az idézet hogyan nyert új értelmet. Több olyan verset találtam, amelyek nem csak szövegrészeket vagy formai megoldásokat vettek át Balassitól, de átírták egyes műveit. Rimay ezekben nem csupán felhasználta a már meglévő költeményt, de szükségszerűen idomult is hozzá. A meghagyott szövegrészek, közvetve pedig az egész átköltött vers, megszabták az átírás lehetőségeit, korlátozták annak önkényességét. Rimay tehát nem felhasználta a Balassi-hagyományt, hanem együtt alkotott vele, ami számos a korra jellemző irodalomelméleti és műfaji problémát vetett fel. A közös munka legszebb darbjai akkor születtek, amikor a két fél egyenrangú alkotóként jelent meg, ahogy például az *Ez világ, mint egy kert...* kezdetű versben. A közös alkotásban mindkét fél hatott a másikra, a hagyomány korlátozta az imitáció lehetőségeit, az imitáció pedig átértelmezte tárgyát, amely ettől kezdve egykori önmagához képest csak már mint mindig más jelenhetett meg. Ezért van az, hogy Rimay nélkül ma éppoly lehetetlen a Balassi-hagyományról és így magáról a Balassi-életműről beszélni, ahogy Balassi nélkül Rimayról.

A dolgozat címe: A szecessziós-szimbolista mesék világa
 A szerző neve: Kovács Edit
 A szerző szakja, évfolyama: általános tanítói (végzett hallgató, 1996)
 Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Gecsey Sándorné Papp Katalin főiskolai adjunktus

Ósidőktől kezdve a mese mint a népköltészetből átörökített és sokszor újraértelmezett műfaj felbukkan az irodalom világában. Különböző korok más és más hangsúllyal nyúltak hozzá. A múlt századvég és századelő szecessziós és szimbolista jegyek ötvözetével ruházta fel, s tette alkalmassá a századforduló világának a valóságtól menekülő, a harmóniát a szépségben, a misztikusban, a dekoratívban kereső életérzés kifejezésére. Ma ezredforduló előtt állunk, és tapasztalhatjuk, hogy hasonlóságok érzékelhetők százévnnyi ív távlatából is. Ezért lehet érdekes számunkra a szecessziós-szimbolista mesék világának feltárása.

A vizsgálódás tárgyát képező mesék válogatásának elsődleges szempontja a befogadói kör, valamint a befogadói kör fokozatos változása volt. Elsősorban tehát gyermekművek elemzését tartalmazza a dolgozat (pl. Babits Mihály: Barackvirág, Gaál Mózes: Mildi meséi vagy Lesznai Anna: A kis pillangó utazása Lesznán és a szomszédos Tündérorságban stb.), ugyanakkor nem kerüli ki azokat a meséket sem, amelyek felnőtt befogadót igényelnek ahhoz, hogy minden szintjükön kitárulkozzanak (pl. Oscar Wilde: A Bol-dog Herceg vagy Tóth Árpád: Ara-Szir király gyógyulása stb.). A kutatott időszak novelláival való összevetésre is sor került a dolgozatban, hiszen sok esetben a novella és a mese műfaji eltérései alig-alig voltak észlelhetők (pl. Ambrus Zoltán, Gozdsu Elek, Petelei István, Török Gyula kisprózája).

A kutatás módszere az egyes művek vizsgálatát jelenti, amely vizsgálódás azonban pszichológiai megközelítési módokat is tartalmaz.

Következtetései kétirányúak: egyrészt a szecessziós-szimbolista mesék világa és a gyermeki befogadó kapcsolatára vonatkoznak, másrészt a napjainkban fellelhető hasonló jelenségekre mutatnak rá.

A dolgozat címe: „Ők: mi. Mi: ők.” Lengyel Péter: *Macskakő*
 A szerző neve: Kovács Eszter
 A szerző szakja, évfolyama: magyar III.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Margócsy István egyetemi adjunktus

Dolgozatom témája Lengyel Péter *Macskakő* című regényének elemzése. A vizsgálat különböző szempontok szerint történik, közös magjuk azonban az a tény, hogy a regény több idősíkon zajlik. Ezért érdekes részletesen foglalkozni a nyelvhasználatával, annak a bemutatásával, hogy Lengyel hogyan tudja érzékeltetni az idősíkok változását, hogyan jeleníti meg a századvéget, a jelenkort vagy akár a XVI. századot kizárólag nyelvi eszközök segítségével.

Ugyancsak a többféle idősíki jelenléte miatt érdemes vizsgálni a narrációt, hiszen a történet mindvégig – legyen az bármilyen kor – egyes szám első személyben és jelen időben zajlik, s ennek következtében eldönthetetlen a narratív nézőpont, hiszen egy olyan, a cselekmények fölött álló, mindent tudó elbeszélővel van dolgunk, aki ugyanakkor a századvégi történet egyik szereplője is, természetesen korlátozott tudással.

Foglalkozom magával a detektívtörténettel is – többek között kérdés az is, egyáltalán detektív-e és történet-e, és ha igen, hogyan. Miben több és miben kevesebb ez egy hagyományos bűnügyi regényhez viszonyítva? Vizsgálható-e a századvégi rész – ahol a tulajdonképpeni történet zajlik – önmagában, kiszakítva a szövegegészből? Végül – minthogy a regény egyik főszereplője – szó esik Budapestről is, mind a századvégi rohamosan fejlődő nagyvárosról, mind nyolcvanas évekbeli másáról. Célja-e vajon az írónak a kettő összehasonlítása, kérdés-e, hogy „melyik a jobb”? Ezen szempontok mentén próbáltam tehát egy átfogó képet nyújtani Lengyel Péter regényéről.

A dolgozat címe: *Mélylégzés* (Vázlat a regényről) — „Ülepmagasságban” (Ottlik – Esterházy)

A szerző neve: Kuroli László

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol III.

Az intézmény neve: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Balassa Péter egyetemi tanár

A *Mélylégzés* című dolgozatot Fűzfa Balázs Ottlik- szemináriumiainak „árnyékában” írtam, 1995 elején. Megpróbáltam benne egy tekintettel átfogni a jelenkori magyar regényirodalom három művét (Ottlik Géza: *Iskola a határon*, Mészöly Miklós: *Az atléta halála*, Esterházy Péter: *Termelési regény*), néhány szempont alapján.

Úgy vélem, Ottlik regényével kezdődik el a magyar regényirodalomban az az írásmód, mely a valóság-referencia, a szerzői intenció és a nyelvi regény-anyag hagyományos, leíró fogalmaival megközelíthetetlené vált. Irodalomtörténeti regény-kategóriáink a regényt illetően (is) elégtelenek, dolgozatomban igyekeztem felhívni arra a figyelmet, hogy minden mai regénynek valamiképpen újra kell definiálnia önnön műfajának fogalmát. Fontosnak tartom azt is, hogy ezek a könyvek az elmondhatóság határait vázolják fel, a kényes vonalat, amely mentén még-épp-hogy beszél valaki, mielőtt elhallgatna. Akkor tudnak ezek a szövegek „megszólalni”, ha súlyos, tapintható (kihallható) csendeket zárnak magukba.

A nyelvfilozófiai megfontolásokat nagyon óvatosan közöltem például Ottlikra vonatkozóan, Neumer Katalin elemzése (*a Tévélygések a nyelv labirintusában* című könyvében) azóta meggyőzött arról, hogy merészebb, s pontosabb is lehettem volna, s Ottlikról beszélve egyáltalán nem túlzás Wittgensteint emlegetni. Ha újra kellene írnom az egészet (a szerző mossa kicsi kezecskéit), szikárabb, 'élesebb' mondatokat vetnék papírra, most így gondolom.

A dolgozat címe: Katona József versei és a *Bánk bán*

A szerző neve: Lantai Lilla Katalin

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-művelődési menedzser III.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Debreczeni Attila egyetemi docens

Katona József verseinek vizsgálata közben felkeltette az érdeklődésem, hogy a szakirodalom több helyen (Horváth Jánosnál, Orosz Lászlónál, Rónay Györgynél, Fried Istvánnál, Waldapfel Józsefnél és Márton Lászlónál) felvetődik az a gondolat, hogy a drámai mű (*Bánk bán*) és a lírai költemények együttes olvasatát kellene valamilyen módon megvalósítani. Dolgozatomban a szövegek köziség szempontrendszerét alkalmaztam – funkcionális és nem ontológiai értelemben – Gérard Genette intertextualitás fogalma szerint, aki azt a transztextualitás háttérfogalmába tartozó működésmódként határozta meg.

A szövegek viszonyrendszerét egy fogalmi és képi háló adja, melynek meghatározó pontjait olyan fogalmak alkotják, melyek Katona József korának irodalmában és filozófiájában, az érzékenység téma- és frázistárában és a sír- és temetőköltészet képi világában működtek és hatottak.

A lírai és drámai szövegek a remény, vágy, képzet, mitikus analógiák: Tantalus, Chaos, Endynzion; lét-mélypont, idő, csend, magány, társadalom-egyén, vég-semmisség, én-magam, levés-létel, a természeti képek: esti és éji hangulatok köré rendeződnek.

Dolgozatomnak célja volt az is, hogy megmutassa: a kétféle szöveg poétikai megszerkesztettsége és esztétikai értéke nem áll olyan távol egymástól, mint azt a jelenleg működő irodalomtörténeti kánonok egy része mutatja. Szövegem nem a dráma interpretációjára törekszik, de szükségszerűen érinti azt, és talán további értelmezések számára adhat kiindulópontot és új szempontokat.

Szükségesnek tartom az elvégzett vizsgálatot annak érdekében, hogy a *Bánk bán* és Katona verseinek kapcsolatán keresztül Katona életművére egy új perspektívából tekinthessünk.

A dolgozat címe: Vörösmarty és Petőfi tündérezése
A szerző neve: Lesovics István
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Imre László egyetemi docens, Borbély Szilárd egyetemi tanársegéd

A tanulmány Vörösmarty és Petőfi költészete egy fontos összetevőjét vizsgálja: a tündérezést, mint olyan kategóriát, amely túlvilági-fantasztikus-mitologikus szférával teremt kapcsolatot, s ennek révén a romantika korának irracionális útkeresése kapcsán a földi létezés fölé rendelődik.

E mesei, tündéri lények olyan világ(ok) képviselői, amely(ek) attribútumaikkal az evilági valóság racionalitását haladják meg, esetenként tagadják.

A dolgozat szól a tündérezésről általában, ennek magyar irodalmi vonatkozásairól, fokozottan a Tündérvölgy-képzetről, Vörösmarty és Petőfi költészetében betöltött szerepéről. Vizsgálja, hogy miféle ideológiák működtetik e két szerző tündéromantikáját, s hogy ez milyen műfajokhoz vezet, majd intertextuális módszerrel összeveti a kettejük által létrehozott világokat, Petőfi ilyen szempontú megelőzöttségét, illetve azt, hogy miképpen olvasható Vörösmarty Petőfi felől.

A dolgozat címe: Változatok a posztmodernre — Zalán Tibor művészetének megközelítése néhány vers tükrében
A szerző neve: Litter Adrienn
A szerző szakja, évfolyama: tanító III.
Az intézmény neve: Illyés Gyula Pedagógiai Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Horváth Béla főiskolai tanár

Az 1970-es évek költőgenerációjának bevonulása és kibontakozása a magyar irodalmi életben ellentmondásokkal teli. Kiemelkedik közülük költőnk, Zalán Tibor.

Sajátos költészetet teremt, melyben világképének komplexitása tükröződik. A transzavantgardot képviseli más hagyományokhoz visszanyúló irányzatokkal ötvözve: népiesség, neoromantika, újklasszicizmus, vizualitás, anakronisztikus gyökerek. Ezt a szintézist próbálom felfedni, megoldatlan kérdésekre választ keresni és Zalán Tibor vágyát teljesíteni. Remélem, lesz valaki egyszer, aki elmondja művészetem lényegét. Törekvésem célja ennek a szerepnek betöltése. Szövegösszefüggéseivel, motívumrendszerével szeretnék rávilágítani a kozmikus térre, amit személyének totalitásával teremt.

Versesköteteiben jól követhetők a gyors változások, melyek lényegét ő maga sem tudja megmagyarázni. Minden terület vonzotta, ugyanakkor az elszakadás érzése mindig erőteljesen működött benne.

Ezek után felmerül a kérdés: mennyire érvényesül e kettősség műveiben?

A dolgozat címe: A próza ez – Imre Flóra *Rondó* című kötetének záróciklusa

A szerző neve: Magyarai Andrea

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Dobos István egyetemi docens

„A próza ez a költészetnek vége / hol egy betevő mítosz már sehol / az ember lassan föl se néz az égre / az esőben mogorván kutyagol”

A fenti idézet Imre Flóra legutóbbi, 1994-ben megjelent *Rondó* című kötetének utolsó előtti verséből származik. Imre Flóra klasszikus formákkal dolgozik. Két és fél kötetet keresztül mesterien bánik a szonettel, szapphói és alkaiozi strófával, rondóval és stancával. Hogyan jut el harmadik kötetének vége felé addig, hogy kijelenti: A próza ez. Kijelentésként értelmezendő-e ez a sor (mely egyben ciklus- és verscím is), vagy inkább kérdésnek kell felfognunk? Úgy tűnik, egyfajta számadról van itt szó; mintha a költő keresztúthoz érkezett volna. De milyen eredményre jut, merre indul tovább? Profanizálás-e a Próza ez kijelentés? Jelenti-e a költészet leértékelődését – vagy esetleg megszűnését? Kötelez-e, és ha igen, mire a *Rondó* cím? Ezekre a kérdésekre keresi dolgozatom a választ.

Írásomban ugyan elsősorban egy ciklussal foglalkozom, de szándékom ezt az egész, a kötet részeként értelmezni, hiszen megkomponált verseskötetről van szó, a mondott ciklus nem csupán befejezi azt, hanem zárja – és sajátosan megnyitja –, elrendezi és újrendezi.

A válaszokat Imre Flóra szövegeinek teljes vagy részleges exegézisében, illetve ezen értelmezések egymáshoz való viszonyában keresem, azaz egy erősen szövegközpontú interpretációs eljárással. Erre márcsak az Imre Flóra-szakirodalom – és ezzel együtt a legújabb magyar líra szakirodalmának – szűkös volta is kényszerít; de a módszert maguk a szövegek is életre hívni látszanak, hermetikus, sokszor utalásszerű textúrájukkal.

A dolgozat címe: „Egy vergődő lélek” A személyiségfelbomlás Cholnoky László prózájában

A szerző neve: Major Anita

A szerző szakja, évfolyama: magyar (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Széles Klára egyetemi docens, Olasz Sándor egyetemi docens

Cholnoky László életét és műveit tanulmányozva egyetlen elemző olvasó sem kerülheti el a prózaíró és hőse(hősei) közötti megfelelések, hasonlóságok összevethetőségének kérdését. Veszélyes vállalkozás ez, hisz író és hőse(hősei) azonosításához vezethet, ami az interpretációban nem elfogadható, még lirizált próza esetében sem. Beszélhetünk-e mégis Én-hős(ök)ről Cholnoky László műveiben? A lírai novellában az író azonosulása hőseivel semmiképpen sem jelenthet olyan fajta személyességet, mint a lírikusé. Ezt figyelembevéve és utalva a sokszoros áttétellel egymáshoz kapcsolódó empirikus szerző, mintaszerző, elbeszélő, kitalált szereplő, mintaolvasó, első szintű és második szintű olvasó megkülönböztetésének fontosságára, továbbá szem előtt tartva a fiktív narráció paratextuális jeleit, konkrét megfeleléseket kerestem Cholnoky élete és hőse(hősei) között. Azt kutattam, hogy származása, gyermekora miképpen jelenik meg műveiben, hogy a nagy múltú Cholnoky-család lecsúsztatása mennyiben játszik közre a Cholnoky-hősök úri önérzetének nosztalgiájában. Mennyiben hasonlítható össze az alkoholfüggőségben vergődő és pénzhiánnyal küszködő író és hőse(hősei) akaratlansága? Nemcsak az élet, de a „dicső” halál hasonlóságait is érintettem. A dolgozat további fejezeteiben a személyiségbomlás változatait, fokozatait mutattam be az író néhány művében – kitérve a századforduló-századelő prózájának „túlfino modó pszichologizmusára”, a „léleknézés”, az egzisztenciális mélység, a „pszichológiai olvasás” korára. Foglalkoztam az önelemző hős(ök) idegenség- és magányérzetével, „összomorúság”-ával (itt sem kerülve el a Cholnoky László életében is megtalálható motívumokat). A hősök személyiségbomlását általában minden Cholnoky-elemző leegyszerűsítve kezeli: megkettőződésről beszél. A személyiség rétegzettségét, szétesését sokkal bonyolultabbnak látom Cholnoky László prózájában. A 3. fejezetben kiemeltem a tükörmotívumot mint a személyiségfelbomlás legfőbb kifejezőeszközét.

Cholnoky rögeszmés témaválasztása árulkodik az író beteges idegrendszeréről is, s ennek a tudati zavarodottságnak a réme írói technikájára is rányomja bélyegét.

A dolgozat címe: „Ímé, az Istennek ama báránya aki elveszi a világ bűneit” — Értelmezések Nádas Péter a *Bárány* című szövegére

A szerző neve: Makrai Andrea

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-XX. századi speciális képzés I.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Olasz Sándor egyetemi docens

A Nádas Péter művéről szóló 1969-es kritikákat olvasva feltűnt, hogy a számomra annyira nyilvánvaló bibliai párhuzamot mindenki figyelmen kívül hagyta. A dolgozattal ezt a hiányt szeretném pótolni, azaz megpróbálok a hagyományos értelmezés mellé egy biblikus (szakrális) olvasatot adni.

Az általam adott első értelmezés – az 1969-es politikai nézeteknek megfelelően – teljesen nélkülözi a Bibliát, pusztán a társadalmi, generációs és faji ellentétekre koncentrálnak. Ez a politikai felfogásrendszer élesen elutasította a vallást. Ebben véltem fölfedezni az okát annak, hogy a *Bárányt* s ezen keresztül a Bibliát szinte mint mellékes eseményt említik.

Azonban fontosnak tartom azt, hogy ma – 30 évvel később megismerjük ezt a változatot is, hiszen az „akkor” embere döntően csak a fenti olvasatot ismerhette. Ám az írói szándék és az olvasói technikák mögött ott volt a lehetőség egy másik értelmezésre is.

S ennek a második olvasatnak a felvázolásához használtam föl Máté és János evangéliumait, melyek segítségével az elbeszélésben is megjelenő emblémákat és motívumokat kerestem. Általuk szeretném föltárni a mű és a Biblia közötti bonyolult utalásrendszert, amely megfigyelhető a szereplők szintjén éppúgy, mint az eseményekben és leírásokban.

A dolgozat címe: A gyűrű, a pálca és a cápa. — Kemény István: *A néma H*

A szerző neve: Martin Iringó

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Beney Zsuzsa egyetemi docens

Dolgozatában kísérletet tesz a szerző egy költői hang (tudniillik Kemény István) megszólaltatására, megpróbálja kimondani a néma h-t. Mivel ennek gyakorlati megvalósítása lehetetlen, ezért a verset összeveti Kemény István esszéivel és néhány más szöveggel. Tükröztet, azaz újraszituál. A dolgozatban lényeges ez a tükröztes, a szövegek egymáshoz feszülése. A szöveg-munka efféle kísérlete persze nem újdonság. Vágyakozó mozdulatot ölt, ellenfeszül az elmélethez. Kemény István költészetét a Barth által megadott módon először mint gyönyörszöveget (*I. Előjáték*), másodsor konkrétan *A néma H* című kötetet – mint örömszöveget mutatja be (*II. Autopoetikus örömháló*).

I.

A dolgozat címe: „Újra amalgámzott üvegtáblácska”. Ungvárnémeti kötettszerkezetei és kortársi fogadtatása
 A szerző neve: Merényi Annamária
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-művészettudomány V.
 Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Rohonyi Zoltán egyetemi tanár

Ungvárnémeti Tóth László hosszú időre elfeledett életművére Weöres értékelő felfedezése után irányult az irodalomtörténészek figyelme. E dolgozat a szerző egyidejű és kései recepcióját a következő vizsgálati szempontok mentén fejti ki: a *Nizától Psychéig* c. fejezet alatt a sárospataki kéziratos anyagot vizsgálja, majd a Kazinczy-féle szerkesztési változtatásjavaslatok számbavétele után az 1816-os magyar- és az 1818-ban megjelent görög nyelvű nyomtatott köteteket írja le, s végül a Weöres-féle intertextuális játékának a szerkezeti imitációs megoldásait mutatja fel.

Az írás második része *Énekelsz, s hány érti magas dalod?* címmel Ungvárnémeti kortársi fogadtatását teszi vizsgálati tárgyává, s ennek felrajzolása egy klasszikus értés – nem értés – félreértés-probléma exponálásához vezet. A széphalmi Mester és követőinek, valamint a Pesti Triász tagjainak értékelő kijelentései, illetve a polemizáló Terhes Sámuel pamfletjeinek elemzése az Ungvárnémeti-szövegek olvashatóságát írják le. A munka egy teljesnek szánt, közel száz tételből álló, kommentált szerző-bibliográfiával zárul, amely többek közt kísérletet tesz arra, hogy a kortársak utalásai alapján meghatározza az Ungvárnémeti-életmű teljesnek tekinthető címlistáját.

A dolgozat címe: Csáth Géza: A lélek rejtelsei
 A szerző neve: Mészáros Andrea
 A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.
 Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet
 A témavezető neve, beosztása: B. Juhász Erzsébet, egyetemi docens

Csáth Géza (1887-1919) a századforduló magyar irodalmának egyik legtragikusabb alakja volt. Lidérces novellái az ösztön és a tudat konfliktusait tárják fel, ahol a bűn ugyanolyan érvénnyel van jelen, mint az ártatlanság. Történeteik tragikusak, de a hősök nem. Mind azért élnek, hogy akár az önpusztítás árán is kielégíthessék vágyaikat, amelyek megfégezhetetlenek és akadályt nem ismernek.

Írásainak három fő tárgya: az abnormális idegrendszerű ember; az ideges, érzékeny, elmélkedő gyermek; és az álom sajátságos, a valóságból az irrealitásba vezető állapota. Dolgozatomban azokat a pszichológiai benyomásaimat fogalmaztam meg, amelyeket a novellák olvasása keltett bennem, felfedve a szereplőkben lezajló érzelmi változásokat és azok motivációit. Abból a gondolatból indultam ki és vezettem le következtetéseimet, hogy az emberben – legyen az gyermek vagy felnőtt – kétféle személyiség él. Az egyik szolidabb, alkalmazkodóbb, az egyént átgondoltabb cselekvésre ösztönzi, míg a másik ismeretlenebb az ember számára. Ha a rejtélyes „én” kerekedik felül elnyomva az előbbit, az ember képes kivetkőzni önmagából és megadni magát a legdurvább állatias ösztönöknek is.

I.

- A dolgozat címe: A felejtés visszafordítása – Lengyel Péter: *Mel-
lékszereplők*
A szerző neve: Molnár Gábor Tamás
A szerző szakja, évfolyama: magyar-összehasonlító irodalomtörté-
net IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása:

Lengyel Péter korai regényének újraolvasása közben a dolgozat igyekszik bemutatni a szoros olvasás és a tágabb kontextusú, az életmű további alakulására és a befogadás-történetre is kitekintő értelmezés között keletkező feszültséget. A regény személyrag-
használata éppen azért válhat egy olvasat központi kérdésévé, mert egyfelől rámutat a szöveg narratív szerkezetének összetettségére (arra, hogy az elbeszélő neve több beszédhelyzetet is jelöl), másfelől viszont az így keletkező értelmezési térbe sem tudjuk ellentmondásmentesen integrálni az eltérő igealakokat. A regény szerkezet-
leírása tehát akaratlanul is értékminősítéssé, stílári ítéletté alakul. A többféle beszédhelyzetet kínáló regény – összeolvasva Lengyel Péter más műveivel fönntartja az emlékezet azon fölfogá-
sát, mely a szubjektum akaratlagos összeállítására, egyben tartására irányul, s minden olyan jelenséget gyanúval illet, amely veszélyez-
teti ezt a törekvést. Így nem kerülheti el a saját nyelvével való szembesülést, hiszen éppen a regény elbeszélés-szerkezetében megmutatkozó törés az, amely a felejtés, és ezzel összefüggésben az irónia alakzatait konnotálja. A mű érdekessége talán leginkább éppen ebben a kettősségben lelhető meg, s innen eredhet a dolgozat címévé emelt megfigyelés: Lengyel Péter e regényében (ahogy másokban is) az emlékezet egy szigorúan rangsorolt szembeállítás egyik tagja, s nem más, mint a nyelvbe ágyazott felejtés (tudatos) visszafordítása.

II.

- A dolgozat címe: Szathmári Király József beszélgetése Szent Péter-
rel
A szerző neve: Nagy Júlia
A szerző szakja, évfolyama: könyvtár-magyar III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző
Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: Demeter Júlia főiskolai tanár

1776-ban meghalt Pesten német katonák keze által egy sárospataki jurátus diák, Szathmári Király József. Halála alkalmából a sárospataki kollégiumban született egy dialógus, melyben a jurátus Szent Péterrel beszélget. Ez a párbeszéd más iskolákba is eljutott – változtatott formában.

Dolgozatomban a különböző iskolákban ránk maradt dialógusokat hasonlítom össze, s rámutatok a felekezeti különbségekből fakadó egyéni értelmezésekre.

A pataki eredeti párbeszéd kimutathatóan a református temetési énekek és halotti búcsúztatók hatására jött létre, ezért igyekszem ezeket is – mintegy félezer ilyen szöveg tanulmányozása után – bemutatni.

A dolgozat címe: S. Pataki István, *Ez Világnak Dolgainak Igazgatójának Mestersége*
A szerző neve: Nagy Noémi
A szerző szakja, évfolyama: magyar-régi magyar irodalom V.
Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hargittay Emil egyetemi tanár

Dolgozatom az 1681-ben, Kolozsvárott nyomtatásban megjelent fejedelmi- és erkölcstükör műfajába sorolható könyv keletkezésének okait és körülményeit vizsgálja. Mind az okok, mind a körülmények Teleki Mihály személyéhez vezetnek, hiszen ő bízta meg a protestáns professzort, a feltehetőleg I. Lipót számára készített, latin nyelvű könyv fordításával, mellyel mintegy a Habsburg-politikához való közeledését fejezte ki, ugyanakkor ő volt a korabeli Erdély egyik mecénása is. Ezért fontosnak tartom a mű ismertetésén keresztül Teleki Mihály Erdély politikai életében való szerepének rövid bemutatását, valamint Pataki és Teleki kapcsolatának ismertetését.

A dolgozat címe: A szöveghatárok feloldódása
A szerző neve: H. Nagy Péter
A szerző szakja, évfolyama: magyar-esztétika-összehasonlító irodalomtörténet
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kulcsár Szabó Ernő, az MTA levelező tagja

A dolgozat Kovács András Ferenc *J. A. szonettje* című versének értelmezésére tesz kísérletet a hozzá rendelhető elméleti és történeti kontextusok dialogikus terében.

Az interpretáció első stratégiája a szöveg tapasztalásának folyamatát idézeteken keresztül teszi láthatóvá s az identifikációra törekvő olvasat(ok) referencialitását és teleológiáját építi le. Az értelmezés második fázisa a vers növénymetaforikáján keresztül mutatja be a szöveg autoreferencialitását, „rhizom” jellegét és a lírai én elmozdítási lehetőségeit. Az elemzés harmadik szakasza pedig a kortárs magyar költészet kontextusában helyezi el Kovács András Ferenc „interauktoriális” alkotását s utal mindazokra a szonettekre, melyek „A dallam nem változtat szövegén.” sorra íródtak.

A dolgozat szerint a *J. A. szonettje* olyan horizontváltó szituációt körvonalazhat, melyben a líraiság tapasztalata eloldható az „én” centrálpozíciójától (vagyis e konstrukcióban a líraiság kritériuma nem feltétlenül az „én” beszédével esik egybe), s ez jelzi, hogy egyik sem állandó meghatározója a „vers” irodalmicitásának. Ugyanakkor a szövegek egymásba nyitásának lehetősége, mozgásba hozva az elrendezettnek tűnő felületeket és határokat, megingatja és megzavarja az ugyanaz és a másik megszokottak tűnő gyakorlatát.

A dolgozat címe: A vita motívuma iskoladrámáinkban
A szerző neve: Nagy Szilvia
A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző
Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: Demeter Júlia főiskolai tanár

Az iskoladráma fontos szerepet játszik irodalomtörténetünkben, de a XVIII. századi iskolai oktatásban is. Különleges helyet foglalnak el azon darabok, amelyekben megjelenik a vita mint motívum vagy szerkesztő elv. Talán ezekre a művekre a legjellemzőbb, hogy az iskola oktatási és nevelési szükségletei (vitakészség, retorikai, logikai oktatás, a nyilvánosság előtti szereplés gyakorlása, a műveltség terjesztése stb.) hívták létre. Mégsem mondható, hogy e művek csupán a certamenek, declamatiók, consultatiók késői hajtásai, hiszen kialakulásukra egyéb drámai műfajok is hatással voltak. A sokféle ágazó gyökerek sokféle darabot eredményeztek, mind terjedelemre, mind műfajra, szerkezetre nézve. Ez sokrétű elemzést tenne lehetővé, de dolgozatomban csak a vitával kapcsolatos kérdéseket tárgyalom. A hűsz (főként protestáns) drámából a vitatkozási módszereket, az érvek eredetét és helytállóságának mértékét, a konfrontáció egyéb módszereit gyűjtöm össze. Céлом ezek csoportosítása, rendszerezése, valamint a didaktikai célok függvényében való vizsgálata.

A dolgozat címe: Változatok az abszurdra (Örkény István 1967 és 1979 között született groteszk drámái a nyugati- és a kelet-közép-európai abszurd művek tükrében)
A szerző neve: Nemes Rita
A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-történelem V.-filozófia IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Dobos István egyetemi docens

Dolgozatomban Örkény István 1967 és 1979 között született groteszk drámáinak dramaturgiáját tárom fel. Közben kitekintést teszek a nyugati és a kelet-közép-európai abszurd művekre, továbbá megmutatom az elhatároló mozzanatokon túl a kapcsolódási pontokat is Örkény alkotásaival. Így megvizsgálom a darabok nyelvhasználatát, szerkezetét és szerkesztettségét, a drámapoétikai eljárásokat, a bennük fellelhető motívumokat. A drámaelemzésemmel bizonyítani kívánom, hogy Örkény egyes művei a diskurzív rend módosulása felé mutatnak. Ugyanis a tradicionális mimetikus struktúrájú jelentésképzés már nem kizárólagos érvényű, hanem a pusztán reprezentáción kívül transzformáció történik egy új típusú beszédmód irányába.

Kénytelen voltam irodalmon kívüli tényezőket is figyelembe venni (nevezetesen a kort, mely szülők és megölők Örkény szavaival élve). Tudniillik esetenként a dráma bemutathatósága érdekében jelentős engedelményeket kellett tennie az írónak, például a mű zárlatát a „hurra-optimizmus” elvének megfelelően át(de)formálni.

A problémakör aktualitását és releváns voltát a magyar irodalomtörténet írásának mikéntje kapcsán az utóbbi időben kibontakozott vita adja. Ez ugyanis exponálja a kérdést, hogy egyes alkotók életművét milyen metodika szerint lehet feldolgozni, integrálni egy kontinuumba. Én jelenleg Kulcsár Szabó paradigmarendszeréből kiindulva általános irodalomelméleti perspektívát érvényesítek.

A dolgozat címe: Oltártól a betlehemig (Magyar betlehemes játék a XVIII-XIX. században)
 A szerző neve: Obernauer Gréta Imola
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-könyvtár IV. évfolyam
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara
 A témavezetők neve, beosztása: Demeter Júlia főiskolai tanár

A betlehemes játék története – keletkezése és alakulása – vitatott kérdése az irodalomtörténetnek és néprajznak. Komplex kutatási terület, többféle értelmezésre ad lehetőséget. Hiányos a forrásanyag, a meglevők birtokában csak hipotéziseket állíthatunk fel.

A szakirodalom összegző meghatározása szolgált munkám kiindulópontjaként: „A betlehemes játék története szerves kapcsolatban áll nemcsak az egyház ősi és teljesen sohasem egységes liturgiájával, hanem a folklórral és az iskolával is.”

Ezen a három szálon vezetem le a műfaji meghatározást, a keletkezés feltételezett didaktikai célját, valamint a motívumrendszert.

Munkámban kilenc magyar betlehemes játékot vizsgálok, mely a XVIII-XIX. században keletkezett.

Forrásanyagom reprezentálja a tájegységekre jellemző típusokat és a szerkezeti különbségeket. Különös figyelmet fordítottam a szereplők nevére, számára, az előadás körülményeire és a jelmezekre. A felhasznált szakirodalom és a forrásanyag tükrében következtetéseket vonok le, s megpróbálok feleletet adni arra a kérdésre, hogy fejlődés-e az általam bemutatott változás, vagy átalakulás. A profanizálódás folyamatának kimutatása a célom.

A dolgozat címe: Bodor Ádám írói világáról
 A szerző neve: Orbán Kinga
 A szerző szakja, évfolyama: magyar
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Kulcsár-Szabó Zoltán egyetemi tanársegéd

Ezen dolgozat Bodor Ádám írásairól próbál elmondani valamit, korántsem a tökéletesség felé tartva, de valamelyest koncepciózusan.

Nem csak a főműről, azaz a „Sinistra körzet”-ről szól, hanem a művek folytonosságát véve alapul, az írói világ jellegzetességeit írja le, bizonyítván ezzel azt is, hogy mindaz, ami kiváltotta a Sinistra utáni termékeny kritikát, nem előzmény nélküli.

Ezt az érvelést nemcsak a „főmű” előtti bírálatok engedik meg, hanem maga az életmű kínálja fel. Mert már a Sinistra előtt (ld: például *Az Eufrátesz Babilonnál* című kötetet) jelen van ez a minőség, ez a milyenség (sőt ez a „szereplőgárda” is). Mégis, a mai napig megjelenő Sinistra-kritikák zöme eltekint ettől... Holott egy regényértelmezés akkor közelít a legjobban (és legtisztességesebben) a műhöz, ha az nem csupán a mű, hanem az írói világ ismeretével is történik.

Én három korai novellán keresztül próbálok bemutatni a bodori írás két jellegzetességét: az elhallgatás mikéntjét és a természet leírásának a szerepét; majd eme jellegzetességek módosulását a későbbi írásokban.

De torzó az írás(om), mert nem viszem végig az elkezdett mondanivalót. Az ellen hadakozom, hogy hogyan NEM lehet értelmezni a kötetet, s így az marad le, ami a „főfogás”: a Sinistra értelmezése a korábban megállapítottak tükrében...

A dolgozat címe: Az őrült és bolond alakjainak szerepe Petőfi Sándor költészetében
A szerző neve: Oroszi Zsuzsanna
A szerző szakja, évfolyama: kommunikáció-magyar V.
Az intézmény neve: Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Ratzky Rita

Dolgozatomban *Az őrült, Szörnyű idő* című versek, *Tigris és hiéna*, *Az apostol*, *Shakespeare: Lear király, Hamlet* művek alapján vizsgálom a címben megfogalmazott tárgyat.

Végigkövetem a költő vívódását a romantikus motívumok nyújtotta megnyilatkozási lehetőség és a felelősséggel felvállalt arc között.

Vázlat:

- I. Elhatárolódás a *Byron-képek*-től
- II. Romantikus elemek megjelenése: őrült és bolond
 1. Az udvari bolond: az igazmondás szabadsága
 2. Az őrült: Az őrület álarcától a megélhető őrületig
 3. Az apostol
- III. Következtetés: Szörnyű idő+

A dolgozat címe: A magyar haiku
A szerző neve: Papp Noémi
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Beney Zsuzsa egyetemi docens

A japán irodalomban létezik egy versforma, amit haiku néven ismerünk. A haiku a világirodalom legtömörebb kötött formájú költeménye, tizenhét szótagból áll – az első és harmadik sorában öt, a második sorában hét mora van.

A századfordulón angol és francia nyelvterületen ismerték meg és terjedt el először. Magyarországon az impresszionisták, Kosztolányi Dezső kezd el mélyebben foglalkozni a haikuval, külön kötete jelenik meg, melyben japán haikufordítások is helyet kapnak. Az elmúlt években a fordítások mellett egyre gyakrabban tűnnek fel magyar haikuk is különösen a kortárs líra képviselői használják költészetük gazdagítására.

Sokan azt gondolják, a keleti vallástól, világszemlélettől átítatott versforma nem alkalmas az európai érzésvilág, gondolatosság tolmácsolására, csak hogy a haiku reneszánszát éli a magyar irodalomban.

Mi az, ami ebben a mindössze három soros versben olyan nagy erejű, kikerülhetetlen, magával ragadó?

Lehet-e magyar haikut írni? Milyen a magyar haiku?

A szerző többek között ezekre a kérdésekre keresi a választ dolgozatában.

A dolgozat címe: „Se túlközel, se túltávol...”. Petri György költészetének alakulása tematikus és motivikus összefüggések tükrében

A szerző neve: Patai Ágnes

A szerző szakja, évfolyama: magyar-francia IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Szentesi Zsolt főiskolai docens

A dolgozat Petri György (1943-) lírájának alakulását követi figyelemmel a *Magyarázatok M számára* (1971) című kötetből az 1992-es *Sár* című kötetig. A kronologikus rend szerinti vizsgálódás betekintést enged a motivikus összefüggések bonyolult hálózatrendszerébe, egyszersmind a lírai én világgépi változásait is tükrözteti.

A Petri-líra tragikus hangoltságú kezdeti megnyilatkozásaitól fanyar humorú, pátoszt elvető versvilágig vezetik az olvasót az egyes kötetek jellemzésére felsorakoztatott idézetek. A későmodernizmus és posztmodern határmezsgyéjén kibontakozó költészet illékony líraiság és sivár hétköznapiság ötvözetét villantja fel. A dolgozat szerzője a kötetekben megjelenő, saját maga számára is rejtélyes költő-személyiség versbeli megnyilatkozásain keresztül arra keres magyarázatot, miért marad a lírai szubjektum számos felvállalható szerep ellenére a szereptelenség pozíciójában, „se túlközel, se túltávol...”, s hogyan reagál önmaga és a világ változásaira.

A dolgozat címe: Ember és Isten. A kapcsolat megteremtésének formái, lehetőségei és szerepe József Attila költészetében

A szerző neve: Pomázi Petra

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-XX. századi magyar irodalom II.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Szigeti Lajos Sándor egyetemi docens

A dolgozat József Attila istenes költészetével foglalkozik, a témakörhöz tartozó versek közül döntően azokat kiválasztva, melyek megszólítás formájában íródtak. Nem kívánja eldönteni azt a kérdést, hogy a költő hitt-e Istenben vagy sem. A vizsgálat fő területe az, hogy milyen pozícióból szól Istenhez, ez hogyan változik, Isten és saját maga között mekkora szubjektív távolságot érzékel, ezt áthidalva hogyan próbálja felvenni Vele a kapcsolatot (részben ennek a formája a megszólítás), és amikor valamelyik versében szándékosan mintegy „kimondani” akarja Istent, hogyan teremt a megszólítással távolságot kettejük között. Ez utóbbi azonban kivétel, az esetek többségében az Istent megszólító versei róla szólnak és nem Istenről.

A versek vizsgálatában a dolgozat is abból indul ki, hogy 1926 előtt és 1935 után találkozunk az életműben istenes versekkel, de a fő hangsúly az első korszakra esik, mert ez az időszak mozgalmasabb a vizsgált szempontból és a második korszakban Isten egészen más vonatkozásokban kerül elő. Az első korszakban rövid idő alatt erőteljes pozícióváltások vannak, melynek okát a dolgozat abban találja meg, hogy a költő végigpróbálja az Istenhez való viszony lehetőségeit belső hitelességgel, ugyanakkor hagyományos formákban, miként az általában is jellemző a korai versekre. A korszak elején azzal próbálkozik, hogy mintegy magát „emelve fel” Isten mellé, kerüljön vele kapcsolatba, a korszak végén pedig Istent ruházza fel emberi vonásokkal, ez a magyarázata a megjelenő antropomorfizált istenképnek.

A második korszakra vonatkozóan a dolgozatnak szándékában áll kimutatni az első korszak motívumainak, írói attitűdjének stb. továbbélését. A dolgozat írója nem kívánja megoldani a problémák sorát, melyek József Attila istenes költészete kapcsán felmerülnek, pusztán néhány továbbgondolásra érdemes ötlettel foglalkozik.

A dolgozat címe: A Minden, a Valami és a Semmi. (Füst Milán lírája és Martin Buber dialogikus filozófiája)

A szerző neve: Rákosi Marianna

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-filozófia II.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kovács András egyetemi adjunktus

Dolgozatom Martin Buber dialogikus filozófiájának, ember- és világnézeti látásmódjának, valamint Füst Milán költészetének egymásra utaló pontjait kutatja. Martin Buber /1878-1965/ osztrák származású, német nyelven alkotó perszonalista filozófus dialogikus gondolkodása az Én-Te (személyes találkozás) és az Én-Az (tárgyi tapasztalat) alapszavak, létviszonypárok alapján bontakozik ki. Eszmerendszere önmagában hordja a folyamatos dialógus szükségességét. Dialógust a természettel, az emberi és a szellemi világgal, tér- és időhálón belül, mégis túllépve azon: dialógust egy művel – és a művön keresztül a másik emberrel.

Füst Milán lírája folyamatos törekvés arra, hogy a világ Én-Az-ságát kihangsúlyozva az Én-Te kapcsolat szükségességét jelezze. Objektivitásának oka, hogy a külső világ, elviselhetlensége miatt, vizsgálандó tárgyként jelentkezik. Az idegenség- és magányérzés következményeként Füst Milán kiépít egy saját világot, amely Én-Te kapcsolatként jelentkezik elsősorban a nyelv nélküli, de nyelvet létrehozó szellemi szférában. Az emberi szférában megjelenő Én-Te viszony, a közösség elsődlegességét azonban jelzi a hiányérzés intenzitása. A Füst Milán-i alapreláció az Én-Te és Én-Az alapszavak feszültségéből, kétpólusos dinamikájából származó központi elem: az Én-Te hiánya. Ebből születik a mű, ez az a Semmi, amivel szembe kell néznie, és amit formába kell öntenie.

A Valami (az Én-Az viszonytal telített világ) – elfogadhatatlan. A Minden (az Én -Te kapcsolattal teljes élet) – elérhetetlen. A Semmi (az Én-Te kapcsolat hiánya és a következményeként fellépő magány) – elviselhetetlen. Megoldási lehetőség az Én-Te viszony hiányának hirdetése, a Semmivel szembenéző és a közösség iránt felelősséget vállaló költő-próféta lét.

A dolgozat címe: Janus Pannonius költészete az asztrológia tükrében

A szerző neve: Rhédey Katalin

A szerző szakja, évfolyama: magyar II.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet

A témavezető neve, beosztása: Kilián István egyetemi docens

A kutatás célja: Janus Pannoniusnak és műveinek új aspektusból való megközelítése. Annak bebizonyítása, hogy nem lehet a ma elfogadott tudományos szemléletet a kutatások során minden esetben visszavetíteni a múltba. Továbbá annak igazolása, hogy Janus Pannonius költészetének néhány darabjára igen erős hatást tett az asztrológiai gondolkodás.

Kutatásaim során az asztrológia több ezer éves módszereit alkalmaztam és hasznosítottam.

Véleményem szerint eredményesen alkalmaztam ezeket a módszereket, hiszen úgy érzem, hogy általuk közelebb kerültem a reneszánsz ember gondolatvilágához. Meggyőződésem, hogy ha az adott kor szemüvegén keresztül vizsgáljuk az irodalmi, művészeti alkotásokat, könnyebben eljuthatunk az igazsághoz, amely minden tudományos kutatás célja.

A dolgozat címe: Az ember tragédiája motívumai
 A szerző neve: Rónai Mónika
 A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Varga Pál egyetemi docens

Dolgozatom célja a Tragédia motívumainak szisztematikus elemzése, s a műben betöltött funkciójuk érzékeltetése.

Az Úr és Lucifer szembenállásából indulok ki, mert ez az alap-helyzet határozza meg a drámai költemény felépítését.

Ennek megfelelően a két ellentétes pólus köré csoportosul a vizsgált motívumok nagy része is. Külön kategóriát alkotnak azok, amelyek a kettő közötti kapcsolatot biztosítják, mintegy hidat képezve.

A motívumokat előfordulásuk sorrendjében elemzem, végigkövetve változásukat. A három motívumcsoport tagjai: az egyes művészeti ágak (zenei, költészet, képzőművészet), a gép és mester metafora mint az isteni szféra üzenetének hordozó. Ezzel áll ellentétben Lucifer világa, a metafizikai hiány – amely már túlmutat a motívum fogalmán –, s a kreativitással szemben a teljes racionalizmus, illetve a tudomány, mint ennek megjelenési formája. Egyik végletre sem tartozik a fény-árnyék ill. sötétség-világosság és az életkor változása, gyermekkortól a halálig. Ezek egybefogják a fentieket. A három csoport elemei együtt alakítják ki Az ember tragédiája sajátos, összetett szerkezetét. Feltárásuk segítheti annak új szempontú elemzését.

A dolgozat címe: Parti Nagy Lajos: Rókatárgy alkonyatkor
 A szerzők neve: Sápi Éva, Szathmári Dóra
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-művelődésszervező II.
 Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Kódöböcz Gábor főiskolai tanársegéd

XX. századi költőink közül Parti Nagy Lajos verseit választottuk elemzésünk vizsgálatának tárgyául A *Rókatárgy alkonyatkor* című vers már a szokatlan, hétköznapiól eltérő címéről (is) felkeltette az érdeklődésünket, és önkéntelenül is arra készített bennünket, hogy a mélyére hatoljunk, „megízleljük”, megpróbáljuk megfejteni, kibontani abból a titokzatos, rejtélyes homályból, amely körülveszi. Többszöri olvasás és töprengés után éreztük végre magunkénak a művet, szürrealisztikus képei, „torz” nyelvi kifejezései, különös szójátékai harmonikus egésszé olvadtak előttünk. A vers rendkívül sokféle és változatos értelmezési lehetőséget kínál. A vers értelmezésekor három aspektusból közelítettünk. Egyrészt a vadászat motívumát tekintjük az egész mű kulcsának. Ugyanakkor a befogadói élményt sem szabad elhanyagolnunk (ritmus, rímek). Az áldozat oldaláról vizsgálva a róka (mint élőlény) üldözését, menekülését, majd elpusztulását (élettelenné, „tárggyá?” válását) kíséri végig rendkívül szemléletesen bemutatva az egyes mozzanatok. Már első olvasásra az olvasónak a vers hármasság tagolódása a róka üldözéséhez, a vadászathoz kapcsolódó strófák, ironikus nyelvi kifejezésekben gazdag versszakok, az előző két réteg „keveredéséből” létre jövő egységek. Egy konkrét értelmezésen belül vizsgáltuk a három réteg, nézőpont egymáshoz és az egészhez való viszonyát bonyolult összetettségét, kerestük a költői én-t, a vers másságát és teljességét.

- A dolgozat címe: Tamkó Sirató Károly világképe a Kozmogrammok-ciklus motívumvizsgálata alapján
 A szerző neve: Sárosdi Kristóf
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem (végzett hallgató, 1996)
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara
 A témavezető neve, beosztása: G. Komoróczy Emőke főiskolai tanár

Tamkó Sirató Károly az 1975-ös Kozmogrammok-kötettel lett a csak napjainkban igazán elterjedő Vízöntő-filozófiák hírnöke. Munkám a Kozmogrammok-ciklus világképének ezen elemeit kívánja számba venni. A következő kérdésekre kerestem választ:

1. Melyek a ciklus legkisebb gondolati egységei, és ezek hogyan kapcsolódnak egységes kompozícióvá?
2. Hogyan jelennek meg a legfontosabb tamkói motívumok (jóga, kozmosz, technika stb.) a Kozmogrammok-ciklusban?
3. Milyen elemeket sűrít egybe a Kozmogrammok természettudományos világképe?
4. Milyen egységekből és hogyan áll össze a Kozmogrammok bölcséleti rendszere?
5. Milyen hasonlóságokat és különbségeket találunk a tamkói és a 1990-es évekbeli Vízöntő-szemlélet között?

A dolgozat eredményeit a következőkben foglalhatjuk össze:

(1) A ciklus akár egyetlen gondolati szála is felfűzhető elemeit táblázat segítségével rendszereztem. (2) Az ezen elemekből felépülő motívumok (pl. technokrata nézőpont, egészségkultúra) egységes rendszert alkotnak. A Kozmogrammok a tamkói életmű koronája, összegzése. (3) Sirató (a dimenzionista költő) számára központi jelentőségűek a természettudományok. A Kozmogrammok filozofikus-technokrata teret rajzol, akár a legtöbb Tamkó-vers.(4) Azonban a mű bölcséleti rendszere inkább einsteini: az atomok mélyén rejtőző isteniben hisz. (5) Összegző, ötvöző jellege, optimista látásmódja a Vízöntő-filozófiákkal rokonítja a Kozmogrammat. A mű bemutatja, hogy az ember feladata nem Isten keresése, hanem a szellem és az anyag világának összebékítése.

- A dolgozat címe: Csíksomlyói Mária-siralmak
 A szerző neve: Schmikli Norbert
 A szerző szakja, évfolyama: történelem-teológia II.
 Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Kilián István egyetemi tanár

Az obszerváns ferencesek leggazdagabb színjátékgyománya Erdély legnagyobb Mária kegyhelyén, Csíksomlyón fejlődött ki. 1721 és 1782 között a gimnázium keretein belül folyt a színjátszás. Nagypénteken a ferences szerzetesek által írt apokrif evangéliumokra támaszkodó szenvedéstörténeti misztériumjátékokat adtak elő a diákok minden évben. Kutatásom célja a nyomtatásban megjelent hét passió Mária-siralmainak összehasonlítása, apokrif forrásainak és népi továbbélésének felkutatása. Mária-siralomra két lehetőség van: a betániai jelenetben, Krisztus és Mária búcsúzása-kor Krisztus kereszthalála előtt, és a keresztt alatti. E jelenetek az 1759-es, 1766-os és 1767-es passiókban találhatóak meg. Az 1759-es és 1766-os passió tartalmaz búcsújelenetet, többször szó szerinti egyezésekkel. Az 1766-os passióban nincsen búcsújelenet. Itt Gábrriel arkangyal mondja el Szűz Máriának, hogy fiát, Jézus Krisztust elfogták. Mária-siralomban az V. századi Nikodémus evangéliumból származó keresésmotívum bontakozik ki. Az 1767-es passióban olvasható csak keresztt alatti Mária-siralom, melynek főbb motívumai egyeznek az 1751-es passió Mária Magdolna-siralomával. Összehasonlításként leírtam két minorita passió Mária-siralmaikat is.

Mária-siralmak ma is élnek népünk ajkán az archaikus népi imádságokban és a népénekekben. Megvizsgáltam a XVII. századi népénektárákat és Volly István gyűjtéseit is. Motívumpárhuzam a csíksomlyói Mária-siralommal mindegyik énekekben található, gyakran szó szerinti egyezés is. Kutatásaim eredménye: a siralmak – legyen az iskolai, vagy népi – sok hasonló vonást, gyakran szó szerinti egyezést tartalmaznak. Mindebből vontam le a következőt, hogy egy ősi keresztény hagyományról van szó, mely Magyarországon is elterjedt. A Mária-siralmak nagyon közkedveltek, motívumaik állandóak voltak. Szerzőik gyakran kölcsönöztek egymástól, ennek köszönhetjük a szó szerinti egyezéseket. A kutatást tovább kell folytatnom, a még kiadatlan csíksomlyói siralmak és az 1931 előtti népénektárák felé.

A dolgozat címe: Kosztolányi Számadás-kötetének halál-felfogásáról – Rilke Duinói elégiáinak tükrében
 A szerző neve: Seres Viktória
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-művészettudomány I.
 Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Mekis János egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban Kosztolányi halál-konceptiójának és világlátásának sajátos szempontból történő értelmezésére teszek kísérletet. Abból a gondolatból indulok ki, hogy a Számadás és Rilke Duinói elégiái között dialógus-lehetőség van: Rilken keresztül új perspektívából értelmezhetjük Kosztolányi halál-képét, az életnek ebben tükröződő élményét, s a Számadás-kötetet. Vizsgálódásaim kiindulópontja két, sok szempontból is hasonló vers: Kosztolányi Halotti beszéde és Rilke Rekviem-je, amelyeket közös középpontjuk, a mélyükön lüktető kérdés tesz rokonná, s egyben a két kötet legvéggyökérből eredő két, szinte teljesen ellentétes válasz egymáshoz való viszonyát négy területen vizsgálom. Ezek: a döbbenet és az akarat, illetve a kimondott szó fegyelmező ereje; a versekben megjelenő élet-felfogás: az alázat, illetve a szenvedély kulcsszerepe; a költői magatartás, az érzelmesség és a felfogni akarás, a sebezhetőség és az erő; s ezzel kapcsolatban a cím, valamint a versek retorikája.

A rilkei halál-felfogás mélyebb megismerését célzó elemzésemben a Nyolcadik elégiát járom körül, a forma, a határtalanság, a látás és a szembenállás fogalmi köré sűrített megközelítési pontok alapján. Dolgozatom ezt követő része a Számadás-kötet általános megközelítését tartalmazná, kiemelve a halálhoz való viszonyulásnak két formáját: a búcsút és a szerepet, ill. három magatartásformát: az áhítatot, a közönyt és a mosolyt. E kérdések egy irányba mutatnak, s a mögöttük rejlő átfogóbb összefüggést bizonyos motívumpárhuzamokon keresztül ragadom meg (az Angyal, az erő, a Hős stb.). A fentiek tükrében kirajzolódó kérdésirányokat két kifejezés: a szembenézés és a számadás kapcsolatán át mutatom be. Dolgozatom befejező részében Kosztolányi halál-képének talán legnyugtalanítóbb verséhez, az Ének a Semmiről-höz szeretnék egy vélhetőleg új kulcsot találni, mely nem más, mint a rilkei szemzőg.

A dolgozat címe: Halandó létünk cukrozott epéje
 A szerző neve: Sudár Balázs
 A szerző szakja, évfolyama: magyar III.
 Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Hódosy Annamária egyetemi tanársegéd

A kortárs kritika egyöntetűen elutasította Arany János *Nagyidai cigányok* című munkáját, ami azért is meglepő, mivel Arany szinte „kánonteremtő” szerző és egyben nagy tekintélyű elméleti író is volt. Dolgozatomban megvizsgálom az elutasítás lehetséges okait, valamint összehasonlítom A nagyidai cigányokat egy (el)ismert – és elfogadott szöveggel. (*Tetemre hívás*) Az összehasonlításban fel kell(ene) tárulnia a kritikai különbözőségnek, de a részletes (pszicho)analízis eredményeként az eddig etalonnak tartott Arany-kép is összezavarodik, elmozdul és egy olyan hagyományt érint meg, amely a radikális népiesség, a karneváli kultúra köré szerveződik. (Ennek a népiességnek a leírása Bahtyin Rabelais-monográfiájában szerepel.) Az eredmény egy olyan szerzőt konstruál az elutasított, és az elfogadott műnek is, amely nehezen egyeztethető össze az irodalomtörténeti hagyománnyal, és – reményeim szerint – a többi Arany-szöveg értelmezéséhez is érdekes olvasói stratégiát hív(hat) elő.

A dolgozat címe: Egy Weöres-vers és a hagyomány aktualitása
(Weöres Sándor: *Merülő Saturnus* című versének elemzése)

A szerző neve: Szabó Tamás

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Szentesi Zsolt főiskolai tanár

Dolgozatom célja, hogy bemutassam a weöresi líra egy jellemző művén keresztül az őshagyomány azon aktualitását, melyet a XX. századi (világ)válság keltett ismét életre. Lényegesnek tartom a versben annak fellelését, hogy Weöres hogyan diagnosztizálja a társadalomban, kollektív létben fellépő válságot, illetve – mint a gondolkozó és alkotó ember reprezentánsa – a Weöres/Saturnus személyiség milyen magatartásokat, álarcokat ölt fel a válság hatására. „A teljesség felé” törekedve, dolgozatom négy részre osztottam:

1. A mű gyökerei Weöres életében, ami alatt értem a Hamvas Béla-féle barátságot, a korszak és a weöresi szellemiség konfliktusát, az ebből fakadó marginális pozíciót, a keleti és egyéb hagyományokhoz való menekülést.

2. A mű gyökerei az életműben: ami alatt a szerepverset mint kedvelt megszólalási formát és a prófétikus, orfikus, kinyilatkoztatásszerű költemények sorát értem, hiszen mindezek egyetlen (a *Merülő Saturnus* születését is indukáló) kérdésben összegződnek, aminek lényege: mi a teendő?

3. A mű gyökerei a hagyományban, aminek során a mű és a világ szenthagyományainak kapcsolódási pontjait szeretném feltárni, a hamvasi terminológia igénybevételével.

4. A mű szövegközpontú elemzése, a versbeli motívumok, utalások többértelműségek hálózatának fölfejtése által, kitekintve jelenkori aktualitásukra. Az elemzés fő célja annak bemutatása, hogy bár a mű szellemtörténetileg és irodalomtörténetileg sok irányba mutat, a ki- és elágazó vektorok mégis egyetlen kérdésben, a XX. századi gondolkodó/éber személyiség cselekvési lehetőségében egyesülnek.

A dolgozat címe: Cenzorok és életük (1780-1848)

A szerző neve: Szederkényi Barbara Korinna

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.

Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Thimár Attila

A dolgozat az 1780-tól (II. József trónralépése) az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc kitöréséig terjedő időintervallum cenzúrájával foglalkozik – a korabeli könyvvizsgálat és revízió történetének és szerkezetének rövid összefoglalása mellett az egyes cenzorok életútjára tér ki részletesen.

Táblázatok segítségével szemlélteti a neveltetésükkel és foglalkozásukkal kapcsolatos legfontosabb momentumokat, ismerteti irodalmi munkásságukat, kitüntetéseiket ill. büntetéseiket, valamint fizetésüket – utóbbiakat az Országos Levéltár egyes helytartótanácsai leveleiből származó példákkal is kiegészítve.

A helyi cenzorok adatait követően (ezeket tanulmányi kerületek szerint csoportosítva) a budai, pesti cenzorokat, majd a hét censor primariust (első cenzor) mutatja be másodcenzoraikkal együtt, akik – hivatali pozíciójukból kifolyólag – rendkívül jelentős szerepet tölthettek be a könyvvizsgálat mellett közéleti szempontból is.

A dolgozat végére kerültek az egyes cenzorokkal kapcsolatos egyedi jellegzetességek, érdekességek (pl. az egyik másodcenzor hosszúra nyúlt konfliktusa Batsányival, néhány levélminta a könyvbírálatok közül, Verseghy cenzori hivatalra pályázó levele stb.). Végül cáfolni szeretném azt a – részben téves – meggyőződést, mely szerint a korabeli könyvvizsgálat és revízió körül szürke és színtelen egyéniségek csoportosultak ill. igazolni azt, hogy céljuk és feladatuk nem csupán a hatalom szemszögéből „veszélyes” irodalom megfékezése volt.

A dolgozat címe: Egy fikcionált női szerző (Sárbogárdi Jolán: *A test anyala*)

A szerző neve: Széni Katalin

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-irodalomelmélet III.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Fried István egyetemi tanár

Dolgozatomban Sárbogárdi Jolán: *A test anyala* cím alatt megjelent szövegét vizsgálom. Közelebbről azt a problémát kívánom körüljárni, mit mondhat számunkra egy szerzői álnév, mit jelent maga a szerzőség.

Milyen viszonyban van egymással a „valódi” és a fikcionált szerző? Szétválaszthatók-e ők ketten egymástól? Melyikük tekinthető a szöveg szerzőjének?

Foucault szerző-funkció terminusának felhasználásával, azt próbálom feltérképezni, hogyan konstituálódik a Sárbogárdi Jolán névvel lefedett szubjektum.

Milyen sztereotípiák kapcsolódnak a női írókhoz? Hol jelölődik ki a helyük az irodalmon belül?

Sárbogárdi Jolánban nem pusztán az az érdekes számunkra, hogyan mesél el egy történetet, hanem hogy ezenközben az a vágy hajtja, hogy irodalmat hozzon létre. Narrátori szerepe mellett így fokozott hangsúlyt nyer a benne megtestesülő írói szándék.

A kirajzolódó dilettáns írói képét írja át azután Balassa Péter: *Minden rendbe' van* című kommentárja. Dekonstruktív olvasata olyan érdemekkel ruházza fel Sárbogárdi Jolán regényét, amely a „posztmodern irodalom gyöngyszénévé” avatja a *Test anyalát*. A két szöveg így kölcsönösen kijátssza egymást. Ha hiszünk az interpretációnak, felszámolódik a dilettáns írónról alkotott képünk és eltűnik a mögé képzelt ironikus hang. A „valódi” és a fikcionált szerző funkciói már nem különül el élesen, Parti Nagy Lajos és Sárbogárdi Jolán neve felcserélhetővé válik.

A dolgozat címe: Realitás és irrealitás Czóbel Minka költészetében

A szerző neve: Szilágyi Enikő

A szerző szakja, évfolyama: magyar I. (kiegészítő képzés)

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kelemen Zoltán egyetemi tanársegéd

Czóbel Minka költészetével az első világháborúhoz köthető visszavonulása után sokáig nem foglalkoztak érdemben. Az 1974-ben Pór Péter válogatásában megjelent *Boszorkány-dalok* című kötet, hosszú évtizedek után először, véleményalkotásra és állásfoglalásra készítette az irodalmárokat. A megjelenő kritikák többsége azonban nem vállalkozott a czóbeli költészet értelmezésére, csupán annak a kérdésnek a megválaszolására törekedett, amit Nagy Miklós úgy fogalmazott meg, hogy: „megérdemli a külön kötet ma oly ritka kitüntetését Reviczkyhez, Komjáthyhoz hasonlóan Czóbel Minka?” Pór Péter a még 1971-ben megjelent *Konzervatív reformtörekvések a századforduló irodalmában* című munkájával, Danyi Magdolna, dr. Kiss Margit és az utóbbi években S. Varga Pál azok a ritka kivételek, akik a fenti kérdésre nem szubjektív megközelítésből, hanem Czóbel Minka költészete felől közelítve, annak egyedülálló értékeit keresve próbáltak válaszolni. A czóbeli költészet vizsgálata során engem is hasonló megfontolások vezettek, de tekintve, hogy ők már meggyőző módon bizonyították – egyúttal kijelölve a helyét is a magyar irodalomban – Czóbel Minka életművének a szecesszióhoz való kapcsolódásából adódó újszerűségeit, dolgozatomban más vizsgálati szempontokat érvényesítetek. Nem stílusirányzatokhoz való kötődéseit, hanem az önértelmezésre irányuló költészetének főbb motívumait vizsgálom, amelyek – meggyőződésem szerint – egyben művészet- és világmotívumok kvintesszenciáját adják. Ezek közül is a boszorkány- és a tükörmotívumot emelném ki. Az előbbi Czóbel Minkánál a művész szimbólumává válva, Baudelaire albatroszának rokona; az utóbbi pedig, az a közeg, amelyben a lét és a más-lét (nem-lét), ... költészetének fontos elemei – összemoshatók. Az ezekből kibontható czóbeli világot a fehér, a köd, az álom, a sugár, a hó, a lepke, a madár motívumaihoz rendelhető jelentéskörök teszik teljessé.

Vizsgálatom eredményeképpen megállapíthatom, hogy Czóbel Minka motívumai szervező erejüknél fogva olyan egységes életművet képesek létrehozni, amely hiányosságai ellenére is nagyobb érdeklődésre tarthatna számot.

A dolgozat címe: A tragikum megjelenése Vörösmarty lírájában
 A szerző neve: Szilágyi Szabolcs
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem III.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző
 Főiskolai Kara
 A témavezető neve, beosztása: Dukkon Ágnes főiskolai tanár

A dolgozat célja a Vörösmarty Mihály lírájában megjelenő tragikumvonulat felderítése, jellemzése és leírása. Vörösmarty költészetét az 1820-as évektől haláláig szeretnénk vizsgálni. E tág időkeret azért szükségeltetik, mert a dolgozat célja nem csupán a költő tragikus hangvitelű verseinek elemzése és bemutatása, hanem az alább közölt tételek vizsgálata és bizonyítása.

A dolgozat a fenti időkeretet három periódusra bontva vizsgálja: a reformkor előtti periódus (1820-30), a reformkorszak alatti (1830-48) és a forradalom és szabadságharc bukása utáni periódus.

E három korszakra vetítve az alábbiakat vizsgáljuk: a tragikum formai megjelenését Vörösmarty költészetében (képek, szimbólumok, ill. ezek metamorfózisa az említett periódusokban); a költeményekbe sugárzó tragédia okait (történelmi és személyes okok és ezek hatása a költői életműre); ill. Vörösmarty tragikumának megjelenését, elemzését, értékelését a szakirodalomban (elméletek, dogmák, megválaszolatlan kérdések). Ezen felül bizonyítani szeretnénk azt az elméletet, mely szerint a költő életművében a tragikum megjelenése és megjelenítése folyamatszerű egységet alkot, mely szakaszokra bontható: a személyes tragédia megjelenése a költő alkotásaiban (1820-30), a nemzet sorsa feletti aggodalom megjelenése (1830-48), végül a kozmikus és személyes tragédia együttes megjelenése (1849-55).

A dolgozat állításait és fejtegetéseit verselemzésekkel, a kor történelmi eseményeiből levezethető életrajzi adatokkal és a téma kutatása kapcsán eddig megjelent eredmények szakirodalmának adataival szeretnénk alátámasztani.

A dolgozat címe: Weöres Sándor gyermekverseinek képi világa
 A szerző neve: Szpisják Hajnalka
 A szerző szakja, évfolyama: óvodapedagógus III.
 Az intézmény neve: Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Katona Krisztina főiskolai tanársegéd

A dolgozat célja feltárni, megjeleníteni és elemezni a képi világot Weöres Sándor gyermekverseiben. A téma megközelítése több szempontú: hangsúlyozni szeretném egyfelől azt, hogy Weöres Sándor eredetileg nem a gyermekek számára költötte csokorba ritmusait, dalait, verseit; másfelől azt, hogy a képiesség, a képi világ a gyermekek és felnőttek körében is másképp fogalmazódik, illetve jelenik meg. Elemzésembe foglaltam továbbá Weöres Sándor összes gyermekvers-anyagát, amelyekről csak lényegi síkon nyilatkozom meg, míg a képi versalkotó formai tényezők konkrét vizsgálatán keresztül a *Tarka Forgó* című kötetének 10 verséről részletes, globális témafeldolgozásra törekedtem.

Dolgozatom elkészítése során alkalmazott módszereim az összegyűjtött ismeretek átfogó rendszerezése, valamint a képi világ összehasonlítása az általam kiválasztott versekben.

Eredményeim a következőképpen foglalhatók össze: a gyermeki gondolatvilág nem feltétlenül kívánja párosítani a szavakhoz kötődő hangzásvilágot a hangokhoz kapcsolódó fogalmakkal. Megelégszik az érzékszerveit ingerlő „csodával”, a rím, a ritmus nyújtotta élménnyel. A gyermek még nem keresi a költészet és anyaga, a nyelv között fennálló ellentétes egységben megvalósuló viszonyt. Weöres Sándor gyermekverseinek talán leginkább felülmúlhatatlan és nyugodtan kijelenthetjük, a világirodalomban is párját ritkító értéke éppen abban rejlik, hogy nem kötődik nemzethez, hanem egyetemes, olyan határok nélküli dimenziókba emelkedik s emel, amely két pólus: a játék és a szenvedély között ingázik, hintázik mindenkivel, aki kellően érzékeny azon szabályok áthágására, amelyek a racionális befogadást és értelmezést teszik lehetővé.

- A dolgozat címe: A magyar szentek ábrázolása Csúzy Zsigmond prédikációiban
 A szerző neve: Tasi Réka
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem II.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Bitskey István egyetemi tanár

A barokk korban a nemzeti szentek kultusza mind a képzőművészetben, mind az irodalomban jelentős mértékben megerősödött. A dolgozat Csúzy Zsigmond *Zengedező sípszó* című prédikációs-kötetében a magyar szentek ünnepén elhangzott beszédeket vizsgálja meg művelődéstörténeti és eszmetörténeti szempontból. Kísérletet tesz arra is, hogy bemutassa Csúzy prédikációiban a magyar szentek ábrázolásában kialakult hagyományok újraértelmezését, átalakulását, vizsgálja továbbá, hogy ennek milyen befogadói vetületei vannak, és milyen gondolatokat fedezhetünk föl – közvetlenül vagy látenszen – a példaképállítás szempontjából, valamint a közbenjáró szerepben és egy elvontabb eszme megtestesítésében. Különösen is figyelemre méltó – többek között – Szent István és a bibliai szereplők párhuzamba állítása, amely a protestáns tradíció háttérbe szorítása révén újítja meg a barokk rekatolizációs propaganda szellemi eszköztárát.

- A dolgozat címe: Nézőpontváltás lehetőségei Jókai Mór regényeiben
 A szerző neve: Tóth Csaba
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-filozófia IV.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető: Varga Pál egyetemi docens

Jókai a múlt századi regény általános gyakorlata szerint szövegeiben egy, mindentudással felruházott szerzői tudatot érvényesít, vagy ahogy Bahtyin nevezi monologikus regényformát hoz létre. A narrációs technika síkjai közül az ideológia síkján vizsgálva három regényét (Egy magyar nábob, A készívű ember fiai, Az aranyember), kiderül, hogy a szöveg elbeszélője különböző szólamokat használ mindentudásának alátámasztására. Ezek a szólamok, amiket megkülönböztetek: szerzői, elbeszélői, mitikus és biblikus nézőpontok.

A regényvilágon belül az „eszmehirdető” elbeszélőnél az eszmék nem eleve adóttak, hanem a hősök egy, értékcentrum felé törekuszenek, amely értékcentrumban a szerző a különböző szólamokat fókuszálja. Tehát az eszmeiség teleologikusan jelenik meg.

Fontos kérdés, a szerző milyen olvasót konstruál magának. A szerző által teremtett kortárs olvasó, akinek már csak rekonstrukciójára vagyunk képesek, a regény történeteinek számos mozzanatát emlékezetében őrzi, így az író korabeli politikai eseményekben próbál állást foglalni. Ennek következtében nem csupán a szerző nézőpontjából objektíválódik a fikciós világ, hanem az olvasóéból is. Az önkényuralom idejének írói a tényeket nem a sein, hanem a sollen szemszögéből vizsgálják, így a szöveg beszélőjénél a fikció a valóság fölé nő. A teremtett olvasó szerepébe belekonstruálódik egyfajta naiv realizmus, ami elfogadja a fikció valóság fölé nöhetőségének lehetőségét, s akkor benne reked a fikciós világban, az elbeszélő mintegy belebúvóli a szövegbe, vagy elutasítja ezt a szerepet és akkor kirekeszti magát a regény, világából. Emiatt maradtak zárva a Jókai szövegek, s tekintették eddig abszolút monologikusnak, de ahogy Bahtyin írja, aki eleve többszólamúnak tartja a regényelvet: a gondolkodás legállandóbb tendenciája, amely a „legyen”-t már adottként és létezőként fogadja el, hívja életre a mitologikus és jórészt a metafizikus gondolkodást is.

- A dolgozat címe: Teológiatörténeti és forrásadatok Móricz Fáklyájához
 A szerző neve: Tóth Zoltán
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-német (végzett hallgató, 1996)
 Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Ilia Mihály egyetemi docens, Olasz Sándor egyetemi docens

Móricz Fáklyája minden bizonnyal a XX. századi magyar regényirodalom egyik legjelentősebb alkotása. A regény református egyháztörténeti és teológiai vonásainak alapos ismerete és feldolgozása, illetve ennek monografikus igényű értékelése a mai napig hiányzik a magyar irodalomtörténet palettájáról. Rész- és kismonográfiák sora foglalkozik a szerző iskolázottságával és elméleti felkészültségével, de A Fáklya és jelentősége már-már elsikkadni látszik a nagyregények árnyékában.

Az író szellemi és művészi fejlődésének fontos dokumentuma az 1907-es Bibliatanulmány, melyet Czine Mihály Móricz-monográfiája (Móricz Zsigmond útja a forradalmakig) igen alaposan és behatóan tárgyal. A tanulmány alapján könnyen regisztrálható, hogy a szerző mely teológiai és filozófiai iskolákat ismerte és vallotta magáénak. A mű elemzése révén egyértelműen bizonyítható, hogy a korban jelentős, pozitívista irányultságú bibliakritika nagy alakjai (Renan, Kautsky és Harnack) mellett a kereszténygyűlölő filozófus, Nietzsche is írónk atyamesterei közé tartozott. Móricz Zsigmond és íróbarátai, a XX. század legjelentősebb protestáns literátorai (Ady, Szabó Dezső) életművének közös vonásait igyekszem az 1913-as protestantizmus-vita primer szövegei és azok elemzése alapján rendszerbe foglalni. Dolgozatom e fejezetének írásakor jórészt problematikus, a jelen egyházpolitikát is érintő kérdésekre is kellett válaszolnom. Munkámban többször is említtem a szabadelvű érték-kereszténységet, melynek többé-kevésbé letisztult, modern formája – legtöbbször látenszen – mint a felelősen gondolkodó és megélhető kereszténység egyetlen lehetősége központi helyet foglal el Móricz világszemléletében. Véleményem szerint az e témában folytatott – és folytatandó – kutatások két alapvető témakörét sikerült e dolgozatomban kijelölnöm, és munkámmal biztatást nyújthatok az ilyen irányú kutatásokhoz.

- A dolgozat címe: Szecessziós stílusjegyek Czóbel Minka költészetében néhány versének elemzése alapján
 A szerző neve: Tóthné Ritz Hajnalka
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-német III.
 Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Dobóné Berencsi Margit főiskolai tanár

A XIX. és a XX. század embere nehezen alkalmazkodott a gyorsuló, elidegenedő világ kihívásaihoz; menekülni próbált, az elvesztett harmóniát kereste. Volt, aki lázadt, és volt, aki kivonulva a társadalomból felépítette a maga álmvilágát, mint ahogyan azt Czóbel Minka is tette, kinek költeményeit dolgozatomban vizsgáltam.

Munkám alapvetően három fő részre tagolható. A bevezetőben a századforduló általános irodalom-, filozófia-, és stílustörténeti jellemzőiről írtam, azokat a szempontokat kiemelve, amelyeket a műelemzéseknél is alapul vettem. A dolgozat középpontjában a költő néhány versének elemzése áll. Mivel viszonylag kevés szakirodalom állt a témával kapcsolatban rendelkezésemre, ezért vizsgálataimat sajátos egyéni szempontok alapján végeztem. A választott szempontok eltérőek, a művek felépítéséhez igazodnak. Például *A por* című költeményben a szavak, a metaforák, a ritmus és a rím hordozzák a szecessziós stílusjegyeket, a *Sugarakhoz* című versben viszont inkább a szimbólumok, a vers kompozíciója, a gondolati sík dominál. Dolgozatom záró részében eredményeimet foglaltam össze, melyekkel azt szeretném bizonyítani, hogy Czóbel Minka a századfordulón igen modern jelenség volt, művei megelőgezték a Nyugat stílusforradalmát.

A dolgozat címe: Midas árnyékában
A szerző neve: Török Lajos
A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem V.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bogoly József Ágoston

A magyar regényirodalom 19. század végi időszakának azt a művét vizsgálom dolgozatomban, amely – végkövetkezéseim szerint – részévé válhat egy olyan irodalomtörténetnek, amely arra keresi a választ, hogy szövegszervező elvek, prózai világképek tekintetében milyen előképei lehetnek a modernkori regény alakulásfolyamatának. Módszertani elveim kialakításához elsősorban a narratológia és az intertextualitás vizsgálati szempontjainak labirintusából kitekintve kívántam legitimizálni értelmezésem alapvető kiindulópontjait. E kétoldalú metodológiai bázis meghatározó szerepe miatt oszlik ugyancsak két nagyobb fejezetre dolgozatom. Az első nagyobb szerkezeti egység kérdésfelvetései a mű befogadás-történetének egyik problémafelvetéséből indulnak ki. Rövid történeti áttekintésben azt kívánom nyomon követni, milyen megértésfeltételek mellett képződött a recepciónak az a csaknem teljesen egybehangzó véleménye, miszerint a Midas király kompozícióját tekintve egyenetlen. A műben voltaképp két, egymástól némileg eltérő nézőpontstruktúra és beszédhelyzet funkcionál, mely ugyancsak kétfajta történetbefogadói modalitást körvonalaz. A regény auktorialis elbeszélője a szöveg első részében még a 19. századi próza hagyományosabb jellegzetességeivel rendelkezik (egységesítő értékszerkezet, interpretatív megnyilatkozások), a másodikban azonban egyes szereplők elbeszélőkké lépnek elő, s a narrátornak a történethez fűződő viszonya is módosul. A mű ebben a tekintetben már modernkori prózánk néhány regényepoétikai eljárását előlegezi, elsősorban a metonimikus elbeszélés funkcionális módosulásának vonatkozásában. Hogy a regényt kompozicionális szempontból milyen szövegszervező elv mentén érdemes tovább vizsgálni – erre keresem a választ dolgozatom második fejezetében, melyben a mű szövegköziségének kódrendszeréről értekezem. A cím által felidézett mitikus paradigma sajátos jelfunkcióinak feltérképezése mellett a regény első (folyóiratban publikált) és második (könyv alakban megjelent) változatának paratextuális kapcsolatait vizsgálom. Ez utóbbi azért érdekes, mert a korábbi szöveg fejezetei olyan alcímekkel voltak ellátva, melyek egy több szintből álló transztextuális struktúrát körvonalaznak.

A dolgozat címe: „Se isten, se pokol”. Bibliai elemek
Krasznahorkai László műveiben
A szerző: Varga Judit
A szerző szakja, évfolyama: magyar-finnugor (végzett hallgató,
1996)
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Olasz Sándor egyetemi docens

A dolgozat megkísérli összegyűjteni és – lehetőség szerint – értelmezni Krasznahorkai László eddig megjelent szépirodalmi műveinek bibliai elemeit. Módszere a közvetlen összehasonlítás, vagyis az írásokban található utalások egybevetése a vonatkozó bibliai szövegrészletekkel, eseményekkel, alakokkal.

A vizsgálatok felfedték az egyes műveken belüli utalások összefüggéseit, ill. bizonyos esetekben a művek közötti kapcsolatokat.

Az értelmezés a Biblia felől közelít a szövegekhez, így – bár hangsúlyozza az írások sokrétűségét – csak egyféle szempontot vesz figyelembe. Kizárólagos megoldások helyett lehetőségeket vet fel. Felvázolja a művekből kirajzolódó problémakört, amit az író hit és hitetlenség között végigjárt, de nem von le végkövetkeztetést, tekintve, hogy az életmű nem lezárt és a kérdés még eldöntetlen.

A dolgozat címe: A Holmi szerkezete avagy szerkesztett-e A Holmi?

A szerző neve: Varga Tímea

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-finn-finnugor II.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Debreczeni Attila egyetemi docens

„Egyszer azt vettem fel magamban, hogy valamely dologgal elmélkedni fogok, reggel felserkenvén az ágyamba erről írok, akkor Dél előtt nézd ilyen Holmi jött ki belőlle.” Ezzel a mottóval indítja Bessenyei György *Debreceni Holmi* című gyűjteményét, azt sugallva, hogy nem tudatosan megszerkesztett, rendszeres világképű írásról van szó, hanem változatos témájú rövid elmélkedésekről. A felvilágosodásra jellemző szembefordulás ez az esprit de systemmel, a nagy metafizikai rendszerekben történő filozófálás módjával.

Az *Ósholmi*, *Debreceni Holmi* és *A Holmi* azonban magában hordozz egy új világnézet iránti vágyat, elképzelést. A világot egységben próbálja meg értelmezni, a teremtéstől a halálig, a szabadságtól a törvényeken át az eleve meghatározottsáig, és érinti egy új filozófia, a spinozizmus keretében az őt körülvevő világ problémáit, értelmezési kudarcait.

A „holmi” műfaja mutatja, hogy ezek a kérdések hiányosak, töredékesek, nem megválaszolhatóak. Bessenyeinél mégis találhatunk erre törekvést. A mottóval ellentétben ezeknek a gyűjteményeknek írásai megszerkesztett sorrendben és rendben követik egymást. A kérdés az, hogy ezt a megszerkesztettséget a szerző tudatosan hozta létre, vagy sem. Dolgozatomban erre keresem a választ. Vizsgálom az *Ósholmi*, *Debreceni Holmi* és *A Holmi* gyűjtemények belső szerkezetét, tematikáját. A szövegből – levont eredmények azt mutatják, hogy a tudatosság igen nehezen bizonyítható, de nem zárható ki egyértelműen. Elemzésemben ennek bizonyításával foglalkozom.

A dolgozat címe: Szövegkoherencia Pilinszky János *Van ilyen* című versében

A szerző neve: T. Vass Izabella

A szerző szakja, évfolyama: magyar, abszolvens

Az intézmény neve: Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Danyi Magdolna egyetemi docens

A dolgozat célja Pilinszky János *Van ilyen* című versének szövegtani elemzése. A leíró jelentésértelmezés során a szerző Petőfi S. János szövegelméletét vette alapul. Vizsgálja a szövegalkotó jegyek folyamatosságát, a lineáris szövegfelépülésben részt vevő elemeket, vagyis a konnexitást, a kohéziót és a koherenciát.

A dolgozat a konnexitás és a kohézió elemzésével a vers nyelviszintaktikai jólformáltságára világít rá. Feltárja az ellentétek sokaságát, különböző formáit egy tezaurisztikus relációban. Performatív struktúráját illetően a vers a monológ átmeneti válfaját képviseli. A versben három kompozicionális egység ismerhető fel, a szintaktikai felépítés pedig határozott ritmikai struktúrára enged következtetni.

A koherencia vizsgálata a közlés szimbolikus jelentésértelmezését feltételezi. Az elemzés feltárja a vers motívumrendszerét, s végül a motívumvilág rokonsága alapján a *Vesztőhely télen* és a *Van ilyen* című versek komplex összevető vizsgálatát végzi el.

A dolgozat címe: Az Egész-látás tündöklése és bukása
(Krasznahorkai László prózájáról)

A szerző neve: Vidéki Péter

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.

Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Gerliczki András főiskolai tanársegéd

A dolgozat célja az, hogy a Krasznahorkai-próza egy lehetséges újraolvasási stratégiáját felmutatva, annak egy alapjában még feltáratlan területére, a művek epikus magvát képező magánmitológia részleteibe vezesse el az olvasót.

A szövegvizsgálat szempontjait Krasznahorkai László utolsó könyvének, A Théseus-általánosnak meghatározott tematikus rendbe (Szomorúság – Lázadás – Tulajdon) illeszkedő előadásai jelölték ki. A beszédek együttese az „egyetemes egész” leírását megkísérlő korábbi szövegek reflexióiként értelmezhető, mely alkalmasnak látszik arra, hogy az Egész-látás kudarcát beismerő elbeszélő „heroikus” gesztusaként felfogható világból való kihátrálás érvényességi fokát megmutassa.

A dolgozat szerkezete az előadások sorrendiségét követi. A szomorúságról szóló rész a szövegek színterének, a lázadásról a figurák cselekvési lehetőségeinek, a tulajdonról pedig az elbeszélő által teremtett világ birtoklásának aspektusait vizsgálja. Az így kirajzolódó magánmitológia egy olyan világ létezéséről tudósít, ahol az apokalipszis utáni világ és a világ aranykori kezdete egy, s melyben az elbeszélő az „epika foglya” marad akkor is, ha úgy érzi mindenható tudással bír.

A dolgozat címe: A világ idegen rabjai

A szerző neve: Vránics Katalin

A szerző szakja, évfolyama: magyar-művelődésszervező III.

Az intézmény neve: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Fűzfa Balázs főiskolai adjunktus

A két költő szabadságfelfogása különbözőképpen alakul. Míg József Attila az egyéni szabadság, boldogság eléréseért fáradozik (én-tudat), addig Petőfi a társadalom szigorú korlátainak felszabaddításáért küzd (mi-tudat).

A két vers címe összeolvasható: a feleszmélés megvilágosodással jár együtt, a ráció által fény derül a világ ellentmondásaira: a fény- és árnyékviszonyokra, az egész és a töredék – álom és valóság –, a rabság-szabadság kettősségére.

Az *Eszméletben* részekből áll össze a teljesség, emiatt a *Világosságot!* című versből „vakolatot” lehet húzni az *Eszmélet* ellentétekkel teli stabil falára.

József Attilához 12 versszaknyi utazás után „érkezett meg” az öntudat, melynek következménye az elhallgatás lett csakúgy, mint Petőfi verszárásában a hang elfojtása. Emiatt mindkét költő arra döbrent rá, hogy nincs értelme az Életnek, mert ők a világ börtönébe, azaz föld és ég közé bezárt rabok, s a csend lesz a teljesség egyetlen megközelítési módja.

A különböző szabadság- és személyiségjegyekkel rendelkező költők hasonló gondolatokat fogalmazznak meg az elemzett versek ellentétpár- és képrendszerében, s ezáltal a szabadságra vágyó gondolkodó költőember léthelyzetét jelenítik meg.

2. Magyar nyelvészet és stilsztika

A dolgozat címe: Füzesabony személynevei: keresztnévek, asszonynevek

A szerző neve: Antal Annamária

A szerző szakja, évfolyama: magyar-ének-zene IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Bíró Ferenc főiskolai docens

Mivel a névtani szakirodalom eddig még nem foglalkozott a füzesabonyi személynevekkel, ezért tartottam fontosnak, hogy ha nem is a teljes névanyagot, de a keresztnéveket és az asszonyneveket vizsgáljam, s feltárjam ezek mai használatát.

A feldolgozott adatokat egyrészt kérdőívek segítségével gyűjtöttem, másrészt a füzesabonyi népesség-nyilvántartó jegyzékéből írtam ki.

Dolgozatomban bemutatom a ma használatos keresztnévek állományát, feltárom a szociológiai, társadalmi meghatározottságokból adódó névviselési különbözőségeket, az asszonynévváltozást befolyásoló tényezőket.

Megállapítom a nyelvi és nyelven kívüli jelenségek összefüggéseit. A munkám során kiderültek településünk nemektől generációs, iskolázottsághoz köthető stb. névhasználatának állapota, megterheltségi jellemzői.

A dolgozat címe: A „rozsa” szavunk eredetéről és történetéről

A szerző neve: Bacsa Beatrix Rita

A szerző szakja, évfolyama: bolgár-általános nyelvészet V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Horváth Katalin egyetemi docens

A „rozsa” főnév bolgár jövevényszavaink közé tartozik. A dolgozat célja a szó eredetének és történetének bemutatása a bolgár nyelvben, majd részletesebben — morfológiai, hangtani és szemantikai elemzéssel — a szó magyar nyelvben megtett történeti útjának nyomon követése.

A vizsgálat szinkron és diakron módszerre egyaránt épít. Felhasználja a komponenciális jelentéselemzés eredményeit éppúgy, mint azokat az állapotban megfogható hangmegfeleléseket, melyek a legjelentősebb hangfejlődési tendenciák vetületei.

Az indoeurópai szó érdekessége, hogy a bolgár, illetve a magyar nyelvben feltárható szócsaládon kívül, gazdag kapcsolatai vannak az indoeurópai nyelvek sorában kimutatható különböző elemekkel. A morfológiai-fonológiai, illetve az Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéken kidolgozott szemantikai elemzés segítségével, a dolgozat ezen tágabb körű, érdekes összefüggések közül is felvillant néhányat.

A dolgozat címe: Névadási szokások vizsgálata a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek Társulatának Kongregációjában 1860-1996-ig

A szerző neve: Bangó Beáta

A szerző szakja, évfolyama: tanító-hitoktató III.

Az intézmény neve: Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Gasparics Gyula főiskolai docens

Dolgozatomban a hazai névkutatás eddig érintetlen területén – a szerzetesi nevek körében – végeztem vizsgálatokat. Célkitűzésem a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek Társulata teljes névanyagának elemző, értékelő feldolgozása volt. A kongregáció magyarországi megjelenésétől napjainkig eltelt 136 esztendő 1650 nővéreinek kereszti- és szerzetesi neve képezte dolgozatom adatbázisát.

Munkám során sajátos anyaggyűjtési és feldolgozási módszereket alkalmaztam, mert a téma újszerűsége miatt alig támaszkodhatam hazai vagy külföldi szakirodalmi forrásokra. Az anyaggyűjtést társulati kéziratok adatai, általam szerkesztett kérdőívekre adott válaszok és személyes beszélgetések alapján végeztem. A kereszti nevek vizsgálatánál az adott korszakot négy szakaszra bontottam, majd népszerűségi gyakorisági listát állítottam össze. A szerzetesi névadás történetéről és országunkon kívüli jellemzőiről olasz nyelvű irodalom alapján összefoglalót készítettem. Felfedeztem, hogy a névváltoztatás szokása a különböző szerzetekben különböző módon terjedt el, különösen a XVI. század derekától kezdve. Megvizsgáltam az okokat, ennek alapján fő motívumnak az új élet-új név elve bizonyult. A Magyarországon 1996-ban működő női rendek közül 25-nek vizsgáltam a névválasztási, névadási és névviselési szokásait, igen gyakran találtam a Mária név szerzetesi névként való felvételét. Részletesen elemeztem a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek Társulatának névhasználati szokásait, és a következőket állapítottam meg: a Mária néven kívül mindenkinek van egy megkülönböztető neve is, ebből összesen 1002 fajta fordult elő. A kereszti nevek megterhelése többszöröse a szerzetesi nevekének, átlagos szótagszáma pedig kevesebb, mint a szerzetesi neveké. A névválasztás-névadás motívációit is összegyűjtöttem.

Dolgozatomnak több olyan részlete van, amelyet a terjedelmi határok miatt most nem volt alkalmam kidolgozni, ezek további kutatások alapját képezhetik.

A dolgozat címe: Kultusz és divat szerepe a névadásban

A szerző neve: Bánfi Rita

A szerző szakja, évfolyama: tanító-integrált magyar tanár (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Körösi Csoma Sándor Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Virágné Horváth Erzsébet főiskolai docens

A dolgozat egy dél-alföldi település, Medgyesegyháza általános iskolásainak 1950-1960 és 1970-1980 közötti névválasztását vizsgálja iskolai naplók és anyakönyvek alapján. Két generáció utónévválasztásában a névátörökítés, s a névdivat etnikai, vallási és szociológiai motívumait keresi, másrészt egyéb szubjektív tényezőket vesz figyelembe egy kiegészítő kérdőíves eljárással.

A vizsgálat eredményei azt igazolják, hogy az utónévadás ma elsősorban ízlés kérdése, de a családi hagyományok szerepe is kimutatható. A társadalmi helyzetnek, az etnikai, s a felekezeti kötődésnek a hatása kevésbé érzékelhető, másrészt a megnyilatkozók ezen szempontokat figyelmen kívül hagyják.

Az utónévadás tényezőit alapvetően kétféle aspektusból közelíti meg a dolgozat: gyakorisági és sorrendi trendeket állít fel, amelyek egy mikroközösség névdivatját reprezentálhatják, így a névhasználat szociolingvisztikai összefüggéseire is utalhatnak.

A klasszikusnak tekinthető téma aktualizált feldolgozásában a történeti-összehasonlító, s a leíró módszer együttes kezelésére kerül sor.

A dolgozat címe: A -nak, -nek viszonyrag
A szerző neve: Bene Annamária
A szerző szakja, évfolyama: nyelvész III.
Az intézmény neve: Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Cseh Szabó Márta egyetemi docens

A magyar névszóragozás eseteivel nyelvtudományunk már kialakulása óta foglalkozik. A ma elfogadott sok esetes rendszer 28-at tart számon, melyeket elsődlegesen felosztunk főnévhez járulókra, valamint melléknévhez és számnévhez járulókra. A főnév esetragjainak száma nehezen állapítható meg pontosan, mert nemcsak lexikai (például ház-ban), hanem szintaktikai tövekből (például ház-(a)-kban) is megalkothatók. E dolgozat célja végigkísérni a részesesetet (dativust) kifejező -nak, -nek esetragra vonatkozó tulajdonságokat. Választásunknak több oka van: e morféma már az ómagyar kortól kezdve jelen van a deklinációban, emellett egyes nyelvészek genitivusi sajátosságokat is felfedeznek rajta, Mivel tehát e toldalék legjellemzőbb vonásairól megoszlanak a vélemények, fontosnak tartottuk megvizsgálni, hogyan viselkedik a szófajrendszerünk elemeihez, elsősorban a főnevekhez, számnevekhez és névmásokhoz kapcsolódva. Megkíséreltük végigkísérni azt is, hogy az utóbbi száz évben a nyelvészeti kutatásokban milyen mértékű volt a differencia a genitivus – dativus kettősséget illetően, s azt tapasztaltuk, ma már a két eset egyazon rag általi kifejezése elfogadott ugyan, de ez még nem jelenti a magyar esetragozással kapcsolatban felmerülő kérdések egyértelmű tisztázottságát.

A dolgozat címe: Az Árpád-kori Győr vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése
A szerzők neve: Bényei Ágnes, Pethő Gergely
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-finnugor I.-magyar II.-német II.-finnugor I.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hoffmann István egyetemi docens

Dolgozatunk célja az Árpád-kori Győr vármegye településnévrendszerének elemző bemutatása. Györffy György Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza című könyve alapján összegyűjtöttük az összes településnévi adatot a vármegye területéről, majd az így kapott helyneveket etimológiai, jelentéstani, alaktani és szükség esetén hangtani szempontból elemeztük. Az adatokból és az elemzésekből összeállítottuk a vármegye történeti-etimológiai településnév-szótárát, majd e szótár alapján kísérletet tettünk a korai ómagyar kori helynévadási rendszer nyelvészeti szempontú elemzésére. A rendszer rekonstrukciója során főleg a helynevek történeti tipológiájának Kniezsa István, majd később Kristó Gyula munkáiban kifejtett eredményeire támaszkodtunk. Ez a tipológia viszont a mi céljaink szempontjából nem bizonyult megfelelőnek, ugyanis a történettudományban kialakult hagyományt követve gyakran nem veszi figyelembe a helynévrendszernek mint nyelvi objektumnak a specifikus jellegét. Így ki kell alakítanunk egy olyan eszköztárat, amely a névrendszer immanens nyelvi sajátosságaira épít, és nem valamely külső szempontrendszer alapján szemléli azt. Az általunk e szerint az elgondolás szerint kidolgozott nyelvészeti településnév-tipológia Hoffmann István általános helynév-tipológiájának egy, a korai ómagyar korra alkalmazott változata. Végül az így kapott leírási elvek és az általunk összeállított szótár alapján feldolgozzuk az Árpád-kori Győr vármegye településneveit. Csoportosítjuk a névanyagot funkcionális-szemantikai, illetve lexikális-morfológiai szempontok szerint, vizsgáljuk az egyes névtípusok időbeli megoszlását, majd eredményeinket összevetjük a történeti tipológiában megfogalmazott következtetésekkel.

A dolgozat címe: Jeszenyin-versek és műfordításaik összehasonlító stilisztikai vizsgálata

A szerző neve: Bogdán Evelin

A szerző szakja, évfolyama: magyar-orsz IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Nagyné Lőrincz Julianna főiskolai docens

Dolgozatom célja, hogy kimutassam, megfelelnek-e Rab Zsuzsa Jeszenyin-fordításai a stílusekvivalencia kritériumainak. A funkcionális stilisztika módszereivel, nyelvtudomány, stilisztika, fordításelmélet- és gyakorlat összefüggéseinek felhasználásával vizsgálom az 1918-as Kékség című kötet három versét.

Jeszenyin költészetének jellemző vonása a motívum- és képrendszer, valamint a színszimbolika gazdagsága. A Kékség című versben egy harsány színt idéz fel, majd kontraszthatást keltve sorakoztatja fel a költő az arany és a vörös színek árnyalatait. A Bokraink közt... című költeményben egy múltból felbukkanó álomképben jelenik meg a természeti és emberi szépség. A stílusekvivalencia megvalósulását érem tetten a forrásnyelvi képek célnyelvi megjelenítésének vizsgálatával.

Az Itthon vagyok című vers stilisztikai alakzatait vizsgálom, illetve azt, mennyire tekinthetők ezek adekvátnak az eredetivel. Az elemzésekből leszűrhető, hogy ahhoz, hogy kommunikatív ekvivalens legyen a fordítás szövege az eredeti alkotás szövegével, megengedettek a fordítói módosítások is a szövegben, ha ezeket a módosításokat a szöveg más helyén a fordító kompenzálja úgy, hogy a szövegegész ekvivalenciája megvalósulhasson.

A dolgozat címe: E. A. Poe A holló című költeményének és két fordításának komplex összehasonlító stilisztikai elemzése

A szerző neve: Bucholczné Bérces Katalin

A szerző szakja, évfolyama: magyar-amerikanisztika III.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Nagyné Lőrincz Julianna főiskolai docens

Dolgozatomban E. A. Poe The Raven (A holló) című költeményének két fordítását – Kosztolányi Dezsőét és Babits Mihályét – vizsgálom összehasonlító stilisztikai módszerrel.

Bemutatom, mennyire fontos a műfordítás a nemzeti kultúrák kialakulásában és gazdagodásában, és mennyire hálátlan munka, mert a legjobb fordítás sem tökéletes, s csak egy nemzet számára értékes igazán.

A vers és a fordítások összevetése előtt megvizsgáltam a fordítói elveket, értékeket és mint legfontosabbat az ekvivalenciát emeltem ki. A fordítások komplex stilisztikai elemzésekor figyelembe vettem a műfordítás dimenzióit és síkjait is, amelyeken meg kell felelniük a műfordításoknak és az eredeti vers szövegének. E. A. Poe kora, költői stílusa és a fordítók egyéni stílusa szintén nagy szerepet játszanak a fordítási ekvivalenciában.

Ezek alapján megállapítottam: Kosztolányi – ha meg kellett aludnia a művészi célokért, akkor – sohasem a szépséget ejtette el. Elmarasztalói hűtlennek tartják, mert fordításai inkább eredeti műnek, saját versnek hatnak. Babits, a nyugatosok közül az angol szakértő, úgy fordította le a költeményt, hogy az a legtöbb dimenzióban ekvivalens az eredetivel.

A dolgozat címe: Komáromy Borbála férjéhez írt két levele
A szerző neve: Czapári Beáta
A szerző szakja, évfolyam: magyar V.-finnugor III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: E. Abaffy Erzsébet egyetemi tanár

A XVIII. század közepétől a magánlevelezés egyre szélesebb körben kezdett elterjedni. A magánlevelek fogalmazása célszerűbbé, egyszerűbbé vált. A közlés már csupán a lényegre szorítkozott s a levelek stílusa is személyesebb, egyénibb lett. A levél túlnőtt a retorikai sablonokon, hangulati alkalomhoz kötötté vált. Az író spontánabb, egyéni érzésvilágát kötetlenebbül, érzelmeit természetesebben fejezi ki. (Pl. a dolgozatomban közölt első levél 28-31. sora: Jól tudom lelkem hogy maga vigan van (ti. ott Pesten), mi minyájan egészségesek vagyunk ha nem éngem még most is az fej fájás kínoz.)

A XVIII. században a levél formailag is jelentősen megváltozott. Bár a misszilisek zárt tömbjének fellazítása, a megszólítás és az üdvözlőforma külön sorba írásával már a XVI. századtól megindult; ennek nagyobb méretű alkalmazására csak a XVIII. század folyamán került sor. A szöveget ekkortól kezdik aprólékosan tagolni.

Ilyen formai és tartalmi jegyeket hordoz Komáromy Borbála két, 1794-ben írt levele, melyeket 1994-ben a nyíregyházi levéltárban, a XIII. 61. MisszLev. 1702-1855. jelzetű levéltári anyagban találtam. Dolgozatom első részében található ezen levelek eredetijének másolatai, betűhív átiratai részletes jegyzetekkel ellátva.

Munkámban elemzem a levelek stílusát, külön figyelmet szentelve a szövegben előforduló megszólításoknak. Komáromy Borbála írói stílusa a korban még nem volt általános. A levelek egyszerre dorgálóak és kedvesek, számonkérőek és aggódóak, erőteljes női öntudat sugárzik belőlük, nem pedig alázat. Az elemzésbe bevonok ugyanebből a korból való férfi leveleket is, összehasonlítva ezek formai, stiláris jegyeit Komáromy Borbáláéval.

Megvizsgálom a levelek központozási rendszerét és helyesírását is, mert bár az írás duktusából ítélve írom gyakorlott levélíró, helyesírása következetlen. Arra keresem a választ: Vajon ismert-e valamiféle grammatikát?

A dolgozat címe: A „hosszú birtokos” kérdésköréhez
A szerző neve: Csabai Richárd
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Alberti Gábor egyetemi docens

A magyar nyelvben két lehetőség adott a birtokos jelölésére: egy morfológiai (az a bizonyos „hosszú”), illetve egy – nevezzük így – konfigurációs. Ennek oka kell legyen, és ez az ok nem egyszerűen a „csak”, a szintaktikai szinonimitás.

Adottak a tények. A kétfajta birtokos szerkezeti helye eltérő. Másként viselkednek ragozott mutató névmás (ez) társaságában. Maga a ragozott mutató névmás helyzete, eredete egyelőre homályos. Léteznek további olyan nyelvi tények, grammatikalitások, melyek a témát sokkalta mélyebbre, a szemantikai-logikai referenciák ingatag mezejére vezérlik.

A dolgozat elsődleges célja a Szabolcsi-féle DP fejének kimerítő leírása, illetve ennek kapcsán, főként a rendszer konzisztenciáját megteremtendő, ámbátor éppen ezért nem öncélúan, az ideológia bemutatása. Ezek az irányelvek, valamint a – talán – univerzálisnak tűnő jelenségek azután további módosításokat kívánnak a DP-n belül, míg végül beláthatóvá válik a kétfajta birtokos létének mély, bár első pillanatban talán merész magyarázata.

A dolgozat címe: Pilinszky angolul (összehasonlító stilisztikai elemzés)

A szerző neve: Csiffáry Viktória

A szerző szakja, évfolyama: magyar-amerikanisztika IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Nagyné Lőrincz Julianna főiskolai docens

Dolgozatomban Pilinszky János verseivel és ezek műfordításai-
val foglalkozó összehasonlító stilisztikai elemzést végzek. Ezen
belül is központi szerepet kap a versek képi és szerkezeti szintjének
elemzése. Céloom annak kimutatása, hogy mennyire tekinthető
adekvátnak a műfordítás, mennyire tudták követni a fordítók – Ted
Hughes, Tótfalusi István, Csokits János – a forrásnyelvi szöveget.

Munkámban három vers elemzését készítem el: Halak a hálóban
(ford.: Ted Hughes), Harmadnapon (ford.: Ted Hughes), Bűn
(ford.: Ted Hughes, Tótfalusi István).

A Bűn című versnek két angol műfordítása is született, egyik
egy magyar, másik egy angol anyanyelvű műfordító tollából. Dol-
gozatomban a két célnyelvi szöveg hasonlóságát és különbségét is
vizsgálom az eredeti szöveggel egybevetve. Az általam végzett
elemzések alapján megállapítható, hogy bár Pilinszky nyelve nem
tűnik bonyolultnak, sokszor félreértik gondolatait. Jobbára azoknak
a verseknek született sikerebb fordításuk, amelyek egyetemes
érvényű gondolatokat, problémákat vetnek fel. Ami a mű szerkezeti
síkját illeti, elmondható, hogy a két nyelv közötti eltérések lehetet-
lenné teszik Pilinszky kristálytisza, pontos formáinak idegen
nyelvre való átültetését.

A dolgozat címe: Ragadványnevek és a névadások indítékai
Viszneken

A szerző neve: Csombók Mária Zsófia

A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző
Főiskolai Kara

A témavezető neve, beosztása: Fercsik Erzsébet főiskolai adjunktus

Dolgozatomban a Heves megyei Visznek községben használt
ragadványneveket és a névadások indítékait mutatom be. Az indíté-
kok rögzítése és csoportosítás nem a nevek jelentése, hanem a név-
adások körülményei alapján történt.

329 ragadványnévvel megnevezett személyt és 183 ragadvány-
nevet gyűjtöttem össze két személyes interjú során, és ezeket B.
Gergely Piroska (A kalotaszegi magyar ragadványnevek rendszere,
Kriterion, Bukarest 1977.) és Balázs Judit (A ragadványnevek sze-
repe Rábaszentandrás névrendszerében, NytudÉrt. 114.sz.) rendsze-
rezése alapján kilenc csoportba soroltam be.

Viszuek ragadványneveiről megállapítottam, hogy azok csak
szóbeli közlésben, említőnévként használatosak, és mindig a csa-
ládnev (vezetéknév) helyén jelennek meg. Sohasem a teljes névhez
(családnev-keresztnev) kapcsolódnak, hanem átvéve a családnevek
eredeti megkülönböztető funkcióját a keresztnevek, becenevek,
esetleg az elődök egyik ragadványneve előtt jelennek meg, és így
azonosítják viselőjüket.

A községben a legjellemzőbb megkülönböztetési módok, név-
adási indítékok a nevek számát tekintve a családtagok nevére, fog-
lalkozására, szokásra és helyre történő utalás. A még ma is meglévő
ragadványnevek rendszerezése kevésbé feldolgozott területe a
nyelvészeti kutatásoknak, de úgy gondolom, érdemes nagyobb fi-
gyelmet fordítani rá, mert ezeknek a neveknek a vizsgálatával kö-
zelebb juthatunk az ősi családnevéadási módokhoz, szokásokhoz.

Dolgozatom célja tehát nemcsak a viszneki ragadványnevek je-
lenlegi nyelvi állapotának és használatának rögzítése, hanem a köz-
ség névadási szokásainak, hagyományainak a megőrzése is.

A dolgozat címe: A magyar segédigék problémái
 A szerző neve: Dezső Anita
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-német IV.
 Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Pállné Lakatos Ilona főiskolai docens

Dolgozatom elsősorban a magyar segédigeség kritériumaival, s érintőlegesen e szófajtani csoport szófaji rendszerünkbe illesztésével foglalkozik. Kísérletet tesz a segédigeség definiálására a már ismert szabályszerűségek összevetésével.

Célom nem állásfoglalás e témában, hanem problémafelvetés: összegyűjteni az e szófajtani kategóriával kapcsolatban felmerülő grammatikai, szemantikai problémákat. Mindez a hagyományos és újabb szemléletű nyelvtani munkák elemzésével, összevetésével történik. A tradicionális nyelvészeti munkák közül elsősorban Lengyel Klára: Átmeneti kategóriák a magyar nyelv különböző szintjein c. munkájára alapozva – de figyelembe véve Rácz Endre, Berrár Jolán megközelítését –, az újszerű grammatikai irányt munkámban a Kálmán C. György-Kálmán László-Nádasdy Ádám és Prószéky Gábor-féle tanulmány képviseli. Míg az előbbieknél többnyire kivétel nélkül jelentésüket, alaktani viselkedésüket és mondatbeli szerepüket figyelembe véve történik a definiálás, az utóbbiak szórendi – prozódiai ismérveken alapulva állapították meg a segédigeség kritériumait és csoportosították ezeket.

Az elemzés során elsősorban a szófajtani kérdéseket és a modalitást illetően összehasonlításként támaszkodtam: Buscha, Jung, Heinrich, Zoch és Engel a német leíró nyelvtan ugyane területét érintő munkájára.

Végkövetkeztetésként levonható, hogy a magyar segédigék szófajtanilag a viszonyzókat kategóriájába sorolhatók. A magyar nyelvészek 89 segédigegegyanus ígét vizsgálták meg, ezek közül Lengyel Klára igeteremtőkre és kopulákra bontva összesen 15 db ígét sorol ide, a már említett négy szerzős tanulmány pedig a központi segédigék; másodlagos segédigék, hangsúlyképtelen ígék alkategóriákra bontásával összesen 19 db segédigét vall idetartozónak.

A dolgozat címe: A stíluselmélet lehetőségei és korlátai – Kísérlet Garaczi László műveinek stilisztikai elemzésére
 A szerző neve: Domonkosi Ágnes
 A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Szikszainé Nagy Irma egyetemi docens

Dolgozatom Garaczi László műveinek stilisztikai elemzését tűzi ki céljául: vagyis egy olyan szerző írásainak megközelítésére vállalkozik, aki a legújabb magyar irodalom kánonképződési folyamatában a legkülönbözőbb értelmezői közösségek által is affirmált alkotók egyike.

A Garaczi-szövegek stilisztikai vizsgálata lehetőséget ad a stíluselmélet mint tudományközi határterület egyes kérdéseinek újrágondolására is. Az irodalomértés pragmatikai és hermeneutikai alapozású stílusfogalma ugyanis a nyelv történetiségére és dialogicitására építve a stílust mindig interakcióban létrejövő jelenségként fogja fel, ez azonban azt eredményezheti, hogy bármely stíluselmélet csak az interpretáló sajátos stílustulajdonítását jelenítheti meg. Ezért az irodalmi műveknek a funkcionális stilisztika által kidolgozott értelmezési módszerét mintául véve, a műveket a hagyományos stilisztikai és retorikai kategóriák felől megközelítve, de emellett a befogadás során alakuló egyéni stílustulajdonítást mindvégig hangsúlyozva vázoltam fel Garaczi stílusának egy lehetséges értelmezését. Így Garaczi stílusa – részben az értelmezői szempontok meghatározottsága következtében is – a szépirodalom hagyományozott stílusminősítéseitől és stílus kategóriáitól való eltéréseiből rajzolódik ki. A művek sajátos szövegvilágát ebben a megközelítésben a jelentést elbizonytalanító grammatikai-retorikai műveletek, az inadekvát módon használt szavak, képtelen szóalkotások, a máshonnan átemelt szövegdarabok és stílusimitációk összjátéka, a hagyományozott stílusrétegek megkeverése, a különböző trópusoknak és alakzatoknak a hagyományostól eltérő funkciókban történő felismerése teremti meg.

A dolgozat címe: A debreceni csipkeverés szókincse
A szerző neve: Fehér Nikoletta
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-fenn II.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kálnási Árpád egyetemi docens

Kutatásomat a Csúry Bálint által megtervezett Debreceni Cívis Szótárra alapoztam. A szótár munkálatai Csúry Bálint halála miatt abbamaradtak, s a népi gyűjtések súlypontja máshova helyeződött. A Debreceni Cívis Szótár a Debrecenben élő, illetve már kihalt kismesterségek szókincsét tartalmazta volna. Napjainkban a Bakó-alapítvány segítségével írja lehetőség nyílik a munka folytatására.

Egy viszonylag új kismesterség szókincsének összegyűjtésével a készülő szótár kiteljesítéséhez szeretnék hozzájárulni.

Az eddigi gyűjtéseim eredménye 73 szó, melynek összeírásában az aktív, kérdező gyűjtési módot alkalmaztam: rákérdeztem a csipkeverés tárgyaira, a munkafolyamatokra. Mivel az adatközlőim (3 személy) a debreceni regionális köznyelvet beszélik, a nyelvjárási sajátosságokra nem helyezek hangsúlyt.

Dolgozatomban a rövid történeti bevezetőt, illetve a munkafolyamat leírását követi a szótárrész. A szócikkek megszerkesztésében az ÉrtSz. szerkesztési elveit használtam fel. A gyűjtés során fény derült arra, hogy a debreceni csipkeverés szókinccse nem kizárólag az itteni hagyományokból származik. A sajátos szókinccsréteg az ország más tájain használt szakszavak beolvasztásával alakult ki. A csipkeverés mint kismesterség Debrecenben is visszaszorulóban van. Ez a dolgozat hozzájárulhat ahhoz, hogy megmentsük a szavait a kihalástól.

A dolgozat címe: A Biblia 150 zsoltárának elemzése (Tekintettel a személy- és helynevek jelentéstani és stiláris vonatkozásaira)

A szerző neve: Füzér Judit

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Dobóné Berencsi Margit főiskolai tanár

A Zsoltárok könyve a héber kánonban a Biblia harmadik részéhez, a Köttubimhoz tartozik. Itt is az első helyen áll. Ez a könyv Izrael vallásos dalainak gyűjteménye, gyöngyszeme. A dolgozat e 150 zsoltár vizsgálatával foglalkozik.

Szó esik elnevezéséről, kialakulásáról, szerzőiről. Tisztázni igyekszik a műfaji kérdéseket, beszél a zsoltárok tárgy szerinti csoportosításáról, felosztásáról, szerepéről az istentiszteleteken, lelki értékeiről.

Feltűnő a zsoltárokból a személy- és helynevek magas száma. A dolgozat célja annak vizsgálata, mi ennek az oka, milyen szerepet töltenek be a leggyakrabban használt személy- és helynevek ebben a jellegzetesen lírai műfajban. Szó esik a zsidó névadásról, a zsoltárokból szereplő névtípusok jelentéstani és stiláris vonatkozásairól.

A dolgozat címe: A Birk-kódex helyesírása
A szerző neve: Gera Ildikó
A szerző szakja, évfolyama: magyar-politológia IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Jakab László egyetemi docens

A dolgozat az 1474-ben keletkezett Birk-kódex teljes nyelvi anyagát vizsgálja helyesírástörténeti szempontból.

A dolgozat bevezetése röviden ismerteti a Birk-kódex keletkezésének körülményeit, tartalmát és történetét. „A Birk-kódex helyesírása” című részben a nyelvemlék helyesírását elemzem, és az egyes jelenségekre vonatkozó összes adat ismeretében kiegészítem Kniezsa István és Farkas Vilmos által megrajzolt képet. Ők ugyanis nem tárgyalják valamennyi hang jelét (pl. i, sz, k), valamint nem foglalkoznak a kódex egyedi jeleivel (x:cs, o:ö). Következtetéseimet összegezve az egyes betűk előfordulásának gyakoriságát táblázattal szemléltetem, és példákkal bizonyítom, hogy a nyelvemlék annyira keverék helyesírású, hogy a középkori kódexek csoportosítását alapul véve egyik általuk megjelölt típusba sem sorolható be. Megvizsgálom a fonetikus és etimologikus írásmód eseteit, hol és milyen mértékben érvényesül az egyik vagy másik alapelv.

A dolgozat címe: A debreceni gubacsapó mesterség műszótára
A szerző neve: Gyöngyösi Barbara
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kálnásy Árpád egyetemi docens

A dolgozat tárgya a debreceni gubacsapó mesterség szavainak, kifejezéseinek értelmezése és szótárba rendezése.

Korábban N. Bartha Károly foglalkozott a kérdéskörrel, aki 1936-ban kiadta „A debreceni gubacsapó céh” című könyvét. E könyv azonban a műszavakra és a ma már feledésbe merült kifejezésekre csak minimális hangsúlyt fektet.

Az én célom az volt, hogy a munkafolyamat szavait egybegyűjtssem és értelmezzem, így téve lehetővé a mai ember számára a gubakészítés egyes lépéseinek teljes megvilágítását.

Ma már egy gubacsapó mester sem él Debrecenben. Nagy segítség e mesterség fennmaradásához azonban az, hogy az utolsó gubás, Harsányi Imre feljegyzéseket készített a gubakészítés folyamatáról. E feljegyzések alapján készítettem az ott szereplő szavakról – cédulázós módszerrel – a címszavakat, amelyek száma cca.400. Megkezdődött a gyűjtőmunka: különböző könyvek, folyóiratok, szótárak álltak rendelkezésemre, s némi mesterségbeli tudás: a szövés ismerete.

Dolgozatomat függelékekkel tettem egy kicsit színesebbé, amely Harsányi Imre feljegyzéseit és a szótárban szereplő egy-egy kifejezést, szót illusztráló képeket tartalmazza.

Remélem, munkám nem volt eredménytelen és e szótárral sikerül megelőzni, vagy legalább lelassítani sok gyönyörű régi szavunk kihalását, eltűnését.

A dolgozat címe: Sajtónyelvi idegenszó-használat
A szerző neve: Havasiné Szilvási Andrea
A szerző szakja, évfolyama: magyar-könyvtár (végzett hallgató,
1996)
Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Minya Károly főiskolai adjunktus

Dolgozatom témájaként nyelvművelésünk egyik fontos problémáját, az idegen szavak használatát választottam.

A tömegtájékoztató eszközöket figyelemmel kísérve megdöbben tapasztalhatjuk, hogy napjainkban nagy divatjuktól élnek az idegen szavak. Céлом az volt, hogy egy országos napilapunk idegenszó-készletét feldolgozva bemutassam, hogy újságíróink milyen nagy előszeretettel hódolnak e divatnak. A cél eléréséhez a Magyar Hírlap című napilapot hívtam segítségül, amely igen széles olvasótáborhoz szól. Dolgozatomban nem a Hírlap újságíróit kívánom pellengérré állítani, választásom teljesen véletlenszerű volt.

Vizsgálataim során kigyűjtöttem, majd eredetük, tematikájuk és használatuk helyessége szerint csoportosítottam az idegen szavakat. Munkámból kiderült, hogy legtöbbször feleslegesen használják az idegen szavakat. Ezek helyett sok esetben nagyon jó magyar kifejezést találhatunk anyanyelvünkben.

Dolgozatomból az is kiderül, hogy legnagyobb arányban latin eredetű szavak fordulnak elő a Hírlap cikkeiben. De óvakodnunk kell a napjainkban ránk zúduló angol szóáradattól is! Ez utóbbi szavak esetében a megértésen kívül a kiejtés is sokszor nagy gondot okoz. Bár napjaink nyelvművelése nem tekinthető idegenszó-ellenesnek, azonban anyanyelvünk tisztasága mind a mai napig közös ügyünk!

A dolgozat címe: Terpes földrajzi nevei
A szerző neve: Horuczi Gyöngyi
A szerző szakja, évfolyama: magyar-ének-zene IV.
Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Bíró Ferenc főiskolai docens

Bár Heves megye földrajzi neveinek összegyűjtése megtörtént, jónak láttam a kutatást tovább folytatni, amelynek eredményeként Terpes falu helynévanyaga jelentős mértékben gyarapodott.

A gyűjtést a Pelle Béláné által szerkesztett Heves megye földrajzi nevei című munkája a (Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1970. Budapest), valamint terpesi adatközlések alapján végeztem. A feldolgozásban a különféle, leíró és történeti szempontú rendszerezés után statisztikus módszerekkel vizsgáltam a helynevek előfordulásának gyakoriságát, a névadás szófaji sajátosságait stb.

A felduzzadt névanyag vizsgálata nyomán levont következtetésekből kitűnnek a falu névadási szokásai, helynévtípusai, olykor pedig átalakulásukat is nyomon követhetjük.

A dolgozat címe: Névutós szerkezetek Móricz Zsigmond elbeszéléseiben

A szerző neve: Katona Krisztina

A szerző szakja, évfolyama: magyar (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Mózesné Kabán Annamária egyetemi docens

A dolgozat célja egyrészt a névutóval – mint a tő- és toldalék-morfémák közötti átmeneti kategóriával – kapcsolatos elméleti fejtegetések rendszerezése. Másrészt a névutós szerkezetek által felvetett problémák – így a névutó valenciája, a névutós szerkezetek bővítményei, a névutós szerkezetek funkcionális kérdései, szinteződés a névutós szerkezetek körül témakörök – elméleti megközelítése, kifejtése. Harmadrészt a névutós szerkezetek konkrét vizsgálata egyfelől Móricz Zsigmond tíz elbeszélésében átfogóan, másfelől egy elbeszélésben, az Új földesurak-ban, speciálisan, mégpedig a realista prózastílus és a névutós szerkezetek előfordulásának relatív gyakorisága közötti vélhető összefüggés bizonyítása céljából.

A dolgozat során alkalmazott kutatási módszereim egyrészt az összegyűjtött ismeretek rendszerezése; másrészt a névutós szerkezetek által felvetett problémák kifejtése; harmadrészt a névutós szerkezeteket tartalmazó mondatok, tagmondatok kigyűjtése az irodalmi művekből, majd ezek elemzése, rendszerezése; s végül a rendszerezett adatok értékelése, egybevetése vonatkozó statisztikai adatokkal, s ezzel a tétel, hogy a névutók nagyobb relatív gyakorisága a realista prózastílus egyik jellemzője, bizonyítása. A dolgozat levonható következtetései közül, itt és most, csupán csak az Új földesurak című novella vizsgálatának eredményeire térnék ki.

A határozói funkció betöltésére a lehetséges grammatikai elemek közül a névutós szerkezet előfordulását tekintve csak a harmadik helyen szerepel, előfordulásának gyakorisági mutatója azonban csaknem másfélszerese NAGY Ferenc szófajok szöveggyakorisági mutatóit tartalmazó táblázatának elbeszélésre vonatkozó értékének. A névutós szerkezet gyakoribb használatában kifejeződik az írói szándék, hogy az elbeszélésben a történések körülményeit pontosabbá tegye. S ez a tény implicit módon a realista stílus tudatos használatát tükrözi.

A dolgozat címe: „A képeket megírtam.” Dsida Jenő: „Rettenetes virágének” című versciklusának stilisztikai elemzése

A szerző neve: Kilián Szilvia

A szerző szakja, évfolyama: tanító-integrált magyar tanár (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Körösi Csoma Sándor Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Virágné Horváth Erzsébet főiskolai docens

A dolgozat a költői kép/nyelvi kép stilisztikáját a szakirodalom adott formai-szemantikai kritériumrendszere és tipizáló kategóriái szerint vizsgálja.

Az eljárás módszertani menetét az elméleti alapvetés, majd a versciklus példaanyagának tipizálása és gyakorisági sorrendjének az elemzése követi. A nyelvi kép típusainak vizsgálatát a grammatikai és a képi determináció viszonyára is kiterjeszti; arra keresi a választ, hogy ez miképpen válhat stílushatás forrásává.

A ciklus témahálózata, s a képrendszer közti összefüggések és korrelációk feltárása a stilisztikumok jelentéstani szerepére is utalnak; arra a jelenségre hívják fel a figyelmet, hogy a szövegvilág formálásában egyszerre grammatikai-stilisztikai- jelentéstani kategóriákként működnek, többszörös strukturáltsággal és funkcióval rendelkeznek. A választott stíloselemzési út a költői világ feltárára irányul, a műértelmezés, s a stilisztika-szemponitú vizsgálat korszertű értelmezésére keresi a válaszokat, s a megoldás lehetőségének egyfajta modelljét kínálja.

A dolgozat címe: Komárom megye Árpád-kori helynévanyaga
A szerző neve: Kovács Adrienn
A szerző szakja, évfolyama: magyar V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hoffmann István egyetemi docens

Dolgozatomban az Árpád-kori Komárom vármegye helynévanyagát mutatom be. Forrásul Györffy György, Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza című munkáját használtam. Több mint háromszáz falu, falurész, szántó, pusztá stb. neve fordul elő a korabeli oklevelekben.

A helynevek csoportosításakor keletkezéstörténeti szempontokat vizsgáltam, nem tévesztve szem elől a helynevek fajtáit, szerkezeit, illetve funkcionális szemantikai és lexikálismorfológiai szempontokat sem.

Dolgozatomban közlöm a helynevekkel kapcsolatos legfontosabb információkat: betűhíven állnak az ómagyar-kori adatok, a nyelvi, illetve a helyesírási változatok kiemelésével. Minden esetben rekonstruálom a korabeli hangzós formákat is, és lehetőség szerint a változatokra is tekintettel vagyok.

A denotátumokkal kapcsolatos olyan adalékokat is közlök, amelyek a névfejtésben figyelembe vehetők.

A dolgozat címe: Tradíció és divat. (Utónévadási szokások Kunágota községben 1970- 80 között.)
A szerző neve: Köből Noémi
A szerző szakja, évfolyama: tanító-integrált magyar tanár III.
Az intézmény neve: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Virágné Horváth Erzsébet főiskolai docens

A dolgozat a névválasztás lokális és személyes motívumait vizsgálja Kunágota községben.

Az alábbi szempontokat érvényesíti az adatgyűjtésben és a feldolgozásban: az egyházi, az egyházi és polgári névadásban előforduló utónevek gyakorisági trendjei; a kettős nevek és azok kombinációi, eredet szerinti kategorizálás.

Az elemzés főbb megállapításai a következők. A női utónevek színesebbek, változatosabb összetételűek, mint a férfi utónevek. Hasonló arányúak az egyházi névadásban szereplő férfi és női utónevek. Az egyházi és polgári névadásban is szereplő utónevek többsége férfinév: e kategóriában szerepel a legtöbb férfi és női utónév is. A gyakorisági vizsgálatok azt igazolják a női nevek esetében, hogy a modern és a tradicionális nevek hasonló mennyiségben fordulnak elő. Jelentős arányban szerepelnek a kettős nevek: ezek egyike valamelyik szülő nevének átöröklését jelenti, továbbá gyakoribb az egyházi névadás esetében. Jellemző tény, hogy az első helyen szereplő utónév általában modern, új keletű, divatos; a második a hagyományos. A néveredet felderítése azt igazolja, hogy a leggyakoribb a héber, ill. a latin eredetű utónév.

A névdivat, s a tradíció együttesen jellemzi Kunágota utónévalományát az 1970-80 közötti időszakban. A hagyomány még mindig jelentős szereppel bír, amely azt mutatja, hogy bár a felekezeti élet jelentős mértékben háttérbe szorult, de a kultúra s a névkultúra archaikus értékei túléltek a társadalmi változások hatásait: a kulturális értékek erősebbnek bizonyulnak a társadalomtörténeti divatoknál.

A dolgozat címe: A kettős tárgy
A szerző neve: Laczkó Szilvia
A szerző szakja, évfolyama: magyar-olasz V.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Lengyel Klára egyetemi adjunktus

„Kettős tárgynak” nevezi a mai magyar leíró nyelvészet a lát, a hall, az érez, valamint a hagy és az enged igék mellett álló névszói tárgy és főnévi igenév együttesét (pl.: Miklós közeledni látja a repülőt). A szerző a lát, a hall és az érez igékkel alkotott „kettős tárggyal” foglalkozik. Dolgozatában egyrészt bizonyítani kívánja, hogy a szerkezetben található főnévi igenevet nem lehet tárgynak tekinteni, másrészt elemzési lehetőségeket keres a főnévi igenév, illetve a szerkezet egésze számára. Ennek érdekében vizsgálja a főnévi igenév szerepét a szerkezet „vezérigéinek” (verbum regens) vonzatstruktúráiban, összeveti az ezen igékhez tartozó különféle vonzatstruktúrákat. Kitér a főnévi igenév predikatív vonzat voltára és ebből következtetéseket von le a főnévi igenév viselkedését illetően. Utal a szerkezetnek a „kettős alannyal” való összefüggéseire, illetőleg azokra a problémákra, amelyek a témához kapcsolódóan további kutatást igényelnek. Problémakezelésében a kérdésekre és a megoldási lehetőségekre koncentrálnak, végleges megoldást nem követel, ehelyett utakat, irányokat jelöl ki.

A dolgozat címe: Keresztnevéadási szokások vizsgálata az Újpest-Belsővárosi Református Egyházközség keresztelési anyakönyvei alapján, az 1950-1994 közötti időszakban
A szerző neve: Mády Borbála
A szerző szakja, évfolyama: magyar-francia III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: Fercsik Erzsébet főiskolai adjunktus

Dolgozatom célja a névdívat időbeni változásának kimutatása, és örökölt nevekkal kapcsolatos vizsgálat. A kutatás anyagát az Újpest-Belsővárosi Református Egyházközség keresztelési anyakönyveiből gyűjtöttem. Az adatgyűjtés során minden személyre vonatkozóan kiírtam a keresztnevet, a születés időpontját, azt, hogy a gyermek hányadik a családban, a szülők és a nyilvánvalóan nevet örökítő keresztszülők adatait. Az 1950-1994 közötti időszak közel 3500 adatát periódusokra bontva négyakorisági és névöröklési szempontokból elemeztem. Eredményeimet összehasonlítom a szakirodalom hasonló témájú munkáival.

A dolgozat címe: A debreceni rézműves mesterség munkafolyamatának leírása és szakszókincse
 A szerző neve: Mergenthaler Réka
 A szerző szakja, évfolyama: magyar- néprajz III.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Kálnásy Árpád egyetemi docens

Dolgozatom témája a debreceni rézműves mesterség munkafolyamatainak és szakszavainak leírása. Ebben a dolgozatban természetesen nem vállalkozhattam a kismesterség teljes körű felgyűjtésére és leírására, hiszen az még további igen hosszadalmas és széleskörű kutatómunkát igényelne. A kutatást Debrecenben végeztem Kónyári Sándor rézműves mesternél, dolgozatom anyaga tehát legnagyobb részben az övele készített interjúk anyagát dolgozza fel. Ezeket az adatokat kiegészítettem Frecskai János Mesterségek szótára című könyve alapján már nem élő, illetve még használatban lévő szavakkal, és munkafolyamat leírásokkal. A történeti összehasonlítás és szókincs felgyűjtése azonban nem volt elsődleges célom. A mai, tehát élő szavak és munkafolyamatok felgyűjtésére törekedtem. A dolgozat „fő témája” természetesen a szótár, hiszen a mesterség rövid „életrajza”, munkafolyamatainak leírása talán nem kimondottan nyelvészeti kérdéskörbe tartoznak. Azonban úgy vélem leírásuk igen fontos részét alkotják a szótárnak. Az élő szavak csak úgy válhatnak „élővé”, hogyha szövegkörnyezetükben, tehát „használat” „közben láthatjuk őket. Ez azért is fontos pont egy kismesterség szókincsének leírása esetében, mert a szakszavak nagy része valójában egyszerű köznapi szó, amelyek csak a szövegkörnyezetben nyernek speciális értelmet. Mivel igen sok és széleskörű a mester által előállított termékek sora, ezért leszűkítettem az általam vizsgált területet a kismesterségen belül. A választás részben önkényes, de talán indokolttá válik azáltal, hogy pont ezen tárgyak készítése során őrződött meg a legtöbb speciális, illetve régebbóta hagyományozódott szakszó, és eljárás. (A dolgozatban a paraszti élethez, ezen belül is a helyi jellegnek megfelelően a hortobágyi élethez kötődő tárgyakat vettem alapul.) Dolgozatom valódi célja azonban ennek a gyönyörű mesterségnek a leírása, és értékeinek megőrzése, mert féltő, hogy élő nyelvyagként már nem túl sokáig adódik lehetőség a szavak felgyűjtésére, az adatok rögzítésére.

A dolgozat címe: Vízrajzi köznevek névtani vizsgálata
 A szerző neve: Nemes Magdolna
 A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.- néprajz III.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve: Hoffmann István egyetemi docens

A magyar nyelvészek régóta foglalkoznak helyneveinkkel. Kezdetben csak a tulajdonnevek iránt érdeklődtek, fokozatosan került középpontba a földrajzi köznevek kutatása. Földrajzi közneveink alapos ismerete hozzásegít bennünket a földrajzi tulajdonnevek pontosabb etimológiájához s a név régiségének megállapításához.

Földrajzi közneveink igen fontos csoportját alkotják a víznevek. Úttörő jelentőségű Strömpl Gábor kísérlete, amellyel 1929-ben az egész magyar nyelvterület vízrajzi közneveit próbálta összegyűjteni. Az újabb mérföldkövet Szabó T. Attila, majd Benkő Loránd és Kázmér Miklós munkássága jelenti.

Vízrajzi neveink osztályozására többféle szempontú feldolgozás született (Strömpl Gábor, Benkő Loránd, Kázmér Miklós, Pelle Attila, Kálnási Árpád, Hoffmann István). Dolgozatomban Hoffmann István kategorizálása alapján a víznevek csoportját vizsgálom, azaz a víznevek közé a folyó- és állóvizet, valamint ezek részeinek nevét, és a kutak, források megnevezését sorolom. Nem foglalkozom tehát sem a vízpartok, félszigetek, sem a szigetek, mocsarak nevével.

Köznévanyagomat az ÚMTSz. lezárása (1960. december 31.) után megjelent forrásokból gyűjtöttem, a megyei és járási helynévtáraknak a földrajzi közneveket szótárszerűen közlő részéből és tájszótárakból. Célszerűnek láttam adataimat szótárszerűen rendezni, egyben vállalkoztam a hiánypótló földrajzi köznévszótár egy fejezetének elkészítésére. Az egyes köznevek jelentéseinek számbavételekor csak a földrajzi megjelöléssel kapcsolatosakat vettem figyelembe. A jelentésárnyalatokat összevettem, és a szócikkeket megpróbáltam úgy felépíteni, hogy az általam fellelt jelentések jól elkülöníthetően tükröződjének benne. A szavaknak minden esetben feltüntettem a pontos forrását.

A szótárrész után anyagomat különféle szempontok szerint részletesebben tárgyalom, jelentéstani, alaktani, szóföldrajzi szempontból.

A dolgozat címe: Utcanév-változtatás Debrecenben a rendszerváltás után

A szerző neve: Papp Edit Zsófia

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-történelem III.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezetők neve, beosztása: Kálnási Árpád egyetemi docens

A dolgozat vizsgálati tárgya a hivatalos utcanévadás harmadik szakasza, mely az 1990-ben kezdődött rendszerváltás következménye. A szocialista ideológia, propaganda szülte nevek megváltoztatása lett a cél. Városunkban 1990-ben hozta létre az Önkormányzat a Jelképrendszer Bizottságot – tagjai nyelvészek, történészek, helytörténészek, képviselők –, melynek feladata az új utcanévek összeállítása volt. Ők dolgozták ki a megváltoztatás alapját szolgáló koncepciót, melynek eredményeként 57 utcanévet változtattak meg. 14 utca régi nevét kapta vissza, 13-nak új nevet adtak, és 30-nak nem volt 1945 előtti neve.

A dolgozat a megváltoztatott 57 utcanév nyelvpolitikai, nyelv-szociológiai vizsgálatát tartalmazza, az új nevek beépíthetőségét a város utcanévrendszerébe, és az utcanév jellegű alapelemek számbeli átalakulását.

Forrásul a Jelképrendszer Bizottság előterjesztése, és a város Önkormányzati jegyzőkönyvei szolgáltak, melyet a város bocsátott a rendelkezésemre. Ezek tartalmazzák azokat az esetleges vitákat, lakossági tiltakozásokat, felszólalásokat, melyek egy-egy új név előterjesztése során előkerültek.

Az 1990-ben elkezdődött változás egy hosszabb folyamat kezdete. Igény és szükség is van rá, hogy utcarendszerünk névadása tudatos legyen. Megjelenjenek benne a régi, népi nevek, helytörténeti adatok, és – kevesebb számban mint eddig – híres történelmi, és irodalmi személyek is. A változtatásokról a lakosság, és az érdeklődők tájékoztatása elengedhetetlen, és nem pont abból a szempontból, hogy tudja az utca új nevét, hanem abból is, hogy megértse, elfogadja, és előszeretettel használja az új elnevezést. E tekintetből szükséges egy ilyen jellegű munka elkészítése.

A dolgozat címe: Szülőfalum – a szlovákiai Madar – keresztnévadási jellemzői

A szerző neve: Papp Magdolna

A szerző szakja, évfolyama: tanító (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Unti Mária főiskolai docens

Munkám célja Madar község keresztnéveinek összegyűjtése, vizsgálata volt. A dolgozat megírását nagymértékben motiválta az a tény, hogy ezzel a feldolgozással kiegészíthetem szülőfalum közműltban elkészült monográfiáját.

Az adatok összegyűjtéséhez a fő forrást a születési anyakönyvek jelentették. Az 1748-tól 1829-ig terjedő időszak református névanyagát az egyház parókiáján rendelkezésemre álló anyakönyvek másolatából gyűjtöttem. A katolikus anyakönyveknek pedig az eredetijét tanulmányozhattam Vágsellyén a levéltárban. Itt 1788-tól 1895-ig találtam anyagot. Az 1895-től 1995-ig terjedő időszak neveit az állami anyakönyvek szolgáltatták. Az anyakönyvi adatokat kiegészítettem az 1570-es és az 1664-es török adóösszeírások névanyagával.

Az elemzésben elsősorban a kronológiai szempontot érvényesítettem, de az egyes időszakokban külön vizsgáltam a férfi és női nevek megterheltségét, figyelembe véve a vallási hovatartozást is. Nemcsak a húszéves időintervallumokban, hanem összesítve is felállítottam a névgyakorisági sorrendet, mely által követhetővé vált egy-egy név elterjedésének, népszerűsödésének vagy kihalásának a folyamata, valamint az egyes felekezetek névanyagának eltérő volta.

Az analízis eredményét összevettem korábbi névkutatások eredményeivel, melyek anyagomban igazolták a keresztnév-kutatók általános érvényű megállapításait.

I.

- A dolgozat címe: Szabálykövetés, kontextus, predikativitás. Vázlat néhány magyar igekötő jelentéstanáról
A szerző neve: Pólya Tamás
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-olasz III.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezetők neve, beosztása: Andor József egyetemi docens, Tarnay László egyetemi adjunktus, Komlósy András egyetemi docens

Dolgozatomban néhány magyar igekötő (főként: ki, be, fel, le, el, össze, rá, tele) szinkron szemantikai (pragmatikai) vizsgálatát vázoló. Kiindulópontom az a feltevés, hogy az igekötők nagyrészt nem pusztán perfektiváló, hanem jelentéssel rendelkező, predikatív elemek, hasonlóak az úgynevezett másodlagos predikátumokhoz. Az igekötők jelentéssége a téri kifejezések (összedől, felrepül) esetében nyilvánvalónak látszik, míg bizonyos elvont kifejezések-nél (ráébred, letagad) egyáltalán nem.

Az egyik jelentéstani alapkérdés ezért az, hogy az igekötők közül melyek a pusztán perfektiváló, s melyek a jelentésesek. A választ erre a hagyományos és a kognitív nyelvészet eredményeinek felhasználásával kísérem megadni. Két további probléma merül itt fel: egyfelől az, hogy miképp ragadhatjuk meg az igekötők jelentését, azok mennyire absztraktak, mennyire kötődnek a világról való tudásunkhoz. Másfelől a wittgensteini értelemben vett szabálykövetés problémájával szembesülünk: hány különböző (típusú) szabályt követünk, illetve, egyáltalán különböző szabályokat követünk-e egy adott igekötős ige különböző helyzetekben való alkalmazásakor? Az említett problémákra megoldást jelenthet a prototípusokon alapuló jelentéstani elszámolás és a különböző fogalmi sémák használatának tételezése.

Másik fő kérdésünk: mi tartozik az igekötők (mint predikátumok) hatókörébe? Kérdéses, hogy a szintaxis, a lexikon, a szemantika, fogalmi egységek, a kontextus vagy ezek variációinak szintjén kezelhető-e a hatókörbe tartozás problematikája. A dolgozatban olyan megoldást mutatok, amely részben a Lexikális-Funkcionális Grammatika néhány eszközére, részben a Ray Jackendoff-i „fogalmi struktúrák” alkalmazására támaszkodik; az igekötő-predikátumok itt egyfajta szelekciós restriktívot gyakorolnak.

- A dolgozat címe: Szakaszok a képregény történetéből – szempontok a szókincs vizsgálatához
A szerző neve: Regényi Huba
A szerző szakja, évfolyama: általános iskolai tanár (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: Raátz Judit főiskolai adjunktus

Idén nemcsak a mozi, hanem a comics is centenáriumát ünnepelte, társadalmi megbecsültséget, elismertséget tekintve azonban mégis jelentős különbség mutatkozik a mozi javára. A dolgozat röviden áttekinti a comics kialakulását, fajtáit, az amerikai és európai – ezen belül a magyar – képregény jelentősebb alkotásait s alkotóit. A műfajt végig a popkultúra szerves részeként értelmezve és elemelve bemutatja a képregény legfőbb dramaturgiai sajátosságait, feltárja „társadalmi tudatát”, stb.

Három eltérő témájú és fajtájú történet 10-10 oldalának szó-kincsvizsgálatával kiindulót kíván nyújtani egy átfogóbb vizsgálat elvégzéséhez. A regisztrált szóanyagot szófaji, gyakorisági, jelentésbeli és stiláris szempontok szerint osztályozva mutatja be, melyek alapján a hazai képregény az első helyre tehető.

Körüljárja a kérdést, mennyiben igaz, hogy a képregény leszoktatna az olvasásról vagy agresszióra nevelne. Rámutat a képregény és film, képregény és képzőművészet kapcsolódási pontjaira, egymásra hatására. Végkövetkeztetése szerint hiba volna a műfajt továbbra is serdületlen közönségnek szóló, igénytelen szórakozást nyújtó terméként kezelni. A képregényeket olvasva megismerhetjük a modern társadalom triviális mítoszait, az ezeket bemutató narratív sémát, végül közelebb kerülhetünk azok megértéséhez, akik rendszeresen forgatják őket.

A dolgozat címe: Az ikrek névadása
A szerző neve: Soós Mónika
A szerző szakja, évfolyama: magyar-német IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző
Főiskolai Kara
A témavezető neve: Fercsik Erzsébet főiskolai adjunktus

Minden kor különlegesen viszonyul az ikrekhez, az ikerség kérdéséhez. Hol elítélik, hol dicsőítik őket, hol pozitív erőt tulajdonítanak nekik, hol negatív szerepet, ám még a tudományos fejlett társadalmakban is övezi valamiféle titokzatosság a kettősöket.

Vajon ez a különleges viszony, illetve az ikerség különleges alapota tükröződik-e, és hogyan az ikrek névadásában?

Kutatásomat nehezítette, hogy a névtani szakirodalom ezzel a kérdéssel eddig csak érintőlegesen foglalkozott.

Munkám két forrásra épült. Az egyik az anyakönyvi adatok statisztikai feldolgozása és elemzése, a másik egy saját magam által összeállított kérdőív értékelése.

A kérdőív 12 pontból áll, melyek alapján az ikrek névadásának motivációit, a névöröklést, a nevek különleges kapcsolatát és a stilisztikai kérdéseket is vizsgálom.

A kérdőív adatai esettanulmányként szolgálnak a további, jelenkori kutatásaimhoz. Dolgozatom eredményeként le kellett vonnom a következtetést, hogy – várákosással ellentétben – napjainkban az ikrek szüleinek 82,6%-a egyáltalán nem figyelt gyermekei nevének kapcsolatára. Pedig a szakirodalom és a történeti adatok elemzése is azt mutatja, hogy az ikrek névadása némileg eltér az egyes gyerekekétől. Elnevezésükkor több motívumot találunk, megfigyelhető a változatosságra és az érdekesebb névpárokra való törekvés.

A dolgozat címe: Idegen eredetű ételnevek a magyar szókincsben régen és ma
A szerző neve: Stugner Zsuzsanna
A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Vörös Éva egyetemi tanársegéd

A dolgozat egy speciális szókészletű rétegen, az ételneveken keresztül mutatja be annak folyamatát, hogyan honosodnak meg nyelvünkben az idegen szavak, amelyek szókincsünk fontos részét képezik, ám hosszú időn át, talán még ma is a legszélsőségesebb vélemények kapcsolódnak hozzájuk.

Korunkban az élet minden területére hatással levő divatnak is köszönhetően számuk ismét megnövekedett. A figyelem fokozottabban fordul feléjük, különösen az új, ismeretlen ételféleségek nevei keltenek feltűnést.

Kutatásom célja megvilágítani, hogyan épültek be gasztronómiai kifejezések különböző európai nyelvekből, vagy azok közvetítésével a magyar nyelv rendszerébe, miként váltak szerves részeivé mindennapi szóhasználatunknak.

Elméleti síkon az idegen szavak problémájának nyelvészeti megközelítését és megítélését vizsgálom, tekintettel a gasztronómiai vonatkozásokra, és konkrét példákkal illusztrálom a folyamat alakulását a XIV. századtól kezdve közvetlenül napjainkig.

A vizsgálat nem számadatokon alapszik, mert célja nem a jelenleg statisztikus, pozitív vagy, negatív előjelű értékelése. Súlypontjába a legújabbán átvett ételnevek kerültek: részint közvetlenül megfigyelhetőek rajtuk a beépülés jelei, részint feldolgozásuk legtöbb esetben még nem történt meg, ezért bővebb ismertetést is ad róluk, felhívja a figyelmet a hibalehetőségekre és követhető jó megoldásokra.

A történeti áttekintés, az elméleti kérdések összefoglalása és a gyakorlati elemzés lehetőséget nyújt arra, hogy tisztább kép alakuljon ki az idegen szavakról, fény derüljön átvételük és használatuk okaira, előnyeire és hátrányaira, valamint bepillantást enged egy gyakran használt terület, a konyhaművészeti szókincs kevésbé ismert régi és új elemeibe.

A dolgozat címe: Névválasztási tendenciák az ELTE BTK hallgatóinak e-mail-címeiben
A szerző neve: Süveges Gergő
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hajdú Mihály egyetemi docens

A dolgozat egy a névtannak eddig kevésbé, vagy egyáltalán nem kutatott területére kísérel meg behatolni.

A számítógépes világhálózat, az Internet, illetve a hozzá kapcsolódó elektronikus levelezés, az e-mail révén az utóbbi évtizedekben minden szempontból újszerűnek tekinthető nevekre figyelhettünk fel a hálózat használata során. Az e-mail-címekben megjelenő nevekről – tudomásom szerint – mindezidáig sem felmérés, sem tanulmány nem született. Nem sorolhatóak be egyik ismert névtani kategória elemei közé sem, mert alapvetően más módon és más céllal jönnek létre. Egyelemű nevek, mindenki saját maga számára választja, illetve találja ki őket – ebből a szempontból talán az írói álnevek típusaihoz állnak közel. Bizonyos típusok kapcsolódhatnak a ragadványnevek témájához, mások a becenevek csoportjához, de mindez csupán töredékét öleli fel a nevek változatos tömegének.

Ez alkalommal a szinte beláthatatlan névmennyiségből csupán az ELTE BTK hallgatóinak neveit, illetve az itt létező kb. 2500 címből 200 nevet választottam ki a vizsgálat céljaira. A dolgozat ahol lehet, megpróbál összehasonlításokat tenni a névtan imént említett ismert kategóriáival, azonban e nevek természetéből és a szakirodalom hiányából fakadóan több területen kénytelen önálló megállapításokra vállalkozni, illetve megkísérelni valamiféle rendszeralkotást. A kategorizálást, a típusok elkülönítését tekintetben tehát elsődleges feladatomban.

A vizsgálat eredményeképpen kialakuló rendszer egyrészt felhasználható a lélektan vizsgálataiban, másrészt pedig feltétlenül bővíti a névtudomány kutatási területét. Ily módon egyfajta kísérletnek tekinthető, amely reméli, hogy követőkre is talál majd.

A dolgozat címe: Mai és történeti ragadványnevek
Egyházásbástban — Felvidék
A szerző neve: Szabó Erzsébet
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Benedekné Gergely Piroska egyetemi docens

Tudományos Diákköri dolgozatom célja egy mai szlovákiai magyar falu névadási szokásainak a vizsgálata, különös tekintettel a ragadványnevek használatára, típusaira, nyelvi jellegzetességeire. Kiemelten tárgyalom a ragadványnevek sajátos csoportját, az általam hadneveknek elnevezett típust. A hadnevek a nagycsaládok elkülönítésére szolgálnak, de ugyanakkor a közösség más funkcionális és hanglati ragadványnév-típusaival is foglalkozom. Eredeti anyagfeltárás eredményeként adatközlőktől gyűjtött és történeti anyagot (18-19. századi anyakönyvek) használtam fel, a feldolgozás módszerében a magyar névtani kutatás legújabb eredményeire támaszkodtam. Levonható következtetések: A falu közösségének névhasználatában igen nagy szerepe van a ragadványneveknek, a családneveket általában felváltja a hadnév, de a hadnévet is felváltják, bővítik a családi, részleges családi és egyéni ragadványnevek. Előfordulnak a ragadványnevek a hivatali életben éppúgy, mint az élő nyelvben. Többféle névkapcsolatokban használják őket típusaik szerint.

A ragadványnevek tekintélyes része alakul ki expresszív nyelvi eszközökkel. Néhány ragadványnév már a történeti anyagban is kimutatható, tehát összefügg a falu „öslakosságával”.

A dolgozat címe: A magyar fókusz egy lehetséges szintaktikai megközelítése a HPSG-ben
A szerző neve: Szécsényi Tibor
A szerző szakja, évfolyama: általános nyelvészet IV.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Maleczki Márta egyetemi docens

A dolgozat célja az, hogy a magyar nyelv fókusszal kapcsolatos szintaktikai jelenségeit leírja a Fej-vezérelt frázisstruktúra-nyelvtan (HesG) nyelvtani keret segítségével.

A fókusz tartalmazó mondatok elemzése alapján megállapítható, hogy a fókuszösszetevőknek három csoportja van: az önálló fókusz, a kötelezően fókuszjegyet kapó fókusz, illetve a fakultatívan fókuszjegyet kapó fókusz. Mivel a különböző csoportokba tartozó összetevők a ragozott igehez való különböző viszonyuk alapján különíthetők el egymástól, ezért a jelenségnek egy elméleti keretben való magyarázata során mind a fókusz-összetevő, mind pedig a ragozott ige szerkezetét fel kell vázolni.

Mivel a fókusz jelenségeket nem lehet a mondat szerkezet általános megadása nélkül leírni, ezért a dolgozatban a magyar mondat szerkezetét is felvázolom a HPSG nyelvtani keretben. További érintett témák: a főnévi igenevet vonzó igék szerkezete, az igeívők és az adjunktusok kapcsolódása az igékhez.

A dolgozat eredménye annak megmutatása, hogy a magyar fókuszos mondatok szerkezete üresen generált fókusz-pozíció nélkül is megadható egy nem-transzformációs nyelvtani keretben, teljesen lapos mondat szerkezettel, néhány egyszerű lexikai szabály és szintaktikai elv segítségével.

A dolgozat címe: Melléknévi igenevek a mai magyar nyelvben, különös tekintettel mondatbeli szerepükre
A szerző neve: Szilassy Eszter
A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Tuba Márta egyetemi tanársegéd

Dolgozatom ösztönzője Keszler Borbála „Elmélet és gyakorlat viszonya az igenevek mondatbeli szerepének tárgyalásában” c. előadása volt (NyTudÉrt.104: 481- 491). Keszler 611 melléknévi igenevet vizsgált, melyek minőségjelzőként, értelmezőként, állapothatározóként, célhatározóként és állítmányként szerepeltek. Engem egyrészt az érdekelt, miért töltenek be a melléknévhez képest ilyen kevés funkciót, másrészt az, hogy nagyobb anyagot vizsgálva módosulnak-e valamelyest a Keszler által megadott arányok.

A vizsgálandó anyagot irodalmunk reprezentatív kiadványaiból és a sajtónyelvből gyűjtöttem.

Rövid bevezetés után a szófaj általános jellemzőit ismertetem és választ keresek arra, mi is számíthatóság és a fokozhatóság szempontjait tartva szem előtt).

Ezután mutatom be a vizsgált igenevek mondatbeli szerepét, kitérve az igenevek alapigéinek jellemzőire, az időviszonyításra, a cselekvő és szenvedő jellegre, az igenévi mondatrész bővítményeire és fölérendelt tagjaira.

Az említett kritériumok alapján egyértelműen melléknévi igenevnek ítéltető szavak esetében ugyanazokat a mondatrészi szerepeket találtam, mint Keszler, illetve még egy funkciót: hasonlító határozóit (pl. vonzóbb a vártnál). A Keszleréhez nagyjából hasonló arányokat találtam: kb. 90% minőségjelző, a többi egyéb mondatrész. (Még nem volt módom méréseimet felülvizsgálni, s nem akarok ellenőrizetlen adatokat közölni. A dolgozatban természetesen pontos számadatok fognak szerepelni.)

A dolgozat címe: Csíkvacsárcsi személyneveinek rendszere
 A szerző neve: Szócs Mária
 A szerző szakja, évfolyama: tanító III.
 Az intézmény neve: Jászberényi Tanítóképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Farkas Ferenc főiskolai tanár

A dolgozat fontos célja, hogy szolgálja fogyó magyarságunk fennmaradását, valamint a helyi nyelvhasználat néhány sajátosságának feltárását.

Az összegyűjtött névanyagot mind az erdélyi, mind a magyarországi szakirodalom tanulmányozása után rendeztem, és a kapott szempontok alapján dolgoztam fel. Munkám során felfigyeltem a legjellegzetesebb nyelvi sajátosságokra és a névválasztás társadalmi kényszerűségeire is.

A névanyagot statikus és dinamikus oldal felől is vizsgáltam, ugyanakkor taglaltam a neveket jelentéstani szempontból, és a nevek nyelvi alkatának vizsgálatára is kitértem. Külön mutatom be a vezeték-, az utó-, a bece- és a ragadványneveket és azok összefüggéseit.

A ragadványnév terminuszt gyűjtőnévként használtam, és a gyűjteményben a gúnyneveket jegyeztem le, azokat tehát, amelyek emberi gyengeségeket bírálják. Ezt az anyagrészt a név eredete, a névadás indítékai alapján rendszereztem, de az öröklődésre is figyelemmel voltam.

A becenév-állományban olyan nevekkel is találkoztam, amelyek Ladó János alapmunkájában nem szerepelnek: János (Csi), Berta (Berci), Csaba (Csapda) stb.

Munkám során kiderült, hogy a nevek világa bonyolult, körkörös, soha véget nem érő jelenség, és minél alaposabban belemélyülünk a kutatásába, annál több érdekesség, sajátosság kerül felszínre. Nagyon nagy munkát kell végeznünk, ha el akarunk jutni az indítékokhoz, a funkcionálás módjához, a gyökerekig, de úgy tűnik, akkor is marad egy hajszalnyi kibányászhatatlan.

A dolgozat címe: A többnevűség jelenségének és megjelenési formáinak vizsgálata az ómagyarkori településnevekben
 A szerző neve: Toma Kornélia
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem-nyelvészeti speciális képzés IV.
 Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Hoffmann István egyetemi docens

A helynevekkel foglalkozó, általam felhasznált szakirodalom segítségével felvázolom a kutatási módszereket, elvi megközelítéseket a XIX. századtól napjainkig. Átfogó, a közelebbi témám szempontjából megrajzolt képet kívánok adni az egyes kutatók (pl. Kiss Lajos, Kázmér Miklós, Lőrincze Lajos, Benkő Loránd, Kniezsa István, Kristó Gyula, Mező András, Györffy György, stb.) által kidolgozott, illetve felhasznált szisztémákról (pl. etimológiai-központú névtan, komplex elemzési módszer, történeti tipológia, önlevű helynévkutatás stb.), azok jelentőségéről, hatásáról.

Kitűzött célom, hogy a történeti jelentéstani fogalmainak, eredményeinek a helynevekre vonatkozatható összefoglalása után jelentéstaniilag megvizsgáljam Györffy György „Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza” című művéből kiválasztott öt vármegye (Abaújvár, Bács, Baranya, Bodrog, Borsod) településneveit. Különösen a többnevűség vizsgálatára fordítok megkülönböztetett figyelmet, mivel ennek nyelvi jellegzetességeit, sajátosságait kevésbé mutatták be az eddigi kutatások. Az előzményirodalom kategóriáira csak részben támaszkodhattam, ezért – az öt vármegye névanyaga alapján – a dolgozat keretein belül kellett kialakítanom a felhasználható kategóriákat (pl. egy településhez két név tartozik, de közöttük csak egyetlen morfémaig terjedő eltérés van; egy településhez két vagy több különböző név tartozik; két vagy több települést azonos néven említenek; egy település kettévál, az egyik része megtartja az eredeti nevét, a másik megkülönböztető jelzöt kap stb.).

A fentiekből bizonyos általános következtetések is levonhatók a különböző nyelvi lehetőségek területi, kronológiai változatainak, rétegeinek elkülönítésére.

A dolgozat címe: *Az firdolt farkasok: ky bodog ferencznek myatta fordola nagy zewledsegre* (Jókai-kódex legendája)

A szerző neve: Tóth Marianna

A szerző szakja, évfolyama: magyar-finn IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: A. Molnár Ferenc egyetemi docens,
Tuba Márta egyetemi tanársegéd

Dolgozatom a legenda szövegtani elemzése. A szövegtan ma talán az egyik legelevenebb – így a legváltozékonyabb – területe nemcsak a nyelvtudománynak, hanem az irodalomelméletnek, ezen belül a narratológiának is. A szövegtan kapcsolódik a stilisztikához, szemantikához, esztétikához, nyelvfilozófiához egyaránt. Így írt erről Pozsvay Györgyi is az Itk.1993-as számában (Pozsvay Györgyi: Itk. 1994/1.130 -148.) Minden diszciplína a saját irányából megközelítve szemléli a szöveget, így egységes szövegdefiníció nem született, és nem is születhet. Az elkülönülő megközelítésmódok szeparációt is jelentenek. Bátran csatlakozhatunk Petőfi S. János Szövegösszefüggésre utaló nyelvi elemek vizsgálatához (Magyar Nyelv 1995. 10-30.) című tanulmányában alkotott véleményéhez: ez a tudományág komplex, így széttördelevé, részeire bontva nem tárgyalható.

Ennek ellenére dolgozatom témája nem az elméleti kérdések megoldása. Dolgozatomban a különböző kutatási eredményeket összevetve több szempontból közelítem meg a Jókai-kódex választott szövegrészletét. Legrészletesebben szemantikai és grammatikai szempontból együttesen vizsgálom a szöveg koherens elemeit. Kódexszövegeket eddig vizsgáltak történeti szempontból, más szöveget leíró szempontból, de érdeklődésemet az adott kódexrészlet leíró szempontból történő vizsgálata keltette fel leginkább.

A kódexszel már foglalkozott Károly Sándor A magyar nyelv történeti nyelvtanában (2/2. kötet 761-834.1995.). A dolgozat is ezt az irányvonalat követi, újabb adatokkal gazdagítva az eddigi eredményeket, megfigyeléseket.

A dolgozat címe: Palóc nyelvjárási sajátosságok Berze Nagy János népmeséiben

A szerző neve: Török Ildikó

A szerző szakja, évfolyama: amerikanisztika-magyar IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Bíró Ferenc főiskolai docens

Dolgozatom tárgya a XX. sz. eleji palóc nyelvjárás állapotának vizsgálata, amelyet Berze Nagy János Népmesék Heves és Jász-Nagykun-Szolnok megyéből című népmese-gyűjtemény több meséjének feldolgozása alapján végeztem.

Berze Nagy János A Heves megyei nyelvjárás (1905) című értekezése a század elején jelentős munkának számított. A későbbi kutatások sem adtak teljes kiegészítést, s ezért kutatásom iránya a hiány valamelyes betöltését célozta meg: megvizsgálni a korabeli palóc nyelvjárást, összevetni a mai kutatási eredményekkel, bemutatni a különböző települések népmeséiben előforduló nyelvjárási sajátosságokat, Berze jelölését és annak a mai jelöléstől való eltérő voltát, illetve az akkor is sok nehézségbe ütköző pontos nyelvjárás-típusba sorolást.

A nyelvjárást hangtani, alaktani, morfológiai, jelentéstani és mondattani sajátosságok alapján vizsgálom a népmesék fonetikus leírása alapján, és elkészítettem a tájszavak gyűjteményét.

Mindezzel talán közelebb kerülhetünk egy nagy nyelvjárás-terület nyelvjárásának mélyebb megismeréséhez, és újabb kutatások elindítói lehetünk.

- A dolgozat címe: Aleksis Kivi: *Szívem dala* című verse magyar fordításainak összehasonlítása
A szerző neve: Török Ildikó
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-finn III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezetők neve, beosztása: Szikszainé Nagy Irma egyetemi docens, Tuomo Lahdelma vendégprofesszor

Dolgozatom, tekintve, hogy fordításvizsgálat, irodalomtudomány és nyelvtudomány határterületén helyezkedik el. Elméleti háttere épp ezért a műfordítás-elmélettől az összehasonlító szöveg- tanig terjed.

A fordításvizsgálat alapötletét a finn és a magyar nyelv rokonságából fakadó speciális helyzet adta. Ez a dolgozat a magyar metrika fejlődésére, a két nyelv szókincsen túli rokonságára is rámutat- hat.

Főbb vizsgálati szempontom a versek metrikai szerkezetének összehasonlítása. Lotz János strukturalista metrikai elméletét felhasználva megvizsgálom a finn és a magyar költészet metrikai rendszereit, összehasonlítom őket, majd ezt az elméletet alkalmazom a finn költészet legismertebb versére és ennek magyar fordítá- saira.

A magyar fordításokat, melyek Faragó Józseftől, Képes Gézától, Péli Árpádtól és Zolnai Gyulától származnak, egymással is össze- vetem.

- A dolgozat címe: A Wespriemi-Kódex második kezének szövegta- golása és interpunkciója
A szerző neve: Török Ildikó
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-finn III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve: A. Molnár Ferenc egyetemi docens, Vörös Éva egyetemi tanársegéd

Dolgozatom a Wespriemi-kódex második kezének (1527 k.) írá- sát vizsgálja. A nyelvemlék részletes vizsgálata előtt röviden is- mertetem a kódex keletkezésének körülményeit és utóéletét, majd a tárgyalt irat felekezeti és irodalmi hovatartozását. „Az írásjelek történeti fejlődése” című részben tárgyalom az írásjelek kialakulá- sát és történeti változatait, majd a mai magyar nyelv írásjeleit és azok használatát. Bemutatom fontosabb nyelvemlékeink szövegta- golását is.

Céлом, hogy átfogó képet adjak a kézirat szövegekőzpontosásá- ról, számszerű adatokkal alátámasztva, majd a kódexben előforduló szövegtagoló írásjelek lehetséges funkcióját elemzem.

Táblázatban összegezve ismertetem a kódexben előforduló írásjeleket, a leggyakoribb írásjelkapcsolatokat és jelentéseiket.

A vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy az írásjelhasználati következetesség nagymértékben érvényesül a kó- dexben.

A dolgozat címe: Ragadvány- és becenevek a mezőlaki iskolában
A szerző neve: Turbók Anita
A szerző szakja, évfolyama: tanító (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Varga I. Erika főiskolai docens

A dolgozat célja a Mezőlaki Általános Iskola ragadvány- és beceneveinek összegyűjtése és vizsgálata. A névanyag összegyűjtése kérdőívekkel és a személyes beszélgetés módszerével történt. Ily módon 79 ragadványnév és 75 becenév került lejegyzésre. A ragadványnevek eredetének vizsgálata mellett a dolgozat mennyiségi, szerkezeti és szófajtani szempontból is rendszerezi a gyűjtött anyagot. Megállapítja a személlyel kapcsolatos névcsoport gyakori előfordulását, a jellemző tulajdonság megnevezésével történő egyelemű ragadványnév-használatot. E névcsoport funkciója alapvetően nem az identifikálás, inkább a játékos, csúfolódó szándék. A nevelőotthonban élő gyermekek névhasználatát is vizsgálja a dolgozat írója.

A becenevek szólítónévként töltenek be jelentős szerepet a vizsgált közösségben. A mennyiségi, minőségi, alaktani vizsgálat alapján tesz megállapításokat a dolgozat. A képzéssel alkotott becenévanyag a leggyakoribb, és a tanulók szívesen használják az alakváltozatokat.

A dolgozat címe: A népi Mária-énekek metaforái
A szerző neve: Urbin Ágnes
A szerző szakja, évfolyama: magyar-hittanár III.
Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Dobóné Berencsi Margit főiskolai tanár

Hittan szakos hallgatóként fölkelte érdeklődésemet az egyházi népénekek nyelvi-stiláris gazdagsága. Az Istenanya, Szűz Mária kultusza szerves része a kereszténységnek. Dolgozatomhoz Volly István 101 Mária-éneket tartalmazó népénekgyűjteményét használtam föl. Volly István gyűjteményéből közel 200 metaforát emeltem ki. Csak azokat a szóképeket vizsgáltam meg, amelyek – a teológiai, egyház által elismert vonulattal szemben – a profánabb jelentéskörhöz tartoznak, a nép gondolkodásmódjához, nyelvhasználatához állnak közel.

A dolgozat felépítése:

- I. A Mária-tisztelet az egyház történetében, a népi Mária-kultusz
- II. A Mária-megszólítások típusai
- III. Metaforák a megszólításokban: szemantikai, grammatikai felépítésük, stílushatásuk
- IV. Összegzés

A 101 Mária-ének nyelvi-stilisztikai vizsgálatával szeretném bizonyítani, hogy a nép gondolkodásmódját, vallásos érzésvilágát és nyelvi leleményességét tükröző énekek igazi gyöngyszemei költészetünknek.

A dolgozat címe: Arany János és Eörsi István Hamlet-fordításainak stilisztikai összevetése

A szerző neve: Várnai Judit Szilvia

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezetők neve, beosztása: A. Molnár Ferenc egyetemi docens, Szilassy Zoltán egyetemi docens, Vörös Éva egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban Shakespeare Hamlet című drámájának két legismertebb magyar fordítását, Arany János (1867) és Eörsi István (1983/88) munkáját vetettem össze: a szójátékokat és az Arany-fordításban szállóigévé vált sorokat hasonlítottam össze az eredeti szövegben és a két fordításban. Ennek révén igyekeztem választ találni arra a kérdésre, mely a szakirodalomban a 80-as években, az Eörsi-fordítás kapcsán merült fel: vajon időszerűtlenné vált-e mára Arany munkája. Ezzel kapcsolatban dolgozatomban Függelékemben összegyűjtöttem az Arany-fordítás több, mára elavult szavát, az angol megfelelők mai, pontos fordításaival, illetve Eörsi megoldásaival összevetve őket. Bár nyelvünk nagy változásokon ment keresztül az utóbbi száz évben, dolgozatommal azt a véleményt támogatom, hogy Arany fordítása egyáltalán nem tekinthető idejélműtnek, s művészi értéke képes ellensúlyozni a ma már nem használatos szavak, kifejezések idegen hangzását.

Dolgozatom elején viszonylag részletesen szólok a magyarországi Hamlet-fordítások történetéről, felsorolom és kommentálom az eddigi tizennégy magyar Hamlet-fordító munkáját, mivel egy későbbi dolgozatnak a témája lehetne a ránk maradt hét teljes és négy részletfordítás szövegének nyelvi összevetése. Ezek 1787 és 1983 között kb. 30-50 éves időközönként készültek, így a magyar nyelvben az utóbbi kétszáz évben lejátszódott szókincsbeli stilisztikai változásokat is tükrözik.

3. Modern nyelvek, általános alkalmazott és összehasonlító nyelvészet

II :

A dolgozat címe: The Language of Advertisements
A szerző neve: Bihari Márton
A szerző szakja, évfolyama: fordítói program
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Simigné Fenyő Sarolta egyetemi adjunktus

Advertisements have become extremely important in the capitalist world. Nowadays it is impossible to sell a new product without praising it publicly in order to encourage people to buy or use it.

The objective of the present study is to investigate the main linguistic features of adverts and to compare advertisements published in English and their Hungarian correspondents. The study is organized as follows:

Chapter 1. gives a short account of the history of advertising.

Relying on the achievements of modern psychology Chapter 2. entitled The Role and Nature of Advertisements examines the ways adverts influence people and the role adland plays in society.

Chapter 3. introduces the most important organs through which advertisements spread. This part of the study compares Hungarian and English advertisements on the basis of linguistic form, function and semantic content. The comparison is based on authentic examples shown in the Appendix.

According to the theoretical framework suggested by Bühler, the study finds that it is the Notice function of the Hungarian ads that predominates over the two other functions called Description and Expression. Hungarian adverts are usually restricted to giving information and data. There is no stress on the format, their appearance is usually poor. In contrast to it, the English adverts pay more attention to the format than the Hungarian ones. Combining the Expression and the Notice functions they concentrate on the information content as well.

To draw the conclusions of the study it is emphasized that we have to devote time and energy to the linguistic development of Hungarian adverts and advertising in general. If we do so, we will not have to be ashamed of our advertisements anywhere in the world.

A dolgozat címe: Nyelvi változás és érintkezés
A szerző neve: Bodó Csanád
A szerző szakja, évfolyama: nyelvtudomány V.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szépe György egyetemi tanár

Az intralingvális érintkezés hatásai a magyar nyelvterületen leginkább a köznyelv és a nyelvjárások kapcsolatában vizsgálendók. A két nyelvváltozat érintkezése nem csupán a szociálisan alacsony presztízű nyelvjárás változását vonja maga után, a nyelvjárások köznyelviessége sokkal inkább olyan összetett folyamatként írható le, amely egy poszt-dialektális kontinuumban megjelenő átmeneti változatokat konstituál. Ezek a változatok megfelelő szociális feltételek mellett mint regionális köznyelvek önállósulhatnak.

A nyelvi divergencia és konvergencia együttesen jellemzik a kontaktológiai szituációt, amely köznyelv és nyelvjárás interakciójában jön létre. Az átmeneti változatokban önálló nyelvi formák és funkciók jelennek meg, amelyek közvetlenül nem vezethetők le sem a nyelvjárás, sem a köznyelv többé-kevésbé megfelelő nyelvi jelenségeiből. Statisztikai vizsgálatokkal alátámasztott feltevés szerint a két érintkezésbe lépő nyelvváltozat kontrasztív-strukturális vizsgálata az uniformitarisztikus elv értelmében kimutathat bizonyos tendenciákat a nyelvi változás folyamataiban. A nyelvi elemek ellenállása a változás általános (szociálisan meghatározott) irányát tekintve (köznyelviesség) attól függően válik a nyelvváltozatok formai vagy funkcionális különbségeitől meghatározottá, hogy köznyelvi elemek lehetséges elterjedéséről vagy nyelvjárás elemek potenciális kihasználásáról van szó. A nyelvi változás dinamizmusa a kontaktusnyelvek esetében az egyes nyelvi rendszerekhez egyértelműen hozzárendelhető archaizmusok és neologizmusok összetett egymásrahatásában ragadható meg.

A dolgozat címe: Individual Differences in Hungarian Students'
English Mental Lexicon

I. hely

A szerzők neve: Boros Miklós, Szabó Péter Krisztián

A szerzők szakja, évfolyama: angol IV.

Az intézmény neve: Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara

A témavezető neve, beosztása: Lengyel Zsolt egyetemi docens

Actually, in Hungary there has not been any research carried out concerning the mental lexicon in the field of vocabulary. That is why we decided to make an attempt at figuring out the approximate quantity.

Seashore and Eckerson did some research among educated native speakers of English in 1940 (see Aitchinson, Jean, 1987). We tried to follow their method of testing the students. Obviously, there were some differences in some respects of the research, in order to make it fit more to the given Hungarian and local circumstances (Veszprém), since there are some significant differences between the tested groups of students as well. Carrying out our experiment, we had to cope with some technical difficulties. First of all, we had to prevent our research from becoming accidental because of the small number of items in the questionnaire. In theory the more items, that is words, are used, the more exact the results will be. A threshold should be reached in order to accept the valid data. Unfortunately we had certain limits for practical reasons. Finally one hundred and fifty seven words, which are considered to be a reasonable number, were chosen at random from the dictionary. This huge bunch of words however seemed to be too much for one subject, so we divided it into three questionnaires. We calculated the mean of empirical data, the weighted mean of each group, the average number of known words, the median, the modus and the standard deviation in each group. In addition to this we made an other research concerning the relationship between the number of known words and the achieved points at the entrance examination. The results were established in charts and tables which made it more easily understood.

This research can be extended in several respects: (i) to involve other universities and colleges (ii) secondary grammar schools as well in the field of lexicology. Such a comparative investigation can highlight the dynamic and static structure of English mental lexicon of Hungarian students.

I

A dolgozat címe: A tagadás szelleme (logikai hatóköri viszonyok megjelenítése a felszíni szerkezetben)

A szerző neve: Bujdosó István

A szerző szakja, évfolyama: német-általános nyelvészet IV.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Alberti Gábor egyetemi docens

Közismert tény, hogy egy tagadást tartalmazó mondatban a tagadószó hatóköre nem egyértelmű. A következő mondat például nyolcféle olvasattal bír:

Nem Aladár utazott el Japánba Cilivel, hanem...

1: ...Béla.

2: ...Béla Dániába.

3: ...Béla Marival.

4: ...Béla Dániába Marival

5: ...Béla érkezett meg (vele) onnan.

6: ...Béla érkezett meg (vele) Dániából.

7: ...Béla érkezett meg (onnan) Marival.

8: ...Béla érkezett meg Dániából Marival.

Természetesen a különböző olvasatokhoz különböző fonetikai megjelenítés tartozik. És éppen ez az, ami legitimálja azt az elképzelést, hogy a különböző olvasatokhoz más és más felszíni szerkezetet rendeljünk, hiszen éppen a felszíni szerkezet az, amit az egyes esetekben a fonetikai komponens másképpen értelmez. Maguk az olvasatok pedig nem mások, mint a „Nem Aladár utazott el Japánba Cilivel” szöveg nyolc jelentése, amelyek logikai átírások formájában tehetők explicitté.

A dolgozat célja egy olyan szabályok alapján működő modell kidolgozása, amely a fonetikai ill. logikai különbségeket hűen tükrözi már a felszíni szerkezetben is.

A dolgozat címe: The Null Subject Pronoun in the Minimalist Program

A szerző neve: Csirmaz Anikó

A szerző szakja, évfolyama: angol-spanyol-elméleti nyelvészet III.

Az intézmény neve: ELTE BTK

A témavezető neve, beosztása: Lóránc A. Péter

In some languages, such as Hungarian, Hebrew or Italian, the subject of a finite sentence does not need to be phonetically realized. This option is, however, not available for English or French. The former type of languages is traditionally termed *pro-drop*, i.e., languages that allow *pro* as the subject of finite clauses. All languages permit *PRO*, the nonfinite counterpart of *pro*. Usually, *pro* and *PRO* are treated as separate entities (e.g. Chomsky), but there are numerous proposals recognizing the single entity *pro/PRO* (e.g. Manzini, Huang). — I assume the latter, since it makes possible to make away with the notion of government, a notion crucial in Chomsky, but eliminated in Huang. Following Huang, I assume that *pro/PRO* is a pronominal. — The Minimalist Program initiated by Chomsky, attempts to derive a phrase marker that can ultimately be interpreted at the phonological and logical interfaces (PP and LF, respectively) of the derivational process. Derivation starts from Numeration, an array of lexical items taken from the lexicon. Different occurrences of the same lexical item may be independent from one another, having separate references, different Case and *f*-features. Chomsky presents an Inclusiveness Condition, that states that a structure formed by the derivation may only consist of elements already in the Numeration; no new properties may be added by the derivation. It follows then that indices, identifying different elements as being links of the same chain cannot legally appear at LF, if we take the Inclusiveness Condition to hold in a strong form. The same item of Numeration, i.e., a lexical with specific Case and *f*-feature values may have different referential properties within the same derivation. Hence, a new set of features must be introduced that are to be assigned post-Numeration. These features will be dubbed interpretational features. They must be checked against a head (let us term this head type *ambit*), similarly to *f*-features being checked against *Agr*. *Ambits* define the place where elements will be interpreted at LF; heading the scope for quantifiers, for example. — Pronominals must be bound by an *ambit* that must itself observe locality conditions with respect to *Agr* projections, to ensure instances where the pronominal may be coreferential with a dominating R-expression.

A dolgozat címe: Ing-forms in English

A szerző neve: Erményi Enikő

A szerző szakja, évfolyama: angol (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara

A témavezető neve, beosztása: Budai László egyetemi docens

My paper discusses the *-ing* forms in the English language, concentrating first and foremost on the participle and the gerund but also touching upon the participial adjective, participles used as nouns, the verbal noun and the deverbal noun: forms which gradually grew completely independent of the participle and the gerund.

The participle and the gerund became exactly alike in form due to phonological, morphological and syntactic changes throughout the centuries of language history. Despite their formal identity, the participle and the gerund preserved characteristics coming from their different origins, which in the vast majority of cases make them distinguishable from each other. My paper pays particular attention to pointing out the differences between the gerund and the participle and finding the criteria on the basis of which one is able to identify the two forms.

In my paper I describe the various changes in English which ended in giving the gerund and the participle the same form. I also deal with the problems that arise when participial and gerundial clauses have an expressed subject of their own. In theory the form of the subject alone could be enough due to differentiating between the participle and the gerund, but in practice the situation is much more complicated. After this I focus on where the differences between the gerund and the participle really lie: the possible syntactic functions participial and gerundial clauses may fulfil at the clause and at the phrase level.

A dolgozat címe: A nem verbális kifejezőeszközök néhány XX.
század eleji novellában
A szerző neve: Ézsias Zsuzsa
A szerző szakja, évfolyama: magyar-német (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző
Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: Raátz Judit főiskolai adjunktus

A nem verbális jelek szépirodalmi megjelenését vizsgáltam öt
századfordulón élt író egy-egy novellájában. Kafka Margit: Egy
ideg orvos naplójából. Csáth Géza: Anyagyilkosság. Petelei István:
Árva Lotti. Krúdy Gyula: A halál fogadója. Móricz Zsigmond:
Judith és Eszter.

Érdeklődésem középpontjában az állt, hogy mennyiben hasz-
nálják a nem verbális jeleket az írók, s lehet-e ezeket valamiféle-
képpen csoportosítani.

Miután kigyűjtöttem a jeleket a novellákból, a főbb csatornák
figyelembevételével a következő csoportokat különítettem el, mely
csoportosítás csak egy a számos besorolási lehetőség közül:

1. vokálisjelek
2. tekintet
3. mimika
4. mozgásos kommunikáció (gesztus, testtartás, térközsza-
bályozás)
5. emblémák
6. kronémika
7. ami az érzelemből látható

A verbális közlést a nem verbálistól szétválasztani és több
metakommunikatív jelet, melyek egy állapotot ábrázolnak, egy-
mástól elkülöníteni legfeljebb egy nyelvészeti kutatás kedvéért
lehet, hisz hatásukat együttesen fejtik ki. Az ily módon elszigetelt
jelek csoportokba való besorolási nehézségei is e tényből adódtak.

Azt tapasztaltam, hogy az írók mindegyik csatornát
igénybeveszik, ezzel teszik filmszerűvé képzeletünkben a novellá-
kat, így ismertetik meg velünk szereplőik jellemét, cselekedeteik
indítóokait. Ez az írók kiváltsága, képekbe sűrűsítik, a lényeg
megragadva láttatnak egy-egy gondolatot, érzést, rezdülést.

III

A dolgozat címe: Plakete im Deutschunterricht
A szerző neve: Frik Anita
A szerző szakja, évfolyama: informatikus könyvtáros V.-német IV.-
irodalom „B” III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsész-
tudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Lieli Pálné egyetemi adjunktus

Der Bereich des Deutschunterrichts stellt die Sprachlehrer
immer wieder vor neuere Aufgaben und Herausforderungen.

Nach einer theoretischen Begründung der neueren, didaktisch-
methodischen Ansätze im DaF wird im Rahmen des alternativen
Unterrichts handlungsorientierte Didaktisierungen von Plakaten
dargestellt.

Die folgenden Ziele werden bei der Arbeit mit Plakaten
angestrebt:

- Einblick in das kulturelle, politische, wirtschaftliche Leben
des Zielsprachenlandes
- Vermittlung, Aktivierung und Systematisierung des
Wortschatzes
- Lernen und Festigung grammatischer Kenntnisse
- Entwicklung der Rezeptionsfähigkeiten und kreativer
Produktionsfähigkeiten der Lernenden
- Förderung der Persönlichkeitsentwicklung der Lernenden
- Relativierung oder Abbau von Vorurteilen über das
Zielsprachenland
- Anregung zur Meinungsäußerung und Diskussion
- Erreichen der interkulturellen Kommunikationsfähigkeit
- Gute Arbeitsatmosphäre innerhalb der Gruppe
- Freude am Unterricht für Lehrer und Schüler

Nachdem die Plakate im schulischen Unterricht, in der Praxis
erprobt worden sind, werden die Ergebnisse schriftlich
zusammengefaßt. Die Plakate ermöglichen eine kreative emotionale
und phantasiebetonte Verarbeitung, wobei auch die kognitive
Beschäftigung mit dem Plakat den Horizont erweitert.

II.

A dolgozat címe: The Role of Meaning- and Form-Centred
Teaching in Acquiring Active and Passive Vocabulary

A szerző neve: Gyarmati Andrea

A szerző szakja, évfolyama: általános és alkalmazott nyelvészet II.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Geoffrey Gibson nyelvtanár

The paper will look at the significance of meaning and form in vocabulary teaching particularly, and in language education generally. It will begin by overlooking the historical development of foreign language teaching in the western world and in Hungary with special attention on teaching vocabulary.

Then it will go on to study a particular aspect in the field of vocabulary learning, examining whether emphasis on form results in a more extended passive vocabulary and a meaning-centered teaching method leads to a richer active vocabulary in the case of a group of pre-intermediate students. The subjects of the research, after being instructed by the two methods for equal periods of time, have been tested in writing, checking active and passive vocabulary in different tasks. Their opinions and feelings towards the two different approaches have also been investigated by the means of a questionnaire. The paper will conclude by stating that it is desirable to find a reasonable balance between form and meaning in teaching vocabulary, reflecting on both linguistic and pedagogical considerations.

A dolgozat címe: French Accent of English (A case study of a
French speaker of English)

A szerző neve: Holló-Vaskó Csaba

A szerző szakja, évfolyama: angol-francia IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Nagy Tibor egyetemi adjunktus

A dolgozat célja betekintést nyújtani egy francia (férfi) beszélő angol kiejtési hibáiba; megmutatni a francia és az angol nyelv közötti lényeges eltéréseket, ezáltal feltárva, hogy az angol, mint idegen nyelv tanításában – elsősorban franciák számára – mely területekre kell különösen is nagy gondot fordítani.

A kutatás első része egy, az angol és a francia nyelv fonémakészletének általános összehasonlítását tartalmazza; ezzel háttérinformációt nyújt az eszközfonetikai kutatás leglényegesebb szempontjaihoz. Az elméleti rész magánhangzó-mássalhangzó csoportosítást követ.

A gyakorlati rész a szegmentális síkra korlátozódik, mivel ez a terület különösen is szembeötlő eltéréseket mutat az angol-francia összevetésben. A kutatáshoz a francia anyanyelvi beszélő által audiokazettára rögzített hanganyagot a CSL (Computerized Speech Laboratory) program segítségével analizáltam. Magánhangzók vizsgálatánál elsősorban a hanganyag frekvenciasávok szerinti felbontását vettem figyelembe, míg mássalhangzók esetében egyéb kritériumok voltak döntőek: pl. aspiráció, zárfelpattanás előtti néma fázisban lévő zöngé, a fonéma időtartama, stb. Amennyiben az alaphangmagasság lényeges eltéréseket mutatott, úgy azt is figyelembe vettem. A kutatás eredménye szerint a közismerten erős francia akcentus okai: érdeklődéshiány, tudatos artikulációra való törekvés hiánya, maga a francia fonémarendszer (néhány francia fonémának nincs rokonhangja az angolban). Ezek egy olyan akcentust eredményeznek, mely a beszélő kiejtésének következtelen voltát tükrözik. Ennek ellenére a kutatás kimutat olyan tendenciákat, melyek nem csupán erre a beszélőre, de a franciákra általánosan is jellemzők.

A dolgozat célja kettős: egyrészt az igen erős francia akcentus összetevőinek konkretizálása, másrészt pedig a fentiek ismeretében francia anyanyelvűeknek szánt konkrét útmutatás a helyes angol kiejtés elsajátításához; megfelelő kiejtési gyakorlatok segítségével.

A dolgozat címe: Az amerikanizmusok grammatikai asszimilációja
a mai orosz reklámok nyelvében

A szerző neve: Janusik Szabolcs

A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Lendvai Endre egyetemi docens

Orosz nyelven írott dolgozatomban a mindennapi használatba a legutóbbi időben bekerült angol szavak (döntő többségükben amerikanizmusok) grammatikai vizsgálatát végzem el egy speciális területre, a reklámnyelvre szorítkozva. A reklámnyelv egyrészt feleleli a kereskedelmi-gazdasági nyelv terminusainak egy – általánosabban használt csoportját, másrészt szorosan kötődik a publicisztika, a tömegkommunikáció nyelvéhez is. Mindez szélesebb körű vizsgálódást tesz lehetővé.

Kutatásom középpontjában a kölcsönzavak szófaji hovatartozása, valamint alak és szóképzéstani beilleszkedése áll (pl. analóg képzők, az átvevő nyelv saját képzői, „dupla” többesjel és melléknévképző). Leginkább főnevek lépnek a kölcsönzés útjára, ez az egyik fő motiváció (egy új tárgy, fogalom, jelenség megnevezésének szükségessége) ismeretében érthető is. Más szófajok általában részben kölcsönzéssel, részben pedig belső szóképzéssel jelennek meg az átvevő nyelvben: pl. a leasing főnév лизинг formában történő átkerülését követően elterjedt a лизинговать ige is, amely az orosz nyelv egyik legproduktívabb igeképzőjének (-ова-) hozzáadásával jött létre.

A saját nyelvi képzők további (redundáns) kölcsönzéseket akadályozhatnak meg: pl. a businesswoman átvétele helyett az orosz a már létező kölcsönzót (бизнесмен) ellátta a foglalkozást űző személy nőnemű voltára utaló gyakori képzőjével (-ка), megalkotva így a már saját, átvevő nyelvi fejleménynek tekinthető бизнесменка szót. „Dupla” többesjel fordul elő pl. a chips vagy az 'USA-dollár' jelentésű, kissé szlenges jelentésárnyalatú bucks esetében: чипсы, баксы. A jelenség magyarázata az, hogy az átvevő nyelv beszélői egységes egészként fogják fel és értelmezik az idegen szót, így az eredetileg többes számot jelölő -s szuffixumot sem különböztetik meg.

A dolgozat címe: Kontrastive Darstellung deutsch-ungarischer
Kollokationen

A szerző neve: Kardos Gyöngyi

A szerző szakja, évfolyama: német V.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Knipf Erzsébet egyetemi docens

Meine Arbeit ist ein Beitrag zur Erfassung der Kollokationen. Ich beschränke mich auf die Untersuchung von Kollokationen des Typs Substantiv-Verb-Verbindungen und suche über die semantischen Zusammenhänge hinaus weitere Aspekte, die z.T. auf der Basis kognitiver Operationen beruhen.

Kollokationen sind meiner Auffassung nach semantisch bedingte komplexe Verbindungen von zwei lexikalischen Elementen, von denen das eine das andere dominiert. Der dominierte Teil erlangt in der Kombination eine zusätzliche Funktion mit zusätzlicher Bedeutung, der dominierende Teil bewahrt zwar seine ursprüngliche Bedeutung, diese erscheint jedoch in einem neuen Zusammenhang. So gehen die beiden Teile der Kollokation eine Art 'Wahlverwandtschaft' ein. Kollokationen unterscheiden sich von einfachen Verbindungen durch den hohen Grad der Lexikalischerheit, von den Phraseologismen können sie auf der Grundlage getrennt werden, dass die Bedeutung z.T. erschliessbar ist.

Kollokationen sind einzelsprachlich fixiert. Als solche treten sie im Fremdsprachenunterricht als Interferenzprobleme auf. Meine Hypothese ist, dass die Interferenzprobleme durch eine bewusste Gegenüberstellung der Kollokationen beider Sprachen überwunden werden können. Sie können durch Entwicklung und Differenzierung des Sprachbewusstseins im Umgang mit der Sprache verwendet werden.

A dolgozat címe: A frazeológias kifejezések eredete, jelentései és a grammatikai frazeológiák határain belüli elhelyezkedése az orosz, a német és a magyar nyelven

A szerző neve: Kármán Ottó

A szerző szakja, évfolyama: orosz-német (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Lévai Béla egyetemi adjunktus

A frazeológiák kutatás problémás feladat. „Mocsaras vidék” – állítják a szakemberek. Dolgozatomban a frazeológias kifejezésekkel foglalkozom. Munkám célja, hogy bizonyosságot tegyek arról a problémáról, ami már régóta foglalkoztat az effajta kifejezésekkel kapcsolatban. A hagyományos nyelvészeti felfogás magát a nyelvi jelenséget tekinti a vizsgálat tárgyának, a modern álláspont pedig a problémát részesíti előnyben. Magyar szólásokból indultam ki és megkerestem orosz és német ekvivalenseiket. Figyelmem bizonyos frazeológias kifejezésekre irányult: a grammatikai frazeológiákra. A vizsgálat lényege, hogy milyen mértékben mozdulnak el az orosz és német megfelelők a frazeológias skálán a teljes mondat és a magányos szó irányába. Az orosz nyelvben találtam olyan igéket, amelyek olykor frazeológias kifejezéseket foglalnak magukba, azaz egyes igék bizonyos frazeológias többletjelentést is hordoznak. Dolgozatomban erről értekezem bővebben.

A dolgozat címe: American, European and Asian Verbal and Non-verbal Manifestations in Wedding Customs

A szerző neve: Kiss Erika

A szerző szakja, évfolyama: angol nyelvtanár III.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Klaudy Kinga egyetemi docens

This study deals with the different anthropological aspects of wedding customs in terms of verbal and non-verbal communications.

In the first part the non-verbal aspects of culture are classified and set forth in detail starting with the ideologies, history and world-view of different nations, then going on with kinetics where I emphasize the importance of dances, proxemics where wedding locations and 'free wedding ceremonies' are described and the concept of time where there is a comparison made between a typical British and Hungarian wedding. At the end of the first part I talk about the problems dealing with the meanings of 'best man' and 'usher' and the roles they fulfil both nation's culture.

The second part of the study is based on the works of John L. Austin dealing with performative verbs. After giving the definition of such verbs and comparing them to other linguist' theories about performative verbs they are classified and detailed. I give an account of the 'mistakes' which can occur while performing them. Later the subject of explicit performativum is expounded starting with a historical insight, that which roles of ancient linguistic means can be taken over by the explicit performativum. When talking about the development of the explicit performativum, there are five statement classes detailed, such as verdictives, exercitives, commissives, behabitives and expositives.

This study is built completely on the subject of wedding celebrations, providing examples from the customs and discourse system of it. The aim and future implications of the study could be the comparison of all British and Hungarian customs in terms of performative verbs, to get a thorough insight into the subject.

A dolgozat címe: Testing English Proficiency of 13-14-year old
Hungarian Students through Authentic Materials
A szerző neve: Kovács Katalin
A szerző szakja, évfolyama: magyar – angol (végzett hallgató,
1996)
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Nikolov Marianne egyetemi docens

This paper will focus on issues related to testing language proficiency of 13-14-year-old Hungarian students through stories. My hypothesis is that story-based integrative tests can be integrated into the testing process at least as successfully as the commonly used discrete point tests. Investigating the hypothesis a practical example will be shown to illustrate the point: the integrative story-based tests developed for the County competition for primary schools in the 1994/95 academic year. I will show how competitors and teachers have reflected upon the innovative nature of the tests, and how subjective evaluations correspond the final results. Through a detailed item analysis the relations will be revealed between the candidates and the components of the test, from which conclusions will be drawn that confirm the hypothesis.

I.

A dolgozat címe: Fragen um das Partizip Perfekt
A szerző neve: Méhes Márton
A szerző szakja, évfolyama: német V.-általános nyelvészet III.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Komlósiné Knipf Erzsébet egyetemi
docens

Die deutschsprachige Arbeit befasst sich mit den Perfektpartizipien der deutschen Sprache. Die Überlegungen führe zu de folgenden zwei grundlegenden Aussagen:

I) Perfektpartizipien gehören als Wortform zu keiner konkreten Wortklasse. Sie sind unterspezifizierte Formen mit einer Kernbedeutung, ihre Wortklasse und weitere Bedeutung werden im Kontext realisiert. Diese Erkenntnis wird auch von der Wortbildung unterstützt, z. B. durch die Tatsache, dass nicht alle Partizipformen verbalen Ursprungs sind.

II) Ein Großteil der deutschen Verben kann auf Grund der partizipialen Attributfähigkeit nach den syntaktischen Kriterien der Ergativität, der Transitivität und der Auxiliarselektion in drei grobe Klassen unterteilt werden. Doch die sog. Bewegungsverben bilden nach den gleichen Kriterien eine gemischte vierte Klasse. Sie zeigen dabei eine Tendenz, sich einer der drei ursprünglichen Klassen anzuschließen. Diese Sprachtendenz, die zunehmende attributive Verwendung der Perfektpartizipien von Bewegungsverben als Attribut (z. B. 'die gestern gelaufenen Sportlerinnen') lässt sich auf diese Weise innerhalb eines theoretischen Ansatzes systematisch erklären.

Mein Ziel ist auch bisher Bekanntes mit neueren Erkenntnissen in Einklang zu bringen und einen Ausgangspunkt für die Untersuchung weitere problematischer Bereiche (kontextbezogene Wortklassenmittlung, Konsequenzen einer möglichen Sprachnormänderung etc.) zu bieten.

A dolgozat címe: A mentális lexikon szerveződése – asszociációs kísérlet

A szerző neve: Miklós Tímea

A szerző szakja, évfolyama: angol nyelvtanár III.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Klaudy Kinga egyetemi docens

Dolgozatom egy verbális asszociációs kísérletből levont következtetéseket tartalmaz az idegennyelvi és anyanyelvi mentális lexikonra. A kísérleti csoport 45 magyar anyanyelvű másodéves angol nyelvtanári szakos hallgatóból állt. A kísérlet fő kérdése, hogy vajon a kísérleti alanyok agyában az idegennyelvi asszociációs bázis a magyarral együtt, arra épülve vagy attól elkülönülve, önálló idegen nyelvi asszociációs bázist alkotva létezik-e? A dolgozat vizsgálja, hogy hasonló vagy eltérő módon szerveződik-e a mentális lexikon, idegen nyelven és anyanyelven? A felvetett kérdésekre talált válaszok felhasználhatók az idegennyelv oktatásának módszertanában, különös tekintettel a szókincs tanítására és elsajátítására. Következtetéseimet az angol és magyar nyelvű mentális lexikon szerveződésére különböző szemantikai és szintaktikai kategóriák felállításával és elemzésével, az asszociációk számának vizsgálatával és a hívó szók és válasz-szavak szófaji vizsgálatának segítségével vontam le. A kísérlet eredménye arra utal, hogy a kísérleti alanyok többsége külön angol nyelvű mentális lexikonnal rendelkezik. Ez a lexikon, bár méretében kisebb, szerveződésében hasonló szempontokat követ mint a magyar nyelvű. Természetesen a különböző nyelvű lexikonoknak vannak eltérő szerveződési szempontjai is, ezek a nyelvek grammatikai különbözőségein alapoznak. A kísérlet azt látszik igazolni, hogy a kísérleti csoport képes valamilyen szintű angol nyelvű gondolkodásra. A kapott asszociációkból azonban az is kiderül, hogy angol nyelvű gondolkodásuk sokszor elakad, ilyenkor magyar nyelvű gondolkodásra váltanak át és magyar nyelvű mentális lexikonjukról kérnek segítséget.

A dolgozat címe: A német Konjunktiv és magyar megfelelői
A szerző neve: Molnár Krisztina

A szerző szakja, évfolyama: német V.-olasz IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bassola Péter egyetemi tanár

A német nyelvet tanulók számára a német Konjunktiv helyes használatának elsajátítása mindig nagy nehézséget jelent. Ennek oka az, hogy a Konjunktiv használatának a leírása a német nyelvtanokban sem egységes, nincsenek mindenkor érvényes szabályok. Ennek következtében a Magyarországon használt nyelvkönyvekben sem egyértelmű, mindenki számára érthető ennek a modusnak a bemutatása.

Dolgozatom első részében a német Konjunktiv használatát mutatom be. A dolgozat következő, leglényegesebb része egy kontrasztív elemzést tartalmaz, amely megmutatja, hogy a Konjunktiv I-nek, illetve a Konjunktiv II-nek mely esetekben felel meg a magyar kijelentő, feltételes, illetve felszólító mód, valamint magyarázatot próbál erre adni. Az : elemzés alapját irodalmi és beszélt nyelvi példák képezik. Megállapíthatjuk, hogy a német Konjunktivnak, illetve Konjunktivoknak (mivel a Konjunktiv I-t és II-t nagyrészt eltérő használatuk miatt külön tárgyalom) nem feleltethető meg a magyarban egy adott igemód, hanem az egyes használati módoknak, jelentéseknek a magyarban más-más igemód felel meg.

A kontrasztív analízis alapján megállapítható, hogy a Konjunktiv különböző használati módjainak egyértelműen megfeleltethetők a különböző magyar igemódok. Ez alapján a nyelvoktatásban is nagyobb teret kellene szentelni a kontrasztivitásnak, így a tanulók problémái is legalább részben megoldódnának.

A dolgozat címe: Orosz és német szólások összehasonlító elemzése
A szerző neve: Nagy Eszter
A szerző szakja, évfolyama: német-orosz IV.
Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Tóth Miklós főiskolai adjunktus

A frazeológiai kifejezések, állandósult szókapcsolatok a nyelv olyan részét képezik, melyek azt érdekessé, változatosabbá és színe-
sebbé teszik. A frazeologizmusok adják egy nyelv ízét. Napjaink-
ban elengedhetetlen, hogy az ember idegen nyelveket beszéljen.
Egy idegen nyelvet nagyon nehéz olyan fokon elsajátítani, hogy azt
mondhassuk, anyanyelvi szinten beszélünk azon a nyelven. Minél
több frazeologizmust sajátítottuk el, annál jobban gyarapodott a
szókincsünk és annál választékosabban tudjuk magunkat kifejezni.

Nagyon érdekes azt vizsgálni, hogy az egyes frazeologizmusok
megtalálhatók-e más nyelvekben is, és ha igen, milyen formában. A
dolgozat szerzője megpróbálta összehasonlítani az orosz és német
nyelv egyes frazeológiai kifejezéseit. A bevezetésben a frazeológia
definícióját adta meg, majd felsorolta a frazeologizmusok jellemző
tulajdonságait. Az első fejezetben a frazeológia tudományának
keletkezésével foglalkozott. A második részben különböző szem-
pontok alapján csoportosította a frazeologizmusokat. A német és
orosz nyelv frazeologizmusai közül azokat vetette össze, melyek-
ben állatnevek szerepelnek. A két nyelv szólásai között sok hason-
lóságot, de ugyanakkor eltéréseket is tapasztalt.

A dolgozat címe: Népvévek a francia frazeologizmusban
A szerző neve: Náray-Szabó Márton
A szerző szakja, évfolyama: francia IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bárdosi Vilmos egyetemi docens

A vizsgálat célja egy népvéveket tartalmazó frazeologizmusok-
ból álló lista összeállítása volt, a nyelv minden rétegét beleértve
(mai, régies, elavult, köznyelvi, bizalmas és néhány irodalmi, illet-
ve argotikus kifejezés). A kutatás a legkülönbözőbb típusú frazeo-
lógiai egységekre terjedt ki (lexikai affinitások, frazeológiai kap-
csolatok, szólások, szóláshasonlatok, közmondások). A lista szó-
cikkei a francia nyelvű definíción kívül magyar megfelelőt, vagy
ennek híján magyar nyelvű definíciót is tartalmaznak. A csoporto-
sítás és a vizsgálat az alábbi szempontok alapján történt: a kifejezé-
sek földrajzi elhelyezkedése szerint (aszerint, hogy mely nép neve
található meg a kifejezésekben, és egy népnév hány kifejezésben),
szemantikai (motiváltság és a kifejezett – pozitív vagy negatív –
jelentéstartalom), stilisztikai (stílusrétegződés, gyakoriság), frazeo-
lógiai (a logikai kapcsolat erőssége szerinti kategóriák), frazeo-
lógiai (a logikai kapcsolat erőssége szerinti kategóriák), morfoszintaktikai (szófaji, mondattani hovatartozás), a bennük
található retorikai alakzatok (amplifikáció, antitezis, hasonlat, hi-
perbola, stb.) fajtái szerint, valamint néhány hasonló magyar kifeje-
zéssel (szólások, közmondások) is összehasonlítva. A francia kife-
jezések forrásait a legfontosabb referenciaszótárak (Petit Robert,
Lexis, DEL, DHLF, ECKHARDT) képezték. Ezáltal képet kaptunk
– a nyelvészet szémszögéből – a franciáknak külföldiekről (így
rólunk is) alkotott véleményéről, valamint önmaguk megítéléséről a
kifejezések tükrében.

A dolgozat címe: Miként viselkedünk a szavakkal? A benyomáskeltés fogalma és legdivatosabb nyelvi eszközei a társalgásban

A szerző neve: Nemesi Attila László

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Németh Miklós egyetemi tanársegéd

A dolgozat a szociálpszichológiában jól ismert benyomáskeltés jelenségét mint a társalgás meghatározó vonását mutatja be élőnyelvi divatkifejezések vizsgálatával. Célja a fogalom és az alapjául szolgáló kommunikációs modell átültetése a nyelv művelő szakirodalomba, elősegítve ezzel egy koherens szempontrendszer kidolgozását a beszédivatok háttérének jobb megértése, és végső soron az elméleti szintézis megteremtése érdekében. A szerző arra is vállalkozik, hogy az eddig elmondottaknál árnyaltabb képet adjon a szóba kerülő nyelvi szerkezetek kedveltségének lélektani okairól.

Az elemzés anyaga két lényegi részre oszlik. Az első a benyomáskeltés mibenlétével, a mindennapi érintkezésben, nyelvi divatokban betöltött szerepével és más sajátágaival foglalkozik. A második, hosszabb fejezet néhány fölkapott fordulat használatát, illetőleg a velük összefonódó pszichikai tartalmakat taglalja, és elsősorban arra van hivatva, hogy beszélt nyelvi példákra támaszkodva igazolja a korábban kifejtett gondolatokat.

A dolgozat fő módszere megnyilatkozások, diskurzusok kontextuális elemzése.

Emellett helyenként leíró nyelvészeti, pragmatikai, szemantikai és szociológiai eljárásokat is fölhasznál.

A dolgozat címe: Az anyanyelv használatakor érvényesülő külső nyelvi hatások vizsgálata a nyelvelsajátítási kommunikációs stratégiák tükrében

A szerző neve: Nemesi Ildikó

A szerző szakja, évfolyama: német-általános és alkalmazott nyelvészet V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Horváth Katalin egyetemi docens

Német szakosként több éve foglalkozom olyan magyar anyanyelvű általános iskolás gyerekekkel, akik néhány évet német nyelvterületen töltöttek. Úgy tapasztaltam, hogy legtöbbjüknel ez idő alatt a német nyelv dominánssá vált, s ez jelentős mértékben hatott magyar nyelvhasználatukra.

Empirikus vizsgálataimban arra kerestem a választ, hogy milyen nehézségeket jelent tanítványaim számára az új anyanyelvi helyzetekhez való alkalmazkodás, s ez miként jelentkezik nyelvhasználatukban.

Az eredmények azt mutatják, hogy a magyar célnyelvi kommunikáció során minden nyelvi szinten fellelhetők olyan hibák, melyek a német nyelv ismeretére vezethetők vissza, s a gyermekek nyelvi nehézségeiket különféle nyelvelsajátítási kommunikációs stratégiák – többek között körülírás, szóalkotás, kódváltás – segítségével igyekeznek áthidalni.

Véleményem szerint egyfajta kontrasztív látásmód – az anyanyelv, valamint a tanulók domináns nyelvének ismerete – lehetővé teszi a pedagógus számára, hogy hasznos segítő legyen az úgynevezett újraszocializálódási folyamatban.

A dolgozat címe: Cigány gyerekek nyelvi szocializációja
A szerző neve: Németh Klára
A szerző szakja, évfolyama: magyar II.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szalai Andrea egyetemi tanársegéd

A szociolingvisztika egyik legérdekesebb területe a kisebbségi, illetve hátrányos helyzetű társadalmi csoportok nyelvhasználatával foglalkozik. A nyelvhasználattal kapcsolatos problémák szinte mindennaposak e csoportok életében, nem csupán a kommunikáció sikerességét, hanem az adott csoport társadalmi elismertségét illetően is.

Elsősorban elméleti jellegű munkám központjában a magyarországi cigány gyerekek beilleszkedési problémái állnak. Azt kívánom megvizsgálni, hogy az eltérő nyelvhasználat problémái az iskolai teljesítményben és általában az iskolai tevékenységekben miként jelentkeznek. Hazai és külföldi forrásmunkákra támaszkodva elemzem a problémákat és azok hátterét, különös figyelmet fordítva a nyelvvelsajátítás, a szocializáció és a kétnyelvűség jelenségeire. A problémaelemzés eredményeit felhasználva olyan következtetéseket próbálok levonni, melyek adalékul szolgálhatnak pedagógiai fejlesztőmunkákhoz.

A dolgozat címe: Strukturális parömiológia
A szerző neve: Renkecz Anita
A szerző szakja, évfolyama: magyar-általános és alkalmazott nyelvészet IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A konzulens neve, beosztása:

A dolgozat az utóbbi évtizedekben kialakult, speciálisan a proverbiumokra irányuló diszciplína, a parömiológia néhány kérdését veti fel.

Napjainkban is viták folynak a parömiológia tárgymeghatározási kísérletei, a lehetséges proverbium-definíciók, a felállított kritérium-rendszerek körül. A tudományág (parömiológia) ön- és tárgymeghatározási kísérletei mellett problémát jelent annak interdiszciplináris státusza. Tisztázásra szorul, hogy azon tudományok közül, melyekből a parömiológia kivált (etnográfia, folklorisztika, szemiotika és nyelvészet), melyik milyen aspektusból nyilatkozhat a proverbiumról.

Kiindulásképpen a proverbiumot egy tágabb, nyelvi kompetenciát meghaladó rendszerben értelmezzük, folklor jelenségként. Ezen a szinten az etnográfia tehet megállapításokat a műfajra vonatkozólag. Ezt követi a folklor jelenség nyelvi realizációjának vizsgálata: a szemantika területén. Fel kell azonban hívnunk a figyelmet arra, hogy a proverbium esetében a nyelvi jelentés csak egy köztes fázist jelent a proveriális jelentés felé, amely speciális jelfolyamat részét képezi, s melyben a nyelvi jelentés a tulajdonképpeni jelölő oldalára kerül.

Dolgozatunk értelmezésében a parömiológiai vizsgálat magját az a strukturális elemzés alkotja, melyet nemzetközi adattárakból válogatott példaanyagon kívánunk bemutatni, s melyben az egyes proverbiumokat mint kultúráközi típusok megjelenéseit elemezzük. A mítosz- és hiedelemkörök folklorisztikai elemzésének mintájára megkíséreljük meghatározni a proverbium (morfológiai szinten értelmezett) alapegységét.

A dolgozat címe: Nominalkomposition im Deutschen und im Ungarischen. Eine kontrastive Analyse (Főnévi összetételek a német és a magyar nyelvben. Kontrasztív elemzés)

A szerző neve: Scheibl György

A szerző szakja, évfolyama: német PhD I.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bassola Péter egyetemi tanár

A dolgozat témája a főnévi összetételek vizsgálata a német és a magyar nyelvben. Kontrasztív elemzés, mely csak elméleti alapon folyt, azaz nem próbáltam módszereket kidolgozni arra, hogy az összehasonlítás során nyert eredményeket miként lehetne a gyakorlatban, vagyis az idegennyelv-oktatásban felhasználni. Az effajta második szintű elemzés, mint minden kontrasztív vizsgálat célja és eredménye, egy önálló dolgozat tárgyát képezhetné. A tertium conparationis a főnévi összetétel volt. A német a kiindulópont, a magyar a hasonlító nyelv. A német szóösszetétel és annak magyar megfelelője közt referenciaegyeztést tételeztem fel; és a formai hasonlóságokat ill. különbségeket kerestem. A vizsgálódás alapját nem egy német nyelvű korpusz és annak magyar fordítása jelentette, hanem három kérdőív szerű nyelvi teszt, melyek a német ill. magyar összetétel produktívásbeli különbségére, a német szerkezet magyarra fordíthatóságára, fordítási módjaira, interferenciális problémákra és bizonyos, német mintára képzett magyar összetételek grammatikalitására vonatkoztak. A terepmunkát 38 német szakos egyetemi hallgató bevonásával végeztem.

Elsőként a szóösszetétel produktívását vizsgáltam a két nyelvben. A második lépés annak megállapítása volt, milyen szerkezet-különböző formák felelnek meg még a német szóösszetételnek a magyarban. Ehhez 250 német főnévi összetételt vizsgáltam meg magyar párjaikkal együtt. Ezek után az a kérdés következett, milyen morfológiai eszközökkel rendelkeznek a magyar megfelelők. Kontrasztív elemzésem következő pontja a szóösszetétel konkurens formáinak vizsgálata volt a két nyelvben. És végzetül – felhasználva a megkérdezettek magas szintű nyelvi ismeretét s anyanyelvi kompetenciáját – arra kerestem a választ, mennyire fogadhatók el a magyarban egyes, német mintára „gyártott” összetételek, azaz milyen határok közt mozog a magyarban a szóalkotás e fajtája.

A dolgozat címe: Látható hangok, avagy a kezek nyelve

A szerző neve: Szabó Mária Helga

A szerző szakja, évfolyama: nyelvtudomány V.-finnugor II.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Alberti Gábor egyetemi docens

Korábbi OTDK-dolgozatomban azt próbáltam alapvetően bizonyítani, hogy a siketek által használt jelnyelv megfelel a természetes emberi nyelv kritériumainak. Akkor azonban csak az érdekesség szintjén sikerült e nyelv jelenségeit bemutatnom.

Jelenlegi dolgozatom tárgya továbbra is a magyar jelnyelv, témája azonban egy szélesebb körű nyelvelírás. Olykor más országokban használt jelnyelvek adataira is hivatkozom.

Céлом az volt, hogy a nemzetközi szakirodalom és saját finnországi jelnyelv-tanulási tapasztalataim által általános vizuális nyelvi megoldások előfordulását megvizsgáljam e vizuális nyelv magyar változatában. Különös hangsúlyt helyeztem azokra a grammatikai megoldásokra, amelyekben a jelnyelv(ek) flektáló jellege szépen megmutatkozik. Dolgozatom végén – egy egyszerű leírási technikát alkalmazva – néhány komplex szöveg elemzésével igyekeztem szemléltetni a legérdekesebb jelenségeket.

Általános nyelvészeti szempontból is hasznos ismeretekre tehetünk szert az akusztikus és a vizuális nyelvek összehasonlítása révén: miként jeleníthető meg ugyanaz a szemantikai tartalom teljesen eltérő externális elemek alkalmazásával. Ha úgy tetszik, ez egy újabb lépés lehet a Chomsky-féle univerzális grammatika irányába, de az egyre inkább előretörő kognitív nyelvészet érdeklődésére is számot tarthatnak az ilyen jellegű vizsgálódások eredményei.

I

A dolgozat címe: A melléknévi kategória a nganaszan nyelvben
A szerző neve: Szeverényi Sándor
A szerző szakja, évfolyama: magyar-finnugor III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Mikola Tibor egyetemi tanár

A szamojéd nyelveket érintő kutatások eddig nem nagyon foglalkoztak a melléknevek problematikájával. Dolgozatomban megpróbálom rendszerezni az eddigi kutatásokat és megválaszolni néhány, a vizsgálódás során felvetődött kérdést.

A dolgozat alaptételét Givón fogalmazta meg az *On Understanding Grammar* című könyvében. Szerinte a mellékneveknek a főnevekhez („more noun-like”), ill. az igékhez („more verb-like”) való kapcsolódását a melléknév időstabilitása határozza meg elsődlegesen. A skála egyik végén a gyors változásokat leíró igék, a másik végén az állapotigék ill. inherens-permanens tulajdonságokat jelölő főnevek állnak. A melléknévi kategóriát ezért ún. lengő-kategóriának („swing-category”) nevezi el, amely a főnév és az ige között „himbálózik”.

Terescsenko *Nganaszanszkij Jazik* című művében hagyományos szempontból osztályozza a nganaszan mellékneveket alaktanilag és szemantikailag.

Történetileg a nganaszan melléknevek négy rétegét lehet elkülöníteni: az uráli alapnyelvre feltehető szavakat az UEW tartalmazza. A második réteg az ősszamojéd nyelvben megtalálható melléknevek, amelyeket Janhunen etimológiai szótárából gyűjtöttem össze. A harmadik réteget az északi-szamojédra feltehető csoport jelenti. Mivel erre vonatkozó szakirodalom nem létezik, ezért a rendelkezésre szótárakból én állítottam össze a melléknevek listáját. A munkának ez volt a legidőigényesebb része. A vizsgálódás során Castrén, Terescsenko, Mikola Tibor, Helimszkij, Katzschmann és Lehtisalo szótárait, szójegyzékeit használtam fel. A negyedik réteg a nganaszanok különélése során keletkezett melléknevek.

Ennek a négy csoportnak a vizsgálata választ ad arra a kérdésre, hogy Givón elmélete mennyire állja meg a helyét a nganaszan nyelv esetében.

A dolgozat címe: Valljunk színt! — Színnevek kontrasztív szemantikai vizsgálata magyar, angol, török, stb. nyelvek alapján

A szerzők neve: Takács Szilvia, Szendrődy Zoltán
A szerzők szakja, évfolyama: kulturális antropológia II.-általános nyelvészet III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezetők neve, beosztása: Horváth Katalin egyetemi docens, Füssi-Nagy Géza tudományos főmunkatárs

Honnan származnak a színek nevei? (Számptalan olyan színnév létezik a magyarban, melynek eredete máig megfejtetlen illetve bizonytalan.) Milyen mechanizmus által ad az ember nevet a színeknek, és ezek hogyan valósulnak meg a különböző nyelvekben? Ilyen és ehhez hasonló kérdések felvetésére és megválaszolására teszünk kísérletet jelen dolgozatunkban. Az etimológiai vizsgálaton túl a fogalmak kulturális beágyazódottságát, antropológiai vetületét kívánjuk föltérképezni. Az elemi mezők kiterjedésének és metszéspontjainak definiálása izgalmas kísérletnek ígérkezik, s jórészt terra incognita a magyar szakirodalomban. A téma úttörő jellege miatt a magyar színnevek jelentésmezejét külföldi párhuzamok segítségével kívánjuk megvilágítani. Erre a legalkalmasabbnak bizonyult a szólások, szóláshasonlatok, idiómák, egyszóval állandósult szókapcsolatok mint ősi nyelvi zárványok föltárása és összevetése.

A dolgozat eredményeképp reméljük, hogy sikerül a különböző nyelvekben föllelhető gondolkodási struktúrák egzakt módon való megragadása.

A dolgozat címe: A filmnyelv és az irodalmi nyelv összehasonlítása. Egy szemiotikai alapú komparatív módszer vázlatja
A szerző neve: Tamás Kinga
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-irodalomelmélet II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Fried István egyetemi tanár

Tudományos diákköri dolgozatom témája a film és az irodalom közötti kapcsolatok vizsgálata, és a feltárt összehasonlítási lehetőségeket felhasználó elemzés, amely Huszárik Zoltán: Szindbád című filmjét és az általa felidézett Krúdy-szövegeket kísérli meg összevetni.

Írásom két fejezetre tagolódik: az első rész az elméleti megalapozást tartalmazza, a másodikban kerül sor az interpretációra. A kutatás célja: a két művészeti ág között kimutatni és elemezni az elméleti közelítésben tételezett megfeleléseket. Elsősorban a film és az irodalom szemiotikai kapcsolatát vizsgálom: a kétféle jelhasználat közti hasonlóságok felderítésére töreksem, figyelmet szentelve az interpretációs stratégiák közti analógiák kérdésének. Kutatásom teoretikusan és módszertanilag is problematizálja a hagyományos filmszemiotika egyes téziseit, és a felmerülő kérdésekre új közelítésből keres választ. Az elméleti vizsgálódás eredményei a dolgozat második részében kerülnek alkalmazásra. Interpretációm-ban megmutatom, hogy a tárgyalt alkotások nem állítható egymással tartalmi szempontból hierarchikus viszonyba, mert azok egy közös szöveg eltérő eszköztárral létrejött realizációi. Ezért képezhetik alapját a reprezentatív összehasonlító elemzésnek.

Dolgozatom fő következtetése, hogy a hagyományos film-, és nyelvsemiotika bizonyos koncepcióinak problematizálásával olyan fogalmi háló és elemzési stratégia dolgozható ki, melyet koherens módszerként lehet alkalmazni konkrét irodalmi szövegek és filmművészeti alkotások összevetésére.

I.

A dolgozat címe: Teaching Intonation in Computerised Speech Laboratories
A szerző neve: Tóth Ágoston, Furkó Péter
A szerző szakja, évfolyama: angol-informatika V., angol V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
A témavezető neve, beosztása: Nagy Tibor egyetemi adjunktus

The aim of our paper is to offer possible solutions to the problems of teaching intonation to Hungarian learners of English.

In the first part of our paper, which relates mainly to theoretical issues, we have made an attempt to place intonation within the framework of English grammar, meanwhile pointing out the significance of intonation in terms of conveying intonation in particular utterances.

Having specified problematic areas we turn to exploring ways of handling them in the second part of our paper that deals with more practical issues. We have been carrying on research in Computerized Speech Laboratories to explore possible ways of helping Hungarian learners of English to come to grips with English intonation. This research is based on the „accent-booting” hypothesis (adopted from Nagy Tibor) which maintains that once students are enabled to suppress their „inner voices”, a more effective way of improving their accents (including intonation and pronunciation) is opened for them. By „inner voice” we mean the kind of voice that they produce themselves and is heard by foreign learners while they are performing a variety of activities aimed at language learning. It is these voices, their own voices that they hear in the majority of cases and thus this type of voice provides a source for „error recycling” (Nagy Tibor), as it is statistically more frequent than exposure to native voices.

The aim of our research, therefore, has been to explore ways of eliminating this „inner voice”. Methods for achieving this aim include the use of headphones, playing music to students while having them perform intonational exercises, playing stretches of native speech, using visual material so the movement of the native speaker's lips provide further cues to students about pronunciation. We have carried out a number of cross-sectional studies and the results we have gained so far are suggestive of the fact that our methods are successful in the case of the majority of students at a variety of levels.

A dolgozat címe: Una frattura nell'esistenza. Analisi del „Bruto
Minore” leopardiano

A szerző neve: Tóth Tihamér

A szerző szakja, évfolyama: olasz nyelv és irodalom III.

Az intézmény neve: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Hoffmann Béla főiskolai docens

La mia tesi ha l'intenzione di far l'analisi di una poesia leopardiana composta nel dicembre dell'anno 1821. E quest'analisi vuole far sorgere naturalmente i suoi elementi piú importanti, come la questione del suicidio, l'indifferenza della natura, la nullitá della virtú umana e la presentazione di un concetto particolare della storia. Questi elementi, secondo la mia intenzione, vengono però sistemati in un quadro piú ampio attraverso anche l'analisi dello sviluppo dei pensieri leopardiani. Nel canto „Bruto Minore” è importante per noi vedere questo transito leopardiano dall'atteggiamento romantico-estetizzante a una rettitudine esplicitamente filosofico-poetico. Ecco perché questo canto segna un „momento di frattura” in cui le "illusioni" vengono criticate (il canto può essere definito la chiusura della tendenza della lirica patriottica) e la condizione dell'uomo viene contrapposta alla natura sorda ed ai numi spietati radicalizzando così le questioni dell'esistenza umana. Il Bruto Minore è una figura simbolica dell'uomo ingannato fra due mondi, cioè fra il mondo delle illusioni perdenti e il mondo della „veritá” che diventa un nuovo Signore. In questo momento Bruto appare come l'eroe della „frattura” nel suo comportamento suicida.

A dolgozat címe: Prosodische Morphologie und die i-Kurzwort Wort-
bildung im Deutschen. Ein beschränkungsbasierter
Lösungsversuch

A szerző neve: Tronka Krisztián

A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kertész András egyetemi tanár

Die vorliegende Arbeit behandelt einen spezifischen Typ der deutschen Kurzwörter, der nach Fleischer & Barz (1992) durch ein komplexes Wortbildungsmuster (Reduktion der Vollform und Derivation mit dem Suffix -i) gebildet wird (cf. Alkoholiker _ Alki, Fundamentalist _ Fundi, Trabant _ Trabi). In einer Untersuchung von Werner (1996) werden drei Eigenschaften der fraglichen Kurzwörter (cf. 1a-c) festgestellt, die durch eine vierte ergänzt werden können (cf. 1d).

- (1) a Die i-Kurzwort-Wortbildungen enthalten die Anfangssegmente des Basiswortes.
- b Die i-Kurzwort-Wortbildungen bestehen aus zwei Silben.
- c Die Segmentenkette vor dem Suffix-i bildet eine potentielle maximale Silbe.
- d Es besteht maximale Identität zwischen dem Kurzwort und dem entsprechenden Teil der Basis.

Es stellen sich nun die Fragen, erstens wie die unter (1a) und (1d) aufgeführten Eigenschaften der deutschen i-Kurzwort-Wortbildungen beschrieben werden können, zweitens wie die Zweisilbigkeit zu erklären ist, und drittens warum die Basis auf eine zur Bildung einer potentiellen maximalen Silbe ausreichenden Segmentenkette reduziert wird.

Zur Lösung dieser Probleme verwende ich als Rahmentheorie die Prosodische Morphologie (McCarthy & Prince 1986, 1990, 1993), die diejenigen morphologischen Operationen untersucht, die durch eine prosodische Konstituente (wie die Mora, die Silbe, den metrischen Fuß oder das Prosodische Wort) gesteuert werden. Die prosodische Konstituente, die bei der Bildung der betreffenden Wörter eine Rolle zu spielen scheint, ist der metrische Fuß: der Grund der Zweisilbigkeit der i-Kurzwort-Wortbildungen liegt darin, daß dadurch Wörter entstehen, die einen prototypischen metrischen Fuß enthalten. Die Gewährleistung der Prototypikalität steht im Mittelpunkt auch bei der Reduktion der Vollform auf eine potentielle maximale Silbe (cf. 1c). So wird dafür argumentiert, daß dies sowie das Problem der Beschreibung der unter (1a) und (1d) aufgeführten Eigenschaften im Rahmen der Prosodischen Morphologie eine natürliche Lösung finden.

A dolgozat címe: A játék szerepe az orosz nyelv oktatásában
A szerző neve: Vaszilevszki Andrea
A szerző szakja, évfolyama: angol-orosz IV.
Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Balga Istvánné főiskolai tanársegéd

A szerző munkájában a játék szerepével foglalkozik az orosz nyelv oktatásában. A játék fontos eszköze a nyelvoktatás hatékonyabbá tételének. Célja a nyelvtanulók motiválása, az idegen nyelvhez, mint kommunikációs eszközhöz való szoktatás, helyes artikulációintonáció játékos kialakítása, az órán megtanított tananyag játékban való automatizálása és az orosz gyermekjátékokon, a folklorisztikus elemeken keresztül az orosz kultúra és szokásvilág megérettetése a tanulókkal.

Foglalkozik még a játékok levezetésének módszertani kérdéseivel is: a játékok megtervezésével, a nyelvórán elfoglalt helyükkel, a nyelvi előkészítéssel, a foglalkozás felépítésével és feltételeivel, a tanár szerepével és feladataival, a játékok tempójával és ritmusával, valamint az ellenőrzéssel és értékeléssel. A játékokat a következőképpen csoportosította: 1) óraeleji feszültségfeloldó és motivációs játékok, 2) a hangok, szavak és mondatok helyes kiejtésének kialakítására irányuló játékok, 3) a lexikai anyag megszilárdítását elősegítő játékok, 4) a kommunikációs készség kialakítását célzó játékok, 5) a nyelvtani anyag megerősítésére szolgáló játékok. Arra törekedett, hogy olyan játékokat gyűjtsön össze, melyek sikeresen alkalmazhatók az orosz óra keretein belül.

Összességében megállapítható, hogy a játék nagyban hozzájárul a tanulók érdeklődésének hosszú távú fenntartásához. Alkalmazási területe a nyelvi órán elég széles. Felhasználható az óra bármely szakaszában: ismétlésnél, az új anyag bemutatásánál, valamint a gyakorlásnál.

A dolgozat címe: Cinq figures de femme de George Sand
(D'Indiana í Consuelo)
A szerző neve: Véghseó Katalin
A szerző szakja, évfolyama: francia IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szabó Anna egyetemi docens

George Sand írói pályafutásában meghatározónak tekinthető az 1832 és 1844 közötti korszak. Kezdetét az Indiana, lezárását a Consuelo c. regény jelzi. A dolgozat szerzője öt nőalakot választott ki elemzésre. A már említett kettőn kívül: Lélia (1833 és 1839, vagyis a mű mindkét változatában), Edmée de Mauprat (Mauprat, 1837) és Yseult de Villepreux (Le Compagnon du Tour de France, 1840). E nőalakoknak nyilvánvaló különbségeik mellett olyan közös vonásaik vannak, ill. olyan ellentmondások hordozói, amelyek révén a romantikus korszellemmel való sokréti összefüggésben ragadható meg az író művészi, szellemi és erkölcsi fejlődése. Az elemzés három nagyobb téma mentén közelít a kérdéshez: 1) a szereplők közötti viszonyok szempontjából jól értelmezhető egyik motívumnak a vizsgálatán keresztül, ahol is a nőalakok első, ill. ismétlődő megjelenéseinek elbeszélése során a szerelmes fiatalember eszményítő szemléletében a nő mint angyal, egyetlen esetben (Lélia) mint démon, vagyis mint egy szellemvilág küldötte vagy képviselője jelenik meg (s ennek misztikus jelentés is tulajdonítható); 2) a szerelem mint keresés (quête amoureuse) ábrázolásában, ahol a szerelem a szexuális, társadalmi és kulturális egyenlőtlenség meghaladásának alapvetően a „hősnők kezébe letett” eszköze: a cselekvő, fölvilágosult, autonóm nő (Edmée, Yseult, Consuelo) a regények fiktív világában veszi föl a harcot a legjellegzetesebb módon a házasságban megjelenő kiszolgáltatottság ellen (melynek Indiana sorsa nyújtja legbeszédesebb példáját) és küzd ki szabadságát; 3) a halálmotívum kezelése kapcsán, az elemzett regények szereplőivel ugyanis legalább egyszer előfordul, hogy élet-halál között vannak, s számukra ilyenkor a halál mint a szenvedélyek megtisztulásának, az újjászületésnek és a szerelmesek egyesülésének (a mítoszokból jól ismert) egyik lehetséges módja jelenik meg.

George Sand nőalakjai általában a bezártságból törnek a szabadság felé, valódi természetüket a szerelem, az életnek ez a szinonimája juttatja kifejezésre. A sandi nő az emberiségnek egy jobb világ felé törekvését testesíti meg, s ugyanakkor előkészíti az utat a modern értelemben vett női egyenjogúság számára.

A dolgozat címe: A folyamatos és befejezett szemléletű tagadó felszólító módú igealakok jelentésárnyalatai, jelentésváltozásai

A szerző neve: Verba Andrea

A szerző szakja, évfolyama: általános iskolai tanár (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Krékits József

Dolgozatomban a folyamatos és befejezett szemléletű tagadó felszólító módú igealakok jelentésárnyalatait, jelentésváltozásait állítottam középpontba.

A folyamatos szemléletű tagadó felszólító formák:

A folyamatos szemléletű tagadó felszólító formák az általános tény egyedi szemléleti pozíciójában vagy egyetlen funkciót töltenek be („megnevező”) vagy kettőt („megnevező” és „eseményfunkció”). Szóltam a követelészerű aktusminőségben megfogalmazott kategorikus kérésről, ahol a cselekvés módjára helyeződik a hangsúly, illetve az intelmet kifejező tanácsról, ahol a beszélő jobb belátásra kívánja bírni hallgatóját.

A befejezett szemléletű igealakok:

A prevenciót egyrészt az az aggodalom váltja ki, hogy az adott nemkívánatos cselekvés végbemehet a cselekvő akaratától függetlenül; másrészt elfogadható az a megállapítás is, hogy a befejezett tagadó felszólító forma használatával a beszélő óvja a címzettet a cselekvés várható negatív eredményétől. Néhány a negatív felszólító imperatívus jelentését vizsgáló tanulmányban nem a cselekvésre vagy annak eredményére való irányultságát emelik ki, hanem annak következményeit, a cselekvő tetteinek lehetséges hatásait, melyek általa kontrollálhatatlanok.

Ezen a ponton felvetődik a kérdés, mi a különbség a folyamatos és befejezett tagadó felszólító formák használata között a kérés kifejezésénél. A folyamatos szemléletű igékkel kifejezett kérés során a beszélő nem várja a cselekvés bekövetkezését, míg a befejezett szemléletű igehasználat során a beszélő számít a cselekvés végrehajtására, megfogalmazódik az aggodást kifejező előfeltevés (preszuppozíció).

A befejezett és folyamatos szemlélet használatával kapcsolatban szükségesnek tartottam, hogy néhány szót szóljak a „ipláođđlálđđ” és „ipláoňňđđlálđđ” performatív megnyilatkozások közti különbségről, hiszen magyarra fordítva mindkettő jelentése „figyelmeztetés, intés”. Végül a tagadó felszólító módú igéknek az oroszsal összevetett angol és magyar nyelvi használatáról írtam.

4. Néprajz, művészettörténet és muzeológia

A dolgozat címe: Hagyományos hangszeres zenepedagógia a szlovákiai magyar cigányzenészek körében

A szerző neve: Agócs Gergely

A szerző szakja, évfolyama: néprajz V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Verebélyi Kincső egyetemi docens, Halmos Béla népzene kutató csoportvezető

A kutatás célja bemutatni a hangszeres zeneoktatás folyamatát egy tradicionális rendszeren belül, mint a zene természete és adott funkciója által organikusan kifejlesztett tanítási módszert. A kutatás módszere helyszíni terepkutatás (Szlovákia magyarlakta területein, összesen 51 településen), valamint az így összegyűjtött adatok összehasonlítása a rendelkezésre álló szakirodalommal. A kutatás során kiderült, hogy az itt élő cigányzenészek nem az „apáról fiúra” modell szerint zajló belenevelődés során sajátítják el a hangszerjáték ismeretét. A családi hagyománynak csak kezdeményező szerepe van: a gyermek csak a megfelelő dallamismeretet és a hangszerjáték alapjait kapja családi körben. A képzés következő szakaszát, tehát magát a zenészképzést egy erre a célra kifejlesztett társadalmi intézmény biztosítja. Ennek keretében a növendék a „mester” (egy, az adott környéken elismert idősebb muzsikus) útmutatása alapján, egy meghatározott tanmenet szerint részesül a képzésben. A „mester” ezért a szolgáltatásért fizetséget kap, a tanítvány a képzés ideje alatt rendszerint a „mester” házában lakik, és kettejük között egy meghatározott, szolgáltatások és ellenszolgáltatások által szabályozott patrónus-kliens kapcsolat alakul ki. A dolgozat kitér a hagyományos hangszeres zenepedagógia központjainak, és ezek kialakulásának kérdéskörére is, valamint bemutatja ennek az oktatási gyakorlatnak hasznosítási lehetőségeit az iskolai hangszeres zeneoktatásban is.

A dolgozat címe: A kenderfeldolgozás emlékei Szarvason

A szerző neve: Andó Pál

A szerző szakja, évfolyama: tanító-szlovák nemzetiségi tanító II.

Az intézmény neve: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Hornokné Uhrin Erzsébet főiskolai adjunktus

A munka célja az, hogy bemutassa a Szarvason élő szlovákok kenderfeldolgozási menetét a vetéstől a szövésig.

Régóta érdeklődésre tarthat számot a magyarországi szlovákok népszokásainak vizsgálata. A feldolgozásra kerülő anyag többsége a Szlovák Kutatóintézet által megrendezett néprajzi tábor gyűjtéséből származik.

Az adatközlők 1910-26 között születtek, így a kenderfeldolgozás menetére, tájnyelvi kifejezésekre néha nem emlékeztek pontosan. Valamennyi adatközlővel személyes interjú készült. Néhányan nagyon jól felidéztek a tárgyalt téma részleteit, sok kérdésre választottak.

Az írásos feljegyzések mellett rajzokat, fényképeket is tartalmaz a gyűjtött anyag.

A munka átfogó képet ad a kenderrel kapcsolatos munkákról. Nyomon követi a mezőn végzett munkák mellett az otthoni feldolgozás folyamatait is. Tárgyalja a vetés, betakarítás műveleteit, majd áttér a tilolás, fésülés, fonás, csévelés, felvetés, szövés tárgykörére.

A dolgozat igyekszik feleleveníteni a szarvasi régióban élő szlovákok szokásaiból egy szeletet, hiszen a nemzeti és etnikai kisebbségek hagyományai szerves részét képezik az ország kultúrájának.

A dolgozat címe: Egy Brassó megyei község néprajzi megközelítése

A szerzők neve: Antal Árpád, Kovács László

A szerzők szakja, évfolyama: szociológia IV.

Az intézmény neve: Babes-Bolyai Tudományegyetem

A témavezető neve, beosztása:

Tanulmányunk egy nagylélegzetű – magas szuicidium-rátával rendelkező délkelet-erdélyi községben jelenleg is folyó – öngyilkosság-kutatás részeként jött létre; mivel úgy éreztük, hogy – bár látszólag nincs köze az öngyilkossághoz – erre az átfogó történelmi-népesedési áttekintésre szükség van ahhoz, hogy a község mai társadalmának szociokulturális hátterét meghatározó „történelmi örökségét” tisztán láthassuk.

A székely hagyományokkal is rendelkező község – Alsórákos jelenleg az Erdély délkeleti részén lévő román-többségű Brassó megyéhez tartozik.

A helyszínen – a polgármesteri hivatalban, az egyházak (római katolikus, református, unitárius, ortodox) levéltáraiban – összegyűjtött adatok segítségével, a község lakóinak elmondásából dolgozatunkban körvonalazzuk a település társadalmi képét, foglalkozási struktúráját, rekonstruáljuk népesedés- és népiségtörténetét. Röviden áttekintjük az idősek emlékezetében még élő népszokásokat, népviseletet, bemutatjuk az alsórákosi 1624-ben épült Bethlen-kastélyt valamint a község temetkezési szokásait.

A dolgozat címe: Egy bakonyi cifraszűrszabó-mester anyagi és szellemi kultúrája

A szerző neve: Bányai Melinda

A szerző szakja, évfolyama: tanító III.

Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Barsi Ernő ny. főiskolai tanár

A szűr hosszú évszázadokon át a falusi férfiak elengedhetetlen viselete volt. A XIX. század elejétől egyre gazdagabban kezdték díszíteni, valóban cifraszűr vált belőle. Díszítették hímzéssel, zsinórozással, rátétekkel.

Aranykora a betyárvilág. A betyárok különösen díszes, drága szűrőket hordtak. Viselését a hatóságok erélyesen tiltották, büntették készítőjét és viselőjét is. A szűrkészítés a XIX. század végén hanyatlani kezdett és a XX. században meg is szűnt. Ám Vilonyán él egy szabómester, aki felelevenítette ezt a régi mesterséget. Kutatja a hozzáfűződő tárgyi és szellemi emlékeket. E mester, Zalai Károly István családjában dédapjáig visszamenőleg mindenki szabó volt. Családi emlékek között kutatva fordult érdeklődése a cifraszűr felé. Ő maga így vall erről „Készíték bakonyi cifraszűrt különböző motívumokkal, amely eltér a Debrecenben készített szűrökétől. Főbb jellemzői: rövidek, térdig érők, csonkolt ujjúak. Szűrjeim tiszta bakonyi motívumokkal és mintákkal készülnek.”

A dolgozat címe: Jézus alakja a népmondákban
A szerző neve: Becze Zsuzsa
A szerző szakja, évfolyama: tanító (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Uzonyi Kiss Judit főiskolai adjunktus

A magyar honfoglalás ezeregyezredik évfordulójának megünneplésére készülődve vetődött fel a kérdés: milyen mértékben fogadta el a nép a magyar kereszténységet, illetve alapítóját, Jézust.

A kutatásokhoz a Lammel Annamária és Nagy Iona szerzőpáros által összeállított Parasztbibliát találtam legalkalmasabbnak, ezért ezt vettem alapul a nép körében élő Jézus alakjának megrajzolásához.

A népi vallásosság kialakulásáról szóló rövid történeti áttekintés után a Parasztbiblia Krisztus – mondáinak Jézusát próbáltam feltárni olyan módon, hogy a népmondákat két csoportra – a biblikus történeteket tartalmazókra és az eredetmagyarázókra – osztottam.

A biblikus történeteket tartalmazó mondákat összehasonlítottam a Bibliában leírtakkal, majd kiemeltem a paraszti életre vonatkozó erkölcsi tanításokat. Az eredetmondák között két csoportot különböztettem meg. Az elsőbe azokat a mondákat soroltam, melyek pusztán a létezők keletkezéséről, tulajdonságairól adnak „tárgyilagos” magyarázatot, a másodikba pedig azok kerültek, amelyek az előzőeken túl valamilyen morális üzenetet is közvetítenek.

Arra a következtetésre jutottam, hogy a magyar nép elfogadta a kereszténység alapítóját, Jézust, erkölcsi tekintélyként tisztelte, befogadta a magyar nép fiai közé. Magyar környezetben magyar Jézusunk van.

A dolgozat címe: Bartók Béla operája és a „Könnyek tava” elemzése
A szerző neve: Bécs Beáta
A szerző szakja, évfolyama: ének-zene-karvezetés (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Köteles György főiskolai docens

„A kékszakállú herceg vára” Bartók Béla első alkotói periódusának legérettebb, összefoglaló műve. A dolgozat a kompozíciót két összefüggésben teszi vizsgálat tárgyává: a századelő szellemi mozgalmához, művészeti irányzataihoz való kapcsolódása, valamint a zeneszerző személyiségének alakulása (Pethő Bertalan kifejezésével élve: „rejtékútja” felől).

A dolgozat nyomon követi a téma történeti útját és alakváltásait, bemutatja a Kékszakállú- és Judit-figura zenei jellemzésének eszközeit, azután párhuzamot von a zeneszerző és magányos hőse, e magány lélektani motiváltságai között, végül a 6. ajtó dramaturgiai és zenei analízisét adja.

Az elemzés feltárja, hogy az opera a két viszonyrendszernek, korszak és alkotói személyiség találkozásának mintegy a gyújtópontjában helyezkedik el, ezáltal válhat a Kékszakállú-monda bartóki feldolgozása férfi és nő egymást-el-nemérésének, az ember sajátosan 20. századi magányának kivételes drámájává.

A dolgozat címe: Bözsi néni pörkölt-tortája — néprajzi film
A szerző neve: Bognár Anikó
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-szociológia IV.-néprajz II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bellon Tibor egyetemi docens

A pörkölt-torta a XX. sz. elején jelenik meg népi kultúránkban, és válik a Duna-Tisza köze jellegzetes házi készítményévé. Lakodalmakban találkozhatunk vele. A Kecskeméthez közeli Szentkirályon Varga Lászlóné készíti. Egy ilyen torta készítését mutatja be a film.

Alapanyaga az olvasztott cukorba kevert vágott dió. Ebből formálja Bözsi néni szakavatott és gyakorlott keze a szebbnél szebb templomokat, házakat, hordókat, koronákat vagy éppen kiscsirkét. A formába öntés után keményre vert cukros tojáshabbal díszíti.

Az e mesterséget mára teljesen elsajátító Bözsi néni a tortakészítés összes apró fogását saját tapasztalatai útján sajátította el. A felhasznált munkaeszközök (formák, sablonok) házi készítésűek.

A torta „alkotása” nagy odafigyelést, türelmet és kezűgyességet kíván meg. Munkaigényes édesség, készítése 8-10 órán át tart. Az eredmény minden egyes esetben lenyűgöző.

Fontosnak tartom, hogy sikerült legalább megörökíteni Bözsi néni valóban szakszerű munkáját, mert sajnos egyelőre nincsen olyan fiatal aki megtanulná e nagyon időigényes, de szép mesterséget.

A dolgozat címe: Ünnepi táplálkozás Szentkirályon
A szerző neve: Bognár Anikó
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-szociológia IV.-néprajz II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bellon Tibor egyetemi docens

A táplálkozási kultúrának csupán egyetlen, de nagyon fontos szelete az ünnepi táplálkozás. Dolgozatomban ezt vizsgálom egy mára már faluvá fejlődött, Duna-Tisza közti tanyás területen, Szentkirályon. A település Kecskeméttől 20 km-re, Keleti irányban fekszik. Az Árpád-korban falu állt itt, a török idők után azonban Kecskemét pusztája lett. Újratelepülésekor lakói tanyákra költöztek. A falu 1950-ben alakult meg, ekkor vált el Kecskeméttől. A községben és a tanyákon ma kb. 2000 fő él. A lakosság többsége (kb. 90 %-a) római katolikus vallású.

Gyűjtési tapasztalataimat vetem össze az Alföld más területeiről közölt adatokkal. Diagrammok, a táplálkozás változásairól készült táblázatok, és fényképek egészítik ki a dolgozat szövegét. Igyekeztem egyrészt az emberi emlékezettel még elérhető legrégebb időkig visszanyúlni, másrészt a változásokat megragadni.

Szentkirály története, és társadalmi struktúrájának rövid ismertetése után az ünnep, ünneplés legfontosabb jellemzőiről írok. Vizsgálom az étkezési szokásokat, kultúrát, illetem. Ezek után tárgyalom részletesen az egyházi év ünnepeinek, majd a családi ünnepek táplálkozását.

A Duna-Tisza köze Szentkirállyal szomszédos területeiről táplálkozási monográfia még nem született. Ezért fontosnak tartom, hogy e terület adatait sikerült párhuzamba állítanom az Alföldről a szakirodalomban közölt adatokkal.

I.

A dolgozat címe: A vallás és a vallási endogámia szerepe az etnikai megmaradásban egy Pest megyei szlovák telepítésű falu példáján bemutatva

A szerző neve: Bolega Judit

A szerző szakja, évfolyama: angol-néprajz IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kotics József egyetemi docens

Dolgozatomban Bénye, egy Pest megyei szlovák telepítésű falu példáján kívánom bemutatni két fontos tényező, a vallás, és ezzel szoros összefüggésben a vallási endogámia szerepét az etnikai megmaradásban. Nagy vonalakban megpróbálom felvázolni a falu vallási és etnikai képét a 18., a 19. és a 20. század egy-egy időszakában, hogy háttérrel nyújtsak a vallási endogámia és az etnikai megmaradás adott időszakbeli kapcsolatához.

Munkám során a bényei evangélikus egyházközség esketési anyakönyveit használtam. Három, egyenként 25 éves periódust választottam ki, ezek a következők voltak: 1782-1807, 1900-1925, 1950-1975. A három kiválasztott időszakban azt vizsgáltam, hogy hogyan alakul a vallási és etnikai endogámia, illetve exogámia aránya az adott időszakban kötött házasságoknál. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a betelepítést követő időszakban, így az első, 1782-1807-es periódusban is a faluban kötött házasságokra erős vallási és lokális endogámiajellemző. A második, 1900-1925-ös periódusban még mindig ugyanaz a szigorú vallási endogámia érvényesül, de a lokális endogámia megszűnik. A házasulandók egyike az esetek többségében a környékbeli evangélikus szlovák falvak valamelyikéből érkezik. A harmadik, 1950-1975-ös időszakban már a vallási endogámia is elveszíti korábbi jelentőségét, a falura lassan a ma már általános vallási és etnikai exogámia válik jellemzővé.

Bénye jó példa arra, hogy a vallási endogámia hogyan segíti egy környezetétől vallásilag is eltérő kisebbség etnikai megmaradását.

A dolgozat címe: A Csend békéje a „csend” fogságában

A szerző neve: Bócsi Krisztián

A szerző szakja, évfolyama: kulturális és vizuális antropológia I.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Bódi László egyetemi tanársegéd

Az itt látható fotografiákkal egy Mátészalkán élő roma család mindennapjait szeretném bemutatni. Életük az átlagostól több vonatkozásban is eltér.

Mária noha már betöltötte huszonnegyedik életévét, értelme alig haladja meg egy tizenegy éves gyermekét. Fiatalkorának nagy részét nevelőotthonokban töltötte, ott igyekeztek kezelni vele született szellemi fogyatékoságát, s ott kapott segítséget ahhoz, hogy beilleszkedhessen a számára sok jóval kecsgetető társadalomba.

József harminc éves, születése óta süketnéma, de ügyes, értelmes, talpraesett férfi. Beköltözésük előtt még faskamrának használt néhány négyzetméteres lakásukba ő vezette be a villanyt. Félévnyi együttélés után Mária teherbe esett. Most tizenhét hónapos kislányuk, Erika, az orvosi vizsgálatok szerint egészséges, fogékony gyermek.

1995 májusa óta tartó munkám célja, hogy végigkísérjem e három ember életútját (ameddig csak lehetséges), képekben rögzítsem a család tagjai között zajló, a fent említett okok miatt sajátos, kommunikációs módokat, és bebizonyítsam a szeretet erejét.

A dolgozat címe: In the Wake of the Lost Tonality: Manifestations of Relativization in Music and Literature

A szerző neve: Csató Péter

A szerző szakja, évfolyama: angol IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Abádi-Nagy Zoltán egyetemi tanár

Amikor 1924-ben Arnold Schoenberg opus 25-ös Zongorasztíve megjelent Bécsben, egy merőben új korszakot nyitott a zene történetében. Ez volt az a mű, amellyel Schoenberg tudatosan, belépett az atonalitás domíniumába, áthágva a határait egy addig megkérdőjelezhetetlennek és univerzálisnak tartott rendszernek, amelynek a neve tonalitás. A tonális keretek szétzúzása zeneelméleti és esztétikai viták egész sorozatát vonta maga után, amely tény ékes bizonyítéka annak, hogy a jelenség messze túlmutat önmagán. A dolgozatban a tonalitás-atonalitás problematika inkább mint művészetfilozófiai (és nem zeneelméleti) jelenség kap hangsúlyt, amely jelenséget az abszolút-relatív dichotómia egy lehetséges modelljeként értelmezek.

A dolgozat első részében, megpróbálom a tonalitás-atonalitás problémát egy filozófiai univerzumban elhelyezni, azáltal, hogy összevetem a jelenséget illetve annak közvetlen filozófiai, zeneesztétikai lecsapódásait (mint pl. Adorno negatív dialektikája) nem zenei, véleményem szerint azonban idevágó, filozófiai, esztétikai és irodalmi elméletekkel. Gondolok itt olyan elméletekre, mint Nietzsche 'perspektivizmusa' illetve azokra a posztmodernnek nevezett teóriákra, amelyeket Ihab Hassan és Francois Lyotard, az amerikai irodalomban pedig John Barth és Thomas Pynchon neve fémjeléz.

A dolgozat második részében megvizsgálom, hogyan mutatkozik meg a tonalitás-atonalitás által 'modellezett' relativizálódás egyes irodalmi művekben, nevezetesen Thomas Mann Doktor Faustus-ában, illetve Thomas Pynchon A gravitáció szivárványá-ban (Gravity's Rainbow). A két regényt a nagy 'tonális metanarrativa', Richard Wagner Parsifal-jának ellenében vizsgálom, amelyben a Grál felfedése egyenlő az 'abszolút igazság' kinyilatkoztatásával. A Parsifal ellenében, a két regényt, ennek az abszolútumnak (Grálnak) a 'visszavételeként' interpretálom.

A dolgozat címe: Egy vegetáriánus család táplálkozási szokásai

A szerző neve: Csekő Csilla

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-néprajz II.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kisbán Eszter egyetemi docens

Dolgozatomban egy vegetáriánus család teljes táplálkozási struktúráját mutatom be. Áttekintem, milyen társadalmi hatások, illetve személyes okok miatt választották ezt az étkezési formát, mennyire következetesen tudják működtetni, s milyen változásokat okozott életmódjukban.

A vizsgált család az 1980-as évek elején költözött a Balaton-felvidék egyik kis falujába, ahol helyreállítottak egy parasztházat. Lakhelyválasztásuk összefügg azzal a társadalmi mozgással, melynek során az 1970-es, 80-as években (főként) értelmiségiek, művészek mintegy kivonultak a társadalomból, falura költöztek, s egy hagyományos, természetes életforma kialakítására törekedtek.

Ebbe a szemléletbe illeszkedik adatközlőim esetében a vegetáriánus táplálkozás, bár éppen a hagyománykövetés szándéka miatt gyakran csak belső kompromisszumok árán. Fontos tehát a vegetáriánussá válás teljes folyamatának bemutatása a szimpatikus húsmentes receptek kipróbálásától a szélsőséges nyerskosztos diétán át egy kevésbé szigorú húsmentes étrend követéséig. Ennek kapcsán felvázolhatók az étkezésváltás – pontosabban étkezésváltások – belső, családi okai, s az adott étkezési rendszerhez fűződő magyarázat is.

Mivel a vegetarianizmusnak ez a formája nem elszigetelt jelenség, s összefügg az életszemlélet átalakulásával, dolgozatomat nem néprajzi leírásnak szánom, hanem sokkal inkább modellnek a jelenség értelmezéséhez, társadalmi okainak feltárásához.

A dolgozat címe: Kőművesek és cserepezők a Sopron megyei Gartán

A szerző neve: Csiszár Attila

A szerző szakja, évfolyama: néprajz IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Hála József egyetemi adjunktus

Az újkori alapítású Garta községben a történeti források, valamint a századforduló körüli statisztikák szerint rendkívül magas volt a kőműves és a cserepező iparból élők száma. A falu ebben az időben Sopron megye egyik legnépesebb kőművesközpontja volt.

Dolgozatom anyaga 1991. óta végzett kutatómunkám egyik részeredménye. A levéltári kutatás és a helyszíni adatgyűjtés jelenlegi állása lehetővé teszi, hogy egy eddig ismeretlen kőművesközpont kialakulását, életét és belső viszonyait dokumentáljam, különös tekintettel a céhes eredetű Gartai Kőművestársulatra.

A gartai kőműves legénycéh a 19. század elején már bizonyíthatóan létezett. A társulat birtokában van az 1832-es évszámmal datált és a mesterség jelvényeivel díszített legényláda, benne az 1839-ben kelt legényrendtartás. A több, mint száz éve törvényileg megszüntetett céh szokásait máig őrzik, a tisztségekkel és a társulat működésével kapcsolatos terminusok szintén az egykori céhszervezetben gyökereznek. A téma fontosságát növeli, hogy olyan tájegyiségünkről – a Kisalföldről van szó, ahol a téglalapítkezés a népi gyakorlatban igen korán elterjedt. Munkám remélhetőleg e folyamat jobb megismeréséhez szolgál újabb adatokkal.

A dolgozat címe: Sváb női népviselet és népszokások Magyarpolányban az 1920-as évektől...

A szerző neve: Csizmadia Orsolya

A szerző szakja, évfolyama: tanító II.

Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Marton Károly főiskolai docens

Dolgozatomban egy Veszprém megyei kisközség (Magyarpolány) sváb női népviseletének és jellemzőbb népszokásainak vizsgálatára és bemutatására tettem szerény lépéseket.

A lakóhelyem közvetlen közelében lévő község sajátos építészeti emlékei, továbbá a másság megélése és elfogadása külön is inspiráltak a téma mélyebb megismerésére. Vizsgálataim tágabb keretét adták a magyarországi németek történetével foglalkozó szűk körű országos kiadványok, valamint a helytörténeti kutatások kéziratának tanulmányozása.

A Magyarpolánnyal kapcsolatos helytörténeti kutatások – ismereteim szerint – ezideig nem foglalkoztak a falu gerincét adó svábok népviseletével és szokásaival. Kutatásom meghatározó módszerének az adatközlő Herbert Józsefnével (Rézi néni) történt célzott beszélgetéseket és interjúkat tartottam leginkább célravezetőnek. Az így nyert ismeretek, jellemzések és a különböző alkalmakhoz kapcsolódó „ruhaköltemények” leírásával, valamint fényképes illusztrációval is próbálom bizonyítani a sváb női viselet általános jellemzőit és a magyarpolányi specialitásokat.

A dolgozat címe: Jóslások, előjelek két Csík megyei faluban,
Csíkkarcfalván és Csíkjenőfalván
A szerző neve: Derjanecz Anita
A szerző szakja, évfolyama: néprajz-magyar III.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Pócs Éva egyetemi docens

Dolgozatom témája egy Csík megyei terepgyakorlaton 1996 július 8-20. között gyűjtött néphitanyag jóslásokra, előjelekre vonatkozó részének vizsgálata, elsősorban a saját gyűjtésem felhasználásával. A jóslási módok alapján történő rendszerezés és bemutatás után a következő szempontok alapján vizsgálom meg a gyűjtött anyagot:

Melyek azok az szituációk, amelyekben a jóslásokat alkalmazzák? Milyen időszakokra vonatkoznak a jóslások, előjelek? Melyek azok a körülmények, feltételek, amelyek meglétekor egy esemény előjelként értelmeződik? Mi a jóslások mai szerepe, melyek a ma élő hiedelmek? Melyek a hiedelmek fennmaradásának lehetséges okai?

A dolgozat címe: Művészet az ötvenes évektől napjainkig hazánkban. POP ART Magyarországon
A szerző neve: Éles Tímea
A szerző szakja, évfolyama: hittanár-rajz IV.
Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: L. Menyhért László főiskolai adjunktus

A dolgozat egy, a művészettörténetnek művészettörténészek által Magyarországon még kevésbé feltárt, elemzett területével foglalkozik.

Minden művészetben felbukkanó változásnak, akár új stílus, akár új irányzat formájában jelenik meg, annak volt egy kiinduló helye, országa, területe. Különböző terjedési időtartamot vett igénybe, míg Európa szerte ismertté vált. Ezt számtalanszor kísérte politikai, történelmi változás, sorsforduló.

Magyarországra előbb vagy utóbb szintén minden korstílus eljutott, megfogant és kisarjadt. Az, hogy a második világháború, melynek egyik színtere Európa volt, hogyan is viszonyult a borzalmakhoz, az iszonyathoz, az Magyarországon sem maradt visszhang nélkül. Ennek az utóhangnak a kicsengését, megjelenítését próbálja a dolgozat felkutatni, és azt, hogy milyen hatással volt a művésztünkre a politikai események és változások sora, és mennyire tudott enélkül is élni, létezni, önmagát megvalósítani. Ehhez nyújt betekintést a szocreál, mint politikailag determinált műfaj, és elsősorban a pop art, mely az egyént az egyéniséget engedte érvényesülni, és mint társadalomkritikai tendenciaként tört elő.

Ezúttal nem Európa művészete döntött, hanem Amerikáé.

A dolgozat címe: Vallásos kisközösségek egy erdélyi faluban
A szerző neve: Fábián Gabriella
A szerző szakja, évfolyama: néprajz IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Küllős Imola egyetemi docens

A dolgozat egy jelenleg folyamatban levő kutatás eddigi rész-eredményeiről kíván beszámolni, Csíkszentdomokos vallásos kisközösségeit mutatja be, a mai állapotokat figyelembe véve. A dolgozatban röviden ismertetem az említett csoportosulások összetételét, tevékenységét, célját, fontosabb vezető egyéniségeit, valamint megpróbálom összefoglalni, hogy milyen szerepet töltenek be ezek a kisközösségek az egyén, maga a közösség, továbbá a falu életében.

1994 nyarán kezdtem el Csíkszentdomokos vallásos életével foglalkozni, elkísérve pünkösdkor a falu „keresztalját”, búcsús menetét Csíksomlyóra. Utána már több ízben, egyénileg és csoportosan is, folytattunk terepmunkát a faluban. Dolgozatom a több hetes helyszíni terepmunka eredményeit a témakörre vonatkozó hazai szakirodalom tükrében dolgozza fel.

Csíkszentdomokoson léteznek nagy múlttal rendelkező, többé-kevésbé intézményes keretben működő társulatok (Skapuláré Társulat, Ferences Világi Rend, Rózsafüzér Társulatok), valamint újonnan szerveződött, magyarországi vallásos mozgalmak befolyásának köszönhetően létrejött közösségek (Kolping Szövetség, Cursillo, Szent Charbel Ima- Béke – Egység – és Kiengesztelődés Háza, „Zarándok Madonna Szobor”, Jézus Legszentebb Szívének Családja). A falubeli kisközösségek sokfélesége és sokszínűsége lehetővé tette ezek összehasonlító vizsgálatát is, amely azért lehet érdekes a vallási néprajzi kutatás számára, mert a vallásos társulatok néprajzi vizsgálatával eddig kevesen foglalkoztak. A vallásos kisközösségek bemutatásán keresztül végül is arra próbálok választ keresni, hogy az újonnan létrejött csoportosulások miért és mennyiben változtatják meg a falu hagyományos vallásos életét.

A dolgozat címe: Az alternatív gyógyászat mint a társadalomtudományi kutatás tárgya
A szerző neve: Felföldi Barnabás
A szerző szakja, évfolyama: néprajz V.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezetők neve, beosztása: Feischmidt Margit egyetemi tanársegéd, Zentai Violetta egyetemi adjunktus

Dolgozatom előtanulmány egy tervezett empirikus kutatáshoz; elméleti áttekintés arról, hogy a néprajzi, etnológiai, kulturális antropológiai és szociológiai szakirodalom miként foglalkozott eddig az alternatív gyógyászattal.

Elmondhatjuk, hogy a gyógyászat hazai néprajzi, etnológiai és szociológiai kutatásai egyelőre még kevésbé reflektáltak az alternatív gyógyászat hazai megjelenésére és intenzív terjedésére. A néprajzi, etnológiai szakirodalom a parasztság, a természeti társadalmak népi gyógy módjainak leírásával, a gyógyító szerek és eszközök rendszerezésével és alkalmazásával, a gyógyítók személyével, illetve a gyógyítás és a hitvilág kapcsolatával foglalkozik. A szociológiai szakirodalom többnyire a devianciát, az elmebeteg, az alkoholisták egészségügyi rendszerbeli helyzetét vizsgálta.

Ugyanakkor az alternatív gyógyászat társadalomtudományi kutatása része annak a 70-es évek végétől felerősödő érdeklődésnek, amely a gyógyítás és az ipari társadalmak egészségügyi rendszerei iránt mutatkozik a gyógyászati antropológiában és szociológiában, sőt a történettudományban és a filozófiában is. A társadalomtudományokban pedig olyan kutatási területek is megjelentek, amelyek kihívást jelentenek azok számára is, akik az alternatív gyógyászat kulturális-pszichoszociális összefüggéseit vizsgálják. Ilyenek például a test ellenőrzésének, szabályozásának módozatai az egészséges életmód vagy az elvárt külső érdekében.

A dolgozat címe: Beregi úrasztali terítők
A szerző neve: Felhős Enikő
A szerző szakja, évfolyama: történelem (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Inté-
zete
A témavezető neve, beosztása: Fügedi Márta egyetemi docens

Dolgozatomban a reformációnak a tárgyi anyagra gyakorolt közvetlen hatásával, kiemelten az egyházi textíliával foglalkoztam Csonka Bereg megyében. Mivel itt születtem, itt élek, ezért jobban megakartam ismerni a terület egyháztörténetét, és ebben segítettek ezek a sajátos kultúrhagyománnyal rendelkező textíliák. Ahhoz, hogy teljes képet kapjak az úrasztali terítőkről nem volt elég csupán a múzeumokban és a településeken ránk maradt textíliák vizsgálata, mivel azok egy része az idők folyamán tönkrement. Fel kellett kutatnom az egyházközségekben és levéltárakban ránk maradt leltárakat, jegyzőkönyveket, amelyek híven őrzik egy-egy terítő ajándékozását és annak körülményeiről is tájékoztatást adnak. Mivel ezeknek a kézimunkáknak az adományozásában minden társadalmi réteg igyekezett kivenni a részét, ezzel is kifejezve háláját és ragaszkodását egyházához, ezek vizsgálatával hiteles képet kaphatunk egy település társadalmáról, kultúrájáról, hitéletéről és annak változásairól. Az állandó adományozók között szerepelnek a templom fenntartásához nagylelkűen hozzájáruló patrónusok, akik legtöbbször a falvakat, és településeket is birtokolták, de mellettük ott találjuk a falusi értelmiséget, polgárságot és a szegény embereket is.

A textíliák ajándékozásában a mindenkori divatot tartották szem előtt. Ez a 20. században sem változott. A beregi Tiszahát népe a honfoglalás óta alig változott településszerkezetével évezredek hagyományokat őrzött meg. Zártságának köszönhetően ez egy homogén ma is élő népművészet kialakulásához vezetett, ami az úrasztali terítőkön is nyomon követhető.

A dolgozat címe: Miskolci Mihály későreneszánsz cserépkályhája
A szerző neve: Földing Zoltán
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Inté-
zete
A témavezető neve, beosztása: Feld István egyetemi adjunktus

A dolgozat célja egy eddig publikálatlan, a miskolci belvárosban a Dadányiháznál az 1950-es évek végen Komáromy József által végzett leletmentés kályhacsempe anyagának ismertetése, tipologizálása, részletes leírása, képeken és rajzokon való bemutatása.

Miskolci Mihály céhenkivüli fazekasmesterről a szakirodalomban eddig megjelent részinformációkat összegyűjtve megállapítható, hogy a XVI. század második felének egyik sokat foglalkoztatott és nagy hatású mezővárosi iparosa lehetett, akinek kályhacsempein a későreneszánsz és a törökös elemek keverednek.

A munka Miskolci Mihály cserépkályhájának elterjedési körét a Szécheny – Fülek – Eger – Ónod – Diósgyőr – Miskolc – Füzér régióban határozza meg. A dolgozatban kísérlet történik a leletek alapján az egykori cserépkályha háromféle rekonstrukciójára.

I.

A dolgozat címe: Az ördög alakja és az ördögszövetség motívuma a magyarországi boszorkányperekben és hiedelemmondákban (Összehasonlító szövegelemzés)

A szerző neve: Frazon Zsófia

A szerző szakja, évfolyama: néprajz V.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Pócs Éva egyetemi docens

Dolgozatomban a magyarországi boszorkányperek és a hiedelemmondák összehasonlító elemzése alapján próbálom vizsgálni az ördög és az ördögszövetség motívumait. A két különböző forrás együttes vizsgálata során egy alapvető problémáról nem lehet elfelejtkezni. A boszorkányperek anyaga a XVII-XVIII. századból, míg az általam feldolgozott hiedelemmondák a XX. század első és középső feléből való adatok. Így e két forráscsoport együttes vizsgálata merésznek tűnhet. Azonban nem kívánom azt megmutatni, hogy a néphit hatása bizonyítható lenne a boszorkányperekben szereplő motívumok alapján, és ugyanezt a másik irányban sem, csak egy összehasonlító szövegelemzés keretében szeretném felhívni a figyelmet a két forráscsoport elemeinek hasonlóságára.

A dolgozat címe: Változó életkörülmények, változó életstratégiák egy kalotaszegi faluban (Inaktelke, 1990-1996)

A szerző neve: Fülöp Hajnalka

A szerző szakja, évfolyama: néprajz V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Sárkány Mihály egyetemi adjunktus

Dolgozatomban egy tízhónapos terepmunka eredményeinek egy részére alapozva azt próbálom bemutatni, hogy az 1990-es politikai változások óta eltelt időszakban hogyan alakult egy romániai magyar falu gazdasági-társadalmi élete, mindezt egyéni példákon keresztül. A helyszín, Inaktelke (Inuc, Kolozs megye, Románia), a néprajzkutatók által kevésbé ismert magyar, református vallásúak lakta falu a Nádas mentén. Eddig leginkább díszes ünnepi viseletről, ünnepi szokásairól, virtuóz táncáról, a falu reprezentatív arculatáról közöltek adatokat a kutatók, hétköznapi életéről keveset tudtunk.

A dolgozat bevezető részében röviden áttekintem az Inaktelke gazdasági életét hosszabb idő óta, de különösen az 1990-es fordulatot megelőzően jellemző, legfontosabb vonásokat. Az elmúlt hat év változásaira a falu lakosai életkortól, társadalmi helyzetétől függően különbözőképpen reagáltak. Az újonnan kialakított életstratégiákat Ralph Linton státus és szerep elméletére támaszkodva, tíz egyéni esetet megvizsgálva elemzem. Az érintett személyek mindannyian vállalkozók, akik megpróbálnak rugalmasan alkalmazkodni a mindmáig némileg bizonytalan külső feltételekhez a helybeli és környékbeli adottságokat kihasználva és gazdaságukat gyarapítva. Az átalakult életkörülmények és az ezeknek megfelelően szintén átalakult életmód hogyan hat az egyén társadalmi státusára, falun belüli és kívüli kapcsolataira ezekre, a fentiekből adódó kérdésekre is keresem a választ.

A dolgozat címe: Egy medvesalji népi énekes dalkincsének elemzése

A szerző neve: Gérecz Csilla

A szerző szakja: tanító (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Baróthy Zoltán főiskolai docens

A dolgozat megírásával a felvidéki magyarság népdalkultúrájának megismertetéséhez és megőrzéséhez szerettem volna hozzájárulni. Munkám első részében a történelmi Gömörőről, a palócokról, valamint a Barkóságról található egy általános jellemzés. A harmadik fejezet a dalközlő – Nagy Anna – életét mutatja be. Az utolsó fejezet pedig a gyűjtött népdalok és népballadák rendszerezését és elemzését tartalmazza.

Kutató- és gyűjtőmunkámat először lakhelyemen – Tornalja – környékén kezdtem el, majd Rozsnyó környékén, s végül a Medvesalján kerestem dalosokat. Végül itt – Péterfalán – találtam meg azt a nótafát, akinek dalkincsét munkámban bemutatom és elemzem.

Nagy Anna Dobfeneken született 1933-ban. Itt élt és nevelkedett hagyományörző családban 17 éves koráig. Dalkészletének nagy részét szájhagyomány útján itt, szülőfalujában sajátította el. A dalok és a balladák gyűjtését Újváry Z.: Gömöri népdalok és népballadák c. könyve alapján végeztem. A könyvben szereplő balladák és dalok közül Nagy Anna sokat ismert. Több balladát és népdalt más szöveggel ill. dallammal énekelt, ezek variációit az elemzés során tüntettem fel. A gyűjtött anyagot négy csoportba osztottam:

1. balladák (10%);
2. szerelmi dalok, lakodalmi dalok (68%);
3. katonadalok (20%);
4. panaszdalok (2%).

Nagy Anna lejegyzett dalkészletében strofikus szerkezetű dalok szerepelnek, melyek határozott szerkezeti felépítésűek, zenéileg világosan tagoltak, sorokból épülnek fel. A lejegyzésben valamennyi dal „g” finálisra transzponálva szerepel, sehol nem jelölve az előadás eredeti magasságát.

A dolgozat címe: A hiedelmek szerepe ma, két csíki falu példáján

A szerző neve: Graf Orsolya

A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.-kommunikáció I.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Pócs Éva egyetemi docens

A dolgozat célja két magyar lakosú, erdélyi falu élő, hagyományos hiedelemanyagának bemutatása, rendszerezése, elsősorban saját gyűjtés alapján, mely egyetemi keretek között végzett, nyári terepgyakorlati kutatás eredménye. Három fő részből áll:

1. A hiedelmeket az emberek életében való szerepük perspektívájából vizsgáló szakirodalom rövid áttekintése, pszichológiai, szociológiai, antropológiai és folklorisztikai szakirodalom felhasználásával.
2. A saját gyűjtésű anyag rendszerezése, a hiedelmeket aktualizáló tényezők szempontjából, amely alapján a ma még élő hagyományos hiedelemanyag szerepe értelmezhető.
3. A hagyományos hiedelmek változásainak és esetleges megszűnésének vizsgálata, ezek tettenérhetőségének és okainak felvázolása.

Összegzésképpen a további kutatások célját ismertetem, felvetve a nem hagyományosnak tartott, jelenkori hiedelmek gyűjtésének és vizsgálatának szükségességét.

A dolgozat címe: Verdi Requiemje
A szerző neve: György Norbert
A szerző szakja, évfolyama: ének-zene, egyházzene (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Köteles György főiskolai docens

A dolgozat Verdi Requiemjének zenei nyelvezetét valamint nyelv és kifejezés kapcsolatát elemzi egy sajátos aspektusból: az operai nyelvezet és az egyházi rendeltetés viszonya szempontjából. Elemzése Lendvai Ernő rendszerét és módszereit követik, elsősorban a mű harmóniai és tonális történéseire fektetve hangsúlyt. A dolgozat legfőbb céljai közé tartozik Verdi azon kifejezőmódjainak bemutatása, melyek a gyászmise szövegének sajátos értelmezése és megértetése folytán teológiai helyekké válnak. Keresi a műnek a Musica Sacra-n belül elfoglalt helyét, figyelembe véve a szent zenére vonatkozó hivatalos egyházi rendelkezéseket. Rámutat arra, hogy az operaszerző Verdi is rendelkezett a „sensus ecclesiae”-vel, s így komponálhatott olyan vallásos zenét, mely az egyházas koncepcióra törekszik, s amely nem veti el a liturgikus zenei hagyományokat. Emellett egy általános és hiteles zenei felfogást is kiemel: a legnagyobb őszinteséget és egységet szöveg, dallam, szerkesztésmód és harmóniavilág között, melynek progresszivitását egységes gondolat vezérli.

A dolgozat címe: A boszorkányság hiedelemrendszere Csíkkarcfalván
A szerző neve: Györgydeák Anita
A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.-magyar II.-szociológia I.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Pócs Éva egyetemi docens

Dolgozatom az 1996. július 8-20. között Székelyföldön (főleg Csíkkarcfalván, kisebb részben Csíkjenőfalván) végzett terepmunka során összegyűjtött anyag feldolgozásán alapszik, zömmel saját gyűjtésen. A rendelkezésemre álló anyag alapján e települések folklórjának egy szeletét, a boszorkányság itteni sajátos hiedelemrendszerét szeretném bemutatni és értelmezni.

A magyar szakirodalom ismerete alapján kialakult boszorkányságképtől eltér a Karcfalván talált hiedelemanyag. A nemzetközi és a magyar szakirodalom felhasználásával jellemzem a boszorkányság témaköréhez kapcsolódó itteni terminológiát, ami nem azonos a szakirodalomban és egyéb erdélyi vagy magyar alapján megismerttel, így a boszorkány fogalmi és tartalmi kettéválasztása már első lépésként szükséges. A boszorkányság kialakulásának oka, a „vád”, a „vádoló”, a „vádolt” viszonyának és kapcsolatainak részletes elemzése, a csapásmagyarázatként és a szociálpszichológiában konfliktusmegoldó eljárásként értelmezett boszorkányság helyi megvalósulásának bemutatása a célom. Ez a dolgozat egy tervezett gyűjtéssorozat első állomásának, tapasztalatainak összefoglalása.

A dolgozat címe: Megoldás lehet-e a falusi turizmus? (A megélhetési módok változásának vizsgálata Bükkzentkeresztben)
A szerző neve: Hatvani Gábor
A szerző szakja, évfolyama: történelem-néprajz V.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara.
A témavezető neve, beosztása: Bellon Tibor egyetemi docens

A címben szereplő-kérdésre próbálok választ keresni. Az volt a célom, hogy már a címből is érződjön a falu lakosságának a jövőjéről érzett bizonytalansága.

A kiütkeresés kételyekkel teli időszakát szeretném felvázolni, visszatekintve a korábbi időszakok megélhetési módjaira.

A címben feltett kérdésre a jelenkor kutatásának nehézségei miatt nem elég a néprajz, a szociológia, a társadalomtörténet, a gazdaságtörténet feltáró módszerét alkalmazni, hanem ezek eredményeit segítségül hívva kell megállapításokat tenni, tanulságokat levonni.

A falu népességének gazdasági életét vettem számba a korábbi időszakoktól napjainkig, ezeken keresztül figyeltem a népesség alkalmazkodását a környezeti, gazdasági, társadalmi (etnikai), politikai viszonyokhoz.

Ehhez a feladathoz próbáltam igazítani módszereimet is, ilyen a témáról szóló szakirodalom eredmények felhasználása és a helyszínen végzett terepmunka.

A faluban végzett munkát tanulságosnak tartom azért, mert a jelen helyzet jól példázza az adott közösségben uralkodó szemléletet, vagyis a döntően a magánszférában tevékenykedő ember ragaszkodását a minél önállóbb életre.

A rendelkezésre álló nagyszámú szakirodalom által lejegyzett tények beigazolódni látszanak abból, hogy adatközlőim családi hagyományokat folytattak, akkor, mikor a katonaidő leszolgálása, vagy férjhezmenés után önálló családjuk eltartásához kezdtek, vigyázva a családi kötelék szentségére.

A dolgozat címe: Sokrétű tudás a hagyományos közösségben
A szerző neve: Hoppál Mihály Hunor
A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Keményfi Róbert egyetemi tanársegéd

A dolgozat célja bemutatni egy feltűnően nagytudású parasztembert, Karácsony Gyulát. Adatgyűjtési módszerem az etnográfia legfőbb eszköze: a terepmunka (kérdőívezés, interjú, megfigyelés, leírás).

A ma 75 éves parasztember élete korábbi szakaszában öt szellemi-szokrális vezető szerepet töltött be egyszerre (mesélő, vőfély, kántor, búcsúvezető, a betlehemes játékok vezetője és szereplője), ezenkívül farag, fest és hangszer készítő. Mivel Karácsony Gyula ezen dolgokat nem iskolában sajátította el, azok vagy a hagyományozódás szabályai szerint reá szállottak, vagy „saját fejítül” tanulta őket, ezért tárgyi és szellemi alkotásai a néprajz számára értékelendők. Írásom a tőle felgyűjtött különböző műfajokkal nem foglalkozik mélyen, azokat csak egy-egy példával mutatja be. Tehát nem szövegfolklórt leíró, vagy elemző munka, nem is egyéniségkutatás, hiszen módszere és kérdésfeltevése is más. (Ezért nem adok közre bő életrajzot Karácsony Gyuláról s nem elemzem jellemét behatóan.) Célja csupán az, hogy magát a jelenséget szemléltesse, egy olyan parasztembert, aki messze a közössége fölött áll tehetségével, képességeivel, sokrétű tudásával és nem utolsósorban a faluban betöltött szerepeivel.

Továbbá, a kutatástörténetből merített analóg példák által választ próbálok arra adni, hogy voltak-e (vannak-e) Karácsony Gyulához hasonló, több szellemi-szokrális vezető szerepet egyszerre betöltő, feltűnő tehetséggel megáldott parasztemberek. A szakirányú irodalom konkrétan ehhez a témához vonatkozó anyaga elenyészően csekély számú, tehát fejtegetéseim csak messzemenőig óvatos következtetések lehetnek.

A dolgozat címe: Az obi-ugorok lélekképzetei
A szerző neve: Izsák Mónika
A szerző szakja, évfolyama: magyar V.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Fancsaly Éva egyetemi adjunktus

Dolgozatomban az obi-ugor (hanti és manysi) népek lélekképzeteit próbálom meg rendszerezni, az emberi élet fontos szakaszaihoz kötődő szertartások, rítusok segítségével. A lélek útját nyomon követve születéstől születésig.

Munkámban igyekszem feldolgozni a terepen járt néprajzkutatók leírásait. Így felhasználom Munkácsi Bernát, K. F. Karjalainen, V. N. Csernyecov és Schmidt Éva munkáit. Ezek közül is leginkább V. N. Csernyecov és Schmidt Éva rendszerét veszem alapul.

Az obi-ugorok lélekképzetei homályosak, sok bennük az átfedés, és a tisztázatlan probléma. Lehetetlen teljes biztonsággal határvonalat húzni különböző lélekfajták (árnyéklélek, szabadlélek, lehetlélek stb.) között. Sokszor nem csak a kutató, hanem az adatközlő számára sem világos a leírt lélek hovatartozása, megnyilvánulása, szerepe az emberi életben. Éppen ezért felelőtlenség lenne konkrét kategóriákat felállítani. A legtöbb amit tehetek, hogy az emberi élet során felbukkanó szertartásokban, hiedelmekben konkretizálódó lélekképzetekből próbálok rendszert alkotni. Nem a tudomány magasából, hanem az emberi élet praktikuma felől megközelítve.

Dolgozatom célja megmutatni azt a folytonosságot, amit az ember számára a lélek és annak reinkarnálódása jelent. Ennek kapcsán kitérek a lélek mozgására térben és időben és igazolom annak a szakrális és profán szférát összekötő szerepét.

A dolgozat címe: Latin-amerikai eredetű gyógynövények az orvostudományban
A szerzők neve: Jancsó Katalin, Mód Péter
A szerzők szakja, évfolyama: spanyol III.-gyógyszerész III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Tóth Ágnes egyetemi adjunktus, Tóth László egyetemi docens

A latin-amerikai országok többségében a népi és tudományos gyógyászat ötvöződése figyelhető meg. Rendkívül fontos szerepük van az orvoslókknak, kuruzslókknak, akik nagymértékben használnak fel gyógynövényeket. Nagy hagyománya van az élénkítő hatású szerek használatának, amelyek a nehéz munka elvégzését könnyítették meg, illetve szellemi felfrissülést nyújtottak. Az európai ember is ismer közülük néhányat. Ezért elterjedt növények mellett munkánk során megpróbáltunk felkutatni hasonló hatású, számunkra kevésbé ismert, de a kontinensen nagy hagyományokkal rendelkező gyógynövényeket.

A dolgozat rövid áttekintést ad az európaiak megjelenését követően az „Újvilág” növényei feltárásának történetéről. Néhány serkentő, hallucinogén hatású növény használatának és a hozzájuk kapcsolódó szokások leírása után megpróbálja bemutatni, hogy ez a gyógyítási mód hogyan jelenik meg a mindennapokban.

A dolgozat címe: Halottak és élők egy csíki faluban
A szerző neve: Jankus Kinga
A szerző szakja, évfolyama: néprajz II.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Pócs Éva egyetemi docens

Dolgozatomban egy csíki katolikus közösség hitvilágából a halottak lelkével kapcsolatos hiedelmeket mutatom be. A természetfeletti lények közül a visszajáró halottakban való hit él a leginkább. Hitük szerint a meghalt hozzátartozók különféle okokból visszatérnek és jelt adnak a túlvilágról.

A kísértettörténetek nagy része ismert hiedelemmonda. Sok elbeszélésben a kísértetet felcserélik más hiedelemlényekkel (ördög, szépasszony). Az elhárítás jelenléte bizonyítja azt, hogy hisznek ezekben a történetekben, még akkor is, ha ezt tagadják: keresztet vetnek, imádkoznak.

Az elemzés során megkülönböztethető az álomban megjelenő és a valóságban látott halott. A lélek megjelenhet szent vagy profán helyen (templomban, temetőben vagy a házban), illetve az év meghatározott napján, a nap bizonyos szakában (halottak napján, halála napján, éjszaka, éjfélkor).

A dolgozatban a hiedelmek bemutatása és rendszerezése mellett igyekszem rávilágítani arra, hogy milyen szerepet játszik a hozzátartozók életében a meghalt családtag visszajáró lelke, mennyire befolyásolja ez mindennapjaikat.

III.

A dolgozat címe: Népi gyermekjátékok Csantavéren
A szerző neve: Juhász Ágnes
A szerző szakja, évfolyama: magyar, abszolvens
Az intézmény neve: Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Jung Károly egyetemi tanár

Dolgozatom célja egy észak-bácskai település, Csantavér népi gyermekjátékainak ismertetése és értelmezése.

Az összegyűjtött játékok csoportosításakor a Magyar Néprajz VI. kötetének példamutató modelljét vettem alapul, amely négy típusbővítést különít el a játékok szervező eleme alapján: eszközös, mozgásos, párválasztó és szellemi játékokat, azzal, hogy egy külön csoportot iktattam be, nevezetesen az élő állatokkal való játszást. A típusbővítések száma mégsem változott, ui. a szakirodalomban felüntetett párválasztó játékokat nem találtam.

Az adatközlők nyomán kb. 1920-tól indulhattam el, megfigyelve a játékok variálódását napjainkig. A begyűjtött anyag egy része Kiss Áronnak az 1891-ben megjelent Magyar gyermekjátékgyűjtemény című könyvében is megtalálható. Ez is bizonyítja a játékok széles elterjedési skáláját, közkedveltségét és szerves továbbélését, folytonosságát.

A játékok elemzésénél Lánosz Irénnek a Tanulmányokban (Tanulmányok, Újvidék, 1979-80, p. 49-65) megjelent elemzését követem, középpontba állítva a konfliktus-szituációt, figyelve még a stratégiákra, az egyének, illetve csoportok nyeresi esélyeire is. A következő általános sajátságok állapíthatók meg: a népi gyermekjátékok résztvevőinek tevékenysége bizonyos szabályok által behatárolt. Céljaik lehetnek ellentétesek, míg a szerepek többnyire állandóak: a fogó támad, a többiek védekeznek. A nyeresi lehetőségek a jól felállított stratégiával egyenes arányban növekednek. A játékosoknak tudniuk kell a több lehetséges megoldás közül kiválasztani a legmegfelelőbbet.

A játékok jelrendszernek tekinthetők, mivel háttérükben egy elképzelhető világ áll, amelynek szabályait újraalkotva valójában az élet szabályait alkalmazzák, jelenítik meg.

A dolgozat címe: Madárdal — A roma identitás tükröződése egy romungró asszony életén és „alkotásain” keresztül

A szerző neve: Kiss Judit

A szerző szakja, évfolyama: kulturális és vizuális antropológia II.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Bódi László egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban a cigány kultúra mindennapi életét kísérem meg közelebb hozni a cigányságot sokszor alaptalanul vádoló emberekhez. Teréz életén és „alkotásain” (mesék, versek, önélet-rajz) keresztül próbálom megismertetni a roma gondolkodás-módot, és megkönnyíteni annak megértését, elfogadását. Amit felvállalok, az Teréz életének, viselkedésének, hiedelemvilágának párhuzamba állítása a romákról alkotott általános nézetekkel.

Dolgozatom első Szerelem és házasság című fejezetében Teréz magánéletéről írok: hogyan/miként érintette őt az egyik legtisztább emberi érzés, hogyan és miért ment férjhez, milyen a házasságuk. Mindebből következtetek az általános roma felfogásra, ami a társas élettel kapcsolatos.

Az Ünnepek a családban című részben azt vizsgálom, melyek azok az ünnepek, évfordulók stb., amik a roma közösség életében különös jelentőséggel bírnak.

A következő fejezet a cigány vallással és hiedelemvilággal foglalkozik. Példákat sorakoztatok fel a Teréz által közölt történetekből. Ehhez kapcsolódik a temetésről szóló fejezet, ahol saját tapasztalataim alapján írok a sajkókazai roma férfi-temetésről, és az azzal kapcsolatos hiedelmekről. Később tárgyalom, milyen Teréznek a halálhoz való viszonya. Mindehhez versei és a vele készült interjúk segítséget nyújtanak.

Az utolsó fejezetben a fiatalasszony cigány identitását elemzem az adatforrásaim alapján. Hogyan alkotta meg/fogadta el saját identitását, mindez milyen nehézségekbe ütközött, s miképp oldotta/nem oldotta meg azokat.

A dolgozat címe: Egyházfegyelmezés a 19. században, két felsőbaranyai egyházközségben

A szerző neve: Kiss Réka

A szerző szakja, évfolyama: néprajz IV.-történelem III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Küllös Imola egyetemi docens, Kósa László egyetemi tanár

Dolgozatomban két, az Ormánság keleti peremén fekvő község presbitéri jegyzőkönyveinek elemzését végeztem el. A református egyházban a presbitérium tiszte, és kötelessége volt, hogy az egyházi fegyelmet megsértőkkel, az erkölcsi vétséget elkövetőkkel szemben fellépjen, s azokat megbüntesse. Ezen fegyelmezési eljárások dokumentumai a presbitéri jegyzőkönyvek.

A paraszti életnek milyen szférái felett gyakorolt ellenőrzést a presbitérium? Hogyan érvényesültek az általa támasztott erkölcsi elvárások, találkoztak-e ezek a falu közösségének erkölcsi normáival, a bűnről vallott felfogásával? Mennyiben tapintható ki a lelkipásztor befolyása, közösség alakító ereje?

Az 1816-tól, s 1817-től a század hetvenes éveikig fellelhető esetleírások elemzésekor vizsgáltam a presbitérium elé kerülő bűnök, büntetések főbb típusait, ezek időbeni változásait, a nemek, életkor, társadalmi státus szerinti megoszlásait. Eredményeimet az eddig megjelent néhány publikáció adataival egybevetve kerestem a választ arra, hogy milyen sajátos gyakorlatot eredményeztek a település típusok eltérései, illetve a regionális különbségek. Adataimat szembeállítottam az ormánsági társadalom konfliktusait, erkölcsi kríziseit taglaló korabeli, illetve néprajzi leírásokkal is, bemutattva, hogy ezen konfliktusok hogyan csapódtak le az egyházfegyelmezési eljárásokban. Elemzésemben felhasználtam az esperi látogatások jegyzőkönyveit, a lelkészek, s a presbitériumok espereshez intézett leveleit, a Canonica Visitatio-s jegyzőkönyveket, illetve a községekre vonatkozó úriszéki iratokat.

A dolgozat címe: Papp Sándor késes — portréfilm
A szerzők neve: Komáromi Enikő, Sági Norberta, Hatvani Gábor
A szerzők szakja, évfolyama: néprajz III., néprajz III., néprajz IV.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Barna Gábor egyetemi docens

A film 1995. júliusában készült az I. Csongrádi Nemzetközi Néprajzi Szeminárium keretében, a tábor osztrák résztvevőinek közreműködésével. A filmet a Csongrád Megyei Múzeum felkérésére készítettük, célja a városban hosszú ideig tevékenykedő késesmester, Papp Sándor portréjának bemutatása volt.

A filmben képet kaphatunk a mester mindennapjairól, életéről, a munkája iránti szeretetéről. Eközben bemutatásra kerül műhelye az ott található munkaeszközökkel és néhány elkészült darabbal. Viszsaemlékezései során Sándor bácsi említi sikereit, beszél az értékesítési lehetőségekről és az újonnan felmerülő nehézségekről is.

A filmkészítés során nem a mesterség, az egyes munkafolyamatok bemutatására törekedtünk, hanem a kézművesmester személyiségét, a körülötte lévő atmoszférát próbáltuk meg érzékelteni.

Papp Sándor — a film készítése óta bekövetkezett — sajátos halála Csongrádon egyben a késesszakmai kihalását is jelentette. Egykori műhelye a Csongrád Megyei Múzeum tulajdonába került át, munkaeszközei is annak gyűjteményét gyarapítják

A dolgozat címe: Történeti rétegzettség egy hiedelemként alakjában. A Kedd asszonya
A szerző neve: Kordé Tünde
A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.-kulturális antropológia I.
Az intézmény neve: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Verebélyi Kincső egyetemi docens

Dolgozatomban egy hagyományosnak tekinthető téma feldolgozására vállalkozom. A Kedd asszonyára vonatkozó ismeretanyag régóta él a magyar néprajztudományban, de mára kikerült az érdeklődés középpontjából. Felelevenítésére új szempontok figyelembevételével teszek kísérletet.

A Kedd asszonya hiedelemkör elemzése során nagyfokú egymásra rétegzettség állapítható meg, mely történeti egymásra rakódottságot mutat; állításom szerint e rétegek a mához közeledve együttesen is jelen vannak. Az első megközelítési szempont a hét napjainak számbavétele, a veszélyes napokat összekapcsolva egy perszonalifikációs lényel, aki megbünteti a napján dolgozókat. E még kereszténység előtti hiedelemkört nagyban módosította, ill. elhomályosította a kereszténység hatása.

A következő részben ezt a hatást vizsgálom: vajon mennyiben tekinthető Szent Anna alakja azonosnak a Kedd asszonyával, hogyan kapcsolható a téma a szent és boszorkány kérdéskörhöz. Tudjuk, hogy szentek gyakran kettős arculattal jelennek meg a hitvilágban, ugyanakkor nem ritka, hogy a késő középkor szentjei is boszorkányos jegyeket viselnek. E kettős arculatot elemzem a megjelenő lény helyének, idejének és módjának számbavételével. Mind a megjelenés helyéről, mind idejéről elmondható, hogy azok határvonalakon történnek, ill. a tér és idő „kettős arculatában” a rontásra alkalmas félen. A büntetés módja pedig a rontások teljes arzenálját vonultatja föl. Ugyanakkor egyes leírásokban az átok feloldása teljesen csodaszerű. Összevetve ezeket „klasszikus” boszorkányper leírásokkal, ill. csodaleírásokkal, meglepő egyezéseket lehet találni. Végül külön tárgyalom azokat az eseteket, mikor e büntető lény mint betegségdémon (csuma) jelenik meg.

Dolgozatomat szemelvényekkel illusztrálom.

A dolgozat címe: A karácsonyi ünnepkör szokásai Görömbölyön
A szerző neve: Kovács Eszter
A szerző szakja, évfolyama: néprajz-történelem III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szabadfalvy József egyetemi tanár

A karácsonyi ünnepkör hagyományokban rendkívül gazdag szokáskör volt Görömbölyön.

A kb. két évszázada betelepült ruszin görög katolikus vallású lakosság nagyon hagyományörző. Az adventi böjt, a betlehemezés, a karácsony és a vízkereszt szokásai – hogy csak a kiemelkedőbbeket említsem –, még a két világháború között élénken éltek. A II. világháború után a szokások szinte teljesen eltűntek, vagy leegyszerűsödött formában éltek tovább. Manapság újra megjelennek új és szervezett formában. (Pl. a betlehemes játékot a hittanos gyerekeknek tanítja be a görömbölyi esperes.) Ez a tendencia egyre erősödik Görömbölyön.

Úgy érzem, hogy Görömböly szokásvilágának egész évi felgyűjtése igen hasznos vállalkozás lenne.

A dolgozat címe: „Fehér liliomszál, fekete virágszál”. A Bodrogzug gyermekvilága
A szerző neve: Kovács Flóra Eszter
A szerző szakja, évfolyama: rajz III.
Az intézmény neve: Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Kedvesné Herczegh Mária főiskolai adjunktus

Dolgozatomban a Bodrogzugban végzett gyűjtőmunkám eredményeit összegzem. Munkám megírásával a hagyományos közösségek kulturális értékeit felgyűjtők sorához csatlakozom.

Az anyaggyűjtésben az eddigi gyermekjáték-irodalomra, kutatás-metodikára támaszkodtam.

Munkámban röviden ismertetem a Bodrogzug településeinek közös jellemzőit, majd az általam gyűjtött falu, Zalkod mai helyzetét, lakosságának összetételét, életvitelét. Itt élesen kirajzolódik a második világháború előtti és a mostani fiatalság közösségét összetartó erő és életmódbeli különbség is.

Gyűjtésemet Kerényi György rendszere alapján dolgoztam fel. Először az előkerült mondókákat, majd az énekes-táncos leányjátékokat ismertetem, végül az ebbe a rendszerbe nem sorolható eszközös játékokat, sportszerű népi játékokat és szerepjátékokat. Itt törekedtem a játékok pontos leírására, adott esetben a kotta mellékelésére és az MNT.I. és más gyűjtemények anyagával való összehasonlításra. A Bodrogzug játék világát a Néprajzi Múzeum adattárából előkerült, még nem publikált anyaggal igyekeztem kiegészíteni, szemléletesebbé tenni.

Dolgozatom végén megfogalmazom további céljaimat és terveimet a kutatás folytatásában.

A dolgozat címe: „Krisztus siratása” ikonográfiájának kialakulása a bizánci művészetben

A szerző neve: Kriza Ágnes

A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.-művészettörténet II.-orosz I.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Eörsi Anna egyetemi adjunktus

Krisztus siratásának jelenete legkorábban a 11. században jelenik meg bizánci emlékeken, miniatúrákon és elefántcsontokon. A jelenet késői feltűnésének egyik oka, hogy az evangéliumok siratásról nem beszélnek, csak a sírba tételről, így a téma irodalmi forrásai az apokrifok és a 8.-10. században keletkezett, s a 11. századtól a tipikonokban is megjelenő liturgikus szövegek.

Kurt Weitzmann foglalkozott először a Siratás ikonográfiájának kialakulásával, vagyis azzal, hogy a Sírbaétel miként vált Siratássá. Az ő általa kidolgozott fejlődésmenet nagyjából mindmáig elfogadott, jóllehet Weitzmann inkább a formai fejlődést követi nyomon, a folyamat mélyebb összefüggéseiről csak utalásszerűen tesz említést.

A dolgozat ennek a folyamatnak belső okait vizsgálja, a fő hangsúlyt a liturgikus aspektusra fektetve. Más szóval arra a kérdésre keresi a választ, hogy a 11-14. század során a bizánci nagypénteki és nagyszombati liturgiában végbement változások és az új liturgikus szövegek miként befolyásolták a Siratás ikonográfiájának kialakulását.

Szó van továbbá az ún. narratív Siratás jelenet mellett megjelenő, hasonló témájú, ám más funkciójú ábrázolásokról, mint a liturgikus gyakorlatban használt lepelről, az epitaphiosról, és a Nyugaton Imago Pietatisnak nevezett devóciós képről, valamint ezeknek az egymáshoz, de elsősorban a narratív Siratás jelenethez való viszonyokról.

A dolgozat címe: Halfogási módok a Keleti-főcsatorna balmazújvárosi szakaszán

A szerző neve: Kun István

A szerző szakja, évfolyama: földrajz-rajz III.

Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Lukács Gábor főiskolai adjunktus

A dolgozat célja, hogy a néprajzon belül egy széleskörűen kutatott és feltárt témának, a halászatnak olyan részterületét bemutassa, amely az általános ismereteken túl egy szűkebb területi egység mai helyzetét is vizsgálja.

A hozzáférhető szakirodalom, a halfogási módok múltjának és jelenének áttekintése után foglalkozik a halászati jog történeti és aktuális kérdéseivel.

A terepmunka, egyéni beszélgetések, adatközlők felkutatásának feldolgozott anyaga adja a dolgozat gerincét. A kutatott terület ismerete, összevetése más részek mai halfogási módjaival reprezentálják a napjainkban is fellelhető módszereket. Mindezek során megismertet a halfogás ősi eszközeivel, azok történeti hagyományaival, a hagyományok továbbélésével, mai használatukkal. Foglalkozik ezeknek a nagyüzemivé átalakult formáival is. Kitér az egyéni ősi és mai horgászat módjaira, felszereléseire, a modernebb változatokat bemutatva.

A bemutatást segítik a terepmunka során készített diaposzítív felvételek, melyek rögzítik a még meglévő eszközöket, a tevékenységi formákat, a jelen állapotot. Ehhez társulnak az ábrák, melyek szintén a világosabb áttekintést segítik elő.

Összegezve, egy áttekintést kapunk a halászat múltjáról, jelenéről egy adott tájegység, a Keleti-főcsatorna balmazújvárosi szakaszáról, ezzel mintegy dokumentációként is rögzítve a még meglévő értékeket.

A dolgozat címe: A gúzsos szőlőprés — néprajzi film
A szerzők neve: Kupó Jenő, Simon András
A szerzők szakja, évfolyama: néprajz III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bellon Tibor egyetemi docens

A szőlőfeldolgozás és borkészítés préses formájához több, egymástól szerkezeti és mechanikai jellemzőiben eltérő szőlőpréstípust kapcsolhatunk. Közülük a legnagyobb múltú, s talán legérdekesebb szerkezetek a főfás és bálványos sajtók, melyek elterjedési területe Erdély és Nyugat-Dunántúl. A mustnyerés e hatalmas, fából készült eszközei tájanként több-kevesebb változatosságot mutató altípusai közül a legarchaikusabbnak a gúzsos szőlőprés mondható. Példányai ma már csak Nagykanizsa környékén fordulnak elő, de korábban Horvátországban, Szlovéniában és stájer területen is ismertek voltak.

Érdekességük, hogy az összezúzott szőlő nem egy állandó térfogatú, lécekből összeszerkesztett garatba (törkölyládába) kerül, hanem a bálvány alatt szimmetrikusan elhelyezkedő présmelencébe lapátolják azt, és erdei iszalagból (*Clematis vitalba*) font gúzzsal tekerik körbe.

Filmünk a gúzsos szőlőprésnek talán már egyetlen ma is működő darabját mutatja be, amely 1863. körül készült, s a Nagykanizsa melletti Förhénc szőlőhegyen áll. Fontosnak gondoltuk teljes megszűnésük előtt megörökíteni, hogy miképp szorítják (szorították) ki a szőlő „lelkét” az évszázadok e monumentális tanúi.

A dolgozat címe: Kodály Zoltán zenéjének szakralitása
A szerző neve: Laborczi Erzsébet
A szerző szakja, évfolyama: ének-egyházzene (végzett hallgató, 1995)
Az intézmény neve: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Szokolay Sándor ny. egyetemi tanár, Köteles György főiskolai docens

Dolgozatom a Kodály-irodalom eddig feltáratlan témájával, szakrális zenéjének elemzésével foglalkozik. Műveihez egyfelől a mester lényének, gondolkodásának, emberségének megismerésén keresztül közelítettem, mivel ezek alkotásaiból kisugároznak. Összegyűjtöttem Kodály egyházi zenére vonatkozó írásait és a Kodály-életrajzok e témára vonatkozó részleteit. Beszélgetést folytattam még élő tanúkkal, akik Kodály munkatársai voltak. A Dr. Nádasy Alfonz bencés tanárral készült interjú lényeges eleme ennek a feltáró munkának. Közelítésem másik oldala a zeneművek részletes elemzése. Sorra vettem azokat az eszközöket, amelyekkel Kodály a szöveg tartalmát kifejezi. Nyomon követtem a zenetörténetből örökölt eszköztár beépülését és továbbfejlesztését Kodály szakrális zenéjében.

Elemzéseim során egyre világosabban rajzolódott ki Kodály zeneszerzői egyénisége: lényébe asszimilálva a zenetörténetet, nemzetünk történelmét, kultúráját, a történelem, a hit és a hazaszeretet szinte egyedülálló szintézisét alkotta meg zenéjében. Meg kell kapnia méltó helyét mind a magyar kultúrában, mind a világ zenetörténetében.

A dolgozat címe: Vaseszközök hittartalmának vizsgálata a Csongrád megyei templom körüli temetkezésekben

A szerző neve: Lajkó Orsolya

A szerző szakja, évfolyama: történelem III.-régészet II.-néprajz I.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Béres Mária régész

A dolgozat első állomása annak a vizsgálatnak, amelynek célja a XI-XVII. sz-i templom körüli temetőkből a sajátos temetkezési szokások, a népi hiedelmekkel, a népi vallásossággal kapcsolatba hozható együttesek és melléklettipusok összegyűjtése, elemzése, jelentéstartalmának feltárása.

Az eddigi anyaggyűjtés felöleli a Csongrád Megyei Múzeumok adattáraiban található, középkori temetkezésekre vonatkozó már publikált, ill. még közöletlen ásatások dokumentációját, valamint a régészeti gyűjteményekben őrzött, valamennyi – vizsgálódásom által érintett – emléket. A most kiemelt Ópusztaszer-monostor és Apácaegyháza temetőjének rövid értékelését, a sírok és a konkrét rituális tárgyak – rajzokkal és fényképekkel illusztrált – régészeti feldolgozása követi. A két temető 1217 sírjának alig 0,65 %-ából ismert témám szempontjából értékelhető vaseszköz: ásó, sarló, lánc, hosszú kés, hám, stb. A teljes kép kialakítását nehezíti, hogy Ópusztaszer-monostor kivételével csak részben feltárt temetők anyaga áll rendelkezésünkre.

A néprajzi és régészeti szakirodalom alapján a vasak munkaeszközként való sírba helyezésének szokására, a vas babonás erejébe vetett hit megnyilvánulására gondolhatunk. A most feldolgozott mellékletek csekély száma, használat nélküli sírba helyezése, ill. a nemesi réteghez köthető volta felveti e leletek keresztény jelképi értelmezésének a lehetőségét is. A kutatás eredményeként nemcsak régészeti adatokat, hanem egyszerre tárgyi forrásokat és bizonyítékot kaphattunk a középkori „népi” (nemesi) vallásosságra vonatkozóan.

A továbbiakban a gyűjtést térben kiterjesztve, európai párhuzamok felkutatásával, antropológiai vizsgálatok bevonásával tartom szükségesnek, figyelemmel az ikonográfia és az írott források elemző összehasonlítására.

A dolgozat címe: Csallóközi népszokások

A szerző neve: László Edit

A szerző szakja, évfolyama: tanító (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Barsi Ernő ny. főiskolai tanár

Csallóköz gazdag népszokás anyagából a dolgozat keretében a naptári év jeles napjaihoz kapcsolódó szokások kerülnek bemutatásra.

A gazdag szakirodalom adatainak összefoglalása mellett főként Mihályfán és Dunaszerdahelyen végzett eredeti helyszíni gyűjtés alapján nyerhetünk betekintést a csallóközi helységek jelesnapjainak szokásaiba. Köztük olyan sajátosan csallóközi szokással is megismerkedhetünk, mint a farsangi dőrejárás. Mivel a népszokások elsősorban falvakban, kisebb településeken maradnak fenn tovább, vagy ha már nem gyakorolják, de itt emlékeznek legjobban rájuk, ezért nagyon tanulságos azt is számbavenni, hogy egy nagyobb városi településen, mint amilyen Dunaszerdahely, mi maradt meg napjainkig is belőlük. Sőt a napjainkban újraéledő szokásokról, a továbbélés lehetőségeiről is számot ad a dolgozat.

A dolgozat címe: „A titkolódzó kisfiú és az ő kis kardja” – egy magyar népmese eriksoni analógiái
A szerző neve: Lippai László Lajos
A szerző szakja, évfolyama: pszichológia IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
Témavezető: Újváry Zoltán, egyetemi tanár, Matolcsi Ágnes klinikai szakpszichológus

A dolgozat egésze két egymás mellett futó szálból tevődik össze. Az egyik szál maga a népmese. Ez a történet egy fiú életét követi nyomon a születésétől fogva egészen a királlyá (felnőtté) válásáig. Ez egy fejlődési folyamat, amely annyira világosan van jelen a mesében, hogy nem is igényelne hosszabb magyarázatot, ha a mese lejegyzése óta nem változott volna meg lényegesen kultúránk. Így magyar és nemzetközi, néprajzi és mitológiakutatók munkájának eredményeként létrejött szimbólumszótárakat is fel kellett használnom a mese kulturális hátterének a rekonstruálásához. Ennek azonban inkább csak az a célja, hogy a mai olvasóhoz közelebb hozza a mesét. Lényegében viszont ez nem befolyásolja a mese tartalmát. A másik szálon az eriksoni személyiségfejlődési modell leírása található, a szükséges helyeken az identitással kapcsolatos újabb lélektani eredményekkel kibővítve.

A dolgozatom fő célkitűzése az, hogy pontról pontra, konfliktusról konfliktusra rámutassak a két szál között található analógiákra. Az analógiák háttere az, hogy ennek a mesének a hajdani mesélőit és a mai kutatókat ugyanaz a téma foglalkoztatta: a személyiség fejlődése. Így nem lehet véletlen, hogy a szögesen eltérő módszerek: a tudományos elmélet módszerei és a szimbolikus ábrázolásmód eltérései ellenére is fel lehet ismerni az ábrázolt jelenségek azonosságát.

Ezeknek az analógiáknak a fontossága abban rejlik, hogy segítik a mai kutatókat őseink tudásának felismerésében és felhasználásában, ami egyben biztosítaná ennek a tudásnak a fennmaradását is.

A dolgozat címe: Az életmód és a világkép vizsgálata XX. századi szakácskönyvekben
A szerző neve: Lipták Orsolya
A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szilágyi Miklós egyetemi docens

Vizsgálatom tárgya néhány általam kiemelt általános szakácskönyv századunk szakács és cukrász szakirodalmából. A tartalom-elemzés módszerével szeretném az adott korra vonatkozó explicit és implicit utalásokat feltárni az életmód, a világkép, a norma- és értékrendszer szempontjából.

Dolgozatom felépítése a következő: a bevezetők vizsgálata után – amelyek igen fontosnak bizonyultak – kitér az ételek sorrendjére, arányára, a nyersanyagokra és egyes ételkészítési technikákra.

A cél tehát elsődlegesen nem a táplálkozás tárgyi vizsgálata, hanem az ezen átszűrődő mentalitásra és életmódra irányuló jelek feltárása és elemzése. Mindebbe az említetteken kívül a stílus, a nyelvhasználat, az esetleges rejtett vagy nyílt manipulációs technikák, az illusztrációk stb. is beletartoznak.

Megítélésem szerint a szakácskönyvek kitűnő forrásai a kor életmódjára és világképére vonatkozó vizsgálatoknak. Valamely formában mindegyikben találkozunk ezeknek jeleivel, de bizonyos fokozatosságot is megfigyelhetünk: legerősebben az éles korszakváltások idején lépnek előtérbe a keresett jellegzetességek. Az elemzés lehetővé teszi, hogy egyes időszakok tipikus jegyeinek feltárása mellett a különböző években megjelenő szakácskönyvek közti hasonlóságokat és eltéréseket is megfigyeljük, és ezek okait is megvizsgáljuk.

A néprajzi szakirodalomban igen gyakori a korai szakácskönyvek feldolgozása, a XX. századiak vizsgálata azonban igen elhanyagolt terület. Dolgozatomban megkísérlem a megjelölt anyag bizonyos tekintetben új szempontok szerinti elemzését.

A dolgozat címe: Apátfalván végestelen-végig
A szerző neve: Lőrincz Edina
A szerző szakja: tanító III.
Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Barsi Ernő főiskolai tanár

Pályaművem a szülőfalumban, BÉlapátfalván összegyűjtött 101 mondókát, népdalt, gyermekjátékdalt, valamint a Bartók Béla által „tulajdonképpen népdaloknak” nevezett, alkalomhoz nem kötődő dallamokat tartalmazza.

Célom BÉlapátfalva népzenei kincsének felkutatása volt. Mivel szülőfalum nem néprajzi kutatópont, neve ez idáig szerényen húzódik meg a különféle folklorisztikai kiadványokban. A korai iparosodás következtében a falu népzenei hagyományai a szájhagyomány átörökítése híján lassan elvésznek. Ezen munkámmal próbálok menteni a romok közül néhány igazi értéket, hogy az utánunk következő századok is emlékezzenek gyökereikre, őseik szellemi hagyatékára.

Dolgozatom elkészítése empirikus módszereken nyugszik. A bevezető rész földrajzi adatait elsősorban adatközlői elmondások alapján rekonstruáltam, csakúgy mint a Daltanulás, dalolási alkalmak fejezetben leírtakat. A történeti részt könyvtári kutatómunka alapozta meg. A dallamtár anyagát előbb diktafonnal rögzítettem, majd ez alapján hallás után kottáztam le. A zenei mutatót a dalok besorolásával készítettem el. A dallamok a környező valamint a dunántúli népdalkinccsel való összehasonlítását BÉlapátfalvi, Eger környéki és dunántúli dallamokat tartalmazó népdalgyűjtemények, monográfiák, tudományos igényű folklórművek felhasználásával állítottam össze.

Munkám elkészítése – úgy érzem – nem volt hiábavaló. Egyrészt számos dallamot sikerült összegyűjtenem, amelyet falum népe nagy szeretettel fogadott. Másrészt további kutatómunkámhoz ösztönző erőt adott, amelynek eredményeképpen – távolabbi terveimben – a gyermekfolklórral és felnőtt szokásdalokkal bővíthetem gyűjteményemet.

A dolgozat címe: Az orosz és a magyar népmesék összehasonlítása
A szerző neve: Marton Márta
A szerző szakja, évfolyama: angol-orosz V.
Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Balga Istvánné tanársegéd

A szerző dolgozatában a népmesék jellemző tulajdonságait gyűjtötte össze, az orosz és magyar népmeséket állítva érdeklődése középpontjába.

Célja volt a két nép meséinek tanulmányozásával felfedni a létező különbségeket és hasonlóságokat.

A népmeséket három nagy csoportba sorolva vizsgálta:

- állatmesék
- mesék, melyben a szociális kérdések állnak a középpontban
- tündérmesék.

Ezen belül a tündérmesék csoportját szemlélte nagy részletességgel.

A mesék tanulmányozása során konkrét, népmesékből vett példákkal illusztrálta a hasonlóságokat és különbségeket.

A dolgozat címe: Babonák és szokások rituáléja napjainkban
A szerző neve: Mária Zsuzsanna
A szerző szakja, évfolyama: tanító-integrált magyar tanár III.
Az intézmény neve: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Virágné Horváth Erzsébet főiskolai docens

A dolgozat három eltérő település (Sarkad, Sarkadkeresztúr, Méhkerék) magyar, román és cigány etnikumú lakosságának babonáit, szokásainak rituáléját vizsgálja a következő csoportosítás szerint: 1. születés és kisgyermekkor, 2. házasságkötés, 3. temetkezési, 4. jeles napok – ünnepek szokásai.

A néphit c. fejezetben bemutatásra kerül a pogány magyarok hitvilága, a természetfeletti lényekkel és a természetfeletti képességű emberekkel kapcsolatos mai hiedelemvilág, ill. külön foglalkozik azon kérdésekkel, amelyek mágikus hatásával a természetfeletti erők az ember javára fordíthatók, úgymint: gazdálkodás, háztartás, egyéni boldogulás, rontás, tilalmak, jóslás.

Részletezésre kerül a népi gyógyítás napjainkra oly jellemző aktivizálódása. A népi természetismeretről szóló egységben az állat- és növényvilág népi hiedelmekben, szokásokban betöltött szerepe kerül tárgyalásra.

A dolgozat adatbázisa egy kérdőíves felmérésen alapul, mely interjúkkal egészült ki. A dolgozat mellékleteként fénykép, kérdőív, táblázat, diagram szolgálják a könnyebb áttekintést és érzékeltetést.

Az elemzés arra keresi a választ, hogy vajon valóban különbözik-e a falusi és a városi magyarok, a romungrok – azaz a magyar cigányok – és a román nemzetiségiek tudatvilága. Vajon a nyelvi asszimilációval együtt kulturális integrációról beszélhetünk-e, vagy a kultúra archaikus rétegeinek különbözősége ma is érzékelhető?

A dolgozat címe: Sziójgyártás Hajdúböszörményben
A szerző neve: Mezei Eszter
A szerző szakja, évfolyama: tanító (v. h. 1996.)
Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Barsi Ernő ny. főiskolai tanár

Hajdúböszörmény városában hajdan virágzó kismesterség volt a sziójgyártás. Ebben a jellegzetes kétbaltelkes településű alföldi mezővárosban még a két világháború között is 11 sziójgyártó mester dolgozott, 1945 után is 7, ma már csupán egyetlen mester, az 1929. október 18-án született Gencsi Gyula képviseli a szakmát.

Az ő életútján, műhelyén keresztül kerül bemutatásra a mesteriség eszköztára, munkafolyamata.

E népi kismesterségnek mélyebb megismerése, a hozzá kapcsolódó múltnak ismerete még a hagyományőrzést is szolgálja. Arról is sokat megtudunk, hogy évtizedekkel ezelőtt mind a teherszállításban, mind a közlekedésben és földművelésben, milyen fontos szerepe volt a lovaknak, s így szerszámaiknak is. A bőrrel, mint anyaggal való megismerkedés, feldolgozási módjának ismerete pedig segítheti az iskoláinkban egyre jobban helyet nyerő kézműves foglalkozásokat.

A dolgozat címe: Barlanglakások Budafokon
A szerző neve: Mészáros Borbála
A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hála József egyetemi adjunktus

Kutatásom az egykori budafoki barlanglakások történetét, a hozzájuk kapcsolódó életmódot szeretné feltárni publikált, levéltári és műszaki adattári források, korabeli fotóanyag, valamint interjúk, visszaemlékezések alapján. A még be nem fejezett munka eddigi legnagyobb eredménye az említett első két forráscsoportba tartozó útleírások, folyóiratcikkek, szociográfiák és levéltári, adattári dokumentumok, térképek felkutatása és feldolgozása. Ennek eredményeképpen feltárult Promontor két barlanglakástípusának – a cerithium mészkőbe vájt, partból, vagy mélyudvarokból induló, valamint az ún. Nagy-barlangban részben fennálló falu, részben vájt lakások – története a 18. századtól megszűnésükig: az 1960-as, ill. az 1870-es évekig. Rendelkezésre állnak a barlanglakások fő mennyiségi- és helykoordinátái, valamint a lakások kinézetére, készítésére és az életmódra vonatkozó alapvető ismeretek, amelyeket már eddig elkészített interjúk és a megmaradt barlanglakásromok felkutatása is jelentősen kiegészített, kijavított. A kutatás további feladata a visszaemlékezések gyűjtésének folytatása – amelyek a konkrét információk mellett a barlanglakások meghatározta élet egyéb fontos mozzanataira is rámutatnak – és a korabeli fotóanyag felkutatása, majd az eredmények összefoglalása. Dolgozatommal szeretnék hozzájárulni a magyarországi barlanglakások kutatásához és nem utolsósorban Budafok helytörténeti ismeretéhez.

A dolgozat címe: Építőáldozati emlékek Sopronban
A szerző neve: Méri Edina
A szerző szakja, évfolyama: néprajz II.-földrajz III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Juhász Antal egyetemi tanár

Sopronban a század közepétől a nagyarányú műemléki kutatások során gyakran kerültek elő barokk pincék padlószintjei alól elásott vagy összetört fazekak, amiket az ásató régész építési áldozatnak határozott meg. A későbbi évek kutatásai újabb leleteket hoztak napvilágra. Ezidáig tucatnyi helyről került elő építőáldozatra utaló emlék, az edényeken kívül még haj, koponya, borosüveg, szöveg, szentkép, pénz.

Dolgozatomban a régészet által feltárt anyag segítségével az építőáldozat Sopronban gyakorolt szokására próbálok következtetni. A ház- és családtörténet segítségével, a nagyobb átépítések időpontjának meghatározásával a megfelelő építési áldozatok azonosíthatók voltak. Az adatokat statisztikailag értékeltem, bár e leletmennyiség alapján készült számszerű értékelésből még nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, de nagy vonalakban azonban megrajzolható az építőáldozat Sopronban leggyakrabban alkalmazott módja, megkísérelhetjük a szokás tartósságának vagy változásának mértékét és az utóbbinak irányát meghatározni.

A soproni emléktárgyakban a XIII. századtól kezdve a XV. századon keresztül a XVIII. századig lényegében változatlan építőáldozati gyakorlatra utaló leleteket találunk. A XVIII. században jelenik meg két új forma, írás és fazék falba falazása. A barokk építkezések idején tömegesen helyezik el ezeket az edényeket, amelyek részben az építőmesterek mesterségbeli babonái, részben pedig a háztulajdonosok áldozatai lehettek.

A dolgozat címe: Pászkaterítők Hajdúdorogon
A szerző neve: Mislovics Andrea
A szerző szakja, évfolyama: történelem-néprajz II.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bódi Erzsébet tudományos főmunkatárs

Magyarországon Hajdúdorogon élnek egy tömbben legnagyobb létszámmal görög katolikusok. Hitük napjainkban is erős. Vallási megnyilvánulásaik országos hírnévre tettek szert. Legnagyobb ünnepük a húsvét, mely szokáskör bizonyos részeit: a pászka kalácsot, a szent sír őrzését néprajzi szakemberek már vizsgálták. Viszont a hajdúdorogi húsvéti szokáskör egészéről még részletes beszámoló nem készült. A feladat nehézsége tartja vissza a kutatókat. Hiszen az egyházi húsvéti ünnep 18 hetet foglal magába. Egyetemi tanulmányaimmal párhuzamosan ennek a rendkívül érdekes hosszú időszaknak a hagyományát próbálom megismerni.

Jelen dolgozatomban csak egy kis részterülettel foglalkozom behatóan, a pászkaterítőkkel. A pászkaterítő elengedhetetlen kelléke a húsvétvasárnapi ételszentelésnek. Vele takarják le az ételekkel megrakott kosarat. Esztétikai tulajdonságai szorosan kötődnek az egyház elvárásaihoz, az ételszentelés méltó tiszteletéhez, visszatükrözik a közösség, a család, egyén ízlését, korok textíliáinak díszítőművészetét, a változások dinamikáját. A pászkaterítő mint néprajzi fogalom nem szerepel a Magyar Néprajzi Lexikonban. Mivel nem csak egyszerűen, díszített abrosz, értékét funkciója határozza meg, ezért szerepel már a dolgozat címében is.

Összességében félszáz pászkaterítőről készítettem részletes elemzést. A tanulságokat egyrészt népszokás-kutatási és vallási-szertartási, másrészt díszítőművészeti szempontok összefüggésével próbáltam levonni. Elsőként megjelölöm helyét az egyház és hagyomány alapján történő eseménynaptárban. Majd felvázolom a házilag készített és vásárolt terítők arányát. Ezt követően részletes leírást adok a terítők anyagáról, méretéről, a díszítés technikájáról. Külön foglalkozom a díszítéssel, színek, kompozíció, motívumok, szimbólumok kimutatásával. A legjellemzőbb terítőkről színes fényképpel illusztrált adattárat állítottam össze a dolgozat mellékleteként.

A dolgozat címe: Az avasi magyarság szőlőkultúrája
A szerző neve: Mód László, Simon András
A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara.
A témavezető neve, beosztása: Bellon Tibor egyetemi docens

A történelmi Szatmár megye ma Romániához tartozó részében, Szatmárnémetitől keletre terül el az Avas – hegység övezte kistáj: az Avasság. A medencében három falut találunk, ahol nagyobb számban élnek magyarok: Avasújvárost, Kőszegremetét és Vámfalut. Az itt élő népesség gazdálkodásának egyik súlypontját adó szatmári gyümölcskertek mellett a nyugati és déli domboldalakat szőlőtáblák foglalják el.

Dolgozatunk célja az említett három falu minőséginek nem mondható, többnyire önellátó jellegű szőlőkultúrájának bemutatása.

Az egyéni recens anyaggyűjtést a tájra és a témára vonatkozó szakirodalmi keretbe ágyazva szól dolgozatunk az avasi magyarság szőlő- és borgazdálkodásáról. Vizsgálatunk a szőlővessző megfogásától indulva, az éves szőlőmunkákat, a szüretet, a borkészítést és -kezelést végigkísérve, mindezek eszközkészletét bemutatva kitér a szőlőhegyi építkezés, életmód, szokások és hagyományok kérdéseire is. E többoldalú megközelítés a szőlő és a bor gazdasági, és ezen túlmenően társadalmi szerepét igyekszik megfogalmazni a sziget helyzetű avasi magyar közösségben.

I.

A dolgozat címe: Szőlőhegyi predikáció Kőszegremetén — néprajzi film

A szerzők neve: Mód László, Simon András

A szerzők szakja, évfolyama: néprajz III.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bellon Tibor egyetemi docens

Kőszegremete (Románia) a történelmi Szatmár vármegye északkeleti sarkában, az Avas-medencében fekszik. Református magyarok lakják, akik a falu határában húzódó hegyen saját szükségükre szőlőt művelnek, bort készítenek.

A falu népe számára a szőlőhegy nem csupán a kemény munka, hanem a vidám társas összejövetelek helyszíne is. Itt zajlik minden év novemberének első vasárnapján a gazdasági és egyházi év egyik legjelentősebb ünnepe: a Predikáció, mely csak itt és a közeli Avasújvároson szokás.

Ezen a napon a hívek a református egyház borházánál, szabadtereken hallgatják végig az istentiszteletet és adnak hálát az Úrnak egész éves verejtékes munkájuk hasznáért. Délután mindenki a rokonok és ismerősök körében ünnepel, s várja az újvárosi cigánybandát, mely pincéről pincére járva húzza a talpalávalót.

Filmünkkel e sajátosan helyi, számos archaikus elemet őrző szőlőhegyi hálaadó ünnep menetét, hangulatát és a közösség betöltött szerepét, jelentőségét igyekszünk bemutatni.

A dolgozat címe: Erdővidéki temetkezési szokások

A szerző neve: Obernauer Gréta Imola

A szerző szakja, évfolyama: magyar-könyvtár IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara

A témavezető neve, beosztása: Balassa Iván egyetemi tanár

A temetkezési szokásokra főleg az ősvallás kutatása során derült fény. A temető nem más, mint a halott falu. Az ember és a halál viszonya vallásonként, népenként, kultúránként és koronként változó, s emiatt a temetkezési szokások is. Ha a vizsgálatnak valamilyen rendszerét akarjuk felállítani, a következő kategóriákat különíthetjük el:

- rang szerint milyen módon temetkeztek
- a holttest előkészítése, eltávolítása az élő közösségből, a mellé helyezendő tárgyak minősége és száma
- a nyughely jelölése
- a hozzátartozókról való gondoskodás
- a halotthoz fűződő hiedelmek.

Munkámban az erdővidéki (Románia, Hargita és Kovászna megye) temetkezési szokásokkal foglalkozom, a fentiekben említett szempontok alapján, különös figyelmet fordítva a sírjelekre. Ezeknek nem a történetét tárgyalom, mivel azt már többen megírták előttem, hanem a motívumrendszer változásaival, annak okaival.

Balassa Iván biztatására újra felmértem az általa 1941-43-ban vizsgált tizenkilenc falut, s az ötven év alatti változást próbálom kimutatni és magyarázatot adni a felmerülő kérdésekre.

Fényképekkel illusztrálom az általam bemutatott területet.

Érdekes következtetéseket sikerült levonnom.

A dolgozat címe: Hentes és mészáros mesterség hagyománya Nagylétán a nagyüzemi vágás elterjedéséig
A szerző neve: Pántya Julianna
A szerző szakja, évfolyama: néprajz II.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Újváry Zoltán egyetemi tanár

Nagylétán 1904-ben létesítettek vágóhidat. Különlegességét az adja, hogy közvetlenül élővízfolyás felé építették, tehát vízvágóhídként üzemelt. A vágóhidat az 1970-es évek második feléig használták eredeti funkciójában, ezt követően 1985. decemberében ipari műemlékké nyilvánították. Az egykori vágócsarnokban a hentes-mészáros mesterség bemutatására berendezett kiállítótermet alakítottak ki. Megtalálhatók itt mindazok az eszközök, berendezési tárgyak, amelyeket a vágóhídon mintegy hetven éven keresztül használtak. Továbbá néhány dokumentum is látható a kiállításon. Magát az épületet a népi építészet legszebb példányaként tartják számon, de ezidáig a néprajzi kutatók figyelmét elkerülte. A közelmúltban a megyei lapok, és Ráday Mihály műsora készített ismertetőt erről a különleges vízvágóhídról, ami a maga nemében egyedülálló az országban.

Kutatásom célja a településen kialakult és ezen belül a vágóhidat létrehozó hentes-mészáros mesterség történeti és néprajzi dokumentálása.

Jelen dolgozatomban bemutatom a hentes-mészáros mesterség kialakulását, a szakma elsajátítását, a húsáruk készítését, tárolását, a vágóhidat és a mészárszékeket. A létező tényeket megpróbálom egy tágabb – bizonyos tematikánál országos – helyzetképbe illeszteni. Végül a létező társadalmi viszonyok rendszerében megkísérlem a hentes-mészárosok státuszát meghatározni.

Nagylétán intenzív gabonatermesztés, és ehhez szorosan kapcsolódó állattartás folyt. Törvényszerűen kialakult egy gazdag – ipari jellegű – helyi húsfeldolgozás, mely ugyan szorosan összefügg a paraszti húsfeldolgozással, de a tárgyi kellékei, mesterségbeli jellege és a hentes-mészárosok társadalmi rangja megkülönbözteti attól. Erre a különbségre is szeretném dolgozatommal felhívni a témával foglalkozó kutatók figyelmét.

I. hely.

A dolgozat címe: A kassai Ábrázolt Folyóirat (1848) illusztrációi
A szerző: Révész Emese
A szerző szakja, évfolyama: művészettörténet IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szőke Annamária egyetemi tanársegéd

A kassai Ábrázolt Folyóirat (1848) illusztrációi. A Werfer Károly József által szerkesztett és kiadott folyóirat az első magyar falmetszetekkel (szöveg közé tördelt képekkel) illusztrált, aktuális témákra koncentrálni képes újság. Megjelenésében és képanyagában részben londoni, párizsi és lipcei példákat követ, de illusztrációinak jelentős része hazai előzményekre vezethető vissza, ill. helyi rajzolók és metszők műve.

A feldolgozás főbb szempontjai:

1. Az újságtípus általános, és a képanyag konkrét külhoni és hazai előzményei, párhuzamai és forrásai.
2. A majd kétszáz metszet (arckép, hazai táj- és népismeret, külhoni ország- és népismeret, eseményábrázolás, karikatúra stb.) tematikus, művészettörténeti szempontú feldolgozása.
3. A kiadó, rajzolók és metszők munkásságának feltérképezése. (Werfer K. J., Majer I., Medve I. stb.)

A XIX. század magyar folyóiratillusztráció nagyhatású anyaga hazai művészettörténeti kutatásunkban lényegében feltáratlannak mondható.

A dolgozat ennek, a tömegkultúra határán álló műfajnak szakmai rehabilitációjára is törekszik.

A dolgozat címe: Koponyakultusz
A szerző neve: Rozgonyi Ivett Beáta
A szerző szakja, évfolyama: néprajz IV.-szociológia II.-pedagógia I.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Újváry Zoltán egyetemi tanár, Bódi Erzsébet tudományos főmunkatárs

A magyar néprajztudományban a koponyáról s a hozzá kapcsolódó hiedelmekről, szokásokról összefoglaló munka máig nem született. Dolgozatomban megpróbálom összegyűjteni a koponyakultuszra utaló ismereteket, kísérletet teszek a tanulságok levonására, hogy a későbbiekben egy nagyobb terjedelmű tanulmányban összegezzem az idevonatkozó néprajzi adatokat.

A koponyához, mint kulturális jelenséghez minden korban valamilyen jeles cselekedet kapcsolódik. Az emberek tisztelték, természetfölötti erővel ruházták fel. A koponya szó hallatán bizonyára sokunkban a halállal, a halott koponyájával való gondolatok, rossz érzések támadnak. A hozzá fűződő hiedelmek, magatartások köre igen változatos akár rossz, akár reménykeltő funkció viszonylatában. Többek között gyógyításra, gonoszűzésre, ivóedényként, mágikus eszközként használták. Rengeteg érdekes feljegyzés, adat szól a koponyáról és az ahhoz fűződő szokásokkal kapcsolatosan. Ezekkel többnyire elszórtan, csupán utalásokként találkozhatunk.

Tanulmányozásom célja: az adatok összegyűjtése. Fő forrásaim a néprajzi írások, recens adatok, régészeti szakirodalom, művészettörténeti alkotások, szépirodalom, s a koponya szóra vonatkozó nyelvészeti kutatások eredményei.

Dolgozatom első részét etimológiai, tájszótári, szemiotikai adatok összehasonlítása teszi ki. A második részben régészeti tanulságokat foglalom össze, majd a koponya ivóedényként való használatával, továbbá a koponyából készített különböző eszközökkel foglalkozom. A negyedik rész a koponyával való gyógyítást, gonoszűzést foglalja össze. Az ötödik, s egyben utolsó rész a halál, a temetkezés szemszögéből vizsgálja a koponyát.

A dolgozat címe: A koldulás, mint életstratégia az 1990-es években
A szerző neve: Sándor Éva
A szerző szakja, évfolyama: néprajz IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kotics József egyetemi docens

A rendszerváltást követően újból megjelentek a koldusok Magyarországon. Az ötvenes évekig a kéregetésnek tradicionális rendje volt, meghatározott formákkal és hagyományosan szabályozott viszonyulásokkal. Újbóli tömeges megjelenése – 1990 – óta kísérem figyelemmel a jelenséget Budapesten, arra a kérdésre keresve választ, vajon az új koldulási formák mennyiben nyúlnak vissza a hagyományos gyökerekhez, illetve mennyiben igazodnak a megváltozott körülményekhez.

Végigkövetem a közvélemény alakulását, az azt formáló tényezőket, illetve, hogy hogyan próbálnak a koldusok a potenciális adakozók elvárásaihoz igazodni, a nagyobb eredményesség érdekében.

A dolgozat címe: „Mert én erre születtem...” — Egyéniségvizsgálat egy bodrogközi vallási közösségben

A szerző neve: Sári Zsolt

A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.-politológia II.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Szabó László egyetemi tanár

Dolgozatomban egy bodrogközi – vallásosságával közösségből kiemelkedő – parasztasszony lelkiéletét szeretném bemutatni úgy, hogy egyénisége hogyan kapcsolódik a falusi közösség vallási kultúrájához. Kenézlő római katolikus felekezetének tagja Földesi Sándorné Hortobágyi Berta. Egyéniségében sajátosan keveredik a parasztkántor, az előénekes, a búcsúvezető, a társulatvezető és a tanító szerepe. Beszélgetéseink során tapasztaltam lelkiéletének szuggesztív erejét, magas lelki kultúráját, amelyben megőrződött a parasztság lelkivilágának klasszikus volta. Már gyermekkorában kitűnt közösségében mély vallásossága, amelyet ő Istentől származó adottságnak tekint. Ezen különleges képesség teszi őt alkalmassá vallási közösség vezetésére; ezt erősíti meg az a tény, hogy a közösség elismeri és elfogadja vezetőnek tanulatlansága ellenére. Munkámban kétféle módszerrel gyűjtött anyagot dolgozok fel: beszélgetéseinket és megfigyeléseimet. A dolgozatomban az egyéniségkutatás és a népi vallásosság szakirodalmát felhasználva az egyén és a közösség kapcsolatát mutatom be.

A dolgozat címe: A Telekgerendási Szlovák Klub története 1975-től napjainkig

A szerző neve: Svecz Katalin

A szerző szakja, évfolyama: tanító-szlovák nemzetiségi tanító II.

Az intézmény neve: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Hornokné Uhrin Erzsébet főiskolai adjunktus

A Telekgerendási Szlovák Klub 1995. november 26-án ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját. Ez a dolgozat igyekszik bemutatni a 20 év történetét, ill. a klub ez idő alatt folytatott tevékenységét. Munkámat segítették a Szlovák Klub évkönyvei, melyeket a tagok, de főleg Kovács Erzsébet, volt klubvezető, szorgalmasan vezettek. A témával kapcsolatos irodalom elolvasása után többnyire a Klub tagjainak elbeszéléseire hagyatkozva dolgoztam fel a 20 éves munkát.

A dolgozat első részében Telekgerendás történetéről van szó. Ez a kis falu az 1950-es évek elején született, és többnyire szlovák nemzetiségű munkások lakták. Mára a szlovákok száma lényegesen megcsappant. A második résztől a Telekgerendási Szlovák Klub történetével kapcsolatos események kerülnek bemutatásra. A klubtagok számos pávaköri- és klubtalálkozón, több országos minősítő versenyen szerepeltek, szép eredményeket tudhatnak magukénak.

A fesztiválok és klubtalálkozók látogatása mellett a klub tagjai hagyományörző programokat is szerveztek. Feldolgozták a disznótor, a fonó, a csigatészta-készítés, a tollfosztóka, az aratás és a kenyérsütés hagyományait, szokásait. A népszokások felelevenítése mellett gyakran egész héten át tartó kiállításokat szerveztek, ahol láthatóak voltak a régi munkaeszközök, tárgyi emlékek. A sikeres 20 év ellenére felvetődik a klub-forma időtállásának kérdése is.

Az 1980-as évek közepétől megcsappant a klub látogatottsága. Számos más probléma mellett nagyon súlyos a nemzetiségi összetartozás érzésének kihalása. Az idősek szívesen adnák át tapasztalataikat és a hagyományokat. A falu általános iskolájában és óvodájában tartott szlovák órák száma kevésnek bizonyult a szlovák kultúra és nyelv fennmaradásához.

A dolgozat célja a klub sikeres működésének bemutatása volt, melynek ismeretében lehetséges egy asszimilálódó kisközség jövőjének a megláttatása is.

A dolgozat címe: Petőfi ünnepélyek a fehéregyházi magyarság köztudatában (Petőfi utóélete Fehéregyházán)

A szerző neve: Szallós-Kis Melinda

A szerző szakja, évfolyama: teológia-magyar-néprajz IV.

Az intézmény neve: Babes-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Pozsony Ferenc egyetemi adjunktus

A jövőre 100 éves fehéregyházi emlékmű, s az egy évvel később (1898) épült múzeum támogatói, alapítói s kivitelezői lehetővé tették Fehéregyháza zarándokhellyé válását. Az emlékoszlop és múzeum születésének körülményeiről, később bővülése-, olykor csonkítása történetéről, az egymást követő múzeumörök emlékműhöz való viszonyulásáról szükségesnek tartottam egy pár monografikus adatot felhasználni.

Miközben történetiségében vizsgálom a 100 éves kegyhelyet, valamikor -és ma élők emlékeivel, vallomásaival közbeékelte szövegrészek által szinte megteremtődik az „ideális Petőfi ünnepély”. Mindez már múlt.

A demokratizálódási folyamat új terveket, lehetőségeket nyitott, köztük bátorító jelenség a fehéregyházi székhelyű Petőfi Sándor Művelődési Egyesület megalakulása is, melynek kulturális célokon túl gyakorlati hasznú célkitűzése is van — a Kós Károly tervezte művelődési központ megépítése.

Hogy ma mit jelent egy fehéregyházi magyar számára Petőfi, a múzeum, a PSME stb, egy 51 kérdést tartalmazó kérdőív válaszaiból, 91 megkérdezett személy segítségével próbálom kihámozni. Az egyes kérdések válaszait felhasználva, a relevánsabb kérdéseket csoportosítottam s egymással kombináltam ahhoz, hogy létrejöjjön az általam vizsgált öt témakör:

a) fehéregyházi, illetve nem fehéregyházi születés; b) PSME;

c) RMDSZ; d) sikeres Petőfi-ünnepélyek.

A válaszok alapján az „ez van” szomorú valóságát rögzítve, az elkövetkezendő évek Petőfi-ünnepélyeire, a fehéregyházi zarándokhely jövőjére kérdezzük rá, hisz Sütő András figyelmeztetésével: „Jövők annyit ígér, amennyire a Petőfi névvel fémjelzett múltunkat becsüljük.

A dolgozat címe: Szénégetés a Bükk hegységben. Egy répáshutai szénégető élete

A szerző neve: Szűcs Attila

A szerző szakja, évfolyama: tanító (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Barsi Ernő ny. főiskolai tanár

Répáshuta község lakossága ma is főleg az erdőből él. Egyik ősi, erdőhöz kötődő mesterség a szénégetés, melynek története szorosan összekapcsolódik a vaskohászat történetével. A vidék első vasgyárai a XVIII. században létesültek Diósgyőrben, Szendrőn, Dédesen és Szilvásváradon. Működésükhöz nélkülözhetetlen volt a faszén, mint széntartalom-szabályozó anyag. Ezért települtek szénégetők a Bükkbe, kiknek nagyobb része szlovák nemzetiségű volt. Utódaik közül való a dolgozat központjába állított 66 éves Polgár Géza, aki napjainkig folytatja a szénégetés mesterségét. Rajta keresztül ismerjük meg ezt az egyre ritkább népi kismesterséget, eszközeit, munkafolyamatát, sajátos munkafogásait, s mögöttük magát a mesterséget űző embert. Életútjának bemutatásán keresztül elevenednek meg előttünk hétköznapjai, ünnepei, szokásai, még őseitől örökölt dalai is. S kirajzolódik előttünk az a harmonikus kapcsolat, mely ezt a szénégető embert a természethez köti. Az eszközöknek, valamint a munkafolyamat egyes fázisainak mind a magyar, mind a szlovák neve rögzítésre került.

A dolgozat címe: Arjeplogi jojka-dallamok — Improvizáció vagy tudatos szerkesztés?

A szerző neve: Tamás Ildikó

A szerző szakja, évfolyama: olasz V.-finnugor IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Mikola Tibor egyetemi tanár

Céлом ezzel a dolgozattal, hogy Szomjas-Schiffert Györgyhöz és más kutatókhoz csatlakozva bizonyítsam, hogy a lapp énekes hagyományban az improvizáció mellett igen komoly szabályszerűségekkel és a tudatos szerkesztés egyértelmű bizonyítékaival kell számolnunk.

A dallamok elemzésében Kodály Zoltán népdal-elemző módszerét vettem alapul kiegészítve azt saját módszerekkel. A dolgozat zeneelméleti és logikai elemzéseket, rajzos illusztrációkat tartalmaz, ezenkívül közlöm a lapp szövegek magyar fordítását. A részletes elemzés és rendszerezés során zenei univerzálék, ősi finnugor jellegzetességek és bonyolult szabályszerűségek megléte igazolódott. Ősi és jövevény motívumok egyaránt előfordulnak, ám ezek világosan elkülöníthetők.

Az általam kimutatott szabályszerűségek alátámasztásához további, erről a területről származó dallamok elemzésére lesz még szükség a meglévő negyven feldolgozott dallamon kívül, melyet saját gyűjtés útján kívánok megvalósítani a jövőben.

A dolgozat címe: A születés és csecsemőkor hiedelmei két Csík megyei faluban

A szerző neve: Vidák Tünde

A szerző szakja, évfolyama: kommunikáció II.-néprajz III.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Pócs Éva egyetemi docens

1996. nyarán a JPTE BTK Néprajz Tanszéke által szervezett kéthetes terepgyakorlaton vettem részt, melynek keretében két volt Csík megyei faluban (Karcfalván és Jenőfalván) néphit gyűjtést végeztünk. Én a születés és csecsemőkor hiedelmeit kutattam, s dolgozatomat ennek az anyagnak a feldolgozásából készíttem.

A rendelkezésre álló szakirodalomban főként hiedelemközlések szerepelnek, elméleti szintű összefoglalás alig akad. Törekedtem arra, hogy mind az erdélyi, mind a magyar hiedelemadatokat áttekintsem.

A dolgozatban vizsgálom a terhes nőre ill. szülés után gyermekágyas anyára és az újszülött csecsemőre vonatkozó hiedelmeket, az avatásig és a keresztelőig bezárólag. Milyen tilalmakat kell betartania a terhes asszonynak terhessége idején a születendő gyermeke épsége, egészsége érdekében? Milyen munkák, cselekvések tilosak számára? Milyen óvintézkedéseket tesznek ártó szándékú lények ellen? Milyen ételeket tilos az állapotos asszonynak fogyasztani? A szülés megkönnyítése céljából végeznek-e valamilyen mágikus cselekvéseket? Szülés idején milyen hiedelmek fordulnak elő?

Miután megszületett a gyermek, milyen tilalmak állnak fenn a gyermekágyas anyára nézve, a gyermekágyi tisztulás idején, az avatásig? A gyermekágyast bántalmazó „rosszak” elhárítására milyen tárgyak vették körül az asszonyt? Kik ezek a „bántalmazók”? Az anyát ki óvja tőlük, azaz van-e védőszentje? Mi módon lehet megrontani a gyermekágyast, s ha elvitték a tejét, milyen módszerek segítségével lehet visszaszerezni?

Az újszülöttre nézve is hasonló típusú kérdéseket vettem föl és próbálom a válaszokat rendszerezni. Keresem azt is, hogy mire nézve van hiedelemmagyarázat.

- A dolgozat címe: Fejezetek a hódmezővásárhelyi római katolikusok vallási néprajzából
A szerző neve: Tomán Zsóka
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-néprajz V.-kulturális antropológia III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Erdélyi Zsuzsanna, Mohay Tamás egyetemi docens

Dolgozatomban azt szeretném megvizsgálni, hogy a hódmezővásárhelyi tanyák katolikus népének életében milyen szerepet foglalt el a vallás; milyen norma rendszer alakította, befolyásolta; változott-e ez a normarendszer; és, hogy milyen sajátos jegyekkel karakterizálható e népi vallásosság. A tanyai lét, mint életforma, befolyásolta-e, s ha igen, akkor hogyan, az ott lakók szakrális gyakorlatát.

A tárgyalt időszak a 19. század végétől napjainkig terjedne. 1995. nyarán kezdtem el a gyűjtést Hódmezővásárhelyen, és rövid időn belül nyilvánvalóvá vált, hogy nagy eltérés van Vásárhely belső városa és a külterületi települések, tanyák népi vallásos gyakorlata között. Ez az eltérés a századforduló előtti 2 és utáni 4 évtizedben a legjellegzetesebb: a belvárosra egyfajta intellektuálisabb, polgárosultabb (vallásos egyletek és társulatok) vallási élet jellemző, szemben a külterület érzelemmel és babonás hiedelmekkel telítettebb vallási életével. Azt is meg kell jegyezni, hogy a múlt század végén erőteljesen megindult a szekularizáció, ugyanakkor a kisprotestáns egyházak (akkori szóhasználattal szekták) is megjelentek. Tehát, egyfelől a politika, politizálás árnyékában halványult a szakrális népi gyakorlat, másfelől egyre színesebbé vált a város vallási palettája. Úgy vélem, különböző típusú, más-más irányú folyamatokkal állunk szemben.

- A dolgozat címe: Dinnyetermesztés a Jászság északi részén
A szerző neve: Törőcsik István
A szerző szakja, évfolyama: történelem III.-néprajz II.-régészet II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bellon Tibor egyetemi docens

Dolgozatom elsődleges tárgyát a vizsgált terület – Jászapáti, Jászszentandrás és Jászárokszállás – jelenlegi dinnyetermesztése és annak kialakulása képezi. Az itt tapasztalható intenzív termelési forma a csányi feledinnyések tapasztalatainak és módszereinek elterjedésén alapul. Igyekeztem megvizsgálni a 60-as, 70-es évek technológiai változásait és ehhez kapcsolódóan az életmód átalakulását. Ezenkívül a régi dinnyés életre vonatkozó adatokat is bővíteni próbáltam.

A téma kutatásakor igen kevés szakirodalomra támaszkodhattam ezért az adatok jelentős része saját gyűjtésemből származik. A közelmúlt évtizedeit illetően a mezőgazdasági irodalom és sajtó is jól felhasználható információkat adott.

Remélem, hogy munkám hozzájárul a kertészet eme ága s a dinnyések különös, néha még ma is zárt világa jobb megismertetéséhez.

A dolgozat címe: A szenteltvíz előállítása és használata Kenézli és filiáinak görögkatolikussága körében
A szerző neve: Teienkó Bazil Mihály
A szerző szakja, évfolyama: néprajz III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Keményfi Róbert egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban a Bodroglak legdélebbi „Szigetköz” néven is ismeretes kistáján végzett, a szenteltvíz előállításáról illetve további használatáról szóló kutatásaim eredményét írom le.

A keresztények az Alexandriából származó vízkereszt ünnepet új jelentéssel ruházták fel, ami annyit jelentett, hogy a Szűztől született Isten, azaz Jézus születésének emlékét ülték e napon. A középkor vallási vitáiból tudjuk, hogy a Jézus Isteni voltát megkezesztelkedésétől számítóktól ered a görögkatolikusok vízkeresztünnepének mai tartalma. Ehhez a naphoz kötődik a görögkatolikus egyház „nagy vízszentelési” szertartása. Az egyház sokrétű felhasználását a nép tovább fenntartva, olykor az eltűnni látszó évszázados hagyományok létalapját megőrizve élte tovább ájtatosságában, paraliturgikus cselekményeiben.

Az egyház közigazgatási rendszere alapján kapcsoltam össze Kenézli, mint anyaegyház, és Zalkod, Viss, Györgyarló filiák görögkatolikusságának a szenteltvízhez fűződő szokásanyagának vizsgálatát. Kutatásaim ezt a kettős rétegzettséget mutatják be, mely a rendszer tagjainak kapcsolatából eredő hatásokat a szenteltvíz előállításának illetve felhasználásának módozatain keresztül látatja. Vízkereszt ünnepe a szenteltvízhez kapcsolódó liturgikus illetve a paraliturgikus cselekedetek kezdőpontja, melyek alkalmazása egy kerek éven át tart, sőt olykor hosszabb időn át a nép használatában marad. A gonosz, a rossz elleni harc egyik békés eszköze így válik hathatós segítségére az ott élő népnek.

II

A dolgozat címe: A sárospataki vár keleti palotaszárnyának Perényi Gábor-kori faragványai
A szerző neve: Vojcsik József
A szerző szakja, évfolyama: történelem III.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Feld István egyetemi adjunktus

A ma álló sárospataki vár építéstörténete 1534-ben, Perényi Péter építkezéseivel kezdődik. Fia, Perényi Gábor folytatta apja építkezését, s 1562-1563-ra fejezi be a keleti palotaszárny bővítését, díszítését.

A Perényi Gábor-kori faragványok jól elkülöníthető csoportot képeznek. Készítők között olyan mestereket is találunk, akik már Perényi Péter alatt is munkálkodtak a várban. A faragványokat három csoportba sorolhatjuk. Egyrészt a felirat nélküli külső és belső faragványokra. Másrészt a belsőben elhelyezett, antikva betűs feliratos faragványokra, melyek szövege időmértékes verselésben íródott. Harmadrészt az eredetileg a külső homlokzatra készült faragványokra, melyek bibliai, ószövetségi idézeteket tartalmaznak.

A feliratok lelőhelyének pontos meghatározása jelentős segítséget ad egy elkövetkező kutatáshoz, mely tisztázhatja a rezidencia Perényi Gábor-kori építéstörténetét.

5. Ókortudomány és klasszika filológia

A dolgozat címe: A római maszkok
 A szerző neve: Bank Barbara
 A szerző szakja, évfolyama: művészettörténet-történelem II.
 Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Gáspár Dorottya egyetemi docens

Mi is az a maszk? Ha erre a kérdésre konkrét választ akarunk kapni, vissza kell térnünk a kezdetekhez: IN ILLO TEMPORE. „A maszk szükségképpen nem egy bizonyos individuumot jelöl, hiszen ennek megjelenítéséhez egyáltalán nem lenne szükség maszkra, hanem egy típust, egy időtlen, kozmikus, avagy isteni realitást. „Nem tudunk erre a kérdésre kielégítő és megfelelő választ adni, mivel a mi elképzelésünk erről a „fogalomról” más, mint a rómaiaké, vagy bármelyik ókori népé. Annyit azonban megállapíthatunk, hogy a maszk egyidős az emberiséggel, ősidők óta létező toposz.

Alarc-e, vagy a testet egészében fedő „jelmez”, avagy az arc festékekkel történő maszkírozása? Mindegyik lehet igaz és helyes feltevés. A maszk különböző archetípusok megjelenítése, amely mindig ugyanarról a dolgról szól, de más időben, más helyen, különböző formákban és stílusokban fordul elő. Megszűnt az a kapcsolat, amely a régi időkben fennállt a szent és a profán világ között. A két világ kapcsolatot tudott teremteni egymással, de ez a kapcsolat mostanra megszakadt. Ezért a maszk, amely ma is az archaikus gondolkodási formában található, nem fejthető meg teljes jelentésében, tartalmában, számunkra „homályba vész” és nem tudjuk meg azt a többletet, szimbolikus értelmet, amelyet magában hordoz. Ebben a megvilágításban szeretném a római maszkok eredetét, jellegét felvázolni.

A maszkok Rómában is az élet különböző színterein, mind a színházban, mind a halotti szertartásokban, de a templomokban is megtalálhatók. A fennmaradt írásbeli anyag igen kevés, de a régészeti leletek valamivel gazdagabbak.

A dolgozat címe: A humor szerepe Ovidius Metamorphosesében
 A szerző neve: Czerovszki Mariann
 A szerző szakja, évfolyama: latin V.
 Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Tar Ibolya egyetemi docens

Ovidius Metamorphosesének értékelése már az ókortól kezdve (Seneca) problémát jelent, a szakirodalom az eposz művészi értékeit azóta több szempontból is megkérdőjelezte, és többek között gyakran érte az a vád Ovidiust, hogy a komikum különböző formáit az esetek nagy részében öncélúan, nem átgondoltan használta, alkalmazásukat túlzásba vitte. Az ilyen jellegű ítéletek mélyén jól kitapinthatjuk azt az alapvető szemléletmódot, hogy a mítosz és az eposz eredeti, tiszta formáitól egyaránt idegenek a komikumnak azok a megnyilvánulásai, amelyeket a Metamorphosesben találunk.

Napjainkra, úgy tűnik, egyre több „vádpontról” sikerült tisztázni a költőt, de ez a folyamat éppen a fent kiemelt problémát illetően még nem zárult le. (Bár lényeges előrelépések történtek: pl. M. von Albrecht, Frécaut.) A dolgozatíró célja, hogy megmutassa, a Metamorphosesben a komikum nem pusztán a költő szertelenségének és játékosságának köszönhetően van jelen, hanem éppoly jogosan tulajdonítható annak is, hogy Ovidius már nem hisz a mítosz és az eposz által közvetített értékekben, sem abban a kultúrpolitikában, amely éppen ezeknek az értékeknek a hirdetését várja el a művésztől. Ha elfogadható a dolgozatíró álláspontja, miszerint a komikum eszközeinek alkalmazása a Metamorphosesben bizonyos értékek megsemmisítéséhez vezet, nem mellékes az a kérdés sem az eposz értékelése szempontjából, hogy Ovidius ezt az eszközt tudatosan vagy ösztönösen alkalmazta-e. Bárhogyan is döntsünk, azt tapasztaljuk, hogy a komikumnak mint eszköznek az alkalmazása mindenképpen hozzájárul ahhoz, hogy ne negatívan ítéljük meg Ovidius humorát, és ezzel is közelebb kerüljünk az eposz művészi értékeinek a feltáráshoz.

A dolgozat címe: Augustus pénzeinek ikonográfiája
 A szerző neve: Csoma Borbála
 A szerző szakja, évfolyama: cseh-történelem II.
 Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Gáspár Dorottya egyetemi docens

Ha kezünkbe vesszünk egy antik pénzérmét, a történettudomány és a művészettörténet egy sajátos forrásával találjuk szembe magunkat, mely korának egyik legmegbízhatóbb dokumentuma.

A római császárkori pénzeket vizsgálva előlapjaikon portrét találunk, melyet körirat övez. Ez a körirat szorosan kapcsolódik a hátlapi ábrázolásokhoz is, melyek többnyire a császár uralkodására, tetteire utalnak. Ezek az ábrázolások különleges jelentőséggel bírnak, hiszen a pénzek a birodalom minden részére eljutottak és értesítették a társadalmat az uralkodó legfrissebb tetteiről, győzelmeiről, címeiről. Az ábrázolások azonban néha épp az ellenkezőjét hirdették a valóságnak. A pénzek hírhordozó lehetőségükkel a propaganda eszközüvé lettek, és így sugallták a birodalom lakosságának a császár óhajtott tulajdonságait, erényeit, tetteit.

A pénzek hátlapi ábrázolásainak vallástörténeti és művészettörténeti elemzésével azonban az ábrázolások üzeneteinek további rétegei bonthatók ki. Így válnak láthatóvá és érthetővé olyan események, gondolatok és ezek vallási, császárkultuszbeli vonatkozásai, amelyeket a politikátörténet ezek nélkül nem tudna értékelni.

A pénzek sajátos szimbolikája Augustus korában még jobban felerősödik. Sőt ekkor nem csak az ábrázolás, hanem a pénz formája és anyaga is kiemelt jelentőséggel bír. Hogy mit sugall az aranypénz Augustus korában? Mi a hátlapi szimbólumok: istenek, istennők, állatok, koszorúk, stb. szerepe, üzenete?

Ezek a szimbólumok akkor egyértelműek, mindenki számára érthetőek voltak, mára viszont magyarázatra szorulnak. Értelmezésükhöz igyekszik segítséget nyújtani a dolgozat.

A dolgozat címe: Nemesianus bukolikus költeményeinek világa
 A szerző neve: Domány Judit
 A szerző szakja, évfolyama: latin IV.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Ritoók Zsigmond egyetemi tanár

Egy késő császárkori költő: M. Aurelius Olympius Nemesianus bukolikus világát mutatja be a dolgozat Nemesianus bukolikus költeményeinek elemzésén keresztül, megvizsgálva azt is, hogyan érvényesül Nemesianus költészetében az imitatio és az aemulatio elve, hogyan építi be költeményeibe Nemesianus a bukolikus költészet hagyományait, mennyiben igazodik a műfaj követelményeihez, hogyan követi elődeit, miben tér el tőlük, milyen egyéni megoldásokat alkalmaz, és hogyan nyomja rá bélyegét verseire a kor, amelyben élt.

Nemesianus költői világának bemutatását szolgálja a költő négy bukolikus költeményének nyersfordítása, elemzése és egybevetése Theokritos, Vergilius, Calpurnius Siculus bukolikus költeményeivel, valamint a Carmina Einsidlensia néven töredékesen ránk maradt császárkori bukolikus költeményekkel. Az elemzés a bukolika ókori definícióiból kiindulva az epikus és drámai részek elkülönítését, Halperin definíciójából kiindulva a bukolikus témák és motívumok elhelyezésének, kidolgozása módjának funkciójának vizsgálatát foglalja magában.

Nemesianus, aki egy viharos, háborús korban élt, költeményeiben olyan bukolikus világot ábrázol, amelyben nincs helye az erőszaknak, és a legfőbb érték a költészet. A négy költemény közül háromban megfogalmazódik, hogy a költő számára a legnagyobb dicsőség, ha eljut az „úri városba”, Rómába. A költészet képes arra, amit varázslattal sem lehet elérni: enyhíti a gondokat. A költészet hatalma tehát még a varázslás erejénél is nagyobb.

I.

A dolgozat címe: A Heftalita Birodalom bukása
A szerző neve: Felföldi Szabolcs
A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.-régészet III.-magyar őstörténet II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Zimonyi István egyetemi docens, Márton Alfréd egyetemi tanársegéd

Dolgozatom összetett probléma megvilágítását tűzte ki céljául. A Heftalita Birodalom bukásának körülményeit csak jó néhány, egymásnak gyakran ellentmondó forrás segítségével rekonstruálhatjuk. Ezen ellentmondásoknak tudható be az is, hogy számcs nézet, vélemény alakult ki e közép-ázsiai birodalom bukásának körülményeire, illetve időpontjára vonatkozóan. Sőt e problémakör nem elválasztható az avar nép eredetkérdésétől sem. Jelen munkám célja e vélemények és az alátámasztásukra felhozott bizonyító anyag bemutatása és elemzése, természetesen a források (írott, illetve régészeti források) bevonásával és segítségével. Felvázolom a Heftalita Birodalom bukásának okait, illetve következményeit, kihangsúlyozva azt a tényt, hogy a heftalita állam legyőzésében nemcsak a türkök vettek részt, hanem jelentős szerepet játszott az eseményekben a szaszanida Perzsia is; valamint kihangsúlyozva a birodalom bukásának szakaszosságát, elsősorban ezzel feloldva a források között feszülő ellentéteket. Ezzel párhuzamosan bemutatom az avar eredetkérdés legfőbb sarokpontjait, feltételezve azt, hogy igen szoros összefüggés lehetséges a kárpát-medencei avarok uarhun neve, illetve a heftaliták *uar és χ yon nevei s ezáltal a két nép között. Egy appendixben foglalkozom egy a problémához kapcsolódó kérdéssel: a kárpátmedencei Várkony helynevek kérdésével. Bebizonyítom, hogy a Várkony helynevek varhunoktól (azaz avaroktól) való eredeztetése egy tudománytörténeti toposz, s gyakorlatilag egyenlőre mind a mai napig sem történetileg, sem nyelvészetileg nincs kellőképpen bebizonyítva. Felgyűjtve a Várkony helynevek okleveles adatait megpróbálom felvillantani a probléma legfőbb kérdéseit és nehézségeit.

A dolgozat címe: A legio I adiutrix személyi állománya a principátus korszakában
A szerző neve: Forisek Péter
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-ógörög II.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szabó Edit egyetemi tanársegéd

A dolgozat egy római legio, az I adiutrix legénységi állományának szociális és etnikai összetételét vizsgálja a fennmaradt források – auctorhelyek és elsődlegesen epigráfiai emlékek alapján. A vizsgálatok időben haladva végigkövetik a legio egyes állomáshelyeit a Római Birodalomban, kezdve a 68/69-es polgárháború előestéjén, alacsony társadalmi presztizsú, flottakatonákból létrehozott, és sem a hadsereg legiós-struktúrájába, sem a római jogrendbe nem illeszkedő képződménytől a legio jogi elismerésén és a felső germániai Mogontiacumba, majd a Duna-vidékre való helyezésén, Domitianus és Traianus dák háborúiban való részvételén át a végleges, pannóniai táborhelyének elnyeréséig, s Brigetio „házi” legiójává válásáig. A legio leghosszabb ideig tartó (Traianus utolsó éveitől az általunk korszakhatárnak tekintett katonai anarchia időszakáig), és a források nagyobbik hányada által dokumentált brigetioi tartózkodása külön fejezet tárgyát képezi. Végezetül az utolsó fejezetben a dolgozat kísérletet tesz a legio rekrutációs bázisa alakulásának a meghatározására, a társadalmi mobilitásban játszott szerepének megállapítására és a hadkiegészítésben érvényesülő birodalmi katona és társadalompolitika változásának felvázolására. A dolgozatot felirat-katalógus és számos mutató egészíti ki.

A dolgozat címe: Vestigia Graecorum
 A szerző neve: Horváth András
 A szerző szakja, évfolyama: történelem III.-régészet III.-latin-
 ógörög I.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsé-
 szettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Alföldi Géza egyetemi tanár, Né-
 meth György egyetemi docens

A dolgozat célja annak megállapítása, hogy a római mércével mérve széles műveltséggel és jó görög tudással rendelkező Suetonius császáreltrajzaiban mekkora szerep jut a görög nyelvnek, hogyan viszonyul a szerző maga és az általa bemutatott római császárok a görögséghez. Suetonius életrajz-gyűjteménye különösen alkalmas egy ilyesfajta kérdés vizsgálatára, ugyanis a többi latin nyelvű történeti műhöz viszonyítva rengeteg görög idézetet vagy utalást tartalmaz. A kutatás távolabbi célja a görög-római nyelvi és kulturális kapcsolatok jobb megvilágítása.

Külön vizsgálom a görög nyelvű betoldásokat a szövegben (ezen belül is az irodalmi idézeteket); és a latin nyelven idézett, de valószínűleg görögül elhangzott, tehát Suetonius vagy forrásai által latinra fordított idézeteket. Mindez alkalmat ad arra, hogy a görög-latin fordítás problémáját is megvizsgáljam Suetoniusnál. Ezen formai felosztás után ugyanezeket a helyeket tartalmi szempontból is elemzem. Érdekes megfigyeléseket lehet tenni ez alapján a görög nyelv hétköznapi ill. ünnepélyes használatára vonatkozóan. Ezután Suetoniusnak a görög történelemre, művészetre (irodalom, képzőművészet és zene) és tudományra (főként asztrológia és filozófia) vonatkozó utalásait veszem sorra. Itt nemcsak az érdekes, hogy mit tudhatunk meg, hanem talán még tanulságosabb az, amit elhallgat a római szerző. Mindezek kapcsán alkalom nyílik a római szoborművek ilyen szempontú kiértékelésére is. Összegzésül a források tematikus és formai analíziséből adódó következtetéseket foglalom össze a császárokra ill. Suetoniusra vonatkozóan.

A dolgozat címe: A Nagy Sándor-hagyomány forrásai az ókorban
 A szerző neve: Horváth Réka
 A szerző szakja, évfolyama: magyar-művészettörténet IV.
 Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsé-
 szettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Gáspár Dorottya egyetemi docens

Első pillanatban egyszerűnek tűnik a kérdés: Ki is volt Nagy Sándor? Történetileg egyszerű a válasz. Ám a források tükrében ettől eltérő kép alakul ki róla. Kevésbé konkrét történeti személyé, inkább a homérosi hősökre emlékeztető teremtett hőssé válik. Ennek egyetlen komoly oka van: a hagyomány, amely megelőzi a konkrét történeti személy születését, a maga mítoszaival és jóslataival együtt. Majd mindig több és több elemet magába olvasztva, akár egy lavina gördül tovább.

Természetesen elsősorban a forrásokat kell megvizsgálni. Többféle hagyomány-körből kerültek ki ezek. Iráni, zsidó, római, valamint a korai keresztény írók is írtak róla. A kiindulási pontot az összevetésben az úgynevezett Pseudo-Kallixtenés féle Nagy Sándor regény adja. Ez a legkorábbi írás a konkrét történeti személyre vonatkozik, hasonlóan a római történetírók munkáihoz. A bibliai, talmudi és midrás részletek azonban a hagyomány egy más, az előbbtől eltérő aspektusára világítanak rá. Pontosabban újabb kérdést vetnek fel: Hogyan kapcsolódik a macedón uralkodó a korszak hiedelemvilágához?

Erre pontosan csak akkor lehet válaszolni, ha figyelembe vesszük azt, hogy a későbbi korok uralkodói mikor és miért hivatkoznak rá. Minden nagyobb uralkodó, aki egyeduralmat bír, a római császárok, majd a középkori uralkodók ismétlik, másolják cselekedeteit, mintha az uralkodó archetípusa lenne, archetípusa egyfajta hatalomnak, s így, mint öskép, a legitímáció záloga.

Számomra az a kérdés, hogy az ókorban mit értettek hagyomány alatt. Mi az oka annak, hogy egy-egy forrás alapján azt lehet mondani, tetteiben néha Jézus Krisztust előlegezi. Személye magába olvasztotta birodalma hiedelmét. Ő maga vált a birodalomá, s ebben az értelemben ő maga a hagyomány. A sol in victus.

I.

A dolgozat címe: Érvényesülési stratégiák egy családtörténet tükrében. Az uruki Dabibi-archívum prosopografikus vizsgálata

A szerző neve: Kanfi-Horváth Zsolt

A szerző szakja, évfolyama: történelem (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Vargyas Péter egyetemi docens

Dolgozatom az új- és későbabiloni korban, Urukban élt Dabibi család archívumának összeállítása és történeti jellegű feldolgozása. A szövegek vizsgálata során arra a következtetésre jutottam, hogy a család egyes tagjainak érvényesülési lehetősége szorosan összefügg családi viszonyaikkal, azaz a kedvező hivatali pályákon vezető pozícióban levő apák „előrejuttatják” fiaikat, míg a familia egyéb ágainál e tendencia nem mutatható ki. E belátás megvilágításához, az egyes életutak bemutatásához az asszirológiai területén még viszonylag kevésbé használt, ún. prosopografikus módszert választottam. Ugyanakkor egy fejezetben etimológiailag feltárom a család eredetét, kijelölve helyét az újbabiloni családok között. Dolgozatomat bibliográfia és a család egyes tagjaira lebontott prosopográfia zárja, amelynek segítségével könnyen vissza lehet keresni a keresett szöveghelyeket.

A dolgozat címe: Lucanus nyelvszemléletének sztoikus vonásairól

A szerző neve: Kiss Farkas Gábor

A szerző szakja, évfolyama: latin IV.-magyar IV.-ógörög I.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bollók János egyetemi docens

Lucanus a latin ezüstkor talán legjelentősebb epikusa, tagadhatatlanul a sztoicizmus befolyása alatt állott, bár ellentmondásos volt a kapcsolata a sztoikus fatumhittel, providentia-fogalommal. A dolgozat azt vizsgálja, hogy a szöveget hol redundánssá, hol pedig túlságosan implicitte tevő retorikai eszközök használatában felfedezhető-e a sztoikus szemléletnek valamilyen hatása. Ebből az derül ki, hogy az ókorban hypallagénak nevezett szóképek alkalmasnak bizonyult Lucanus számára világnézeti tartalom hordozására is. Majd az említett tropus vergiliusi használatával való összevetés és az egyéb teleologikus jellegű mondatszerkesztések vizsgálata után kitérek arra az eddigi hasonló elemzések tükrében, hogy egy nyelvi-retorikai elemzés mennyiben szolgálhat alapjául (akár vulgáris) filozófiai nézetek nyomozásának.

A dolgozat címe: Lucanus „múzsza”-invokációja Janus Pannoniusnál

A szerző neve: Lakfalvi Géza

A szerző szakja, évfolyama: latin-ógörög V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Németh Béla egyetemi docens

Lucanus Pharsaliája sok tekintetben rendhagyó eposz, ami sok vitás kérdést vet fel. Ilyen például a Nero-encomion ironikusságának kérdése. A problémát véglegesen talán el sem lehet dönteni, de érdekes adalékokat szolgáltathat néhány humanista véleményének megvizsgálása, mint például Janus Pannoniusé. Ő jól ismerte Lucanust, amiről a verseiben felhasznált reminiscenciák, néhány konkrét hivatkozás és mestere, Guarino iskolájának tanrendje is tanúskodik. Janus több művében felhasználta a Nero-encomion „múzsza” invokációját.

Ahogy Lucanus Nerót szólítja meg múzsájaként, úgy Janus a Guarino-panegyricusban Guarinót, az Ad poetam Martialem c. epigrammájában (Ep. I. 241) Martialist, a Guilelmus Calefinus és Flordemilia Guarina házasságára írt epithalamiumában pedig Leonollót, Ferrara művészetpártoló hercegét kéri múzsájaként. Más művei invokációiban a hagyományos forma is megfelelt neki. Mivel ezt a formulát csak a számára kedves és hozzá közelálló személyekkel kapcsolatban használta, valószínűsíthető, hogy a

Lucanus-helyet sem ő, sem környezete nem tartotta ironikusnak.

A dolgozat címe: Emberkereskedelem az Augustinus-korabeli Afrikában

A szerző neve: Óbis Hajnalka

A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Havas László egyetemi tanár

Emberkereskedők, akiket a nép nyelvén mangonesnak neveznek garázdálkodnak Afrikában, seregekben, ordítózva, félreeső helyeken élő embereket támadnak meg és hurcolnak el szolgaként a tengerentúli provinciákba. Egy kisebb birtokon, miután legyilkolták a férfiakat, a nőket és a gyerekeket elhurcolták. Egy lányt a szülei házából raboltak el, apja, anyja és fiútestvérei jelenlétében, úgy hogy éjszaka törtek rájuk. Másokat a szüleik adtak el vagy félrevezetők révén kerültek a kereskedők kezére.

Augustinus azon levele, amely a nemrég előkerültek közül való és a 10*. jelzést kapta számos konkrét példát sorol fel erre vonatkozóan. Afrika e baját pestilentianak, ártó és terjedő ragálnak nevezi a levélben és egy százhusz fős nemrég lelepleződött ember szállítmányt említ. Dolgozatomban ezt a jelenséget vizsgálom a levél alapján. Kik az emberkereskedők és kik közül kerülnek ki áldozataik? Kik a vevők erre az árucikkre? Milyen politikai körülmények teszik lehetővé a rabszolgakereskedelem ilyenfajta virágzását, és kik a kereskedők cinkosai? A jogi rendelkezések miért maradnak hatástalanok, és ezek közül Augustinus miért csak egyet említ, és nem is a legsúlyosabbat? Az egyház és a püspöki bíraskodás aktív szerepet vállal az elrablottak visszavásárlásában, de azt mondja Augustinus levelében, hogy nem kell az emberkereskedőket megbüntetni a törvények felhasználásával, csak elijesztésül kell azokat nyilvánosságra hozni, és az emberek kiszabadítására használni. Végül pedig arról a problémáról írok, hogy ezek a kereskedők „nem akármilyen élőlényekkel, hanem emberekkel kereskednek, és nem akármilyen barbárokkal, hanem Orómai provincia-lakókkal”, tehát Augustinus hogyan vélekedik a barbárok eladásáról.

A dolgozat címe: Iszokratész pedagógiája, avagy a „felsőfokú” képzés alternatívái a Kr.e. 4. századi Athénban
A szerző neve: Ósz Ferenc
A szerző szakja, évfolyama: latin-ógörög IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Adamik Tamás egyetemi tanár

A dolgozat Iszokratésznek az értelmiségi nevelés szerepéről és módszereiről vallott nézeteit tárgyalja, összevetve ezeket Platón e témára vonatkozó gondolataival. Ennek megfelelően a dolgozat két fő részre osztható: Első részében összegyűjtöm és megvizsgálom Iszokratész elképzeléseit a nevelés céljáról, jelentőségéről és módszereiről, két beszédét a KATA ΣΟΦΙΣΤΩΝ-t és a ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΑΔΟΣΕΩΣ-t véve alapul. (Azért hivatkozom éppen ezekre, mivel itt összegzi legvilágosabban a neveléssel kapcsolatos gondolatait és mivel e két beszéde mintegy keretbe foglalja a szerző oktatási tevékenységét, tehát nézeteit diakrón módszerrel is szemügyre vehetem.) Megpróbálom tisztázni – felhasználva a vonatkozó szakirodalmat – a szerzőnk által a neveléssel kapcsolatban leggyakrabban használt fogalmak pontos jelentését.

Neveléstudományához kapcsolódva további kérdések merülnek fel: Milyen szerepet szánt Iszokratész a tudományoknak (asztronómia, geometria stb.) az ifjak nevelésében? Hogyan vélekedik a kultúráról és egyáltalán a korabeli értelmiségi életformákról? Ismertetem és saját észrevételeimmel összevetem a témával kapcsolatos szakirodalmat, különös tekintettel a legújabb angol és német nyelven megjelent munkákra. A dolgozat második részében összehasonlítom Iszokratész neveléséről vallott elképzeléseit Platón ide vonatkozó gondolataival, elsősorban az Állam 7. könyvét és a Törvények 7. könyvét véve alapul.

A dolgozat célja elsősorban az, hogy „képbe hozza” a Magyarországon – méltatlanul mellőzött Iszokratész érdekes személyiségét és ma is érvényes gondolatait.

A dolgozat címe: Betűk és számok mint szimbólumok
A szerző neve: Semsey Balázs
A szerző szakja, évfolyama: filozófia-történelem II.
Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Gáspár Dorottya egyetemi docens

Az írás, akárcsak a többi művészet, a teremtés aktusát szimbolizálja, hiszen az írásjelek segítségével a szellemi létező fizikai létezővé alakul.

A latin ábécé eredete a föníciaiakig nyúlik vissza. Jól nyomon követhető a folyamat, ahogy a konkrét jelentéssel bíró ábrákból kialakul a képirás, majd a betű, amely immár elvont szimbólum – új összefüggésben, új jelentéssel telítődik, de mindvégig megőrzi szakrális jellegét. Annál is inkább, mivel kezdettől fogva megjelenik a gondolat, hogy az írás rejtett jelentéssel bír – gondoljunk csak a betűk számértékére, a számmisztikára, vagy éppen a titkosírásokra –, amelyet csupán a beavatottak számára fed fel. Ebben áll – többek között – az írástudók hatalma.

Az ábécével összefüggő legismertebb szimbólum az Alfa és az Omega, amely egyszerre szimbolizálja az ábécét, a világegyetemet, a történelem egészét és magát Istent.

A fentiekkel szoros összefüggésben áll a számírás alakulása, hiszen a korai időktől fogva a betűket is használták számok jelölésére. Külön figyelmet érdemel a római számírás, amely szintén betűket használ, de az ábécéből kiragadva, ismét új összefüggésekbe helyezve azokat. A római számírás eredetéről különféle elméletek születtek, ezek azonban végső soron visszavezethetőek az ujjai segítségével számoló őskori emberhez.

A dolgozat a fellelhető szakirodalom, illetve ábrák elemzésének segítségével próbálja felvázolni, milyen jelentésváltozásokon ment át a betű az évszázadok folyamán, a föníciai ábécétől a latin betűkig.

I

A dolgozat címe: Aurea rusticitas (Calpurnius Siculus eclogáinak Árkádia-képe)

A szerző neve: Simon L. Zoltán

A szerző szakja, évfolyama: latin-ógörög V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bollók János egyetemi docens

A Calpurnius Siculus neve alatt ránk maradt gyűjteményben két, egymástól sok tekintetben eltérő eclogatípus különböztethető meg: a hagyományos pásztori költemények és az úgynevezett panegyrikus eclogák.

E két szövegcsoportot a kutatók általában tárgyalni is egymástól különválasztva szokták, illetve igen gyakran csak a panegyrikus darabok vizsgálatára szorítkoznak, figyelmen kívül hagyva, hogy a költemények szigorúan megszerkesztett, szerves kompozíciót alkotnak. Dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy a két eclogatípus egymáshoz való viszonyát, az ezekben megjelenő két, egymásnak sok tekintetben ellentmondó Árkádia-képet és aranykor-leírásokat a ciklus egységén belül értelmezzem. Megkísérlem kimutatni, hogy a panegyrikus eclogákban megfigyelhető primitív és szegényes pásztori világ, valamint a hagyományos darabokra jellemző, az aranykori bőség állapotát mutató Árkádia-leírások nem egymástól függetlenül, esetleg két, eredetileg különálló verscsoport invenciótlan egybeszerkesztéséből fakadóan jelennek meg, hanem szembeállításuk meghatározott funkcióval bír: egy erősen ambivalens aranykor-ábrázoláshoz szolgál alapul.

Az aranykor-toposzok kettős arculata már Horatikus, Vergilius, s kivált Ovidius műveiben is tetten érhető. Úgy tűnik, Calpurnius Siculus e hagyomány folytatója, s e tekintetben éppannyira Ovidius, mint Vergilius – nem is annyira szolgai – követője volt.

II

A dolgozat címe: Cummonitorium orosii de errore priscillianistarum

A szerző neve: Spät Eszter

A szerző szakja, évfolyama: latin (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bollók János egyetemi docens

A korai kereszténység történetének egyik legtalányosabb alakja Priscillianus, a hispaniai Avila püspöke, akit 385-ben eretnecség vádjával kivégeztek. Állítólagos tanításairól az egyházatyák műveiben csak igen keveset találunk, s a modern kutatás ezek hitelességét is egyre inkább kétségbe vonja. A priscillianista dogmatikát egyik legrészletesebben leíró korabeli mű Orosius levele Ágostonhoz, a 'Commonitorium de errore Priscillianistarum'.

Dolgozatom célja, hogy kimutassa, miszerint Orosius vádirata a kora keresztény egyházatyák manicheus ellenes írásaira támaszkodik, azok feldolgozása. Megkísérlem eredeti manicheus iratok, ill. keresztény, neoplatonikus, zoroasztriánus és arab szerzők műveinek egybevetésével a Commonitorium szövegét értelmezni, s egyes – ezidáig obskurusnak tartott vagy helytelenül értelmezett – helyeinek jelentésére fényt vetni. Végül pedig rámutatok, miként illeszkedik a Commonitorium az antimanicheus irodalom hagyományainak keretébe.

A Commonitorium elemzése alapján az a következtetés vonható le, hogy Orosius írása nem egy valóságos szekta tanításait írja le, hanem a manicheusokkal polemizáló korabeli irodalom sablonjait tartalmazza, így Priscillianus tanainak rekonstruálásához semmiképp sem használható fel.

A dolgozat címe: Az Ahhijawa-probléma
 A szerző neve: Szeverényi Vajk
 A szerző szakja, évfolyama: régészet-assziriológia III.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Szabó Miklós egyetemi tanár

A dolgozat célja a Kr.e. II. évezredben a hettita-görög kapcsolatok vizsgálata több forráscsoport bevonásával. Az első a hettita dokumentumok tartalmi elemzése, azaz a kutatásban már hetven éve vita tárgyául szolgáló Ahhijawa-szövegek ismertetése, a kutatók véleményének kritikai értékelése (Ahhijawa lokalizációja, nevek azonosításának nyelvészeti problémái, Ahhijawa történeti szerepének rekonstrukciója). A következő forráscsoport régészeti jellegű. Magába foglalja az Anatóliában előkerült késő helladikus leletanyagot, a görögországi hettita leleteket, valamint a régészeti módszerekkel kimutatható egyéb kapcsolatokat. Ezen túl hasznosnak bizonyul bizonyos lineáris B szövegek bemutatása (a pylosi nők egy csoportja, nyugat-anatóliai helynevek), illetve a görög heroikus hagyomány egyes történeteinek vizsgálata is (pl. a trójai háború, Bellerophón alakja), amelyek szintén tükrözhetnek kisázsiai kapcsolatokat. Ezeknek a forráscsoportoknak az összevetésén keresztül jutunk el végül az eredményhez, amely – a kutatók által általában elfogadott konszenzussal ellentétben bizonytalanabbá teszi az Ahhijawa-achai azonosítást.

A dolgozat címe: Az Atellana
 A szerző neve: Tóth Péter, Vajda Lőrinc, Domonkos Annamária, Juhász Gyöngyi, Bedő Judit, Snekszer Noémi, Bordás Vera, Lengyel Éva
 A szerző szakja, évfolyama: latin III-V.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Adamik Tamás egyetemi tanár

Az Atellana a római komédia egyik legősibb formája. Nevét egy oszk városról, Atelláról kapta. A délről Rómába érkezett oszk nyelvű durva bohózat a régi etruszk játékokkal ötvöződve vaskos humorú népi farce-szá kezdett válni. Kialakulásával már a római auktorok – köztük Livius és Varro – is foglalkoztak. Ezen leírások mellett legfontosabb forrásaink azok a vázadarabok, amelyek phlyakes-színészeket ábrázolnak maszkokkal, kellékekkel. Az Atellana az egyetlen olyan színjáték Rómában, melynek előadásában végig folyamatos maradt a maszkok használata. Ezek eredete még vitatott, de mindenféleképpen nagyon hasonlítanak a Szicíliában és Tarentumban népszerű phlyakes maszkjaira. A maszkok és a kosztümök négy állandó szereplőt mutatnak: Pappus – a kéjenc öreg, Dossenus – a püpos okoskodó, Bucco – a falánk és ostoba „felfújtpofa”, Maccus – a kéjsóvár. A színjáték a római vallási kultuszoknak szerves részét képezte, így a vallástörténeti és etnológiai párhuzamok megkeresésével a dráma és a színjátszás gyökereihez jutunk közelebb.

Az Atellana sokáig rögtönzött tréfalkozás volt, majd a Kr. e. I. század során két költő tehetsége során irodalmi formát öltött. Pomponius és Novius lehetnek a legnagyobb és legtermékenyebb alkotók a műfajban, műveikből összesen mintegy 60-65 címet és több mint 300 sornyi töredéket ismerünk (ed. Frassinetti, 1985).

Az előadás helye sokáig a forumon alkalmanként összetákolt színpad volt. Ezenkívül gyakran adtak elő Atellanákat magánházakban és útszéli fogadóokban. A császárkorban már az amphitheatrumban találkozhatunk vele a tragédiák exodiumaként.

A töredékek nyelvi vizsgálata a korai vulgáris latin megismerésének fontos forrása és az újlatin nyelvek egyes elemeinek kialakulását is megmagyarázza.

Az Atellanáról beszélve mindenképpen meg kell említenünk továbbélését. Elsősorban Plautusnál találkozunk az ősi népi komédia elemeivel, de ezeknek konkrétan az Atellanából való eredeztetése vitatott. Másodsorban a commedia dell' arte hasonlít ehhez a műfajhoz, de elképzelhető, hogy itt is csupán minden népnél jelenlevő bohózati elemekkel van dolgunk.

A dolgozat címe: Az örület megjelenítése Euripidész tragédiáiban

A szerző neve: Végvári Fruzsina

A szerző szakja, évfolyama: francia-latin III.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Karsai György egyetemi docens

Dolgozatomban az örület különböző megjelenítési formáit vizsgálom meg Euripidész tragédiáiban. Görög drámatörténeti tanulmányaim során figyeltem fel arra, hogy Euripidésnél a másik két tragikussal összehasonlítva mennyivel gyakrabban található meg az örület, az őrjöngés. Ennek okaira és jelentőségére próbálok fényt deríteni, s arra, miként illeszkedik ez a tudatváltozás, tudattorzulás az euripidési corpusba. Nyolc olyan drámát vizsgálok meg, amelyekben az örület, a túlzott szenvedély a színpadon láthatóan vagy elbeszélésben, de jelen van.

A szereplők örületének megvizsgálása, tüneteik és viselkedésük összevetése alapján elmondható: Euripidész elemeire bomlott állapotot ábrázol. A kiváltó okok és a kiút, a gyógyulás előforduló lehetőségeinek áttekintése után megállapítható, hogy elődeivel szemben Euripidész az örületet az emberek és az istenek közti viszony megváltozásának bemutatására használja. Isteni kiváltó okot tulajdonít az örületnek, de elszenvédőjét, az embert adott esetben nemcsak részesévé, hanem okozójává is teszi. Az örület így már nemcsak isteni eredetre vezethető vissza, hanem morális és lelkiismereti kiváltó oka is lehetséges. Az örület az egyensúlyát veszített világ része lesz, ahol az istenek egyre inkább emberivé válnak, az emberek, a félisteni hősök pedig érző emberi lényekként szerepelnek, bár létük továbbra sem elválasztható az Égiektől.

6. Összehasonlító irodalomtudomány, a nemzeti irodalmak története, irodalomelmélet és esztétika

A dolgozat címe: Wolf Biermann, a politikai dalszerző
A szerző neve: Alapi Dóra
A szerző szakja, évfolyama: történelem-német V.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Pándi Lajos egyetemi docens

A kritikusok személye ritkán válik a nyilvánosság érdeklődésének tárgyává, a szerző személye műve árnyékában marad. Biermann a ritka kivételek közé tartozik. Történelmi jelentőségű, hogy politikai dalszerzőként az NDK szocialista rendszerét bírálta, aminek következtében személye a hatalmát féltő NDK pártvezetők támadásainak célpontjaivá vált. Nem mindennapi élettörténete jól példázza miként hatott Németország területi, ideológiai megosztottsága az egyes emberek életére.

Wolf Biermann szocializmusba vetett hite családi tradíció. A hamburgi fiú 17 és fél évesen áttelepül az NDK-ba. Társadalmi kérdések iránti érdeklődése költői tehetséggel és érzékenységgel párosul. Politikai dalainak témája a szocialista eszme és gyakorlat különbsége. Keletnémet emberek millióinak érzéseit fogalmazza meg a nép nyelvén, közérthető stílusban. Kezdetben a dal politikai fegyver, amellyel saját bevallása szerint célja, „*hogy munkámmal támogassam a szocialista demokrácia fejlődését azokban az országokban, melyek magukat szocialistának nevezik.*” Az NDK szocializmusát, melyet hibái ellenére is minden polgári társadalomnál többre tart, – mert itt már megtették az első lépést a szocialista demokrácia kiépítése érdekében – baloldali szemszögből, a jobbítás szándékával bírálja. Kritikája miatt a párt 1965-ben betiltatja, 1976-ban pedig kiutasítják. Azóta Hamburgban él.

Dolgozatomban Biermann élettörténetét születésétől 1991-ig kísérem végig. Foglalkozom politikai nézeteivel, NDK-beli társadalmi szerepével a SED-el való viszonyával, 1976 utáni politikai állásfoglalásával. Biermann előadásaiiban az őt körülvevő világ eseményeit reflektálta, munkáival, cselekedeteivel a történelmet alakította. Élete is egy szelet történelem volt, amivel feltétlenül érdemes foglalkozni.

A dolgozat címe: „Kegyetlen tettek” és „keserű könnyek”
A szerző neve: Babus Enikő
A szerző szakja, évfolyama: olasz-orosz (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve: Bakonyi Géza egyetemi docens

A kutatás célja: interperszonális kapcsolatok, különféle emberi megnyilvánulások feltérképezése Antonio Tabucchi műveiben, válaszkérés azoknak okaira. Az eredmény elérésének érdekében a dolgozatban motívumelemzés található, megvizsgálva az író nyolc, meghatározó novelláját. Választásomat az is indokolja, hogy Tabucchi Magyarországon alig ismert, az íróval foglalkozó hazai szakember nincs. — A „kegyetlen tettek” témakörbe tartozó novellákban valamilyen gyilkosság történt. Elkövetetik azt emberek különböző típusai; végbemehet különböző emberi kapcsolatokban, mint pl. egy zsidó öregúr, aki ma Peter Schlemihl és a náci-fasiszta orvos között, aki ma a dravida művészet szakértője; és meghökkenítő gyilkos szerszámokkal, mint pl. a szigony; vagy régmúlt idők kínzásainak kegyetlen módoszataival: elevenen megégetés, a mell felhasítása és a szív kitépése az eleven testből. A gyilkosságokhoz vezető okok is tarka képet mutatnak: mint pl. bosszúállás a koncentrációs táborban elszenvetett borzalmakért, vagy a háttérbeszorított élet alatt felgyülemlett feszültségek; az örült szerelem, és az önzés. Az elemek változatosak, de a tett elkövetésének előre kitervelése, ill. az akarat, amellyel a „tettek” végrehajtják kegyetlen tettüket, közös; pl. Amelia másodlagos élete során készül arra (igaz, öntudatlanul), hogy egyszer az injekció beadásánál keze ne mozduljon. — A „keserű könnyek” azon novellákat kapcsolja össze, amelyekben olyan emberi érzések, reakciók jelennek meg, mint fájdalom, szenvedés, szomorúság, sírás (férjét és fiát elvesztő anya), ill. kiábrándulás, csalódás, megcsömörlés, utálat, undor (Dolores Ibaruri, a szovjet politikusok tettei láttán). Az állandó nosztalgiával és melankóniával teli visszaemlékezés, mely kibővíti a saudade-val; és várakozás arra a megváltó percre, amikor a világban helyét reménytelenül kereső, válsággal küszködő individuum „Odaát”-ra kerül. Könnyek, szenvedés egy csöndes, magányos házban, távol mindentől, mely a „zajos, emberekkel teli” életet jelenti, és ahová befészkelte magát a boldogtalanság, a határtalan szomorúság. Végül, nosztalgia a szülők, és az egykori családi dráma ellenére boldog gyermekkor után, továbbá az Ettore-Gioesfine által érzett vágyakozás egy olyan személy iránt, akivel megoszthatná a külső-belső átváltozásából származó, személyes problémáját, ill. az átoperálás előtt álló személy félelemérzetét és reményét egy boldogabb életben, amelyet új, szexuális identitását vállalva élhet majd le.

A dolgozat címe: Játéktér és művészi tér Vlagyimir Nabokov Végzetes végjáték c. művében
A szerző neve: Bagány Márta
A szerző szakja, évfolyama: orosz V.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szigethi András egyetemi docens

Vlagyimir Nabokov Végzetes végjáték című művének eredeti címe Luzsin-védelem. Elemzésemben kísérletet teszek a főhős belső világa és az őt körülvevő makrovilág összecsapásának értelmezésére kulturológiai szempontból, a műben kibontakozó szimbólum és motívumrendszer alapján.

A mikrovilág, a sakk világa biztos támasz Luzsin számára, egyfajta önigazolás. „Szabályosan rendezett, áttekinthető és eseményekben gazdag volt a valódi élet, a sakkozóélet, és Luzsin büszkeséggel nyugtázta, milyen könnyű az életben uralkodnia, mennyire minden az. ő akarására hallgat és engedelmeskedik szándékainak.” De meddig véd a Luzsin védelem? Az őt körülvevő világ félelmetes és ellenséges. „Mi van a világon a sakkon kívül? Kőd, ismeretlenség, nemlét ...”

A sakk az élet színtere, ahol összecsap Jó és Rossz, a fehér és fekete erők. Ezek az erők fizikai szemmel nem láthatók, csak a művész képes ilyen látásmódra. „ (...) nem volt dolga a látható, hallható, érzékelhető, figurákkal (...) – számára az anyag csupán durva, földi burka volt a gyönyörűsége, láthatatlan sakkerőnek.” Luizsin keresi a végső magyarázatot, a helyes kódot, amellyel megfejtetheti a dolgok logikáját, azonban ez a keresés rögeszmévé válik, bezárja saját világába és ő összeroppan e lebonthatatlan falak között. „A művészet a platóni ősidea tükröződése, az elveszett Paradicsom képe” – írja Kis. A kiüzetés, az elveszett Paradicsom keresése, tartalmilag, a mű fejezeteinek száma (megegyezik a kálvária stációinak számával), formailag látszik alátámasztani, hogy a mű az Ó- és Újszövetség parafrázisának tekinthető. Nabokov nyelvhasználata művészi. Alkalmaz allúziókat, idézeteket, metaforákat, de mindemellett a szöveg szigorú szabályok szerint íródott, melyben visszatükröződni látszik a szimbolista hagyomány.

A dolgozat címe: Etika és irodalomelmélet: etikai szálak Jacques Derrida és az angolszász kultúrkritikai irányzatok között
A szerző neve: Bagi Zsolt
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-filozófia II.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Orbán Jolán egyetemi docens

Jacques Derrida munkáit sokszor támadták etikátlanságuk miatt. Ebben a dolgozatban azt próbálom bizonyítani, hogy Derrida műveinek lényegi sajátossága egy bizonyos etikai megalapozottság.

Ez az etikai alap már legkorábbi műveiben is megtalálható volt, de explicitte csak a kilencvenes években vált. Először a jog kapcsán reflektálódott (Du droit á la philosophie, Force de loi), majd egyre karakterisztikusabban kapott politikai színezetet (L'autre cap, Spectres de Marx). Céлом ehhez az etikához a rendszer, a struktúra általános elméletei felől közelíteni.

A hatvanas években a francia baloldali értelmiség fordulatot hajtott végre ezen a terepen. A rendszer totalitását, egységességét megkérdőjelezve a Másik mint a rendszerből kiszorított felől értelmezték újra a strukturalizmust. Úgy gondolom, az a törekvés, hogy felmutassák a rendszer logikájából következő erőszakot, már maga etikát implikált, noha ez soha nem volt explicit.

Jacques Derrida munkáiban a dekonstrukció mint a nyílt rendszer megteremtésére irányuló szándék van jelen. 1990 előtt ez általában nem kapcsolódik közvetlenül etikához, ezután azonban igen.

A Másik az angolszász kultúrkritikában általában mint az alternatív kánonok szükségességének hangoztatása jelenik meg ez inkább egy foucault-iánus rendszer- és nyelvfelfogásba illik, de lehetőség van olyasfajta dekonstruktív kánonszemléletre is, ahol maga ez a kánon is hordoz differenciát, azaz nyílt rendszerként működik.

A dolgozat címe: Az olasz színház születése vagy újjászületése?
(Bibbiena: Calandria)
A szerző neve: Bagossi Edit
A szerző szakja, évfolyama: olasz III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

A keresztény alapokon újjászülető antik kultúra, vagyis a reneszánsz kor terméke a modern dráma és színház, mely talán legszemléletesebb szimbóluma e kettős eredetnek. A reneszánsz korban ugyanis az antik dráma születik újjá a középkori színpadokon. Az olasz színház születésének bölcsőjénél vagyunk.

De Arisztotelesz ikerpárjának csak a fele született meg: nincs ugyanis jelentős olasz reneszánsz tragédia, csak komédia. Ez utóbbi viszont virágzó, bőséges irodalmat teremtett. A vígjátékok bőséges termése nem jelenti minden esetben a magas színvonalat. Az idő és a kritika kialakította a maga sorrendjét, mely szerint Machiavelli Mandragórája a legsikerültebb alkotás, melyet Giordano Bruno Gyertyása és Bibbiena Calandriája követ. E dolgozat célja megvizsgálni Bibbiena komédiáján keresztül – mely a három említett mű közül időrendben a legelső –, hogy mennyiben új az, ami a reneszánsz színpadon újjászületik. Hogyan tanul meg újra drámát írni Európa? Mennyire hatnak, ill. vannak jelen a nagy elődök és példaképek az új műben? Az olasz reneszánsz kor drámái reneszánsz alkotások, vagy az antikok színvonalas másolatai? Hiszen ezen szerzők nagy része csak egyetlen műben próbálja ki vígjátékírói képességeit, csak mellékesen valódi hivatása mellett. Magyarországon, sőt még hazájában is, méltatlanul kevesen ismerik ezeket a műveket, pedig ma is élő, tanulságos és hatásos alkotások.

Elsősorban igaz ez Bibbiena vígjátékára, melyben nemcsak a források nagyszerű kezelésének mestereként mutatkozik be, de nyelvi leleményével, humorával, erkölcsi nevelő szándékával, dramaturgiai érzékével önálló, ízig-vérig reneszánsz komédiát, színpadképes alkotást hoz létre. Méltó tagja a vígjátéki irodalom nagy fonálának, mely Menandrosztól, Plautuson, Terentiuson át éri el „újjászületését”, s fejlődik a commedia dell'arte színpadain, Shakespeare, Goldoni és Molière tolla alatt. Bibbiena műve színpadot, olvasó és néző közönséget érdemel ma is.

A dolgozat címe: A Psychological Study of the Literary Reception
Process a la Norman N. Holland
A szerző neve: Balogh Ágnes
A szerző szakja, évfolyama: angol V.-német IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Abádi-Nagy Zoltán egyetemi tanár

The study consists of two main bodies: a theoretical and a practical part. The aim of the project is to examine the relevance of Norman N. Holland's model of literary reception in connection with Robert Coover's short story „The Elevator”.

Holland's model outlines a hierarchy of feedback loops governing the reception process from the physiological loops through the culture-specific code-loops (a black cat is a black cat) and canon-loops interpreted the same way within a community (a black cat should mean bad luck) to the highest level of a unique identity that responds to a text individually, different from any other responses.

The practical part consists of an analysis of the responses of 20 subjects to Coover's story combined with the results of two personality tests.

One of the objectives of my project is to examine whether similarities can be traced in the responses on the basis of certain personality traits (anxiety, tough-mindedness, extroversion, etc.). The correlations indicate a certain predictability of response-types. Another aspect deals with the question to what extent a fragmented text is more advantageous for the theories of reader-response critics on account of its leaving more space for individual speculation or, more generally, what differences the structure of a text can account for in the reception process.

*Összehasonlító irodalomtudomány, a nemzeti irodalmak története,
irodalomelmélet és esztétika*

A dolgozat címe: Deutschsprachige Poetiken im 17. Jahrhundert, unter besonderer Berücksichtigung deren von G. Ph. Harsdörffer
A szerző neve: Balogh Endre
A szerző szakja, évfolyama: magyar-német V.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Horváth Iván egyetemi tanár

Das Ziel meiner Arbeit war die Bearbeitung und Beschreibung der deutschen Poetiken des 17. Jahrhunderts unter besonderer Berücksichtigung der poetischen Tätigkeit von G. Ph. Harsdörffer und ihren Zusammenhang mit anderen Wissenschaften (z. B. Sprachwissenschaft und Mathematik). Da es in Deutschland nach Opitzens 'Buch von der deutschen Poeterey (1624) eine Mode gewesen ist, Poetiken zu schreiben, gibt es genug Material, was der Forscher aufarbeiten kann. Nur die Namen der Verfasser solcher Schriften sollen hier stehen: Chr. Queintz, J. Schottel, Ph. v. Zesen, J. P. Titz, J. Klaj, G. Ph. Harsdörffer, A. Buchner, S. v. Birken, D. G. Morhof und Chr. Weise. Ich habe diese Poetiken nach drei Anhaltspunkten untersucht:

was schreiben sie über die Ursprung und Wesen der Sprache
welche Methoden der Inventionslehre haben sie ausgearbeitet
welcher Art ist ihre Formlehre.

Das Fazit dieser Arbeit ist, daß es solche Autoren gibt, die die von Opitz festgelegten Prinzipien in die Richtung der aristotelischen Lehre ausarbeiten und aus den antiken Versformen ausgehen (z.B.: August Buchner). Es gibt aber auch solche Autoren, die aufgrund ihrer wissenschaftlichen Bildung andere Theorien und Methoden (z.B.: mathematische, kombinatorische nach den Vorstellungen von Raimundus Lullus) ebenso vertreten (diese waren z.B.: Harsdörffer und Zesen). Das läßt mich darauf folgern, daß die Dichter der Barockzeit in Deutschland auf zweierlei Art „Gelehrte“ gewesen sein durften: Gelehrte der humanen Wissenschaften und die Polyhistoren. Eine weitere Arbeit könnte diese wissenschaftlichen Strömungen erfassen, sowie den Zusammenhang der Gedichte und der in den Poetiken festgelegten Theorien aufdecken. Die Erste Arbeit wäre eher eine wissenschaftsgeschichtliche Forschung, die zweite würde neue Möglichkeiten für die Interpretation der Gedichte dieser Epoche bedeuten.

*Összehasonlító irodalomtudomány, a nemzeti irodalmak története,
irodalomelmélet és esztétika*

A dolgozat címe: Játéktér és művészi tér Vlagyimir Nabokov Végzetes végjáték c. művében
A szerző neve: Bagány Márta
A szerző szakja, évfolyama: orosz V.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szigethi András egyetemi docens

Vlagyimir Nabokov Végzetes végjáték című művének eredeti címe Luzsin-védelem. Elemzésemben kísérletet teszek a főhős belső világa és az őt körülvevő makrovilág összecsapásának értelmezésére kulturológiai szempontból, a műben kibontakozó szimbólum és motívumrendszer alapján.

A mikrovilág, a sakk világa biztos támasz Luzsin számára, egyfajta öngizolás. „Szabályosan rendezett, áttekinthető és eseményekben gazdag volt a valódi élet, a sakkozóélet, és Luzsin büszkeséggel nyugtázta, milyen könnyű az életben uralkodnia, mennyire minden az ő akaratára hallgat és engedelmeskedik szándékainak.” De meddig véd a Luzsin védelem? Az őt körülvevő világ félelmetes és ellenséges. „Mi van a világon a sakkon kívül? Kőd, ismeretlenség, nemlét ...”

A sakk az élet színtere, ahol összecsap Jó és Rossz, a fehér és fekete erők. Ezek az erők fizikai szemmel nem láthatók, csak a művész képes ilyen látásmódra. „ (...) nem volt dolga a látható, hallható, érzékelhető, figurákkal (...) – számára az anyag csupán durva, földi burka volt a gyönyörűsége, láthatatlan sakkerőnek.” Luizsin keresi a végső magyarázatot, a helyes kódot, amellyel megfejtetheti a dolgok logikáját, azonban ez a keresés rögeszmévé válik, bezárja saját világába és ő összeroppan e lebonthatatlan falak között. „A művészet a platóni ősidea tükröződése, az elveszett Paradicsom képe” – írja Kis. A kiüzetés, az elveszett Paradicsom keresése, tartalmilag, a mű fejezeteinek száma (megegyezik a kálvária stációinak számával), formailag látszik alátámasztani, hogy a mű az Ó- és Újszövetség parafrázisának tekinthető. Nabokov nyelvhasználata művészi. Alkalmaz allúziókat, idézeteket, metaforákat, de mindemellett a szöveg szigorú szabályok szerint íródott, melyben visszatükröződni látszik a szimbolista hagyomány.

A dolgozat címe: Etika és irodalomelmélet: etikai szálak Jacques Derrida és az angolszász kultúrkritikai irányzatok között
A szerző neve: Bagi Zsolt
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-filozófia II.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Orbán Jolán egyetemi docens

Jacques Derrida munkáit sokszor támadták etikátlanságuk miatt. Ebben a dolgozatban azt próbálom bizonyítani, hogy Derrida műveinek lényegi sajátossága egy bizonyos etikai megalapozottság.

Ez az etikai alap már legkorábbi műveiben is megtalálható volt, de explicitté csak a kilencvenes években vált. Először a jog kapcsán reflektálódott (*Du droit á la philosophie, Force de loi*), majd egyre karakterisztikusabban kapott politikai színezetet (*L'autre cap, Spectres de Marx*). Céлом ehhez az etikához a rendszer, a struktúra általános elméletei felől közelíteni.

A hatvanas években a francia baloldali értelmiség fordulatot hajtott végre ezen a terepen. A rendszer totalitását, egységességét megkérdőjelezve a Másik mint a rendszerből kiszorított felől értelmezték újra a strukturalizmust. Úgy gondolom, az a törekvés, hogy felmutassák a rendszer logikájából következő erőszakot, már maga etikát implikált, noha ez soha nem volt explicit.

Jacques Derrida munkáiban a dekonstrukció mint a nyílt rendszer megteremtésére irányuló szándék van jelen. 1990 előtt ez általában nem kapcsolódik közvetlenül etikához, ezután azonban igen.

A Másik az angolszász kultúrkritikában általában mint az alternatív kánonok szükségességének hangoztatása jelenik meg ez inkább egy foucault-iánus rendszer- és nyelvfelfogásba illik, de lehetőség van olyasfajta dekonstruktív kánonszemléletre is, ahol maga ez a kánon is hordoz differenciát, azaz nyílt rendszerként működik.

A dolgozat címe: Kettős interpelláció
A szerző neve: Bartha Ildikó
A szerző szakja, évfolyama: finn-finnugor II.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Tuomo Lahdelma vendégprofesszor

A dolgozat Aino Kallas (1878-1956) *Sudenmorsian* (Farkasmenyasszony) című kisregényét vizsgálja. Az író életművében kiemelkedő helyet foglalnak el archaizáló, krónikastílusban megírt regényei. Ezek egyike az említett mű, amely 1928-ban keletkezett. A történet középpontjában kettős konfliktus áll, amely abból ered, hogy az egyén egyszerre próbál megfelelni a társadalmi elvárásoknak és ösztönei parancsának. Az elemzés kiindulópontja újhistorisztikus, pontosabban mondva Louis Althusser interpelláció-fogalmát veszi alapul. Ezt felhasználva mutatom be az egyén és a társadalom viszonyának alakulását a regényben.

Munkámba beépítettem a finnországi Kallas-kutatás eredményeit is.

A dolgozat címe: American-Hungarians in Missouri
A szerző neve: Bartos Erika
A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Glant Tibor egyetemi adjunktus

Recent immigration studies tend to question the traditional interpretation of the American „melting pot”. According to some researchers, it has already lost its original meaning and American society can be characterized as a kaleidoscope in which differences in ethnic modes are positively valued. The author of this essay has examined a small minority in a particular state, Missouri, with special attention to the city of St. Louis. The Hungarian immigrant group of the Midwest region is almost invisible in immigration studies and history books, though they show a characteristic example of diversity as well as assimilation in the broader unity of American society. In order to describe Hungarian immigrants in Missouri the author has made an attempt to exploit a multiplicity of resources with special focus on the collection of primary materials from the Center for International Studies at University of Missouri-St. Louis, Thomas Jefferson Library in St. Louis, St. Louis Public Library, Missouri Historical Society, Missouri Folklore Society, The St. Louis Post Dispatch and T. S. Eliot Society of St. Louis. The author also received several indispensable data through interviews with American-Hungarians in the city of St. Louis.

This immigration study's aim is to shed light on the peculiarity of American-Hungarian status in the state through historical and sociological approaches. Among other issues the author exploits demographic features, location, organizations, church affiliation, and American-Hungarians' involvement in local urban politics. Furthermore, American-Hungarians' relationship with other ethnic groups, their literary, artistic and scientific contribution as well as their present situation have been examined.

On the basis of the investigations the author suggests that the American-Hungarian group has been part of the „melting pot” rather than the „salad bowl” process in Missouri.

A dolgozat címe: Hogyan illeszkednek az ekhós versek a spanyol arany század költészetébe?
A szerző neve: Bán Mónika
A szerző szakja, évfolyama: spanyol-magyar V.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Víg Éva egyetemi adjunktus

Az ekhós vers az a versforma, mely mind tartalmát (Nárcisz és Ekhó történetére utal), mind formáját (rejtőző rím) tekintve híven tükrözi a manierizmus esztétikájának leglényesebb jellemzőit.

Dolgozatomban megkísérletem – a rendelkezésemre álló szűkös források alapján megtalálni az ekhós vers helyét a spanyol arany század költészetében, azon belül elsősorban a XVI. század második felének költészetében, melynek jelentős változása volt a – reneszánsz hatására megjelenő – ekhós versek feltűnése és elterjedése. Mind tartalmi, mind formai elemként megjelenik Ekhó és Nárcisz alakja. Annak, hogy elsősorban a XVI. század második felében válik népszerűvé az ekhós vers, az lehet az oka, hogy mind Ekhó (mint a meghasonlott, kettészakadt Én megtestesülése), mind Nárcisz alakja (mind a magány és az önszerelem jelképe) nagyon alkalmas bonyolult lelki folyamatok és válságok megjelenítésére.

Az ekhós vers meghonosodását elősegítette a XVI. század második felében a szerelemfelfogás és a természetszemlélet megváltozása, bonyolultabbá, titokzatosabbá válása. Ezzel egy időben a versformák is bonyolultabbá váltak, szellemi játéokra, rejtett értelmek keresésére hivatva a befogadót. Az ekhós rím az egyik legkedveltebb formai labirintussá vált.

A dolgozat címe: Gondolatok Michelangelo Buonarroti költészetéről

A szerző neve: Bánkuti Szilvia

A szerző szakja, évfolyama: olasz III.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

Michelangelo Buonarroti leginkább mint képzőművész él a köztudatban. Gazdag életútját olyan híres művek fémjelzik, mint: a Dávid, Biblioteca Laurenziana, Utolsó ítélet, a Szent Péter-székesegyház kupolája, a Campidoglio és a Pietá-k. A képzőművészet szinte valamennyi területén alkotott. Pápák, mecénások versenyeztek munkájáért, pedig mindenki félt tőle: ez a páratlanul zseniális ember vad, zord, barátságtalan hírében állt, és végtelenül magányos volt. E magányban a művész még sincs egyedül: körbeveszik Múzsái (Festészet, Építészet, Szobrászat és Költészet), melyek közül a Költészet az igazi „bizalmasa”, az igazi társa életének: ő az egyetlen akiben megbízik, beszél saját magáról, rábízta különös elméjében kavargó gondolatait. Dolgozatom (melyet könyvtári és folyóirattári kutatómunkával készítettem) a „nagy magányos” irodalmi világába kalauzol el. Bár Michelangelót a költészet egész életén át végigkísérte, fiatalkori alkotásaiból csak szórványosan maradtak emlékeink: 1518-ban első dühében tűzbe vetette szinte valamennyi addig írott munkáját. Michelangelót, így, az öregkor költőjének tartják. Legfontosabb témái: szerelem, vallás, művészet, halál és szépség. Stílusa homályos, sőt, olykor nyers, érdes, mert a szavakkal is úgy bánik mint a kővel: fokozatos, lassú munkával csiszolja, finomítja, míg a tökéletességet el nem éri. Ebből adódik a művész világának alapvető jellegzetessége: a titokzatosság. Páratlan élmény Michelangelót olvasni, tudván, hogy most a nagy művész lelkének legintimebb szférájában járunk: ezek a versek nem a nagyközönség számára íródtak, Michelangelo önmagához szól, önmagának beszél abban a meggyőződésben, hogy szavát senki sem hallja.

Jóllehet, a „képzőművész – Michelangelo” értéke sokkal nagyobb, mégis, úgy érzem, a „költő – Michelangelo” sem elhanyagolható, sőt, fontos eleme, komponense a michelangelói művészetnek: ennek tükrében válik teljessé és talán érthetőbbé is ennek a magányos és hatalmas embernek a világa.

A dolgozat címe: Hell in Malcolm Lowry's Under the Volcano and Martin Amis' Money

A szerző neve: Bányai Tamás

A szerző szakja, évfolyama: angol-filozófia III.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

The paper starts out from the assumption that while Hell continues to be imagined by human consciousness even in the 20th century, it not only exists „somewhere” but exists here, in our world. It is no longer separated from everyday experience with safe barriers of the mind, put it into brackets through by being associated with the notion of afterlife. Hell is no longer a far-away „melting pot” (used here not in the abstract sense but literally) of sinners but it is like a fourth dimension that is present, visible for and experienced only by „the chosen” (unlucky ones). For one it is a spell that changes every molecule of „normal” life into parts of an infernal landscape, while others' experience remains unchanged. Through giving a close reading of two novels – chosen arbitrarily from the many dealing with similar topics – this essay attempts to present some of the ways in which 20th authors distort the „traditional” and unified vision of Hell, creating rather individual hells which correspond to the scattered experiences of the scattered individuals of our century. The relevant questions are the same in both cases: „Is it possible to get out? If yes, how?”

The analysis of Lowry's work starts with a catalogue of symbols, events and motifs that are related to Hell, summing up their possible interpretations. The second part of the essay analyses the system of directions and possible movements since, in such a confused world as that of Geoffrey Firmin's, these issues have to be clarified before the word „out” can make any sense.

In the second analysis, that of Martin Amis' Money, a different approach was necessary as a result of the different nature of the hell depicted in the novel. Here deception is the keyword around which the search for the „path leading through hell” could be organised and the discussion of the various circles of deception lead to an answer to the question of getting out of inferno.

A dolgozat címe: Szemiotikai kérdések. Shakespeare: Macbeth és Albee:
Állatkerti történet című drámájában

A szerző neve: Bernáth András

A szerző szakja, évfolyama: PhD I.-összehasonlító irodalom III.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kiss Attila egyetemi tanársegéd

A dolgozat a szemiotika különböző elméleti segítségével elemzi a két tragédiát, a kritikán túl egyúttal számos irodalomelméleti kérdésre is választ keresve. A két dráma hasonló tartalmi és szemiotikai problémái mellett jelentős szempont a művek keletkezésének időbeli távolsága: így mind a kritika, mind az elmélet időbeli dimenziót nyer, szerepet kap a történelmi szituáció és az időbeli változás, fejlődés kérdése. A dolgozat célja kettős. Egyrészt megkísérli összehangolni az elméletet a gyakorlattal, az irodalomtól olykor távolinak tűnő újabb elméleteket különböző korban keletkezett, ám ma már klasszikusnak számító műveken alkalmazni. Másrészt a gyakran összeegyeztethetetlen elméleteket is összeveti, különösen az egymással vetélkedő, gyakran ellentétes-ellenséges szemléletmódokat.

A hagyományos „liberális humanista” megközelítés és az „új historizmus” vitáján túl elsősorban a hagyományos színház- és drámafelfogások, illetve szemiotikai szempontok összevetésére kerül sor a modern – és posztstrukturális elméletekkel, felhasználva – többek között – Arisztotelész, Artaud, Herbert Blau, Derrida, Foucault, Saussure, Lacan és Kristeva elméleteit. Jelölő és jelölt, szemiotikus és szimbolikus, az abjekt, a kegyetlenség színháza, tragédia és áldozat, prezentáció és reprezentáció, kultusz és kultúra: ezek azok az elméleti kérdések, amelyek a két drámával és egymással is összefüggenek. A történelemszemlélet és a szemiotika sajátos egysége található Lotman kulturális tipológia-elméletében, ami további szempontot jelent.

Az eredmények alapján sok tekintetben lehetséges a különböző elméletek, megközelítések összeegyeztetése, a különböző kiindulási pontok gyakran hasonló eredményre vezetnek. Ugyanakkor – éppen a történelmi változások miatt – nem célszerű az egyes elméletek, kritikai módszerek tévedhetetlenségében bízni, mert így az értelmezés egyoldalúvá válik; az eltérő, ellentétes vélemények oka többnyire magukban a különböző előfeltevésekben keresendő.

A dolgozat címe: Hazai – minimalizmus

A szerző neve: Berta Ádám

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol-irodalomelmélet IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bocsor Péter PhD-ösztöndíjas

A dolgozat Hazai Attila szövegeinek vizsgálata kapcsán tárgyalja a minimalizmust mint a magyar irodalom egy feltételezett áramlatát.

Írásomban a következő kérdések adják a gondolatmenet főbb elágazásait: Hogyan írható le a magyarországi és az amerikai minimalizmus viszonya? Tekinthejtük-e Hazai Attila szövegeit a (magyarországi) minimalizmus reprezentatív darabjainak? Mik azok a jellegzetességek, amelyek e szövegek poétikáját, narratológiai felépítését, illetve más kortárs szövegekhez viszonyított helyét meghatározzák?

A fenti problémák végiggondolása során vált szükségessé a következő témák bevonása: Mi a kortárs irodalomkritika szerepe egy (tetszőleges) szöveg szemiotikai működésében? Hogyan értelmezhetők az ironia és reflexivitás fogalmak (akár a recepció folyamataiban, akár a szövegen belül)? Milyen szinteken érhetők tetten az irodalmi szövegben a különböző pszichopatologikus jellegzetességek leképeződései/nyomai?

A felsorolások szerteágazó felvetései egyes Hazai Attila szövegek interpretációja során kapcsolódnak össze. Erről az alapról kiindulva kísérlem meg a szövegben egy többé-kevésbé koherens kritikai álláspont kialakítását, amely szubjektumelméleti, pszichoanalitikus és a retorika által felkínált eszközöket mozgósítva vizsgálja Hazai Attila szövegeinek helyét a kortárs irodalmi szövegek között, valamint a magyarországi minimalizmus karaktervonásait; emellett – saját természetét exponálva – mintaként igyekszik működni, s ezúton egy lehetséges irodalomkritikai attitűd gyakorlását szorgalmazza.

A dolgozat címe: A hetvenkedő katona toposza Bohumil Hrabalnál
A szerző neve: Besze Barbara
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-művelődési menedzser III.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hanus Erzsébet egyetemi adjunktus, Kleisz Teréz egyetemi tanársegéd, Thomka Beáta egyetemi docens

Bohumil Hrabal ún. „sörgyári trilógiájának” visszatérő figurája Pepin bácsi, akinek ambivalens karaktere, de leginkább történetei mögött egy olyan tipológiai jelenséget fedezhetünk fel, amely az ókortól ismert miles gloriosus, a hetvenkedő katona karakterére emlékeztet.

Elemzésem első részében kísérletet teszek a hetvenkedés problematikájának többféle szempontból való megközelítésére. A hetvenkedés motivációit illetően a szociálpszichológia magyarázataiból indulok ki. Ezután rövid irodalomtörténeti áttekintést igyekszem adni; itt foglalom össze a toposz legfőbb jegyeit is.

A második rész a Hrabal-figura attitűdjeinek meghatározására tesz kísérletet. Milyen karakterjegyekkel rendelkezik Pepin, s ezen sajátosságok hogyan hozhatók összefüggésbe más irodalmi alakok tulajdonságaival? Beszélhetünk-e a Trilógia Pepinje illetve a Táncórák idősebbeknek és haladóknak megnevezetlen történetmondójának azonosságáról? Az egyes novellák keretein belül mennyi igazságot fednek Pepin történetei – s ez miként tudatosul a befogadóban? És főképpen: hogyan viszonyul Pepin a miles gloriosus prototípusához?

A dolgozat címe: Vlad Tepes (Drakula – román történelmi „mítosz” és a nyugati „művészi” mítosz)
A szerző neve: Chis Krisztián
A szerző szakja, évfolyama: tanító-román nemzetiségi tanító III.
Az intézmény neve: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Bucin Michaela főiskolai tanársegéd

A dolgozat célja, hogy nyomon kövesse egy ellentmondásos román történelmi személyiség, Vlad Tepes különös útját a vámpír örökkévaló mítoszáig. A krónikáktól a népi legendáig a nemzeti és egyetemes irodalomtörténetben szereplő rögeszmés mítoszá alakult: az átlagember, a történészek, de leginkább a művészet különféle művelői számára.

A terjedelmes, sokrétű bibliográfia igazolja a szerző részére azon tényt, hogy a téma egyedülálló, több mint egy évszázados érdeklődésnek örvend.

Mi tette lehetővé, hogy egy jelentéktelen európai fejedelemség vezetőjének hírneve túlhaladhassa a nemzet és az idő határait? És lényegében Vlad Tepes történelmi személyiségéről van szó vagy csak annak egy művészi tükröződéséről?

A dolgozat nem kívánja feláldozni a mítoszt a történelmi igazság oltárán, sem feltétlenül bizonyítani, hogy Drakula nem egy szimbólum, hanem azt óhajtja bemutatni, hogy a modern embereknek a tisztánlátás századában szüksége van mítoszokra, és hogy ezek néha olyan helyről származhatnak, amely a legtöbb ember számára nehezen fellelhető Európában.

III.

A dolgozat címe: Sterne's Tristram Shandy and the Bildungsroman
A szerző neve: Csengei Ildikó
A szerző szakja, évfolyama: angol-magyar III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

My aim in the paper is to examine how Sterne's Tristram Shandy contributed to the formation of the Bildungsroman, especially of its prototype, Goethe's Wilhelm Meisters Lehrjahre. The following chronological problem presents itself: although the development of the genre started in the 18th century by integrating many elements of other genres, the Bildungsroman was first defined only in the 19th century. Nevertheless, in my essay I examine how Tristram Shandy parodies many assumptions of the later defined Bildungsroman or rather, of the genres which contributed to its formation. In my analysis I relied basically on the 19th century definition of the Bildungsroman by Karl Morgenstern, who states that the Bildungsroman focuses not only on the development of its hero, but also on the cultivation of the reader. The aim of the classical form of the genre is to function as a model for the 18th century reader by introducing a hero, whose development is finished by his complete integration into a middle-class society.

In my paper I compare Tristram Shandy to novels of formation: Tom Jones, Wilhelm Meister, and Jane Eyre. My points of analysis are plot structure, the relationship between the narrator and the characters, the handling of time, language and the possibility of communication in the novels. Besides the education of the hero, I focus on the development of the reader, and point out that the countergenre of the Bildungsroman had a great role in the formation of the prototype of the genre, and that Tristram Shandy as an early parody does not complete the formation of the hero, but it contributes to the development of the reader.

A dolgozat címe: Két haza között – Hans Christ magyarországi német író munkássága
A szerző neve: Cseresznyés Virág
A szerző szakja, évfolyama: német V.
Az intézmény neve: Veszprémi Egyetem Tanárképző Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: Huszár Pál egyetemi adjunktus

2 éve kezdtem el foglalkozni a napjainkban egyre inkább aktuálisabbá váló témával, a magyarországi németiség életével, problémáival, a kettős identitás kérdésével. 1994 augusztusában lehetőségem nyílt felkeresni egy tübingeni intézetet („Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde”). Itt ismerkedtem meg a magyarországi német származású író és költő, Hans Christ (1914-85) munkáival, akinek a 40-es években Budapesten, 1948 után pedig az NSZK-ban jelentek meg versei, elbeszélései és tanulmányai. Kutatómunkám során az eredeti forrásokhoz nyúltam vissza, összegyűjtöttem Hans Christ különböző folyóiratokban megjelent írásait és bibliográfiát készítettem. A költő élete szervesen összeforr a német kisebbség történelmével, sorsával. Nem kívánok tisztán portrét rajzolni, hanem Hans Christ munkáin és személyiségén keresztül felvázolni a német nemzeti kisebbség történetének legfontosabb szakaszát, a 20-as és a 80-as évek közötti időszakot. Munkám vezérmotívumát a címnek választott idézet adja: „Zwischen Vater- und Mutterland” (Két haza között). A dolgozat első felében Hans Christ gyerekkorával foglalkozom röviden; azzal az időszakkal, amikor az öntudatlanság állapotából fokozatosan eszmélt rá ellentmondásos helyzetére. Honnan is származnak ősei? Ázsiából jöttek a Verecke-hágón át vagy a hessen-darmstadti hercegségből? Ekkor jelentek meg először azok a belső lelki konfliktusok, melyek egész életén át végigkísérik őt és az egész magyarországi német kisebbséget. Ezután kronológiai sorrendben követem végig a történelmi eseményeket, – középpontban a magyarországi német ifjúsági mozgalommal és a kitelepítéssel – amiket megpróbálok a költő szemszögéből megvilágítani, vagyis a hangsúlyt nem a konkrét számadatokra, évszámokra helyezem, hanem a személyes, szubjektív élményekre, melyeket idézetekkel támasztok alá.

Végül Hans Christ 1945 utáni németországi tevékenységét és az 1964-ben megjelent verseskötetét vizsgálom meg közelebbről.

I.

A dolgozat címe: Mattia Pascal: egy önidentifikációs kísérlet kudarca

A szerző neve: Dávid Kinga

A szerző szakja, évfolyama: olasz IV-V.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Ördögh Éva egyetemi docens

1904. áprilisában, a Nuova Antologia című folyóiratban jelent meg Luigi Pirandello Mattia Pascal két élete (Il fu Mattia Pascal) című regénye. A formailag és tartalmilag egyaránt újat hozó regény Pirandello művészetében egy új alkotói korszak nyitányát, az olasz irodalom számára pedig a modern olasz regény megszületését jelentette. A mű egyszerre fogant a kor szellemét meghatározó általános egzisztenciális válság és a személyes létben feltáruló bizonytalanság jegyében. Az írói fejlődés történetében annak a kivételes pillanatnak föltárulkozása mutatkozik meg, amelyben a gyökereket jelentő szicíliai közösségnek verista ihletésű novellái és regényei egyesülni tudtak egy magasabb szintű, analitikus szemléletmódot tükröző, az emberi lét legáltalánosabb igazságainak megfogalmazását célzó írói magatartásmóddal.

Ennek értelmében dolgozatom célja, hogy bemutassam, Pirandello koncepciójában miért ítélik szükségszerűen kudarca a főhős egyszerre társadalmi és létező önmeghatározásra tett kísérlete. Miként válik az elbeszélő hős önidentifikációs törekvéseinek felidézése során a személyes sorsban megélt társadalomból való kirekesztettség élménye az ember egyetemes szociális otthontalanságának érzésévé: vagyis a személyes létállapot szubjektív világából hogyan bontakozik ki a regényben egy egyetemes, mindent átfogó makrokozmosz. Így azokat a motívumokat próbálom meg kiragadni és vizsgálni, amelyek rámutatnak a pirandellói gondolat metafizikai irányultságára, s amelyek a későbbi regényekben és drámákban felvetett problémák alapját is adják: azoknak a szociális és erkölcsi ellentmondásoknak a felismeréséből kiindulva, amelyek szűkebb szülőföldjének, Szicíliaának társadalmát határozzák meg, Pirandello eljut a lényeg és forma, a valóság és illúzió antagonizmusának általános érvényű tételéhez. Bár dolgozatom elsősorban a Mattia Pascal két élete című regény elemzésére támaszkodik, olykor elkerülhetetlenül utalásokat kell tennem az életmű más darabjaira is, ezzel utalva annak bizonyos fokú koherenciájára.

A dolgozat címe: 'With an eye made quiet by the power / Of harmony'. Aspects of nature in the poetry of William Wordsworth: the subjective landscape and its implications

A szerző neve: Dolmányos Péter

A szerző szakja, évfolyama: angol-földrajz IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Tóth Tibor főiskolai tanársegéd

The aim of this short essay is to concentrate on the significance of nature in the poetry of W. Wordsworth. Nature is one of his principal themes but in critical analyses it is viewed only in connection with other themes. My aim was to have a closer look at nature in itself what is that nature like which is incorporated into his poems.

The sections dealing with Romanticism, his life and his poetry in general are based on the works of scholars. The analyses of poems in the essay are the results of my close reading of these poems.

The relationship between man and nature is the central interest of Wordsworth. Man and nature are inseparable for him. This notion is enhanced by his understanding of nature: nature is a living organism which is similar to a human being in the sense that it has a 'body' and a 'soul'. This body is the observable landscape, the soul is what is unobservable but implied for the poet. This soul is the underlying force that connects all these elements in such a way that the 'sum total' of these, the manifestation of which is the landscape, has a different quality in addition. This captures the poet's attention: this leads him to his understanding of the concept that man and nature belong together. The physically observable landscape with this additional quality becomes his subjective landscape. His observations of nature are in fact observations of this subjective landscape. This is the starting point for his interest in the relationship between the natural world and the human consciousness and this inspires the poet: this leads to the writing of poetry, i.e. creation.

A dolgozat címe: „Mechanisches Ding”. Kleist a marionettszínházról

A szerző neve: Dózsai Mónika

A szerző szakja, évfolyama: magyar-német V.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Thomka Beáta egyetemi docens, Bacsó Béla egyetemi tanár

„Az embereket két osztályba lehetne besorolni – állapítja meg Kleist egy fragmentumában –, azokra, akik a metaforához, és azokra, akik a képlethez (Formel) értenek. Akik mindkettőhöz értenek, túl kevesen vannak, nem tesznek ki egy osztályt sem.”

Kérdéses, hogy van-e értelme annak a kísérletnek, ami ezt a kijelentést a szövegekkel szemben is érvényre kívánja juttatni, bízva abban, hogy a kiválasztott szöveg eleve – vagyis belső törvényszerűségeinél fogva – mindkét művelettel szemben megértést tanúsít. Ezen interpretáció szándéka tehát, hogy A marionettszínházról szövegében kimutassa az elkülönített kategóriák, így a metafora és a formula, egymásba mozdíthatóságát, figyelembe véve azt, hogy az értelmezés is mozgás, megindultság (Beweglichkeit) valami felé, ami ezt a kimozdulást elindította.

Ugyanakkor a Kleist-szöveg maga is mozgásban van, dialogikus vagy legalábbis dialógusra emlékeztető formája a gondolat fokozatos születését (allmähliche Verfertigung der Gedanken) érzékelteti, vagyis „a beszéd, attól a szükségszerűségtől hajtva, hogy ami egyszer elkezdődött, be is fejeződjék, halad tova mígnem elér a tökéletes érthetőség állapotáig, olyannyira, hogy – s ezen én lepődöm meg leginkább – a felismerés egy mondattal kész is”.

A dolgozat címe: Nagyszabású vállalkozás Johann Arndt műveinek többnyelvű kiadására (1642-1643)

A szerző neve: Ecsedy Judit

A szerző szakja, évfolyama: német IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Ötvös Péter egyetemi docens

A 17. sz. első harmadában fellépő, ám dominánsan a harmincéves háború alatt és annak következtében jelentkező intellektuális nyugtalanság a hitélet területén is új típusú fejleményeket eredményezett. A hazai (magyarországi és erdélyi) művelődéstörténet szempontjából kiemelten fontos a Közép-Duna-medence nyugati felében jól regisztrálható és az újabb szakirodalom által már megnyugtatóan feldolgozott jelenség, a spirituális misztikával kísért jámborsági törekvés. A Lajtától keletre más volt a helyzet: a bécsi béke (1606) széles társadalmi rétegek számára viszonylagos vallásszabadságot eredményezett egészen a hetvenes évekig. A radikálisabb valláskritikával fellépő, az uralkodó megtérítésének utópisztikus eszményét is képviselő csoportok (Johann Permeier Bécsben és Melchior Beringer Pozsonyban) félig illegális irodalomszervező tevékenységének új célpontja éppen ez a terület lett. Erről a tevékenységről nagyon becses, a kutatás által még nem feldolgozott forrásanyag áll rendelkezésünkre: Halléban két kódexet őriznek, az egyik Permeier leveleinek másolatát tartalmazza az 1637-38-as évekből („Acta Regni Christi”), a másik autográf leveleket őriz az 1625-46-os évekből. A harmadik forrás, az „Abtruck”, Permeier utolsó, saját maga által kiadott, nyomtatásban megjelent könyvecskéje, mely saját leveleit tartalmazza 1642-43-ból. Ezek inkább propagandairatok, melyeket Európa hatalmasságaihoz intéz támogatást kérve hatalmas vállalkozásához: Johann Arndt műveinek több nyelvre való fordításához és terjesztéséhez. Nagyon komoly és nagyívű kiadási tervek fogalmazódnak itt meg: pl. Böhme kiadásáról, Joachim Bettke „Mensio Christianismi”-járól, valamint az Arndt-fordításokról bőven esik szó, de a tulajdonképpeni nagy cél Arndt összes műveinek fordítása és terjesztése lett volna. A dolgozat felméri e törekvés vallás- és politikátörténeti hátterét, regisztrálja a tervezett kiadásokat, majd mindezt szembesíti a később valóban rendkívül intenzívvé váló Arndt-recepció kérdésével.

I

A dolgozat címe: European-Aboriginal Relations: Changing the Paradigm in Australian Historiography
A szerző neve: Espák Gabriella
A szerző szakja, évfolyama: angol-történelem V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Tóth Ágnes egyetemi tanársegéd

The paper argues that between the late 1960s and early 1990s, there has been a change in Australian historiography concerning Aboriginal – white relations, which took place as a result of a long historical research process. It was crowned by the Mabo decision by the High Court of Australia (1992), which declared the natives' title to their land and abolished the myth of 'terra nullius'. The gradual change of views about the past of Australia is reflected in the history books of the period.

The paper applies Thomas Kuhn's theory of scientific paradigms to the development of Australian historiography. It examines a wide range of history books with empirical methods, comparing their topics and lack of topics, titles, beginnings and endings, data about the authors and circumstances of publication, the sources used, methods of writing, principles included in the text, and overall views. It states that Australian history books published before the 1970s seem to be silent about the prehistory of the continent and miss other than surfacing information about the Australian Aborigine. These works start the chronology of Australian history basically with the arrival of the First Fleet in 1788. The list of conservative historians includes A.G.L. Shaw, Russell Ward, Geoffrey Blainey, and Marjorie Barnard. On the other hand, in books written after 1970, an Aboriginal discourse seems to emerge, which includes the pre-white settlement history of the continent, oral histories, and Aboriginal cultural studies by white Australian as well as Aboriginal authors. They deal with problems previously undealt with, such as race relations and violence. Researchers attacking the old historiography include Henry Reynolds, C.D. Rowley and Manning Clark. Works with opposing views about European – Aboriginal relations are published side by side in the decades between 1970-1990. The paper concludes that by 1992 the accompanying legal and political changes and events, a survey of which is also given, have made further adjustments of the old paradigm impossible, and a new historical paradigm has emerged.

A dolgozat címe: Az idő ábrázolásának lehetőségei a költészetben
A szerző neve: Faragó Orsolya
A szerző szakja, évfolyama: magyar (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Inté-
zete
A témavezető neve, beosztása: Beney Zsuzsa egyetemi docens

Dolgozatomban arra a kérdésre keresek választ, miben rejlik egy költemény sajátos időtapasztalata, hogy lehet megragadni jelenlétét egy művön belül és ez milyen viszonyban lesz a külső, objektív idővel. A kérdés kibontását az idő el- és betöltésének problémájával indítom, felvázolva különféle magyarázatokat, ezeken keresztül keresve egy költeményben az idő betöltését és egy betöltött idő emlékezetét.

Az elméleti vázlat után, dolgozatom második felében egy olyan költővel foglalkozom, ki műveiben az idő és tér problémájára különös érzékenységgel reagál. Költeményeinek egyik legmeghatározóbb eleme lesz ezek jelenlétének játéka. Füst Milán verseinek elemzésével az eddig kifejtett időszemlélet ábrázolását próbálom megragadni konkrét művekben. A költészet időábrázolásával kapcsolatos kérdések megfogalmazása lehetőséget ad a probléma továbbgondolására mind lírai, mind prózai művekben.

A dolgozat címe: A Rebellion against the Dominant Discourses of the Western-European Culture – Emily Brontë: Wuthering Heights

A szerző neve: Fazekas Attila Győző

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Séllei Nóra egyetemi adjunktus

A dolgozat az alábbiakban kifejtett tézist igyekszik igazolni: a regény elutasítja a nyugat-európai kultúra néhány alappilléret – a racionalizmust, individualizmust, birtoklási formát, szerelemfelfogást –, miközben az elutasított világgal szemben teremt egy mitikus ellenvilágot. Ez az elutasítás (lázaadás) végbemegy a cselekmény, a narráció, és az irodalmi műfajok szintjén.

A cselekmény szintjén vizsgálva ezt a lázaadást, megvizsgálom a történet fontosabb fordulópontjait. Ebben a vizsgálódásban a nyugat-európai kultúrával szembeni lázaadás, az ezzel való szembenállás lesz a vezérfonalam, a középpontban pedig az egymással szemben álló két világ (a Wuthering Heights és a Thrushcross Grange), és az azokat képviselő szereplők lesznek. A narrációt elemezve a következő kérdések köré szerveződik a dolgozat: a kettős (azaz „hetes”) narráció problémái, a narrátorok limitáltsága, megbízhatósága. Ennek kapcsán a legfontosabb kérdés a történet elmesélhetősége („Az elbeszélés nehézségei”), és az olvasó szerepe az elmesélt történet mögötti másik történet rekonstruálásában.

Az irodalmi hagyományok szerepét boncolgatva a dolgozat arra vállalkozik, hogy igazolja azt az állítást, mely szerint Brontë újraindít számos regényformát: a romantikus, szentimentális, fejlődés-, család, és én-regényt, valamint a gótikus rémregényt, sőt a tündérmesét is. Ezeket a műfajokat úgy írja újra, hogy nem paródiát csinál belőlük, hanem, miközben formailag megfelel a követelményeiknek, olyan új mondanivalóval tölti meg őket, melyek nem férhetnek bele az eredeti műfaj keretibe. Ezzel egyúttal megfordítja ezen műfajokat – leginkább gótikus rémregénnyel teszi ezt –, amivel az érvényes irodalmi kánont utasítja el. Továbbá a teremtett világban a mitikusságra utaló jegyeket – bináris oppozíciók, ciklikusság, androgünitás – is elemzem.

A dolgozat címe: Lázaadás a nyugat-európai kultúra ellen avagy Teadélután Emily Brontë-val és Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkijjal

A szerző neve: Fazekas Attila Győző

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Goretity József egyetemi docens

A dolgozat az Üvöltő Szelek és az Ördögök összehasonlító elemzésére vállalkozik. Az elemzés során megpróbálom bizonyítani, hogy bár a két regény egymás mellé helyezése önkényesnek tetszik, mégis sok közös vonást fedezhetünk fel bennük. Ezek között a legalapvetőbb a nyugat-európai kultúra elutasítása. A dolgozat természetesen nem vállalkozik ennek a rendkívül összetett fogalomnak a pontos meghatározására, sokkal inkább arról tesz fel kérdéseket, hogy milyen a művekben élő kép erről a kultúráról. Mivel a kérdésre adandó válasz az, hogy elutasítja azt, lázaad ellene, ezért az is fontos szerepet kap, hogy milyen világot állít szembe azzal, amit elutasít. A dolgozat középpontjában így az áll, hogy milyen módon történik meg ez a lázaadás. Eszerint vizsgálja annak megjelenését a cselekmény (a számomra érdekesnek tartott jelentek részletes elemzése) és a narráció szintjén (a bahtyini polifónia fogalmának értelmezése, vizsgálata „működés közben”, illetve annak esetleges alkalmazhatósága az Üvöltő Szelekre), továbbá az újonnan teremtett (mitikus) világ jellegzetességeit.

A dolgozat módszerét tekintve megpróbálom egy „kettős olvasatot” adni, ami azt jelenti, hogy megpróbálom Brontë-t Dosztojevszkij felől olvasni. Mindennek a gyakorlati megvalósítását úgy szeretném megoldani, hogy – a polifónia szellemében – a két művet dialógusba léptetem egymással, ahol a művek egy-egy szöveget képviselnek, a maguk különböző szövegeivel. Ennek megfelelően a dolgozat írója, akár egy polifón regényben, mintegy a szerzői pozíciót foglalja el, és megpróbálja csupán irányítani a dialógust, ami jelen esetben a beszélgetés témájának megadását jelenti. A beszélgetés témája pedig nem más, mint viszonyuk a nyugat-európai kultúrához, amiről az érintett felek elmondhatják véleményüket.

Erre utal a dolgozat címe is: ez a beszélgetés olyan, akár egy teadélután. Egy csésze tea mellett megbeszéljük az „átközött kérdéseket”.

A dolgozat címe: A bizonyosság elbizonytalanítása – Hrabal
„Szigorúan ellenőrzött vonatok” szövegváltozatai alapján
A szerző neve: Gárdián Zoltán
A szerző szakja, évfolyam: magyar-történelem IV.
Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
A témavezetők neve, beosztása: Máté Zsuzsanna főiskolai docens,
Varga Emőke főiskolai tanársegéd

Dolgozatomban Hrabal „Szigorúan ellenőrzött vonatok” című, 1965-ben írt kisregényét hasonlítom össze Jiri Menzel által rendezett, 1968-ban Oscar-díjat kapott, ugyanilyen című filmjével, melynek szövegváltozatát szintén Hrabal írta.

Összehasonlító megközelítéssel bemutatom a kisregény és a film időbeli konstrukcióját, az irónia és a groteszk mint esztétikai minőségek és érték kategóriák funkcionálását valamint a motívikus hálózat struktúráját. Módszerem összetett: az összehasonlítás mellett a kisregény és a film szövegváltozatát hermeneutikai olvasattal közelítem meg. A hermeneutikai megismerés szövegvizsgálatának három fázisából (megértés, értelmezés, alkalmazás) a dolgozat a szövegek részbeni strukturális analízisére, alapos olvasására vállalkozik, konkrétan a nyelvi szint időbeli konstrukciójának, a motívumoknak, az iróniának és a groteszknek a vizsgálatára. A kisregény nyelvi és a film verbális szintjének részleges kibontása mellett kísérletet teszek a hrabali művekben ezzel a megközelítéssel elért rejtett jelentésnek, a „bizonyosság elbizonytalanítása”-nak tágabb kontextusba való elhelyezésére. Remélhetőleg e művelet nyomán feltárul a vizsgált hrabali szövegek egyik jelentésrétege.

Hrabal írásaiban, különösen e két műben, akár egy zsebkendőnyi területen is képes „cselezni”, azaz egy minimális `szövegterületen' is képes megfordítani az írás menetét, maximálisan kétértelmű hatást érve el. Hrabal bizonyossága az elbizonytalanítás. Elbizonytalanítja megszokott bizonyosságainkat, a mindennapi életet, a humort, a hősiességet, a katarzist, vélt igazságainkat. A bizony(talan)ság mint hrabali rejtett értelem jellegzetesen napjaink egyik szemléletmódja.

A dolgozat címe: Számítógép és szöveg
A szerző neve: Golden Dániel
A szerző szakja, évfolyama: magyar V.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása:

Az utóbbi néhány évben ment végbe az az áttörés, melynek során a számítógép a nagyra nőtt számológép funkciójától eltávolodva, a többi tömegkommunikációs eszköz szintjére emelkedő (s a jövőt tekintve valószínűleg elébük is vágó) szuverén, egyéni sajátosságokkal bíró médiummá vált. Ennek a folyamatnak az eredményeképpen a számítógép mára a szöveges, képi és hangzó kultúra elsőrangú közvetítőeszközévé vált.

A dolgozat a hagyományosan összeegyeztethetetlennek képzelt két létező, a számok eszközeként elgondolt számítógép és a betűk ismerőjeként tételezett irodalmár produktív találkozásának lehetőségeit szeretné feltérképezni. Miközben válaszokat keres az új médium által felvetett (irodalom)elméleti kérdésekre, megpróbálja bemutatni a már létező irodalmi/irodalomtudományi alkalmazások minél szélesebb körét is.

A magányos, illetve a világhálózatra kapcsolódó számítógép különböző szolgáltatásai a szövegszerkesztőtől az adatbázisokon és a hipertexten át a multimédiáig írás és olvasás megszokott formáinak felbomlása felé mutatnak. Az új médium által támogatott új szövegtípusok részletes elemzésén keresztül kísérletet teszek annak felvázolására, milyen hatással lehetnek ezek az új struktúrák a textológia, az irodalomelmélet, az irodalomtudomány területeire; hagyományos szöveg- és irodalomfogalmainkra nézve.

A dolgozat címe: An Analysis of Carter's The Passion of New Eve
A szerző neve: Görömbei Réka
A szerző szakja, évfolyama: angol-irodalom IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

This paper is a critical analysis of Angela Carter's novel *The Passion of New Eve*. Discussing four key images from which all the major themes of the novel can be deducted, I interpret them on their own and in relation to each other.

(1) First, the Tristessa myth and the theme of image creation and simulation is discussed. An image – with whom the protagonist, Evelyn, identifies himself, – Tristessa is a „piece of pure mystification” and there is an elaborate cult manufactured around her figure; she becomes the symbol of femininity. However, her symbolism is only an external and artificial expression, a simulacrum – masking transformation, re-definition and fatal dissatisfaction. At the end of the novel her secret is exposed: he turns out to be a man, a brilliant female impersonator, and thus, „forever denied of actual experience”. His/Her alluring image is a dominant and always present code that seems to function as a normative discourse. (2) The Check's print, a hermaphrodite carrying a golden egg, represents and links the themes of androgyny and creation. (3) The surrounding world is depicted as apocalyptic, which establishes the condition of historicity and its crisis. It is the sense of an impending apocalypse that triggers off the journey of the self. (4) Leilah represents an expressive immersion into sensuality and sensuality; being a fatal succubus and submissive victim, she stands for the magic of the body. She introduces the marvel of the mirror, prepares herself with minute care and joy, then embodies the generated reflection, letting the composed image take possession of the original.

Evelyn abandons historicity and leaves for the desert „to find the most illusive of all chimeras, myself – thus entering the sphere of myth. Myth serves as a therapeutic stage in the framework of history, where Evelyn is taken through an immense journey, lives as a man, is introduced to femininity and assumes the point of view of the other gender as well. His experience is crowned by encountering and consuming his alterego, and by the prospect of motherhood, thus, completing his/her search for identity.

A dolgozat címe: A Garaczi-recepció
A szerző neve: Györök Edina
A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-filozófia I.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Thomka Beáta egyetemi tanár

A Garaczi-recepció egyik darabja, amely összegzésnek is tekinthető, az utóbbi időben hazai kritikai életünk egyik elszámoló jellegű megmozdulását provokálta ki. Ezzel kapcsolatban a következő kérdések merülhetnek fel: a Garaczi-szöveg szerepe ebben közvetett volt, avagy megjeleníthető itt egy sajátos affinitás vagy elrendeltség? Az irodalmi szöveg pusztán ürügy volt egy kritikai-filozófiai credo elmondásához, vagy ellenkezőleg, ez volt a konfliktus háttérében álló alapok?

Azonban az is világos kell, hogy legyen, hogy az irodalmat a kritikától elválasztani csak egy erre alkalmas médium segítségével lehetne, az irodalmi mű olyan megisméltésében, amelynek önmagán kívüli haszna van. A kritikai diskurzus pedig nem ilyen médium; annak ellenére, hogy Foucault számára egy hatalomelosztási rendszernek tűnik, mégiscsak teljesen feloldódni látszik a maga játékaiban, és mindenekelőtt belső célokat tart szem előtt. Ebben a helyzetben a kritikai szöveg vagy interpretáció saját témáját ismétli meg, textusa az irodalmi textust teljesen feloldja magában – és ez a tény kikerülhetetlen még azokban az esetekben is, amelyek az elmélet erőszakos intervencióját hivatottak szimbolizálni. Mindezek a jelenségek jól megfigyelhetők a Garaczi-recepcióban, az irodalmi szövegről adott interpretációk és az interpretációkról adott interpretációk, értéktulajdonítási és kanonizációs kísérletek hálózatán keresztül.

A dolgozat címe: Into the Art of Darkness: Ted Hughes' Crow
A szerző neve: Győri Zsolt
A szerző szakja, évfolyama: angol V.-filozófia III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Rácz István egyetemi docens

A dolgozat, mint azt a címe is sugallja, Ted Hughes Crow című verseskötetet vizsgálja olyan módszerek felhasználásával, amelyek módszerek kritériumrendszerének egy részét maga a szöveg veti fel, más részét a posztmodern szellemi közege. Ez utóbbinak azért van jelentősége, mert maga a kötet mérföldkő Hughes munkásságában, aki a modernizmus alapjairól egy szubjektív mitológia megteremtését tűzi ki céljául, egy olyan mitológiáét, amely a logocentrikus metanarratívák delegitimációját a nyelvjátékok totalizálásával végzi el, illetve metaforáinak összeroppantását a metafizika szférájában teszi meg azért, hogy az emberi szellem megvilágosodására tett narrátori olvasat ne tűnjön a textualitás hiperterében elkallódó interpretációnak. A én olvasatomban narratívának értelmezett szöveg lehetővé teszi, hogy vizsgálatakor az analízis a posztmodern módszereit ne csak felhasználja, hanem bizonyos kritikával is reflektáljon rájuk.

A dolgozatomban nem célja, hogy megcáfolja a szöveget esetleges morális illetve vallásos aspektusokból támadó kritikákat, hiszen az én olvasatom szerint a szöveg önmagát tisztítja meg az apokrif jellegtől, inkább arra kívánok többek között rámutatni, hogy a szöveg bepillantást nyújt egy szkeptícizmussal teli költői létfilozófiába, amely képes kitörési pontot kijelölni az emberi szellem számára azzal a céllal, hogy annak teljes elkorcsosulását megakadályozza. Dolgozatom az adott terjedelmi korlátozások miatt nem tudja Hughes a kötetben felmerülő létfilozófiájának összes aspektusát megvilágítani, de néhány központi problémát, mint a nyelv/metanyelv, metafora, genealógia tárgykörének vizsgálatát tárgyának tekinti.

A dolgozat címe: A színjátékmű mint intertextuális háló avagy A kétféjű szarvas tragédiája. Egy interpretációs eset tanulmánya Csányi János Szentivánéji álom – előadása kapcsán
A szerző neve: Gyulay Eszter
A szerző szakja, évfolyama: színháztörténet III.
Az intézmény neve: Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara
A témavezető neve, beosztása: Kiss Gabriella egyetemi tanársegéd

A színház, mint művészeti ág ontológiai specifikuma a jelenidejűség. Előadáselemzéskor a produkció és a recepció párhuzamos. A színház artefaktuma tehát nem diszponibilis. E problémakör áthidalását szolgálja a notáció, mely lehetővé teszi egy konkrét műalkotás többszöri interpretálását.

Az előadáshoz való közelítések elsődleges meghatározója, hogy az színjátékművet művészi szövegnek (Lotman) vagy művészi jelnek (Mukarovszky kapcsán Pavis) tekintem-e. Az elemzés mikéntjét természetesen a továbbiakban a művészi szöveg aktuális definíciója is determinálja.

Azzal a céllal fogtam munkámhoz, hogy Erika Fischer-Lichte szemiotikai irányultságú elemzési módszeréből kiindulva a színjátékmű ontológiai problémáin, valamint a drámaszöveg és színrevitelének viszonyán túl mindenekelőtt az előadás globális értelmét tárjam fel. A műalkotással folytatott dialógus során azonban a mű elutasított minden tőle idegen módszert. Így a cél a mű labirintusában való vég nélküli bolyongás lett. A sokféle közelítés arra mutatott, hogy a labirintus rendjének attribútuma az intertextualitás kérdéskörében ragadható meg. A kristevai értelemben vett intertextuális jelenségnek Lachmann három aspektusát különíti el, melyek közül a szövegelméleti és a szövegelemzési jelen esetben többszörösen is kitüntetett szerepű.

Mindezek ismeretében a genette-i fogalmi bázist alapul véve az előadás jeleinek vizsgálatán keresztül a fent említett elméletekkel alátámasztva válhat egyértelműen bizonyossá, hogy egy konkrét előadás vizsgálatakor csakis az adott, egyedi műalkotásra érvényes recepciós eljárás vezethet célra.

A dolgozat címe: Alasdair Gray: Lanark. Egy élet négy könyvben
A szerző neve: Gyuris Norbert
A szerző szakja, évfolyama: angol IV.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szamosi Gertrúd egyetemi tanársegéd

A dolgozat Alasdair Gray Lanark – egy élet négy könyvben című művével foglalkozik. Célja, hogy röviden ismertesse a könyv cselekményét, választ találjon a következő kérdésekre a megfelelő elméleti háttér segítségével.

1. Milyen a szerkezet és a cselekmény közötti viszony?
2. Mennyiben befolyásolja a regény formája, szerkezete a mű interpretációját?
3. Milyen jelentést lehet tulajdonítani a szerkezet feldarabolásának?
4. Az író szerepe hogyan változtatja meg a regény jelentéstartalmát?
5. A szerző totalitása milyen új értelmezési lehetőséget ad, és hogyan?
6. A mottók mennyiben adnak új konnotációs lehetőséget, illetve mi a regény egészében betöltött szerepük?
7. Az idő hogyan jelenik meg a műben?
8. Posztmodern vagy science fiction alkotás-e a Lanark?

A dolgozat címe: Die österreichische „berufsständische“
Verfassung von 1934
A dolgozat szerzője: Harkácsi Péter
A szerző szakja, évfolyama: német-történelem V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Walter Fanta lektor

Meine Absicht beim Schreiben dieses Aufsatzes war, zu zeigen, wie die oft verkündeten Losungen „berufsständischer Aufbau“ und „Ständeversammlung“ in der Praxis Eingang gefunden haben, wie in der Verfassung das ständische Prinzip verankert wurde. Die Quellen der Untersuchung bildeten die als theoretische Grundlagen der berufsständischen Ideologie aufgefaßten Werke: „Der wahre Staat“ von Othmar Spann, die päpstliche Enzyklika „Quadragesimo anno“, außerdem die verglichenen Verfassungstexte aus den Jahren 1920 und 1934, ferner die Gesetze über die ständischen Körperschaften. Dabei wurde der Schwerpunkt auf die Analyse der Gesetzgebung und des ständischen Systems gelegt, d.h. ob das ständische oder das autoritäre Prinzip das Wesen der Verfassung geprägt hatte: das Untersuchungsergebnis zeugt davon, daß das letztere am stärksten in diesem Grundgesetz seinen Niederschlag gefunden hat. Das erste Kapitel versucht durch eine kurze Einführung die Wurzeln der autoritären Gesinnung in Österreich aufzudecken, das zweite berichtet über die Traditionen der ständischen Gedankenwelt, über die theoretischen Grundlagen der Verfassung, das dritte schildert die Entstehungsgeschichte des Grundgesetzes um die Jahrzehntwende, und im weiteren wird ausgeführt, durch welche Tatsachen sein autoritäres Gepräge ersichtlich ist. Die Grundrechte wurden zwar nicht suspendiert, aber im Text gibt es schon Andeutungen auf später einzuführende einschränkende Gesetze. In der Legislative weisen schon mehrere Tatsachen auf das autoritäre Gepräge der Verfassung hin (keine Gewaltentrennung, Ernennung der Mitglieder der Körperschaften, alleinige Initiative der Regierung, Umgehungsmöglichkeiten der Gesetzgebung durch Verordnungen); der Aufbau der Berufsstände wurde nur teilweise verwirklicht, und wenn doch, dann eindeutig autoritär (Zwangsorganisationsgepräge, Ernennung der Funktionäre statt Wahl, staatliche Kontrolle statt Autonomie). Es steht außer Zweifel, daß der ständische Gedanke vom autoritären Prinzip sehr in den Hintergrund gedrängt wurde, so daß manche Experten über eine ständische Fassade vor dem autoritären Regierungssystem sprechen.

A dolgozat címe: Hysteria and Its Representations in Angela Carter's *The Magic Toyshop* and „*The Bloody Chamber*”
A szerző neve: Herendi Krisztina
A szerző szakja, évfolyama: angol V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

The essay is based on one of the most fascinating of Sigmund Freud's texts, i.e. „*The Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria*”, also known as „*Dora's Case*.”

The aim of the essay is to investigate the parallelisms between „*Dora's Case*” and Angela Carter's *The Magic Toyshop* and „*The Bloody Chamber*”, focusing on the connections between sexual initiation and the notion of hysteria. In doing so, I intend to embark on a psychoanalytic reading of Angela Carter's two works.

The introduction gives a brief outline of the history of hysteria from the oldest surviving Egyptian medical papyrus up until the 20th century.

The second chapter focuses on the nature of sexual initiation and its impact on hysteria in the Carter texts; it also explores the psychic development of Melanie in *The Magic Toyshop* and the female protagonist in „*The Bloody Chamber*”, in the light of the relevant implications of „*Dora's Case*.” The third chapter is a study on the relations of innocence and corruption revealed in the three works. The last two chapters examine the role of father figures, pointing out the similarities between Philip Flower in *The Magic Toyshop*, the Marquis in „*The Bloody Chamber*” and Herr K. in Sigmund Freud's work.

The conclusion defines hysteria as a declaration of defeat – a cry for help when defeat becomes real; a mystery still unsolved.

A dolgozat címe: Konfusion, nichts als Konfusion! Das Verhältnis von Sein und Schein als Problem der Weltinterpretation in Eichendorffs *Aus dem Leben eines Taugenichts*
A szerző neve: Héger Ágnes
A szerző szakja, évfolyama: magyar-német IV.
Az intézmény neve: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Orosz Magdolna egyetemi docens

Die Analyse versucht, den in der Fachliteratur längst bestehenden Meinungsunterschied über Eichendorffs Text aus einem anderen Gesichtspunkt zu erhellen, und zwar von der Behauptung ausgehend, daß der Taugenichts eine Zwischenposition zwischen zwei Existenzformen einnimmt. Damit wird die herkömmliche bipolare Aufteilung (Künstlerexistenz vs. Alltagsleben, gelenkte Figur vs. Selfmademan) diskutiert und auch in Frage gestellt. Da der Taugenichts eigentlich keine Künstlerfigur ist, ergibt sich die Frage, wie sich diese Erzählung ins romantische Paradigma der Bildungs- bzw. Künstlergeschichte einfügt.

Im Mittelpunkt der Untersuchungen steht die Frage der Wahrnehmung des eigenen Ich und der Welt von seiten des Taugenichts und umgekehrt: wie die Umgebung auf sein Benehmen reflektiert. Die Opposition zwischen Sein und Schein verursacht der Hauptfigur ein Weltinterpretationsproblem, das der Taugenichts im Laufe linear erlebter und erzählter Episoden zu lösen versucht. Die Gelegenheit zur Verknüpfung des Signifikanten „schöne gnädige Frau” mit dem entsprechenden Signifikat wird ihm bis zum Ende des Werks nicht gegönnt, er erfährt eine ständige Substitution der Personen als Zeichen. Die Theater- und Zeichenhaftigkeit der dargestellten Welt läßt sich unter einem semiotischen Aspekt erfassen.

A dolgozat címe: A metafora felé – a metafora helyett
A szerző neve: Hites Sándor
A szerző szakja, évfolyama: magyar-filozófia IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Eisemann György egyetemi docens

A dolgozat kiindulása szerint Babics Imre két újabb drámaszövege egymás újraírásaként mutatkozik meg. A két darab együttlétét a jelölések közös játéka igazolja. Mindkettőnek a metaforizálás, a világról való metaforikus beszéd iránti vágy teremti az alapstruktúráját. Ez a szövegekre terpeszkedő hajlam a szereplői beszédmódok problematikussá válásával jár együtt.

A poétikus nyelv sajátja bizonyos kiemelt szereplői szólások, másrészt a szövegszerveződés intencióiban is tetten érhető. A különböző – metaforikus ill. köznyelvi – nyelvhasználatok ilyenformán nem az egyes szólások mentén különülnek el, hanem egymásra íródhatnak. Mindemellett megkülönböztetjük a poétikus nyelv forrás szólásait, illetve az önkéntelen metaforikus megnyilatkozásokat. Abban a módban, ahogy a szövegek a metaforát írják, feltáráthatók egy romantikus nyelvfelfogás előfeltevései – más kérdés, hogy a darabok zárószóiban éppen ez a nyelvfelfogás lehetetlenül el –, valamint a két színmű közti markáns különbségek is megmutatkoznak.

Az első darabban a poétikus nyelv a védekezés, a tudatvesztés és a halálközelség révén lép működésbe. Itt a metafora nem képes idegen szólások részévé válva megértetni magát, ugyanakkor egyes mediális szereplők pillanatokra közvetíteni tudnak a polarizálódó nyelvhasználatok között.

A második darabban a poétikus nyelv értékhordozóként, de erőszakosan kíván rátelepedni más megnyilatkozásokra, a nyelvi agresszió körébe vont szólások ellenségesek ugyan a metaforával, de jobbára megértik annak beszédét és maguk is képesek megszólaltatására.

Babics Imre új darabjainak tehát a nyelv kalandjai állnak előtérben. A drámaiság a beszédmódok egyediségének problematizálása, az eltérő nyelvi megnyilatkozások ütközésének, egymásba-, ill. szétszóródásának játéka révén adódik.

A dolgozat címe: Szolzsenyicin élete a művei tükrében
A szerző neve: Holczapfel Krisztina
A szerző szakja, évfolyama: orosz-angol IV.
Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképzős Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Balogh István főiskolai adjunktus

A. I. Szolzsenyicin az orosz irodalom és a világirodalom kiemelkedő kortárs alakja. A kiszlovodszki születésű író megjárta a sztálinizmus hírhedt légereit, átélte az orosz emberek számára jellemző tudathasadásos élethelyzeteket, melyből fölül tudott emelkedni, sőt az átélt élményekből művészi értékű kordokumentumot volt képes szerkeszteni, alkotni.

Dolgozatom Szolzsenyicin nagyobb lélegzetű, jelentősebb műveinek speciális szempontú elemzését tartalmazza. Az elemzett művekben megjelenik a diktatúra minden szörnyősége: az emberi jogok sárba tiprása, a kollektívnek deklarált jogok felsőbbrendűsége, az egyén, az irodalom és a kultúra elszigetelése és haldoklása. A művek szerves részévé váltak az író szubjektív élményei. Az életrajzi ihletésű elemek motívumként vagy epizódként jelennek meg az írásokban, tükör-szerepet játszanak. Ettől válnak az irodalmi művek még hitelesebbé, mélyebbé. A biografikus elemek szerepeltetését legtöbb esetben csak a kutató veszi észre.

Szolzszenyicin célja mindig az őszinte segíteni akarás. Ezt a törekvést sosem fogadta hivatalos elismerés. Az „Ivan Gyenyiszovics egy napja” c. kisregény megjelenhetett Szovjetunióban, de a „Rákostály”, „A pokol tornáca”, „A GULAG szigetcsoport” szamizdat formában kerültek először az olvasók elé. Ez is okozta a szenzációs fogadtatást, de ezek a művek az igazság leplező erejével hatnak ma is. A sztálini légerek enciklopédiája – A GULAG szigetcsoport – napvilágra hozta a rendszer borzalmaival mérhető, a hitleri koncentrációs táborok borzalmaival mérhető.

Szolzszenyicint 1970-ben irodalmi Nobel-díjjal tüntették ki, melynek átvétele körül bonyodalmak támadtak. Négy év múlva az író emigrálásra kényszerült, s a rendszer kiváló ismerőjeként két évtizeden át külső szemlélőként prognosztizálhatta a Szovjetunióban bekövetkező eseményeket.

Az idős próféta-író megélhette, hogy visszatérjen hazájába, Oroszországba. Számára a sorsa bármit hoz, ő már teljesítette küldetését. Jellemét ismerve bizonyosak vagyunk benne, hogy újabb művekkel fogja gazdagítani az irodalmat.

A dolgozat címe: „Közönséges színház az egész” – A Don Juan-mítosz destrukciója a 20. századi drámában
A szerző neve: Horváth Tünde
A szerző szakja, évfolyama: angol V.-magyar IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Berta Erzsébet egyetemi adjunktus

Don Juan alakja, mely a 17. századi spanyol irodalomban jelent meg először, mitikussá nőtt, archetípussá vált s az irodalomban, filozófiában, pszichológiában, orvostudományban folytatja „hódító körútját”. De mivé lett, mire a 20. századba ért? Rövid hagyománytörténeti áttekintés után erre a kérdésre keresek választ dolgozatomban két 20. századi dráma részletes elemzésével.

Henry de Montherlant *Don Juan* (1958) és Max Frisch *Don Juan*, avagy a geometria szerelmese (1963) című darabjait egymással és mindkettőt a hagyománnyal párhuzamba- illetve szembeállítva mutatok rá a Don Juan-mítosz destrukciójára. E két Don Juan már nem belső készítésre cselekszik, a körük szövédként megjelenő istenítéletnek paródiáját látjuk, megfosztva ezzel a mítoszt metafizikai távlatától. Nincs többé isteni igazságszolgáltatás, nincs halál s így túlvilág, bűnhődés és megváltás sincs.

A művek dramaturgiája is leleplező. Az alakok saját szerepük tudatában cselekszenek, a darabokon belül az önrendezés tanúi lehetünk. Az intertextuális utalások a mű konstrukciószerűségét leleplezik le, a személyiségértelmezések csődjét hangsúlyozzák.

A Don Juan-mítosz destrukcióját vizsgálva eljutunk a 20. század egyik alapproblémájáig, a személyiség adekvát megjelenítésének lehetetlenségéig.

A dolgozat címe: Die Vollendete Form der Wissenschaften muss poetisch Seyn
A szerző neve: Horváth Zsuzsa
A szerző szakja, évfolyama: magyar-német III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bohács Zoltán PhD-ösztöndíjas

A dolgozatom Novalis filozófiai irányultságú szövegeivel foglalkozik, elsősorban a fragmentumokkal. Két problémakört választottam vizsgálatom tárgyául: a megismeréssel és a nyelvfelfogással kapcsolatban.

A munkám első részében azt mutatom be, hogyan jelenik meg és formálódik át Novalisnál a fichte megismerés-filozófia: a középpontban az Én és a Nem-Én, mint a megismerés szubjektuma és objektuma áll.

A második rész arra próbál választ keresni, hogy milyen nyelvi struktúrát lehet a novalisi műveken keresztül rekonstruálni. Ezen belül is a megismerés és a nyelv viszonyára koncentráltan folytatom a vizsgálódást. Ebben a nyelven keresztül történő megismerési folyamatban Novalis megkülönbözteti a filozófus és a költő szerepét, hierarchikus viszonyt állít fel közöttük. Így fontos szerepet kap a költészet-filozófia viszony kérdése is.

A dolgozat címe: A tévedések és a szerepjátszások értelme William Shakespeare „Vízkereszt vagy amit akartok” című drámájában

A szerző neve: Huszanagics Melinda

A szerző szakja, évfolyama: művészettudomány IV.

Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Tarnay László egyetemi adjunktus

Dolgozatom a Vízkereszt tévedéseinek és szerepjátszásainak művelődéstörténeti és nyelvi megalapozottságát vizsgálja.

Shakespeare e munkáját a kritikai hagyomány többnyire erőtlenné, a szóképeket, maszk-játékokat öncélúan halmozó, bonyolultan és banális történetű munkának tartja. Dolgozatunkban éppen a szabályok áthágásának, a maszkoknak hangsúlyozott szerepére próbálunk magyarázatot találni. Bizonyítani próbáljuk, hogy a darab kimódolt szabálytalansága a darab címében nem véletlenül hangsúlyozott vízkereszt idején tartott ünnepek kulturális hagyományához köthető. Dolgozatunk másik részében részletesen elemezzük a tévedések és szerepjátszások funkcióját, azt, hogy miképpen építik fel a darab cselekményét, s határozzák meg allegorikus jelentését.

I

A dolgozat címe: Orlando öröme, avagy a vágy beszéde és a szöveg örömei

A szerző: Kalmár György

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

Témavezető: Séllei Nóra egyetemi adjunktus

Dolgozatomban egy a modernizmus kánonába sorolt regényt – Virginia Woolf Orlandóját – játszatom jórészt poszt-strukturális elméleti szövegekkel, hogy az Orlando ki tudjon lépni abból a hagyományból, amiben eddig olvastuk/írtak róla. Ezen elméletek fogalmi nyelvén vizsgálva a mű talán meg tudja mutatni önnön másóságát, másságát a modernizmusban és a woolfi életműben. Ezek az elméletek elsősorban Jacques Lacan, Julia Kristeva, Hélène Cixous, Peter Brooks és Roland Barthes neveivel fémjelezhetők. Az értelmezői nyelvek sokféleségéből következik a dolgozatnak egyfajta körkörös mozgó, az Orlando szövegét kerülgető, több oldalról kikezdő retorikája, ezen elméleteket ugyanis nem lehet egyetlen koherens nyelvű összegyúrni (ahogyan másokat sem). Azokat az érintkezési pontokat próbáltam megtalálni, ahol ezen szövegek összekapcsolhatók, egymás mellé, illetve az Orlando köré rendezhetők. Értelmezési módszerem Lacanének megfordítása: ő a XX. századi strukturális nyelvészet fogalmait használta fel a lélek leírására, én a lacani pszichoanalízis fogalmaival elemzem a szöveget. Az elemzés fókuszában a regény retorikai eljárásai állnak, melyek ily módon mintegy a szöveg lelkének belső mechanizmusaiként jelentkeznek. A szöveg ilyen elemzése képezi azt az alapot/alaptalanságot melyből kiindulva talán új jelentéseket adhatunk az Orlandonak. Az olvasás technikájának a Paul de Man által kialakított retorikai elemzéshez való szoros kapcsolata ellenére a dolgozat megmarad az irodalmi hermeneutika keretein belül.

Elemzésem felhasználja Virginia Woolf élet-történetét is (mint interpretálandó szöveget). Az egyik központi jelentőségre emelt biográfiai momentum az a „tény”, hogy Woolf az Orlandot akkor írta, amikor akkori szerelme, Vita (Victoria Sackville West) férjével elutazott, így tartósan távol került az írónőtől. Ezért mondhatjuk, hogy Woolf az Orlandot Vita helyett, a vágy tárgyának hiányában, eme hiány betöltésére írta (magának), és ez szolgálhat ürügyül, hogy a regényt mint a vágy retorikája által szőtt szöveget, mint az öröm, a jouissance és a Szimbolikusból való kilépés szövegét olvassuk, mely szöveg maga is testté válik, a vágy tárgyává.

A dolgozat címe: Irodalom, nemzet, Napóleon (A nyomorultak, A pármái kolostor, a Hiúság vására és a Háború és béke című regények komparatív elemzése)

A szerző neve: Kálai Sándor

A szerző szakja, évfolyama: magyar-francia IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezetők neve, beosztása: Szabó Anna egyetemi docens, Goretity József egyetemi docens

Napóleon mint az európai kultúra ideologémiájának egyik igen fontos eleme nagy szerepet játszik többek között a 19. századi regényirodalomban. A négy regény komparatív elemzése megenged egyfajta szövegek közötti, intertextuális olvasatot, amely a Napóleon alakjához kapcsolódó kérdésköröket relevánssá teheti.

A Napóleon-mítosz természetének megvizsgálása után arra a következtetésre juthatunk, hogy ez elsősorban más mítoszok, mitikus sémák alkalmazása, tehát értelmezés függvénye. A kialakuló mítosz a császár életének, tevékenységének megítélése, megértése, alkalmazása a mindenkori jelen elvárásainak megfelelően. A regények horizontján megjelenő nemzeti ideológiák egymáshoz való viszonyát a Napóleonról kialakított kép is jellemzi. Ez a kép azonban nem független bizonyos előfeltevésektől, nemzeti hagyományoktól, eszmerendszerektől sem. Természetesen nem felejthető el, hogy irodalmi művekkel foglalkozunk, tehát a Napóleon-ábrázolás és az ideológiák bemutatása poétikai eljárásokon keresztül vizsgálható meg.

A regényekben megmutakozó ideológiák jórészt egy idegen nemzethez viszonyítva alakulnak ki és definiálódnak; ez már része a másik nemzetről kialakuló képnek, mely az imagológia segítségével fejthető fel. Ez a kép az idegenség, a másik jelenlétének megtapasztalása, valamilyen szintű megértése, de egyben a nemzet saját magáról kialakított képének manifesztációja is.

A dolgozat egyik fontos tanulsága számunkra az, hogy a fő hangsúly nem a történelmi jelentőségű francia császáron van – olyannyira, hogy az állandó pontnak hitt alak mindegyik értelmezés során mássá alakul, hanem azon, aki megpróbálja megérteni ezt a jelenséget.

A dolgozat címe: Motive in den Dramen von Canetti

A szerző neve: Kenyeres Marianna

A szerző szakja, évfolyama: német V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Walter Fanta lektor

Dolgozatomban összegyűjtöttem az Elias Canetti drámáiban előforduló motívumokat. s megvizsgáltam, hogy a különböző motívumok között fellelhető-e valamilyen összefüggés, vagy egymástól függetlenül szerepelnek. Ha kapcsolódnak egymáshoz, akkor sokat elárulhatnak Canetti világszemléletéről.

Megállapítottam, hogy a motívumok rendszert alkotnak. A motívumok egyik csoportja a pusztuláshoz, másik csoportja a hatalomhoz kapcsolható. Azonban ez a két fogalom is összefügg Canettinél: egymás ellentettjei. Az elpusztulttal (Untergegangener) áll szemben a túlélő (Überlebender), aki mindig a hatalom birtokosa.

Nem állt szándékomban, átfogó drámaelemzést adni, azt vizsgáltam, hogyan értelmezhetjük a motívumokat a drámán belül. Figyelembe vettem Canetti elméleti fejtegetéseit és terminusait.

Gyakran megfigyelhetjük, hogy az archatipikus motívumok Canettinél elvesztik mitikus jelentésüket, tetten érhetjük azok kiüresedését (pl. nász, házasság, pap). Ez a jelenség, a demitizálás más YX. századi műveknél is szerepet kap.

Dolgozatomban a drámákban előforduló motívumokat vizsgáltam, a későbbiekben a vizsgálódások kiterjeszthetők Canetti egész életművére. A következő lépésben érdekes lenne összevetni ezeket a motívumokat más XX. századi művekben előforduló motívumokkal, és megvizsgálni, hogyan tükrözik századunkat.

I.

A dolgozat címe: Ördögűzés-kritika: a New Historicism a kritikai csatamezőn

A szerző neve: Kiss Gábor Zoltán

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.

Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Orbán Jolán egyetemi docens, Kálmán C. György egyetemi docens

A kissé hangzatos cím megtévesztő. Nemcsak az ördögűzés kritikájáról van szó, hanem a kritika – közelebbről az amerikai irodalomkritika – ördögűzéséről is: egy kritikai metódusról, a New Historicism-ről, melyet az ördögűzés metaforájával próbálok érzékletesebbé tenni. Ördögűzésen bizonyos mai, az irodalomtörténettel „szembeni” feltáró-leleplező, és ezáltal azt képletesen gyógyító kritikai attitűdöket értek. Dolgozatom egyrészt elméleti ismeretterjesztő jellegű (a 16. századi ördögűzések korabeli angliai kritikája, illetve a kritika mai

„ördögűzése”), másrészt elméleti jellegű: a New Historicism néhány aspektusának körüljárása és – főként Pierre Bourdieu mezőkonceptióját felhasználva – elméleti szociológiai elemzése. Az alcím utalhat a korrelációra Bourdieu-vel, aki a mezőt ágensek és intézmények küzdőtereként írja le.

A New Historicism atyjának mondott Stephen Greenblatt Shakespeare and the Exorcist című kritikája áll dolgozatom „narratívájának” középpontjában. A szerző két szöveg, a Lear király és egy korabeli ördögűzés-ellenes pamflet, az A Declaration of Egregious Popish Impostures közti viszonyrendszerrel illusztrálja elméletét – működés közben. A Greenblatt, szövegébe foglalt irodalomelméleti premisszák nyomán, majd konkrét exorcíós esetek elemzésén keresztül, a belőlük nyert konklúziókat analógiaként használva a New Historicism-hez kanyarodik vissza elemzésem. Az „irányzattal” polemizáló kritikákat avval összevetve megpróbálok – Bourdieu-vel élve – a mai kritikai mezőn egy greenblatt-i elemzést nyújtani magáról a New Historicism-ről.

A dolgozat címe: A nyelv mint lehetőség Paul Celan költészetében
— A Sprachgitter (Nyelvrács) című vers alapján

A szerző neve: Kiss Noémi

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet

A témavezető neve, beosztása: Beney Zsuzsa egyetemi docens

A szerző dolgozatában a '45 utáni lírát meghatározó versről próbál beszélni. Azonban nem a hagyományos értelmű verselemzés módszerét és nem is a posztmodern diskurzust középpontba állító irodalomtörténet-írásnak megfelelést követeli a kiválasztott verstől. Gondolatilag önálló, a szöveget és a szöveg nyelvezetét értelmező olvasásra vállalkozik. A nyelvet próbálja szóba hozni úgy, hogy megszólít egy újszerű, minden hagyománytól elütő költői nyelvet és az egyes nyelv-esztétikákat szóba hozó költőt: Paul Celant.

A szóba hozás nehézsége a költészetten kívülre kerül azzal, hogy tudományos igényű dolgozat esetleges megszületése a tét. A(z irodalomtörténeti) nyelv határai tehát (ahogyan világunk határai) a tudományosság és a Celant kimerítő szakirodalmi anyag határaival találkoznak, vagy esnek egybe. A szerző ezeken a határokon túl keresi a Nyelvrács című vers megértésének esélyeit. Mikor Paul Celant választotta számolt a ténnyel, hogy az egyes megértések elbeszélései, akár egy tanulmányban is, úgy tűnik lehetetlenné válnak a '90-es évek irodalomtudományos kísérleteiben, így ő sem tehet mást, mint hogy saját tanulmányát is csak egy lehetséges versértelmező gondolat újrairásának tekinti.

A dolgozat címe: A regényi szó polifóniája („A nagy inkvizítor”
legendája: az orosz világtudat konfliktusossága)

A szerző neve: Kobulej Angéla

A szerző szakja, évfolyama: orosz V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Jagusztin László egyetemi docens,
Hajnády Zoltán egyetemi docens

Az elemzés célja: annak a vizsgálata, hogy milyen mértékben és milyen poétikai eljárások révén polyszemantikus a regényi szó Dosztojevszkijnél. A „Karamazov testvérek”-beli „A nagy inkvizítor” legendájának dialógikus szerkezetén keresztül vizsgáljuk a polifónia konfliktusosságát.

Az elemzés menete: a dolgozat a dialógusok metaszerkezetét tárja fel a következő szempontok szerint:

- monológ, dialógus, triológus, polilógus? (Kik a címzettek? pl. Elsőként a nagy inkvizítor szól és nem hagyja beszélni az áldozatát: tulajdonképpen itt a dialógus monológgá változik, s a monológ transzformálódik)
- ki a domináns résztvevő?
- ki akar kit meggyőzni?
- milyen a beszédjog (gondolatjog) adás-vétele?
- milyen a világtudat szerkezete?

Vizsgáljuk a dialógus gondolati szerkezetét, hogy miről szól a beszélgetés és miért pont arról? Indítékokat és indokokat (e kettő a legtöbb esetben különbözik) hasonlítunk össze. Milyen a kapcsolat a dialógus és a regényi történés között? Mi indokolja a vitát? Mű a műben, a világok mint szövegek harca.

És valójában hová vezet ez a beszélgetés? Nyitva marad, meggyőzi ellenfelét az inkvizítor vagy esetleg kudarcot vall?

A dolgozat címe: Ideology in Advertisements

A szerző neve: Koska Gábor

A szerző szakja, évfolyama: angol V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Jeffrey Alyn Smith vendégtanár

In my paper I elaborate on the mechanism of advertisements. I use Marx's idea of commodity fetishism to define the process which I consider crucial in consumer society. The essence of this process is how commodities become endowed with values which are only indirectly, if at all, connected to their use value. I continue with the description of the phenomenon of how these values constitute a system strongly affecting our lives and how advertisements are, to a large extent, responsible for it.

In order to grasp more precisely the mechanism which advertisements utilise, I use the concept of ideology. I give a short review of the approaches to ideology which proved to be useful in revealing the techniques commercials use. I place a special emphasis on the interpretation of ideology as a conceptual framework which defines the limits of thinking. Also ideology as an unconscious system of values is discussed.

I go on with an attempt to illuminate the moment when the individual encounters the advertisement. The concept of ideology helps me in describing this process, too. I concentrate on the phenomenon that the audience of the commercial needs to possess a certain knowledge to be able to decode the ideological message. In this section I also write about the factors which might prevent the individual from receiving the intended message of a commercial.

In the final section of the essay I use concrete examples of printed and television advertisements to demonstrate the process which I have described in theory. In each of these analyses I attempt to expose the very often hidden ideological message and I establish certain types of ideologies which are made use of in advertisements.

A dolgozat címe: „Pym, you bastard, where are you?”
Intertextuality in John le Carré's *A Perfect Spy*
A szerző neve: Kovács Ágnes Zsófia
A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol V.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Novák György egyetemi adjunktus

Dolgozatomban két szöveg összevetésére vállalkozom: megpróbálom kideríteni, Grimmshausen *Simplicissima* mennyiben használható megfigyelési kulcsként John le Carré *A Perfect Spy* című kémregényének olvasása közben.

Vizsgálódásaimban egyrészt az utóbbiban fellelhető utalás/utasítás/okat alkalmazom mint vezérfonalat, ugyanakkor kiindulópontként ez a módszer a szövegközöttség Riffaterre-féle elgondolásával látszik meghatározhatónak. Az elemzés során fény derül a két szöveg hasonlóságaira, melyek alapján úgy tűnik, a barokk irodalom közhelyszerű jellemzői a posztmodernnek tulajdonított jelenségekké válnak át akkor, amikor *Simplicissima*ból *Sir Magnus* lesz. Az érintkezési pontok közül leglényegesebbnek azonban a mindkét esetben megjelenő szövegíróválasztási folyamatot találtatik, ugyanis emiatt kell kiszélesíteni az előfeltevésként elfogadott módszerfelfogást egy olyanra, amelyben megengedhető, hogy további beilleszthetőnek tetsző alapszövegek sorjazzanak elő, még ha (itt) csak az említés szintjén is.

A *Simplicissima* tehát ebben az olvasatban olyan kulcsnak bizonyul, mely nem az *A Perfect Spy* megfigyeléséhez, hanem inkább fejtegetéséhez ad segítséget.

A dolgozat címe: A karoling mondakör továbbélése a XV. századi olasz irodalomban: a Roland ének hatása Luigi Pulci *Morgante* c. művében
A szerző neve: Kovács Livia
A szerző szakja, évfolyama: francia V.-olasz III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

A kora középkor lovagi kultúrája, amelynek egyik legszebb gyöngyszeme a Roland ének, napjainkig fontos forrása az epikus irodalomnak. A hősi lovageposzok hagyománya nemcsak a francia irodalomban érezte hatását, hanem az olasz kultúrkör területén is jelentős befolyással bírt. A Roland ének, mely az általunk ismert leghíresebb és legrégebb gesta ének, a XIII. századi frank-venetói költészet közvetítésével vált az itáliai eposzok világának szerves részévé. A lovagi hősköltészetet a XV. századi olasz reneszánsz egyik legsikeresebb írója, Luigi Pulci fedezi fel kora számára Nagy Károly hispán hadjáratát elevenítve fel legmaradandóbb művével, a *Morgantéval*. E műnek köszönhető, hogy a Roland ének és a frank császárról szóló történetek teret hódítottak az olasz irodalomban, és további epikus költemények egész sorának szolgáltak alapul. Habár csak feltételezhetjük, hogy Pulci ismerte a Roland éneket, hiszen a róla szóló források erről nem tesznek említést, mégis a *Morgante* számos eleme tükrözi közvetve vagy közvetlenül a francia mű hatását.

Dolgozatom tárgya épp e két mű közti hasonlóság feltárása, illetve annak vizsgálata, hogy Pulci mely elemeket változtatott meg a Roland énekhez képest, érintve egyúttal a karoling mondakör átadásának és terjesztésének problémáját is.

A két mű általános bemutatása után részletesen elemzem különbségüket és hasonlóságaikat a szerkezeti felépítés, cselekmény, szereplők, nyelvezet és stílus terén megállapítva, hogy nemcsak Turolus eposza tükröződik vissza Pulci hamisíthatatlanul reneszánsz költeményében, hanem jelentős szerep jut a breton típusú lovagregények (kaland, szerelem motívuma) jellegzetes világának is. Pulci tehát újjáéleszti a karoling mondák „harc-motívumát”, ugyanakkor a lovagregények „szerelem-motívumát” is bevezeti az olasz irodalomba, melynek igazi nagy szintézisét Matteo Maria Boiardo alkotja meg.

A dolgozat címe: A német nyelv oktatása a Debreceni Református
Kollégiumban 1769-1873 között

A szerző neve: Kovács Teofil

A szerző szakja, évfolyama: történelem-német V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Lichtmann Tamás egyetemi docens

Munkám célja annak a kérdésnek a tisztázása, hogy miként jelenik meg a német nyelv mint tantárgy a XVIII. század második felében a Debreceni Református Kollégiumban és milyen szerepe van 1873-ig. Igyekeztem felhasználni a vonatkozó általános oktatástörténeti és a szorosabban vett kollégiumtörténeti irodalmat a teljesség igénye nélkül. Dolgozatom megírásában nagy segítséget jelentett a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárának vonatkozó anyaga.

Azt lehet megállapítani, hogy nem egyenletes a német nyelv helyzetének alakulása, hanem több külső és belső ok is szerepet játszik abban, hogy újra és újra változások történnek e nyelv oktatásának terén (is). Inkább az oktatás külső kereteiről lehet képet adni, a tényleges nyelvoktatásról igen kevés az adat. Ebben az irányban még több kérdés tisztázatlan maradt.

A dolgozat címe: Narratívikai problémák a haszid mesékben

A szerző neve: Kötél Emőke

A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Thomka Beáta egyetemi docens

A párbeszéd kialakította epikus struktúrák szerkezetét vizsgálom a Martin Buber által felgyűjtött haszid mesékben. A narráció átalakulása, illetve eltűnése eredményezi a diszkurzív szerkezet (beszéd-ill. szövegszerkezet) struktúraalakító szerepét. És fordítva: a párbeszéd, mint szerkezetet létrehozó tényező, az egész szerkezetet kitöltő elvvé válik, mely a narráció megszűnését jelenti.

A szerkezet módosulásában döntő szerepe van a formát meghatározó elbeszélő személyének. Ennek nehezen megfoghatóságát maga a diszkurzív szerkezet párbeszéd volta okozza.

Nemcsak a beszélő, hanem szinte az összes narratív tényező szerepköre módosul, átalakul. A cselekmény eltűnése vagy háttérbe szorulása a tömörítés és jelentéssűrűsödés szempontjait tolja előtérbe. Az idő kérdése sokadlagossá válik (narrációs szempontból csak, s nem vallási vizsgálódás felől!), az ITT és MOST jelenvaló lét móduszainak boncolgatását teszi szükségessé.

A dolgozat alapvető vizsgálódási terepe tehát a haszid mesékben megjelenő dialogicitás, illetve a haszid történetek hatása a dialogicitásra, a buberi dialóguselv kialakulására.

A dolgozat címe: Ősminták, históriák, víziók
A szerző neve: Laurinyecz Imre
A szerző szakja, évfolyama: lengyel V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Varga Pál egyetemi docens

Írásom tárgya két Jókai-novella hatása Bruno Schulz kései elbeszélő művészetére. Az említett két novella: Az üstökös és a Húsz év múlva. Az előbbire nem utal sehol, az utóbbit azonban említi Schulz, egyik nyilvánosságnak szánt levelében. A közvetlen hatást egyrészt filológiai okadatulással, másrészt a novellák (Jókai: Húsz év múlva – Schulz: Ojczyzna; Jókai: Az üstökös útja – Schulz: Kometa) alaktani elemzésével próbálom bizonyítani. Tematikai és motivikus elemzéssel igyekszem kimutatni azt a meglepő jelenséget, hogy a Jókai-novellákban Schulz összes fontosabb témája és motívuma – mely életében foglalkoztatta –, föllelhető.

Schulz írásainak az Osztrák-Magyar Monarchia szolgái történelmi háttéréül. Az író, akit a lengyel irodalomtörténet-írás a katasztrofistákhoz sorol, igen erős szálakkal kötődik az Ifjú Lengyelország törekvéseihez: szecessziós, vízionárius látás- és írásmód; a késő romantika hatása. Schulz tudatosan kötődik egy megelőző korszakhoz; az ebből a távolságból adódó feszültségek igen érdekessé teszik életművét. A hagyomány átértékelése, prózájának metaforakincse, valamint mitikus világszemlélete a legkülönbözőbb (poszt)modern írók számára is izgalmassá teszi műveit.

I.

A dolgozat címe: Raimundus Lullus egyetemes művészetéről és az Ars Magna kabbalisztikus gyökereiről
A szerző neve: Láng Benedek
A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Fehér Márta egyetemi tanár

Raimundus Lullus 13. századi katalán filozófus evilági munkásságát választottam kutatásaim tárgyául, egy misztikusét, aki térítési vágyában egy mindenható logikai eljárást hozott létre, amely hatása alatt a hitetlenek szükségszerűen megtérnek. A módszer célkitűzése nem kevesebb, mint hogy fényt derítsen Isten valódi természetére, felfedje és bizonyítsa a világban lévő igazságokat, és egyetemes kulcsot adjon a felhasználó kezébe, melynek segítségével az a teljes tudást birtokába veheti. A módszer mechanikus; jól megválasztott alapfogalmak kombinációi helyes és helytelen gondolatokat szülnek, ezek közül emeli ki a megfelelő előképzettséggel rendelkező tudós az igaz állításokat. Lullus logikai gépezetének, az Ars Magnának egyetlen hiányossága, hogy az utókor – tisztelje vagy gúnyolja – nem érti. A katalán filozófus jelentőségét mégis az adja, hogy szellemi elődjüket vélték felfedezni benne úgy az alkimisták, a 16. század pánszofikus törekvésű tudósai és a katalán irodalom, mint a fiatal Leibniz, ahogy a Dissertatio de arte combinatoriában vallja. Ősatyját tisztelheti Lullusban a modern kor informatikája is, amennyiben ő az első, aki az emberi gondolkodást alapelemeire bontva gépiesíteni igyekszik, életművében pedig minden permutációs rendszerhez egy enciklopédiát (adatbázist) rendel, melynek elemeiből a gondolkodógép (softver) a hibátlan állításokat létrehozza. Tanulmányomban nem vállalkoztam arra, hogy a lullusi rendszer mechanizmusát feltárjam, (nem jutottam tehát a tökéletes tudás birtokába,) csupán az életrajzi keretek felvázolása mellett, az intellektuális környezet felderítésével foglalkoztam, eközben pedig különös figyelmet szenteltem annak a kérdésnek, hogy a korszak Hispaniájában bontakozó zsidó kabbala kombinációs technikái milyen hatással lehettek az Ars Magnara. Végezetül pedig a lullusi gondolat utóéletét vizsgáltam, mely átszövi az utóbbi ötszáz év szellemi életét. Bár nem tartom valószínűnek, hogy az Országos Diákköri Konferencián az emberi gondolkodás tökéletes és cáfolhatatlan rendszerét a maga teljességében fogom bemutatni, mindenképpen hasznosnak tartom, hogy a Nyugat-Európában közismert Lullusról magyar nyelven elkészült a második tanulmány is.

A dolgozat címe: „Witful Thinking” – Az allegória elméleti problémái és a barokk világgép John Donne S'ongs and Sorzlets című ciklusa alapján

A szerző neve: Magyar Éva

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-összehasonlító irodalomtörténet III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Földényi László egyetemi docens

A dolgozat az angol barokk metafizikus líra legjelentősebb alakjának, John Donne költészetének és a kor világszemléletének, illetve személyiségképeinek összefüggéseit tárgyalja. A címben szereplő szójáték szimbolikusan sűríti a szerző gondolatmenetének alaptételét: a barokk költészet legismertebb attribútuma, a „wit” (elme, elmesség) a korszak reményvesztetten sóvárgó hangulatát tükröző gondolkodásmód (wishful thinking) megfelelője és megteremtője a költői gyakorlatban. Az összefüggést bizonyító etimológiai elemzés elválaszthatatlan a Donne – kritika történetének áttekintésétől, illetve a metafizikus költészet jellegzetes stílusesszékének, a conceit-nek mélyreható tanulmányozásától. Az allegorézis szóképeinek elemzéséhez nyújt segítséget Walter Benjamin: A német szomortljáték eredete című munkája, amely azonban további, a barokk világgépet érintő megkerülhetetlen kérdésselvetéseket és problémákat tartalmaz. Ezek közül a legfontosabb az allegória terminusának meghatározása, különös tekintettel a Benjamin-tanulmányra támaszkodó legújabb kutatások eredményeire (de Man, Jauss). Az allegória az a „szókép”, amelyikben a leginkább megjelenik e fogalom (ön)ellentmondása, hiszen a legintenzívebben közelíti egymáshoz a verbális és ábrázoló művészetet, ezért szükséges az allegória mint a legtágabban vett ábrázolásmód vizsgálatát kiterjeszteni a képzőművészeti alkotásokat is.

A szerző a kiválasztott ciklus verseinek részletes elemzésével indokolja választását, bizonyítani kívánja, hogy a szerelmi tematika maga is allegória, tehát tartalmazza a barokk létértelmezés összes fontos elemét, és éppen ezért rajzolódik ki általa a legélesebben a melankolikus költői karakter. Az elemzés nem tekinthet el a ciklus kontextusba állításától a Donne-i életművön belül, és a megelőző kor műveivel (Spencer) összehasonlítva.

A dolgozat címe: A ritmuskényszer esztétikája ^{III.}

A szerző neve: Margittai Gábor

A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezetők neve, beosztása: Ilia Mihály egyetemi docens,
Olasz Sándor egyetemi docens

Dolgozatom a „ritmuskényszer esztétikájának” elemző vizsgálatával a paradigmákra tekintő hagyományozás általános folyamatát próbálja meg modellálni, egy konkrét művészeti ág: a néptánc segítségével. Munkám arra keres választ, hogy egy archaikus szemléletű közösség, (esetemben a gyimesi csángóság), miképpen tudja mintáihoz való mértéktartó, alapjaiban szertartásos kötődését esztétikai formába önteni, azaz hogy mintakövető viszonyrendszere hogyan szabályozza formaalkotó tevékenységét. Ezzel esztétikum és szakrális művészet tipikus kapcsolatát igyekszem megvilágítani, amihez a gyimesi néptánc kultikus klasszicitása, szigorú, mértéktartó fegyelmesség szolgálta támpontul.

A kérdés nem néprajzi, hanem kultúrtörténeti vonatkozásban érdekel, valójában a művészi klasszicitás definiálása, a hagyományos formaképzés és -szervezés esztétikai problémájának kutatása a céltom, hogy az általános elveket meglelve, azokat kiterjeszthessem az irodalom területére. Ezzel ugyanis a mítoszait vesztett, deszakralizált, elmagányosodott XX. századi önkifejezés viszonyítási pontjait lehetne később felvázolni.

Az ismétlést olyan anamnetikus technikának tekintve, amelynek célja a kozmosz rituális imitációja, dolgozatom körvonalazza a táncidő és a mozgásmetaforák összefüggéseit. A gyimesi tánc az idő ontológiai jelentőségére világít rá: a táncos ideje saját hagyományának idejével azonosul. A táncfolyamat a hagyományozás idejének modellje: a variációk, a paradigmákhoz fűződő fegyelmezett viszony, az egzisztenciális karakterként felfogott táncos a hagyományban-létet jelenítik meg metaforikus mozgásrendjükkel.

A dolgozat címe: A Bolond működési elve a Lear királyban
A szerző neve: Matuska Ágnes
A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol IV.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kiss Attila egyetemi tanársegéd

A dolgozat célja azt vizsgálni, hogy a Shakespeare Lear Királyában megjelenő bolond, mely hagyományosan bölcs bolondként értelmeződik, honnan nyeri megkülönböztetett szerepét.

A Tarot kártyára, Foucault és Zizek műveire támaszkodva a dolgozat a Bolond társadalmi helyét és szerepét tárgyalja. Az így kialakított képet 20. századi gondolkodók (Derrida, Lacan) segítségével értelmezve az a következtetés vonható le, hogy a Bolond kitüntetett szerepe nem a bolondban, mint alakban illetve szereplőben, hanem a bolondban, mint működési elvben, azaz mechanizmusban keresendő.

Következésképpen a Bolondot nem követendő példaként, hanem egy sajátos világnézet alapjaként, filozófiaként értelmezhetjük.

A dolgozat címe: Gondold el, olvasó... (Az olvasó megszólításai Dante költői műveiben)
A szerző neve: Mátyus Norbert
A szerző szakja, évfolyama: olasz V.-komparatiztika II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Ördögh Éva egyetemi docens, Pál József egyetemi tanár

Dolgozatomban Dante költői műveiben megjelenő, az olvasónak címzett megszólításokat kívánom, mind formai, mind tartalmi szempontból vizsgálni. Ennek összefüggésében két alapvető mozzanatot határoztam meg. Azt próbálok bemutatni, milyen strukturális-stiláris változásokon megy keresztül az aposztrophé a dantei művekben, illetve ezek a módosulások milyen újdonságokat hoznak a szerző-olvasó viszonyban.

Vita Nuova verseiben, a „stilnuovo” költői gyakorlatának megfelelően, az aposztrophé egy jól körülhatárolható csoportot szólít meg; a korabeli kulturális elitet, melynek része maga Dante is; tehát az olvasói és szerzői szféra egybeesik. Ennek értelmében kimutattam, hogy a „libello” első részében Dante öndefinícióra törekszik, vagyis meghatározza helyét kora irodalmi életében. A Vita Nuova utolsó szonettjei azonban már szélesíteni látszanak az olvasói bázist. A változást két megszólítás összehasonlító elemzésével szemléltetem.

A Commedia megszólításai viszont, melyeket felsorolok és közülük néhányat elemzek, egyértelműen egy tág olvasóréteghez intéződnek, új alapokra helyezve ezáltal a szerző-olvasó viszonyt. Ebben azt a szándékot látom, hogy Dante tudatosan ki akarja alakítani saját olvasóját, azt az olvasót, aki értően képes befogadni művét. Maga az aposztrophé szerepe változik tehát meg, mind a klasszikus, mind a középkori hagyományhoz képest.

I

A dolgozat címe: A tanúság hermeneutikája
A szerző neve: Medgyes Tamás
A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-angol III.-irodalomelmélet
II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Fried István egyetemi tanár

Tudományos diákköri dolgozatom tárgya a vértanúság filozófi-
ai-irodalomelméleti fogalmának értelmezése. Témája a tanúság
hermeneutikájának feltárása, és a tanúság szemantikájának kifej-
tése, különös tekintettel az egzegetikai tanúságfogalomra. Főbb kér-
désem: milyen jegyek alapján jelölhetők ki a tanúság szemantikai
hálójának csomópontjai, és milyen ezeknek egymáshoz való viszo-
nyuk? Hol a vértanúság helye az egzegetikai tanúságfogalom
struktúrájához képest, és mik a sajátosságai? Mi a vértanúság nyel-
ve, milyen igazságot közöl, kinek szól és hogyan értelmeződik?
Van-e néma tanúság? Céljaim: pontosítani a tanúság köznapi, jogi
és egzegetikai fogalmát; megmutatni, hogy a vértanúság diszkurzív
struktúrája a mártíriumot interpretációs határtapasztalatként pozíci-
onálja.

Legfontosabb következtetésem, hogy a mártírium, mint interp-
retációs praxis irányára és módszerére nézve az abszolút tapaszta-
latról az abszolút számára értelmező mozgás. Kutatásom a témával
foglalkozó legújabb elméletek kérdésfeltevéséből indul ki, és a
tanúság kérdését (mint az abszolút tapasztalatát) felvállalni képes
hermeneutika módszereit alkalmazza.

A kutatás eredménye a mártíriumnak interpretációs metódusként
való újraértelmezése, és erre a fordított hermeneutika fogalmának
kidolgozása, illetve működtetése Nick Cave: *And the ass saw the
angel* című regényének szimbólum-elemzésében.

A dolgozat címe: The End of Epistemology? – The Postmodern
Response
A szerző neve: Mezei László
A szerző szakja, évfolyama: történelem-angol V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Abádi-Nagy Zoltán egyetemi tanár

This essay is an attempt to highlight the main points of the mod-
ern philosophical process that has led to a crisis in contemporary
thinking as well as to show some of its effects on 'practical' forms
of reflection, in our case: literature. Beginning with Descartes,
epistemology, which has always been the core of ontology, thus
metaphysics, thus philosophy, took a path which proved to be a
dead-end. Nietzsche and Wittgenstein made it impossible to follow
this track anymore, and Heidegger summarized the situation of
philosophy as losing more and more of its components, metaphys-
ics included. A new approach is needed which is neither rationalist,
nor irrational.

The way Postmodern thinkers responded to the dilemma is
manifold. Lyotard introduces a new tool: the idea of „grand narra-
tives,” a label for all earlier explanations of the world. Creating
new grand narratives has to be avoided, he argues. Richard Rorty
suggests that, as these grand narratives („vocabularies”) are made
by us, so are truths, therefore we should stop worshipping anything,
we should see everything as the product of time and chance. With-
out subscribing to the Postmodernist view, I will try to show that
Rorty's suggestion answers the question raised by the failure and
end on Cartesian epistemology.

The effect of industrial-technical-social changes on knowledge
is also relevant and to be elaborated: knowledge becomes informa-
tion, philosophy becomes cybernetics. This leads to a split in
American literature; „conscious” writers (e.g. minimalists) do not
try to answer the question raised by Descartes (they are
„conscious” about the failure this has led to); while „unconscious”
writers (e.g. science fiction) still try to build epistemes to explain
the world.

A dolgozat címe: Cyberpunk irodalom
A szerző neve: Molnár Ákos
A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem IV.
Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Gerliczki András főiskolai tanársegéd

A dolgozat, Tom Moylan professzor nyomán, azt próbálja felderíteni, hogy egy rendkívül rövid életű, mindössze kilenc évig működő irodalmi csoportosulás milyen érzékelhető társadalmi változásokat okozott, illetve milyen új fogalomrendszer megalkotásához nyújtott segítséget.

Felvázolja azokat a körülményeket, amelyek a science-fiction „kifáradásához”, megtorpanásához vezettek. Ebből az állapotból mutatott kivezető utat a cyberpunk néven nevezett mozgalom. A tanulmány bemutatja a mozgalom történetét, a legfontosabb alkotókat, és azokat az elképzeléseket, közös motívumrendszert, amelyek egy táborba terelték ezeket a fiatal alkotókat.

Röviden értékeli a Magyarországon megjelent cyberpunk írások alkotóját, William Gibsont. Írói módszereinek elemzésén túl szeretné bizonyítani, hogy bár marginális helyzetbe szorult, mégis igényes és értékes irodalomról van szó.

Gibson műveinek értékelése után a mozgalom szétválásának, majd kifulladásának okait ismerteti. Felhívja a figyelmet azokra a hatásokra, amelyeket az egyre gyarapodó computeres társadalmon keresztül az átlag fiatalok életére gyakorolt, egy jelentős kulturális paradigmarendszert hozva létre. A dolgozat cyberpunk bibliográfiával, diszkográfiával egészül ki, valamint a cyberpunk megjelenésével a vizuális médiában.

II

A dolgozat címe: Az elbeszélő mint olvasó – Le città invisibili
(Calvino és Esterházy)
A szerző neve: Molnár Gábor Tamás
A szerző szakja, évfolyama: magyar-összehasonlító irodalomtörténet IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása:

Mit kezdhünk egy olyan szöveggel, melynek láthatóan fiktív elbeszélője – aki történeti személy és regényalak is – többet tud magáról a műről, annak nyelviségéről, mint a visszahúzó elsődleges elbeszélő? Calvino regényében, mely a „historiográfiai metafikció” (Linda Hutcheon) kiváló példája, Marco Polo városleírásai gyakorta fordulnak át öntükröző fejtegetésekbe. A regény világát az olvasó Polo és a nagyán inszenírozott párbeszédek át ismerheti meg, ám hamar ráébred: bár a kán testesíti meg a mű egyetlen olvasói szerepét, mégsem adhat példát, hiszen nem egyszer félreolvassa beszédpartneré szövegét. Az öntükrözés regényi funkciói inkább egyes – a kán perspektívájában megmutakozó – totalizáló értelmezések leépítését szolgálják, s nem kínálnak közvetlen módon új értelemegységeket a lebontottak helyett. Calvinónál az „utazás” sokszor látható el episztemológiai kontextussal, vagyis nem csupán az általános értelmű megismerés allegóriájának tekinthető, de az olvasásának is. A Hahn-Hahn grófnő pillantása című Esterházy-regény egyrészt azért szolgál ellenőrző társszöveggént az értelmezésben, mert szószerinti idézeteket (majdnem egy egész fejezetnyit) vesz át Calvinótól, másrészt pedig az utazási irodalom hagyományosabb környezetét is fölépíti a „láthatatlan városok” köré.

A dolgozat címe: Homo legens (...ahogy fictiont és non-fictiont olvas)

A szerző neve: Sz. Molnár Szilvia

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.-finnugor III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kulcsár Szabó Ernő, az MTA levelező tagja

A non fiction novel mint faktuális elbeszélés műfaji kritériumait a strukturalista kutatások a szerző-elbeszélő-szereplő hármasszónyrendszerének alapján illetve a kijelentések igazságtartalma szerint tartották elgondolhatónak, és a fictiontól elválaszthatónak. Azonban fikció és nem-fikció ilyen irányú elkülönítése többé már nem győz meg minket, ha olyan műveket veszünk kézbe és olvassunk, amelyek — főként a posztmodernség irodalmi diszkurzusában „kanonizált” módon — másnak (non-fiction) akarnak feltűnni, mint amik (fiction) valójában. Ezek az alkotások játékok természeténél fogva jóval nagyobb intenzitást követelnek az olvasótól, hiszen a receptív fikcionálási folyamatban szélesebb vonatkozási mezőket de kevesebb fogódzót kínálnak.

Ezért tűnik gyümölcsözőbbnek a művek korábban „műfajokként” aposztrofált határait „beszédmódként” megközelíteni, és eközben segítségül hívni a recepcióesztétikai kutatásoknak az irodalmi fikcionalitásra illetve az ehhez kapcsolódó olvasási folyamatokra vonatkozó eredményeit, továbbá újragondolni olyan korábbi termékeny elméleteket, mint az arisztotelészi poetikus tevékenység kategóriája, a genette-i narratívastruktúrák és az irodalmi szemantika lehetséges világok koncepciója. Ezeknek az inkább szempontkijelölő mint részletekbe menő vizsgálatoknak eredményeképpen megpróbálhatunk új aspektusokat feltárni a fikció és nem-fikció kategóriáinak elkülönítésére, és egyáltalában felmérni ennek a különbségtevésnek a jelentőségét a mai irodalomtudományos gondolkodás horizontjában.

A dolgozat címe: Az angol nyelvű horror irodalom áltudományos hatásmechanizmusa

A szerző neve: Nagy Zoltán

A szerző szakja, évfolyama: angol nyelvtanár II.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Pálffy István egyetemi tanár

Dolgozatomban a horror irodalom napjainkban tapasztalható népszerűségére keresem a választ. Rövid áttekintést nyújtok az modern angol horror irodalom kialakulásának körülményeiről illetve annak gyökereiről a gótikus regényről. Az áltudományosság szerepének kiemelésével aláhúzom az un. áltudományos elem jelentőségét, egyúttal el is határolom azt az áltudományosságtól.

A jelenlegi sikeres horrorírók témaválasztásán keresztül egy lehetséges (általam valószínűnek tartott) fejlődési irányra is szeretném felhívni a figyelmet.

A dolgozat címe: Valami mindig nő. Volker Braun: A nagy megbékélés

A szerző neve: Oláh Gyöngyvér

A szerző szakja, évfolyama: német-magyar III.

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Virág Zoltán főiskolai tanársegéd

Dolgozatomat a kortárs német irodalom egy alkotójának, Volker Braunnak szenteltem, aki Németországban már régóta generációjának legfontosabb írói közé számít, írásművészete itthon azonban szinte teljesen ismeretlen. Terjedelmi korlátok miatt nem foglalkozom az életmű egészével, csupán ennek egy szeletével, „A nagy megbékélés” c. drámával. Ennek a dolgozatnak a keretén belül nem volt céлом művének minden aspektusát megvilágítani. Munkám során a következő kritikai perspektívák kerültek előtérbe:

- a mű alapkérdései, a hatalom és a diszkurzus viszonya, referenciája a korabeli NDK társadalmára,
- az író dramaturgiája, a posztmodern színház új irányjai (Regietheater),
- a dráma fogadtatása a kettéosztott Németország kritikáinak tükrében.

Mindenképpen hangsúlyozni szeretném azonban, hogy dolgozatom nem teljes mű, csupán az író egész drámai alkotásaira irányuló tervezett jövőbeni kutatás részét képezi.

A dolgozat címe: Giovanni Pico della Mirandola emberképe

A szerző neve: Óbis Hajnalka

A szerző szakja, évfolyama: olasz III.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

A Quattrocento filozófiai gondolkodásában az ember lényegére és helyzetére vonatkozó elmélkedés központi témává vált. Az ember szabadságáról, méltóságáról több mű is születik, köztük Giovanni Pico della Mirandola Oratio de hominis dignitate című műve.

Dolgozatomban e mű emberképével foglalkozom részletesen, és a következő kérdésekre keresem a választ: Melyek az ember legfontosabb tulajdonságai Pico szerint? Hol helyezkedik el a világ hierarchiájában? Milyen Pico embereszménye, vagyis mi a picói ember célja? Mennyiben befolyásolta a neoplatonizmus ezt az elképzelést? Vizsgálom azt is, hogy hogyan vélekedik a szerző önmagáról e művében, és beleillik-e ez az ember céljáról alkotott felfogásába.

Pico szerint az ember minden csodálatra méltó élőlény, a teremtés összefoglalása és befejezése, önmaga és sorsa szabad formálója, nem égi, nem földi, nem halandó, nem halhatatlan, az alacsonyrendű és az isteni dolgok közé van helyezve, és szabad akaratára szerint formálhatja magát. Rajta áll, hogy felemelkedik-e az isteni szférába, vagy lesüllyed az állatok közé. A legfőbb feladata, hogy megvalósítsa a benne rejlő lehetőséget, munkálkodjék saját tökéletesítésén. Ennek eszköze a morális filozófia és a dialektika, a tökéletes tudást pedig a teológiai fokozat, az Istennel való misztikus eggyéválás jelenti. Szembenáll a középkori emberképpel, de rendszerébe beemeli a keresztény misztikát is, mint a tökéletesedés legmagasabb teológiai fokozatát. A szerző önmagáról írva védekezik az ellene felhozott nyílt vagy burkolt vádak ellen, és kiemeli, hogy ezzel az írásával az a célja, hogy szintézisbe kapcsolja össze az általa ismert összes filozófiai irányzatot, mert mindegyikben van valami jeles dolog. De nemcsak az egész ismert kulturális hagyomány összebékítésére tesz kísérletet, hanem az is fontos, hogy a középpontba az embert helyezi, mintegy isteni magasságokba emeli. Nála az ember is teremthet, nemcsak Isten, megalkothatja önmagát, az Isten által beléhelyezett szabad akaratára révén.

A dolgozat címe: Michael Ende: „Das Gauklermärchen” oder
brauchen wir noch Märchen?

A szerző neve: Paksy Tünde

A szerző szakja, évfolyama: német V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Karl Katschthaler lektor

Die Arbeit sucht anhand eines (ins Ungarische bis jetzt noch nicht übersetzten) Bühnenstückes des vor kurzem verstorbenen Erfolgsautors, Michael Ende, Antwort auf die Frage, ob wir noch Märchen brauchen.

Dieses Werk eignet sich sehr gut zur Behandlung dieses Themas. Es geht hier eigentlich um ein Märchen, in einen realen Rahmen eingebettet.

Die Mitglieder der völlig verarmten Gauklertruppe stehen vor einer grossen Entscheidung. Entweder nehmen sie den Vertrag des sich mit Umweltschutz und Sicherheit gar nicht beschäftigenden Chemiekonzerns an und arbeiten als ein Werbezirkus weiter, oder sie verzichten auf die finanzielle Sicherheit, dafür aber behalten sie ihr reines Gewissen. Bei der Entscheidung hilft das von Jojo erzählte Märchen, eine Widerspiegelung der realen Welt in einfacher Form in dem Kampf des Guten und des Bösen.

Das erste Teil der Arbeit gibt einen Überblick über die typischen Märchenstrukturen und Motiven, und beschreibt das Verhältnis des Autors (Michael Ende) zu den Märchen bzw. zur Jugendliteratur. Dann illustriert sie anhand einer kurzen literarischen Analyse die konkrete Funktion des Märchens in diesem Stück und vergleicht sie zugleich mit den allgemeinen Funktionen des Märchens. Auch das wird hier behandelt, inwieweit die Form dieses Märchens Unterschiede zu klassischen Märchenformen aufweist. Form, Rolle und Funktion des Rahmens im Stück werden besonders betont. Im letzten Teil sucht die Arbeit eine Antwort mit Einbezug der Inszenierung betreffenden Kritiken auf die Frage, inwieweit diese Vorstellungen und Funktionen sich verwirklichen lassen. Hier berichte ich auch über meine subjektive Meinung und hier gebe ich auch die Konklusionen meiner Arbeit bekannt.

A dolgozat címe: „Amikor nem prédikálok, nem tudok élni.”
Savonarola prédikációi

A szerző neve: Pete László

A szerző szakja, évfolyama: olasz V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

Girolamo Savonarola (1452-1498) dominikánus szerzetes a XV. századi Itália történelmének egyik legösszetettebb és legvitatottabb alakja, akivel kapcsolatban számos – egymásnak is ellentmondó – szélsőséges értékelés született. E munka célja az, hogy az elsődleges forrásokat, magukat a firenzei barát prédikációit megvizsgálva hozzájáruljon egy árnyaltabb Savonarola-kép kialakításához. Egy rövid, a kérdéskör megértéséhez szükséges életrajzi háttér felvázolása után a dolgozat Crirolamo barát prédikátorrá válásának – kudarcoktól sem mentes – útját kíséri végig: Savonarola kora hitszónokainak legjobbjai közé küzdötte fel magát. Mintegy harminc prédikációs ciklusának a fennmaradt több mint négyszázötven beszéde – Savonarola legfőbb célkitűzéseit szem előtt tartva – tematikailag két részre osztható: a társadalom megreformálása és az egyház megújítása. A firenzei barát felismerte, hogy a – számára fontosabb – egyházi megújulásnak előfeltétele a társadalmi reform. Versseihez hasonlóan prédikációiban is kíméletlen leírást ad kora erkölcsstelenségéről, egyedüli megoldásként a bünbánatot ajánlja. Aquinói Szent Tamás gondolatmenetét követve kidolgozta államfelfogását, amelynek alapján velencei példára – megreformálta a firenzei kormányzatot. Az államreform befejeztével teljes mértékben az egyház megújításának szentelte életét. Megdöbbentő képet fest az egyház állapotáról, a papok és szerzetesek erkölcstelen életmódjáról. Invektívái VI. Sándor pápát sem kímélték, aminek végső következménye Girolamo barát kiátkozása, majd kivégzése lett. Savonarola sokoldalúságát és személyiségének összetettségét bizonyítva – az erkölcsstelenséget ostromozó, mennydörgő szónoklatai mellett lírikusként is megmutatkozik Istennel való bensőséges dialógusaiban.

A munkát Girolamo Savonarola összes fennmaradt prédikációjának legfontosabb adatait tartalmazó áttekintő táblázat zárja.

A dolgozat címe: A mítoszlól mint nyelvrről
A szerző neve: Petőfi Sándor
A szerző szakja, évfolyama: komparatisztika III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Fried István egyetemi tanár

A dolgozat szándéka szerint válogat a mítoszlól fellelhető (szak)irodalomból, s ezeket a válogatott gondolatokat értelmezi, érti tovább szempontjából. Ezen értelmezett gondolatokat a két konkrét szövegre vonatkozó elemzésekor működteti (a bibliai Babel története és Márai Sándor: Béke Ithakában című regénye a két szöveg). Dolgozatom ki kívánja tágítani a mítoszlól való lehetséges beszédek határait. Ezt elsősorban a kizárólagosra törekvő racionális szemlélettel szemben teszi, az ezzel a beszédmóddal való együttes beszédre törekszik. A mítosz rációval szembeni rehabilitálását a mítosz legitimáló funkciója biztosítja, mellyel a racionális beszédmód nem próbálkozhat (teljes) sikerrel.

Szövegemben ezeket szem előtt tartva szó esik a mítosz és logosz ellentétéről, érintőlegesen mítosz és költészet kapcsolatáról, mítosz-történelem-ideológia kapcsolatáról, a mítosz pszichológiai, szimbolikus megközelítéséről. A második fő rész a mítosz és a transzcendens kapcsolataát elemzi. A harmadik rész a mesével, mint a mítoszhoz lényegileg hasonlóval foglalkozik. Az utolsó fejezet a dolgozat rövid summázataként a mítoszlól mint nyelvrről beszél.

A dolgozat címe: Névsorol(vas)ás (Egy[pár] szó[pár] a 16-18. századi Anglia fordításművészetéről)
A szerző neve: Péti Miklós
A szerző szakja, évfolyama: angol IV.-komparatisztika II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szőnyi György Endre egyetemi docens

Dolgozatomban a huszadik század perspektívájából próbálok exponálni a 16-18. századi Anglia fordításművészetét. Célkitűzsemet Chapman és Pope Homérosz fordításainak felhasználásával valószínűsítem meg. Hipotézisem szerint a szóban forgó két munka nem illeszthető be századunk konzervatív (strukturálista) fordításeszmenyébe, így munkám során főként a posztstrukturálista elméletek fordításdefinióóját használom. A fordítás definiálása után röviden vázoló az egyes művek recepciótörténetét, majd konkrét példákön szemléltetem a chapmani mű szeszélyességét és líraiságát, illetve Pope klasszicista ideáit. A két fordítás kiemelt részeinek vizsgálatakor igyekszem bemutatni a fordítás-interpretáció viszonyt; a fordítást mint átírást (elírást) vizsgálom. A dolgozat utolsó részében a Chapman és Pope szövegein végigvonuló erős latinizáló tendenciát értelmezem különböző síkokön (etimológia, angol nemzetiideológia). Ezen vizsgálódások alapján dolgozatom végkövetkeztetésében a fordítói tevékenységet aktív interpretáló cselekvésnek értelmezem, melynek következtében az eredeti szöveg formailag és tartalmilag is átstrukturálódik.

A dolgozat címe: Laokoón
A szerző neve: Plugor Magor
Szakja, évfolyama: komparatiztika III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve: Fried István egyetemi tanár

Dolgozatom a műalkotások vonatkozásában, azok világaról megállapít, fősorol, esetleg friss szemmel észrevételez egy-egy gondolatot. A Heidegger által csapott ösvényen járva a Laokoón-történet szokatlan megvilágításba kerül, szokatlan tisztásra vezetett. A Laokoón-történet összegzéséhez Kierkegaard-nak a szorongás fogalmáról tett észrevételeit is felhasználjuk, ugyanis a Vergilius által alkotott mitológiai szereplő feltehetőleg a szerző önmagából átvitt, „vergiliuszi” szorongásait is kénytelen viselni saját történetében. Ez mitológiai sajátosság: gondjainkkal, bajainkkal a kollektív tudatformáinkban is szembetalálkozunk. De vizsgáljuk meg, Laokoón esetében miről is van szó!

A dolgozat címe: What is aught as'tis valued?
A szerző neve: Pohárdi Krisztina
A szerző szakja, évfolyama: angol V.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Szőnyi György Endre egyetemi
docens

A dolgozat témája Geoffrey Chaucer Troilus és Criseyde valamint William Shakespeare Troilus és Cressida című művének összehasonlítása filozófiai és esztétörténeti szempontból.

A téma érdekessége abban rejlik, hogy – noha mindkét szerző ugyanazt a történetet dolgozza föl – az események interpretációja lényegesen különböző. Chaucer illetve Shakespeare művének középpontjában a káosz és a rend dichotómiája áll. A művek háttérben meghúzódó alapprobléma egy objektív értékrend keresése két teljesen különböző érásban. Míg Chaucer számára a középkor filozófiája a Létezők Nagy Láncolatának az ideájával a középpontban teljesen egyértelmű választ nyújtott, az 1600- as évek manierista Shakespeare jének művei totális értékhiányt tükröznek.

A két mű részletes összehasonlító elemzése valamint a különbségek értelmezése a történelmi és filozófiai tényezők segítségével történik.

A dolgozat címe: „Posztulálj sokféleséget”

A szerző neve: Pölöskei Petra

A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol IV.

Az intézmény neve: Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása:

A dolgozat tárgya egyfelől, három irodalomelméleti fogalom, a komikum, a humor és a satíra értelmezések tudománytörténeti rendszerezése, és ezek esetleges szintézise. A szintézis lehetőségét, az ilyen célú összefoglalások vetik fel, így a dolgozat elsősorban a komikummal vagy a humorról illetve satírával foglalkozó, húszadik századi, hazai monográfiák kritikáján keresztül kíván rámutatni a felmerülő értelmezési problémákra. Az újraértelmezés igénye mindig a nagy történelmi múlttal bíró fogalmakkal kapcsolatban a legégetőbb és egyben a legproblematikusabb. A dolgozatíró végső soron ennek a problematikának az okait kutatja a fogalomelemzésen keresztül.

Másfelől, ezt a megközelítést árnyalja a tanulmány kerete, mely a húszadik századi elméleti tudományok elvárásainak és elvi hátterének fejlődését követi nyomon, elsősorban a fejlődés végpontjaként értelmezhető, napjaink tudományosságának filozófiai koncepciójának perspektívájából, és inkább egy mai egyetemista nézőpontjából összefoglalt, Szubjektív megfigyelés alapján.

A dolgozat címe: Orfeusz mesél. Angelo Poliziano: Fabula di Orfeo

A szerző neve: Puskás István

A szerző szakja, évfolyama: olasz III.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

Orfeusz, a görög mitológia dalnoka ezúttal Angelo Poliziano satírtírájában lép színre. A firenzei humanista mellett mások is megszólalnak a darabban; a dolgozat e szerzőtársakat próbálja felkutatni, és rekonstruálni az így előadott történetet. A reneszánszban létezett egy akkor igen kedvelt szövegalkotási módszer, melyet „coperto parlar”-nak, „burkolt, rejtett beszéd”-nek nevezhetünk. A költő meséjét mások szövegeibe burkolja, mások által fölállított szabályok alapján mondja el úgy, hogy megőrizve megújítsa mind a történetet, mind az „elrejtéshez használt szövegeket, mind az alkalmazott szabályokat. Ezt a folyamatot tárja fel, bontja ki Poliziano művéből a dolgozat a szövegen keresztül a módszernek, a módszeren keresztül pedig az itáliai humanista irodalomnak igyekszem egy lehetséges vázlatát, foglalatát adni.

A dolgozat címe: Kultúrszemiotika és kultúrpoétika
A szerző neve: Rácz Péter
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-esztétika I.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kálmán C. György egyetemi docens, Orbán Jolán egyetemi docens

Dolgozatomban egy olyan speciális retorikai szerkezet megalkotására teszek kísérletet, amelyben egymástól jellegében eltérő és szemiotikailag különmemű szövegeket szintagmatikus tengelyükről kiemelek, és egy retorikus tengelyre helyezek át, lesve a megszo-kott sorbarendezéstől eltérő retorikus alakzat hatását. Milyen folyamatok játszódnak le két összecsúsztatott szövegréteg között, és mit eredményeznek az eltérő kontextus közötti bonyolult értelmezési konfliktusok? Alapproblémánk láthatólag metanyelvi funkciókra kérdez rá; a különböző szövegek más-más összerendeződésének, összevethetőségének problémájára. Ez nem XX. századi kérdés, magában a „szöveg” szó etimológiájában van benne az összefonódás mozzanata.

A választott két szöveg: Jurij Lotman koncepciója a kultúra, a szöveg, a nyelv, a struktúra mentén, valamint a '80-es években kibontakozó New Historicism, vagy Stephen Greenblatt szóhasználatában a kulturális poétika kultúra-feltáró tevékenysége. A két teória szövegmezőinek szálait felfejteni és kapcsolható pontok segítségével egy új „rongyszöveggé” összecsomózni, körülbelül így foglalható össze röviden a keretproblémán kívüli vizsgálódási terület.

A vizsgált pontok: interakcióban való konstitúció, kommunikációs rendszerekből levezetett kultúra- és szövegfogalom, szinkronitás, diakronitás, világ-reprezentáció, világ-modellálás, szöveg-rendszerek kapcsolata, intertextualitás. Mindezek a szövegfogalom tisztázása után kerülhetnek terítékre.

Konklúzió: a különbségek szembeszökőse ellenére jelenthet-e valamiféle alternatívát a kétfajta irányultság összekapcsolása egy újfajta vizsgálódási mód felé az irodalomelméletben?

A dolgozat címe: Duality Versus Relativity
A szerző neve: Reichmann Angelika
A szerző szakja, évfolyama: angol-orosz IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

This essay aims to give an interpretation of Salman Rushdie's notorious novel, *The Satanic Verses*, focusing on some aspects of the novel as a literary work of art and not as the source of the Rushdie scandal. My interpretation is based on the comparison of Rushdie's novel with Mikhail Bulgakov's *The Master and Margarita*. Salman Rushdie himself claims that Bulgakov's novel is one of the two main sources that had a crucial impact on the form of *The Satanic Verses* and the two novels definitely show basic similarities concerning the principles they are built on. Both novels seem to be structured around fundamental dichotomies on the thematic level as well as regarding their motifs, imagery and modes of representation. These dichotomies, however, undergo significant modifications in both novels: Bulgakov seems to maintain the dichotomies, but redefines or inverts them, while in Rushdie's novel the boundaries between the two poles of the dichotomies are problematic themselves, losing their fixed character. This essay focusing on some thematic elements, the narration, the modes of representation and the role of art and the artist as they appear in the two novels – tries to show how this different handling of dichotomies reflects two very different concepts about the world: one of them, Bulgakov's, seems to be dualistic, while the other, Rushdie's, relativistic.

I.

A dolgozat címe: Megszentségtelenített „szent” színek — Milyen szint vall Andrej Belij Ezüst galambja?

A szerző neve: Reichmann Angelika

A szerző szakja, évfolyama: orosz-angol IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kukucska Csilla egyetemi tanársegéd

Andrej Belij Az ezüst galamb c. regénye az első része annak a tervezett regénytrilógiának, amely a Kelet és Nyugat problematikájával foglalkozik, s legismertebb eleme a Pétervár. A regényben, amely a szak „iskolapéldája”, a színszimbolika állandóan jelenlévő, az alapprobléma kibontásában rendkívül jelentős szerepet játszó elem. E színszimbolika „megfejtése” igen bonyolult, s egyoldalú, leegyszerűsítő dekódolása könnyen a regény árnyalatlan, didaktikus elemzéséhez vezethet. Jelen dolgozat arra tesz kísérletet, hogy ezen összetett szimbolikus rendszer egy lehetséges – s korántsem kizárólagos – értelmezését adja a középkori orosz egyházművészet, közelebbről az ikonfestészet hagyományainak tükrében. A dolgozat elsősorban a regény szereplőinek jellemzésére, külsejük leírására összpontosítva próbálja bemutatni a színszimbolika megjelenését a regényben, s e szimbolika kulcsszerepét az egész mű értelmezésében. A színszimbolika ezen interpretációjához elsősorban magának Andrej Belijnek egy elméleti írását, a Священные цвета (Szent színek) c. esszéjét, illetve főként Pavel Florenszkij Az ikonosztáz c. könyvében kifejtett képteológiai nézeteit használom fel.

A dolgozat címe: A magyar irodalomtörténet vázlata, a kezdetektől napjainkig

A szerző neve: Révész József

A szerző szakja, évfolyama: német II.

Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Kósáné Oláh Julianna főiskolai tanár, Loós Tiborné főiskolai adjunktus

Das vorliegende Referat: „Abriss der ungarischen Literaturgeschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart” macht der Hörerschaft aus einem halben Jahrtausend bekannt; das führt von der Renaissance bis ins zwanzigste Jahrhundert von Janus Pannoius zu Peter Eszterházy.

Ich möchte dieses Referat für das Publikum vorschlagen, da die Republik Ungarn bald in die EU kommt, und mit dem Willen, dass dies kulturell zu diesem höheren Anlass beiträgt.

Aus diesem Grund arbeitete ich an dieser Vorlesung in der Hoffnung, dass die Ungarische Literatur als ein wertvolles Stück der Weltliteratur bekanntgegeben wird. Im Text wird die ungarische Literatur chronologisch an der Reihe nach aufgeführt, eher einen Überblick über die folgenden literarischen Zeitabschnitten zugegeben:

Der Anfang

Renaissance – Humanität

Barock

Klassik – Romantik

Realismus – XX. Jahrhundert

Über die gegenwärtige Literatur habe ich einige Quellen der Autoren gesammelt, in denen sie von sich selbst erzählen, und darüber versuchte ich einen Charakter zu bilden, da sich die zeitgenössischen Lyriker so viele Arte der heutigen künstlerisch-alltäglichen Bewegungen richten, dass man kaum entscheiden kann, sich zu welcher literarischen Epoche sie angehören.

Am Ende des Referats steht eine Erklärung über den politisch-geschichtlichen Hintergrund und Zukunftsplan Ungarns, und eine zeitliche Tabelle, die sich chronologisch, parallel die Weltgeschichte mit Schwerpunkt Deutschland, die Kulturgeschichte und die ungarische Geschichte darstellt.

A dolgozat címe: Párhuzamok Heinrich von Kleist elbeszéléseiben
A szerző neve: Sándor Anett
A szerző szakja, évfolyama: orosz IV.-német III.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hárs Endre egyetemi tanársegéd

Dolgozatom célja, hogy Kleist elbeszéléseiben bemutassam a hasonló vonásokat, illetve a véletlen jelentőségét, mint szerkesztési elvet. A hasonlóságok az 1801-ben átélt, a Kleist-szakerődalomban oly sokat emlegetett Kant-krízis tapasztalatait tükrözik.

Vizsgálatom kiterjed a gyakran előforduló csonka családok értelmezésére, majd a jellemben fellelhető hasonlóságokra, ahol az elállatiasodás tényét és okait is feltárom. Áttekintést nyújtok a katasztrófajelenségekről és ezek következményeiről, majd az ehhez szorosan kapcsolódó halál ill. brutalitás létrejöttének okairól. Az örület gyökereit kutatom föl, melyek a bizalmatlanság és a zárkózottság motívumai mellett az elidegenedés illetve a szellemi alapok elvesztése következtében jönnek létre. Beszámolóm kiterjed továbbá az ajtó és a szexualitás általam felfedezett kapcsolatára, majd az egyház szerepére a protestáns Kleist szemével. Jellemző motívumként megemlítem még a helyettes szerepek mibenlétét, melyek a személyes kapcsolatok likvidálódásának eredményeképpen jönnek létre.

Az elbeszéléseket a véletlenek irányítják, melynek gyökerei a kanti filozófiában lelhetők fel, ez a magyarázata a Kleist művein végighúzódo pesszimizmusnak, melyre rámutatni szeretnék.

A dolgozat címe: Formosa
A szerző neve: Sándor Beáta
A szerző szakja, évfolyama: magyar-angol IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Ferenc Győző egyetemi adjunktus

The title of the planned essay is „A Massive Double Poem” – Tennyson's In Memoriam (1833-1849).

This long poem – as T.S. Eliot warned its readers to consider it, i.e. one long poem and not just a sequence of lyrics – seems to be the most complex of all Tennyson's works. One of the reasons of its complexity is that it was written for fifteen years. (Tennyson wrote some pieces of it in 1833, right after his friend A. H. Hallam had died, and he finished its „frame” – the introductory and the closing stanzas – in 1849.)

Tennyson speaks about speech, the possibilities of speech and the position of the speaking subject in this poem remarkably often. When the position of the subject is reflected upon, or when the subject does not stand in the centre of meaning as a self coherent unity, then the speech of the subject reflects upon itself, too. Thus, in some of Tennyson's lyrics, metaphors hold a mirror to language, questioning the signifying system and its working (like in lyric II, the yew-tree poem).

Yet there are lyrics in which Tennyson uses far fewer devices to create meaning. These are less metaphorical and many times declarative parts, which are built upon the psychic separatedness of the speaking subject and the objective world and its „truths.” The main difference between these two kinds of speaking is their different relation to the

„truth” value of what is said, and their ways of communicating with the reader. This is what the essay will elucidate further, also positioning In Memoriam among Tennyson's early and later poems.

A dolgozat címe: The Body and the I in Lyric Poetry

A szerző neve: Sári László

A szerző szakja, évfolyama: angol V.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Zsélyi Ferenc egyetemi adjunktus

A dolgozat arra tesz kísérletet, hogy a lacani pszichoanalízis és szemiotika kereteit felhasználva felvázolja azt a korrelációs rendszert, amelyben a test mint a líra műnémének, a lírai én szövegének nyelveként van jelen. Az elméleti háttér áttekintése után a dolgozat verses példázatok elemzésén keresztül próbálja meg a lacani rendszerben kulcsfontosságú terminusok, az Imaginárius (the Imaginary), a Szimbolikus (the Symbolic) és a Reális (the Real) regiszterek, illetve a nyelv elsajátításának (the entrance into language) folyamatát felvázolni és, ahol szükséges és lehetséges, kritikai észrevételeket, valamint egyéb lehetséges értelmezéseket megfogalmazni.

Az elemzések során kettős nézőpontból nyernek a szövegek értelmet. Egyrészt kirajzolódnak az egyes regiszterekhez köthető jelölési módok, sorrendben a konnotáció, a referencia és a denotáció funkciói, másrészt képet kapunk azokról a testi sémákról, amelyek indukálják ezeket a jelölési módozatokat. A szövegek olvasása során az is kiderül, hogy a pszichoanalízis retrospektív narrációjának nézőpontjából szükségesnek tartott epizódok, például a nyelv elsajátítása a fort/da játékban, nem törvényszerűen zajlanak le abban a formában, ahogyan azt az elmélet igazolni látszik, hanem más, a testet közvetlenebbül vagy éppen közvetlenül érintő verziók is elképzelhetők, és maga a test mind a három említett regiszterben sokkal fontosabb helyet kap, mint amelyet a lacani elmélet tulajdonít neki.

A dolgozat befejező része, szintén egy vers segítségével, megkísérli egy allegórián keresztül a korábbi elemzésekre támaszkodva bemutatni azt, hogy a lírai szövegekben hogyan van jelen a beszélő én és a test kapcsolata, valamint hogyan jön létre ugyanez a kapcsolat a lírai szöveg olvasásakor.

A dolgozat címe: „A fattyúk javára / Csináljatok most pártot, istenek!” — Edmund alakja Shakespeare Lear király című drámájában

A szerző neve: Schandi Veronika

A szerző szakja, évfolyama: angol-magyar IV.

Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Fabiny Tibor egyetemi tanár

Dolgozatom célja Edmundnak, Gloucester törvénytelen fiának bemutatása, alakjának részletes elemzése. Ehhez segítségül rövid történelmi áttekintést adok a fattyúk megítéléséről, illetve irodalmi művekben való megjelenítéséről. Ez alapján kétféle ábrázolási módot különböztetünk meg: egyik a fattyúk természetétől fogva gonosz jellemét hangsúlyozza, másik épp ellenkezőleg, természetes erejüket és felsőbbrendűségüket emeli ki. Az első típusra példaként röviden bemutatom John-t a Sok hűhó semmiért-ből, a másodikra Philip Faulconbridge-t a János király-ból. A két típus vonásait ötvözi, és azokból egy összetettebb figurát alkot Edmund.

Dolgozatom utolsó, leghosszabb részében megvizsgálom esetleges indíttatásait, gyors emelkedésének mozgatórugóit, és bukásának okait. Véleményem szerint Edmund nem egyértelműen negatív, elítélhető figura, nem egy Shakespeare „nagy gonoszai” (Jago, III. Richard) közül. Tragikus jellemnek tartom, akit gögje és magabiztossága vezetett a rossz oldalra, és ez okozta bukását is. Természetében a pozitív vonások is elferdülnek, ami sok esetben nem az ő bűne, hanem a közösségé, amelyben él. Alakján keresztül azt próbálom bemutatni, hogy alkotott Shakespeare irodalmi toposzokból egy elgondolkodtató, vitára készítő, sokszínű jellemet.

A dolgozat címe: Mese habbal
A szerző neve: Schreiner Orsolya
A szerző szakja, évfolyama: filozófia V.-magyar V.-általános nyelvészet IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Margitay Tihamér egyetemi tanársegéd

A referencia kifürkészhetetlenségének elméletére összpontosítva dolgozatomban, arra vállalkoztam, hogy Hartry Field és Donald Davidson Quine-bírálatának problémáit vegyem számba. A referenciális kifürkészhetetlenség modellálásának legegyszerűbb módja az univerzum permutálása, azaz objektumok egy az egyhez történő egymáshoz rendelése. Quine megőrizve a kvantifikációs kalkulus formalizálási technikáit pusztán átértelmezi az eredeti jelölésmódot, a változókat mint a reifikáció, a tárgyakhoz való kapcsolás eszközeit tartja meg, a fordítás (ti. interpretáció) problémájának megoldásaként pedig a referencia relativitását javasolja. Field szerint, minthogy a nem-relativizált referenciának olyan választáson kell alapulnia, mely Quine szerint nem lehet megfelelően indokolt, vagyis evidenciálisan alátámasztott, csakis önkényes, Quine maga is a 'múzeum mítoszának' foglyává válik. Davidson gyökeresen más érvei szerint szintén értelmetlen a háttérnyelvhez viszonyított relatív referencia fogalma, hiszen – akár fordítási kézikönyvek közti választással, akár másképp – képtelenség rögzíteni az ontológiát. Az interpretáció számára javasolt kiutak tárgyában egész kritikáláncolat fejthető fel: a referencia egyedi meghatározásának szándéka vezérli Field egész vállalkozását, a referencia kifürkészhetetlensége mellett szóló davidsoni érv azonban erősebb nála, ha elfogadjuk, hogy egy kielégítő elméletek a verbális viselkedés és diszpozíciók akceptálható magyarázatát kell nyújtania. Davidson Quine elleni döntő érve mér némi igazítással súlyos csapást Fieldre is. Kérdést intézve Davidsonhoz dolgozatomban egy további szemmel toldom meg a láncot: vajon az interpretáció során miért fontos, amint azt Davidson állítja, valamilyen módon mégis dönteni olyan referenciasémák között, melyekről mint a referencia kifürkészhetetlenségének eseteiről előzőleg bebizonyosodott, egyaránt értelmes igaz mondatokhoz vezetnek.

A dolgozat címe: A középkori vallásos líra az udvari költészet hagyományában (Egy vallásos, nem narratív szemiotika esélyeiről a középkori irodalomban)
A szerző neve: Seláf Levente
A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-francia IV.-történelem IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Horváth Iván egyetemi tanár

A dolgozat célja egy behatárolt szövegkorpusz vizsgálata. A középkori neolatin nyelvű költészetekben szeretné vizsgálni a vallásos líra szerepét, jellegzetességeit. A XII. század végétől, Gautier de Coincy műveitől a XIII. század végével bezárólag, a provanszál, az ófrancia költészetben és az ibériai félsziget irodalmaiban. Az első ismert és ilyenként definiálható szövegektől, Gautier de Coincy verseitől kiindulva megvizsgálja az Edward Järnström által összegyűjtött XIII. századi ófrancia anyagot, a Francisco Oroz Arizcuren antológiájában szereplő okcitan darabokat, és Alfonso El Sabio mariánus csodagyűjteményének lírai verseit. A dolgozat keretei nyilván nem adnak teret minden egyes szöveg minuciózus, filológiai, retorikai és esztétikai elemzésére. A cél nem is ez, hanem a három irodalmi tradícióban kimutatni a csak erre a regiszterre jellemző stilisztikai jegyeket, megoldásokat. Ezeket az udvari költészet műfajainak, a sirventésnek, a cansónak, a descortnak jellemző formai követelményeit számbavéve határozza meg. A descort megjelenését egy régi teóriát felelevenítve a vallásos esztétikához köti, és a formai imitáció – a provanszál költészetben 1183 táján megjelenő – elvét is ebből vezeti le. Megvizsgálja ennek a költészetnek a kifutását Guiraut Riquier verseiben, és a formailag önálló darabok jelenlétét is magyarázza. Felteszi, hogy a daloskönyvek megjelenése is ennek, a cansóhoz képest új vagy más esztétikának köszönhető.

A szerző nem vizsgálja külön a kor latin nyelvű költészetét, de az analógiákat nyilván kiemeli és felhasználja. A descort műfaját ebben a tágabb kontextusban is elemzi. A motet, a himnusz és a sequentia műfajaihoz köthető rhetorica divina elméleteire is megpróbál utalni. A dolgozat nem foglalkozik a kor német és itáliai költészetével, legfeljebb Dante irodalmi teoretikai munkáira utal.

A dolgozat igazából egy problémafelvetés és vázlat kívánna lenni, egy új gondolatmenet a középkori vulgáris nyelvű költészetéről, egy hosszabb munka ígéretével.

A dolgozat címe: A hamiskártyás lapja (Borges hallgatása)
A szerző neve: Simon Edina
A szerző szakja, évfolyama: magyar-német IV.
Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Szabó Gábor főiskolai adjunktus

Fritz Mauthner német filozófus munkássága, nyelvkritikája mára viszonylag feledésbe merült, jóllehet elméletének hatását sem korának filozófusaira, sem irodalmáira letagadni nem lehet. Ez motivált akkor, mikor filozófiájának tanulmányozásába kezdtem, és célul annak bemutatását tűztem ki, miként bomlanak ki ezek a gondolatok J. L. Borges novellisztikájában.

Fritz Mauthner elméletének középpontjában a megismerés és az ebből táplálkozó nyelv tökéletlensége áll; mindez (filológiaiilag is bebizonyítható) mély hatást tett Borgesre. A dolgozatom célja, hogy feltárjam, miként reflektál Borges mint író arra a végkövetkeztetésre, amely Mauthner filozófiájának konklúziója: a bölcsnek hallgatnia kell. Ehhez olyan novellákat választottam ki, amelyek véleményem szerint hűen bemutatják azt a fejlődési sort, amely a mauthneri filozófia bizonyos lényegi alapvetéseinek egy elbeszélésben való leképezésétől, vagyis a világ megismerésére való törekvés kudarcától (a Zahir című novella) a probléma konklúziójáig (Undr című novella) terjed, amit én egyenesen a német filozófushoz címzett válasznak érzek. Ezen kívül a két gondolkodó közötti mélyebb, a nyelvkritikai gondolatokon túlmutató kapcsolatára is rá kívánok világítani, melynek gyökereit a nominalizmusban látom.

A dolgozat címe: Konkrét költészet – konkrét vers
A szerző neve: L. Simon László
A szerző szakja, évfolyama: magyar-történelem (végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: G. Komoróczy Emőke főiskolai tanár

Az írás nem a nyelvet és a beszédet képezi le – vallja Derrida –, hanem annak egy típusa. Jacobson pedig költői nyelvhasználatról, nem költői nyelvről beszél. Hasonló gondolatok jegyében jelentkeztek az ötvenes években a világ több országában olyan művészek, akik a költészet, a művészi nyelvhasználat, a befogadói szerep, valamint a gondolkodás átalakítására vállalkoztak. A nyelv szerintük nem lezárt, statikus egység, melyet tabuként, „szent tehéknként” kell kezelni, hanem állandóan átalakuló, (átalakítandó) átalakítható, szövet. Önálló, kreatív gondolkodásra, az alkotóval való együttműködésre, a műalkotás továbbgondolására, befejezésére, a művészet hagyományos szerepvállalásának átértékelésére ösztönözték olvasóikat. Az egyik ilyen jelentős mozgalommá fejlődött irányzat a konkrét költészeté. Gyökereit megtaláljuk a századeleji avantgárd vizsgálatok, kiemelkedő – azóta klasszikussá vált – művészek gondolatai köszönnek vissza mind az alkotók, mind a teoretikusok munkáiból.

Dolgozatomban a konkrét költészet rövid történetét, néhány ismert külföldi és hazai alkotóját mutatom be, s közben megkísérlem elhelyezni az experimentális irodalmi irányzatok sorában. Erre már csak azért is szükségünk van, mert igen csekély és gyakran pontatlanságokat, terminológiai zavarokat tartalmaz a téma magyar nyelvű szakirodalma. Az átlag irodalomkedvelő olvasó, sőt még az irodalmárok zöme sem ismeri az experimentális költészet eredményeit, műfajait, megjelenési formáit. Ha tudnak róluk, akkor is előítéletek és félremagyarázások sora akadályozza meg őket ezen műalkotások felszabadult, maradéktalan befogadásában. Az ilyen akadályok elhárítása szintén célom. A fogalommagyarázaton és irodalomtörténeti ismertetésen túl „konkrét” művek is szerepelnek a dolgozatban, külön figyelmet szentelve a hetvenes, nyolcvanas (sőt még a kilencvenes) évek ilyen irányú hazai irodalmi törekvéseinek (természetesen nagyobb hangsúlyt csak írott, nyomtatott példákra fektetve, hangversekkel csak kategorizálás szintjén foglalkozva).

A dolgozat címe: Az erotikus, avagy a szép mű forrásai. (Thomas Mann: Halál Velencében)

A szerző neve: Sinkó László

A szerző szakja, évfolyama: német V.-filozófia IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Hárs Endre egyetemi tanársegéd

„Bizonyjal jó, hogy a világ csak a szép művet ismeri, s nem tudja, mik a föltételei létrejöttének, mert ha látná a forrásokat, amelyekből a művész ihletet merít, nem egyszer megzavarodna, elriadna, és így odalenne a nagyszerűség hatása.”

(Thomas Mann: Halál Velencében)

Ez a dolgozat Thomas Mann Halál Velencében című kisregényével foglalkozik. Elsősorban a mű emblemikus utalásait elemezzük, és azt a közös mozzanatot keressük bennük, amely a motivikus ismétlődésekben a szerző alapintencióját tárja fel, kijelölve azt az irányt, amely a szövegfelületen, és a mögötte rejtő, az utalások által nem-szövegszerűen elmondott, szubtextuálisan megjelenő jelentés által az interpretációt meghatározza. Ezzel az elbeszélés tulajdonképpen történetét igyekszünk megragadni. A hagyományos esztétizáló értelmezés szerint a felszín (ahol egy öregedő író beleszeret egy csinos fiúba és meghal kolerában) mögötti, tulajdonképpen történése: a káosz legyőzi a rendet, a formátlanság a méltóságot, a halál igézete a polgárit, Dionüszosz Apollót. Ez az értelmezés talán megfelel az Aschenbachról magáról. Kérdésünk: azt, hogy meg kell halnia, vajon melyik történet diktálja, a sajátja vagy élete kultúrájának története? Nézetünk szerint Thomas Mann a Halál Velencében megírásával az erotikust transzponálta a 'tisztán' esztétikaiba, és nem fordítva, amint azt a hagyományos értelmezés állítja. Az értelmezőnek szerintünk visszafelé, a másik irányba kell haladnia, és azt megnéznie, hogy mik lehetnek a szép mű forrásai, amelyek megpillantásakor a világ nemegyszer megzavarodik, elriad. Az elemzett képek, szimbólumok, allegóriák beszélnek majd arról, hogy hogyan kerül kapcsolatba a fiút szerető szerelmes férfi az istenivel, és hogyan jut el önmaga igaz valójához.

A dolgozat címe: Das neue Weltbild: Die Vergötterung der Technik. Versuch einer Analyse anhand des Romans von Max Frisch „Homo faber”

A szerző neve: Soproni Zsuzsa

A szerző szakja, évfolyama: magyar-német IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara

A témavezető neve, beosztása: Garics Erika főiskolai tanársegéd

Während in der Antike der Begriff „techne” noch Kunstfertigkeit im weitesten Sinne bedeutete, sowohl im Handwerk als auch in der Kunst, reduziert sich die Bedeutung „Technik” in der Moderne weitgehend auf den handwerklich – industriellen Bereich, wo die Natur und die Kunst völlig ausgeschlossen blieb.

Im 20. Jh. gewinnt die Technik so große Bedeutung, daß heute fast alle Lebensbereiche technisiert sind. Die traurige Folge der Technisierung ist das Verdrängen des Menschlichen im Leben und die Vergötterung, jeder Art Technologie und Fortschritt. Die Romanfigur Homo faber von Max Frisch entspricht dem Bildnis des modernen Menschen, er ist ein an die Macht der Technik blind glaubender Mann. Als Ingenieur arbeitet er bei der UNESCO und beschäftigt sich mit der technischen Hilfe für unterentwickelte Völker. Er meint einen typischen, männlichen Beruf auszuüben, der auf Organisation und Leistung beruht. Faber erfüllt seine Arbeit mit hoher beruflicher Tüchtigkeit und denkt, mit dem Leben fertig zu werden. Aber er bemerkt fast ein Lebenlang nicht, daß er sich mit der Idee, als Techniker die Welt und das Leben zu beherrschen, täuscht. Diese Eigenschaften sind nur die typischsten Züge seiner Lebensauffassung. Diese Arbeit versucht seine falsche Denkart in der Beziehung zu seinen Maschinen darzustellen. Er umgibt sich mit Maschinen, Geräten, die ihm unentbehrlich scheinen, und schafft mit ihrer Hilfe eine technische Welt, die seine Natur wird. Diese von den Maschinen und damit von der Technik stark geprägte Welt ist völlig geeignet, Faber von dem menschlichen Leben auszuschließen.

Wenn man darüber nachdenkt, welche Maschinen, Geräte Fabers Leben ausfüllen und welche Rolle sie in seinem Leben spielen, kann man zu dem Schluß kommen, was für eine Denkweise er hatte. Max Frisch schildert in seinem Roman die Nur-Techniker-Mentalität und übt starke Kritik an dem heutigen Homo faber, an dem herrschenden Typ unserer Gegenwart.

A dolgozat címe: Body-Space-Locale-Writing in The Strange Case of Jekyll and Mr. Hyde „Who Hydes Whom?”

A szerző neve: Szabó Fruzsina

A szerző szakja, évfolyama: angol-német IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

The primary objective of the paper is to offer an interpretation of the metamorphosis of Jekyll/Mr. Hyde in the framework of the intermingling notions of body and space. Stevenson's protagonist rubs shoulders with the main character of Franz Kafka's *Die Verwandlung* on the premise of location, thus the first half of the paper scrutinises the interrelationship of the inner and outer space of the body, taking its point of departure from Henri Lefebvre's *The Production of Space*.

The argument, which is eventually preoccupied with the figure of Jekyll himself, is that albeit Jekyll and Hyde are described and positioned as the terms of a bipolar supplementary difference (the Doctor genuinely believes in Good and Evil), there is no such clear way of separating these two entities. Thus, my argument is that Jekyll is entangled in a moral conundrum which is reflected in the figurative strategies of the text: the setting and the imagery of doors and houses in the novella („each could be housed in separate identities”, „...for the buildings are so packed together about that court, that it's hard to say where one ends and another begins. „). To understand how the two identities are brought into play, it may be of some relevance to view which character hides whom, and how the act of physical revelations discloses a textual allegory in the underlying structure of the novella.

The paper also attempts to view the intricacy of the text itself by analysing and acknowledging the multi-layered narration which correlates to the intricacy of a multifold localisation of the setting, and the revelations in the text which disclose the compound nature of Jekyll's identities. In this sense, my aim is to focus on the intermingling underlying figurative structure of body-text-locale-identity.

A dolgozat címe: The Pittsburgh Hungarian Community at the Turn of the Century

A szerző neve: Szabó Katalin

A szerző szakja, évfolyama: angol IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Glant Tibor egyetemi adjunktus

My essay focuses on the Greater Pittsburgh Hungarian Community from its early days up to World War I. My work is based primarily upon the archival sources located in Országos Levéltár and the Hungarian American collections of Somogyi Könyvtár at Szeged and Országos Széchenyi Könyvtár, while an extensive use was also made of secondary sources published both in Hungary and the US.

In my essay I attempt to analyse the Pittsburgh Hungarian Community at the turn of the century in the following way: after a short examination of the origins, social background and the motivations of the immigrants for leaving their mother country, I concentrate on their life in their adopted land, more specifically in Greater Pittsburgh, including their major settlements in the region, the type of jobs they got and their working conditions, their social organizations (fraternal associations, sick-benefit societies, social clubs, self culture circles etc.), their newspapers, the churches and their related activities as well as the immigrants' relation to their homeland and the policy of the Hungarian Government (known as the „American Action”) to preserve the expatriots' national identity and desire to return. The essay also includes such minor issues as: prominent Hungarians in Pittsburgh, Hungarian traditions and folklore, the immigrants' contribution to the architecture of Pittsburgh and their involvement in local politics. The final section of the essay offers an outlook to the changing relationship between Hungarian immigrants and American society in the 1920's and 1930's. I found that the Hungarian settlement in Greater Pittsburgh is a typical one at the time in many respects. However, due to the extremely large number of Slovak immigrants in the area it is also unique and thus deserves special attention. This is why I decided to deal with the Pittsburgh Hungarian community.

I

A dolgozat címe: Von Zarathustra bis Siddhartha. Der Weg der Erkenntnis vom Icheinsam zur Erleuchtung

A szerző neve: V. Szabó László

A szerző szakja, évfolyama: német-angol V.

Az intézmény neve: Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara

A témavezető neve, beosztása: C. Németh Erika egyetemi tanársegéd

Die Zielsetzung meiner Arbeit war, die Gedankenwelten von Friedrich Nietzsche und Hermann Hesse zu vergleichen, wovon ich mir erhofft habe, eine Antwort auf das Problem des europäischen Nihilismus zu finden. Ich bin von einer Aussage Nietzsches in seinem Werk Zur Genealogie der Moral ausgegangen, wo der Dichterphilosoph von „einem Europäer-Buddhismus“ spricht und diesen mit dem Nihilismus gleichsetzt. Ich habe andererseits den unbestreitbaren Einfluß Nietzsches auf Hermann Hesse mit einbezogen, wobei ich der Frage nachgegangen bin, was Hesses Antwort auf die Nihilismus-problematik war. Als Gegenstände des erwähnten Vergleiches dienten mir zwei Helden, die ich aus den Werken der zwei Denker herausgehoben habe: zum einen Zarathustra, der symbolische Held des Hauptwerkes von Nietzsche, zum anderen Siddhartha, der Held aus der „indischen Dichtung“ Hesses mit dem selben Titel. Aus dem Vergleich stellte es sich heraus, daß die zwei Helden sowohl zahlreiche Ähnlichkeiten, als auch bedeutende Unterschiede vorweisen. Die Ideen und Ideale der Liebe, der Selbstverwirklichung, der individuellen Erkenntnis, des verklärenden Schmerzes usw. sind prägnante Merkmale in beiden Fällen, aber die Grundstimmungen der zwei Werke und Helden sind voneinander abweichend. Es war mein Anliegen zu untersuchen, worin dieser Unterschied besteht. Ich habe dabei den seelischen Zustand Zarathustras mit einem von Ferdinand Ebner geliehenen Begriff — „Icheinsam“ — bezeichnet, der auf atheistischen Prämissen beruht, und ich habe ihm die „Erleuchtung“ Siddharthas gegenübergestellt. Meine Konklusion war, daß der am Ende der Prosadichtung Siddhartha beschriebene seelische Zustand und die darauf gebaute Philosophie Hermann Hesses eine Befreiung von der Qual des Icheinsam-Zustandes und dadurch die Überwindung des Nihilismus bedeutet.

A dolgozat címe: William Butler Yeats és a kapcsolat az okkulttudományok és a költői igazság között.

A szerző neve: V. Szabó László

A szerző szakja, évfolyama: angol-német V.

Az intézmény neve: Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara

A témavezető neve, beosztása: Rawlinson Zsuzsa

There are lots of controversies about William Butler Yeats's personality and work that divide his critics and readers into at least two main groups: those who regard his *A Vision* as a major work of reference and indispensable for interpreting his poetry, and those who consider his poetry to be a system of metaphors and symbols that can stand on its own. But the man and the artist W.B. Yeats cannot be separated since his genius comprises numerous fields of activity ranging from occult studies to a very active political life, all of which constitute integral parts of a complex personality and find their expression in his manifold art. When his *A Vision* came out, Yeats was already sixty years old, proving that his interest in the occult phenomena and studies was not only the consequence of the spiritual adventure of the very young. No matter how active he was in his everyday life and in politics, his preoccupation with occult studies persisted throughout his life, thus combining the extremities of *vita activa* and *vita contemplativa* in a unique way. The seriousness which characterised this strange interest of the poet makes me believe that it is worth a deeper study.

It is for this reason that I tried to express my disagreement with those who consider Yeats's *A Vision* to be only a ludicrous aspect of his work and irrelevant to his poetry. In forming my arguments I did not ignore the questions raised by disputants and I have even included a fictitious reply that could have come from Friedrich Nietzsche who considered any kind of belief in the world beyond to be self-deceptive and nihilistic. I also did not omit the problem of the symbols — such as the Masks or the Gyres — that find their origin in Yeats's occult system and recur in several of his important poems. My intention was to defend the truth of poetic reality that does not distort the understanding of our everyday realities but widens it out to an infinite horizon. In the first part of my essay I deal with the background and the system of *A Vision*, whereas in the second one with its philosophic and poetic implications. In my conclusion I will try to give an answer to the problem of poetic truth.

A dolgozat címe: The interaction of the theme and symbol in Joy
William's Breaking and Entering

A szerző neve: Szegedi Regina

A szerző szakja, évfolyama: angol IV.- szociológia II.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsé-
szettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Abádi-Nagy Zoltán egyetemi tanár

By examining the way symbols appearing in Joy Williams's Breaking and Entering interact, I came to certain conclusions regarding the thematic concern of the novel. Following a detailed analysis of these symbols, I make an attempt to group them according to the subthemes they support.

I found that these subthemes are „drifting”, „death and resurrection”, „fertility and barrenness”, „remembrance and oblivion”. With the help of the symbols I tried to justify the presence of these subthemes in the work, and – by revealing their interrelation with each other – to prove that they „flow into” the problem of the concepts „inside and outside”, as the general theme of the novel.

Thus, the thematic structure of the work consists of three levels: beyond the meanings of the symbols constituting the lowest level, the layer of the subthemes can be found, with the general theme at the highest level.

A dolgozat címe: Időtlen „időutazás” Friedrich Dürrenmatt A nagy
Romulus című drámájában — a kaposvári Csiky Gergely
Színház előadása alapján

A szerző neve: Szentgyörgyi Ágota

A szerző szakja, évfolyama: német-történelem IV.

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Harmat Márta főiskolai docens

A kaposvári Csiky Gergely Színház társulata az 1990/91-es évadban életre keltette az ókori Rómát, hogy a nézők „egyenes adásban” láthassák egy gigantikus birodalom bukását mint sorsdöntő világtörténelmi eseményt, ahogy azt Friedrich Dürrenmatt is látta A nagy Romulus című drámájában.

A darab Mohácsi János rendező keze alatt formálódott az eredetől teljesen eltérően végződő, „új” műve, egy olyan történelmietlen történelmi komédiává, melynek publikuma „retúrjegyet” vált egy csaknem 1500 éves időutazásra. Két felvonás alatt – a jelenből indulva és oda vissza is térve – hosszú, de annál élvezetesebb utat teszünk meg a történelemben, amelyről Dürrenmatt maga így vélekedik: „Nem én torzítom el a világot, a világ önmagában is torz. Én csak egyenest a szeme közé nézek a mának és ott egy gnóm pofát látok. Talán olyanra kéne sminkelnem, hogy elviselhető legyen?” Ezt a „sminket” – a dürrenmatti abszurditást, groteszket – a kaposvári „sminkmesterek” zseniálisan vitték fel a darab arcára. Az egész rendezés, a jelmezek, a díszletek szokatlanul különös előadást varázsoltak a néző elé, aki immáron az élménytől felvértezve nézhet szembe a torz világ realitásával.

A német nyelvű dolgozat, amely jellegét tekintve az irodalomtörténet, komparatiztika és publicisztika (színkritika) határterületén helyezkedik el, a kaposvári előadást igyekszik szembesíteni Dürrenmatt drámájával, dramaturgiai nézeteivel, történelem felfogásával – a dolgozat szerzőjének színházi élménye, a sajtóvisszhang, valamint a rendezővel és a díszlettervezővel folytatott személyes beszélgetések alapján.

A dolgozat címe: Jugendliteratur
A szerző neve: Szentirmai Péter
A szerző szakja, évfolyama: német V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
A témavezető neve, beosztása: Walter Fanta lektor

Die Arbeit beschäftigt sich mit den Fragen und Problemen der Jugendliteratur und versucht eine Antwort darauf zu geben, was für Werke man in die Gruppe der Jugendliteratur teilen kann.

Im ersten Teil der Arbeit werden nach kurzen geschichtlichen Erläuterungen kurz die verschiedenen Subgattungen und Grundtypen dargestellt, und der Versuch unternommen, auf die folgenden Fragen eine Antwort zu geben.

1. Kann man die verschiedenen Subgattungen (Trivilliteratur, traditionelle Literatur und moderne Literatur) aufeinander beziehen ohne dabei die einzelnen Gattungen nicht zu zertrümmern oder ihnen Sachen zuzuschreiben, die gar nicht zu ihnen gehören?

2. Darf man die Jugendliteratur nach Gattungen einteilen oder nicht? Die Untersuchungen ergeben, daß man die Einteilung nach Grundtypen unmöglich vollziehen kann da ein jeder Argument gleich mehrere Gegenargumente mit sich bringt.

Im zweiten Teil der Arbeit werden anhand von drei verschiedenen Werken die folgenden Fragen gestellt und untersucht.

1. Muß Jugendliteratur pädagogische und ethisch – moralische Werte haben oder nicht? Wie kann man das am besten ausdrücken?

2. Mit welchen Mitteln werden die Themen an die Kinder gebracht? Wie werden die Gedanken und Anliegen ausgedrückt?

3. Welche Vorstellungen hat die Autorin? Was will sie den Kindern mitteilen? Im letzten Teil der Arbeit wird kurz die Frage behandelt, wie ein Lehrer vorgehen und nach welchen Kriterien er die Werke an die Kinder geben soll?

A dolgozat címe: Retorika és a „clavis universalis” összefüggései
Johann Heinrich Alsted kombinatorikus szónoklattanában
A szerző neve: Szentpéteri Márton
A szerző szakja, évfolyama: magyar-esztétika IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Horváth Iván egyetemi tanár

Dolgozatom egy a Magyar Irodalomtörténeti Intézet Doktoriskolájában folyó poétikatörténeti kutatás része. E kutatás centrumában az ún. „nem-arisztotelészi” poétikák állnak, vagyis azok, amelyek nem műfajelméleti kérdésekkel foglalkoznak, és gyakorlatilag mindig meghatározó bennük a kombinatorika (ars combinatoria). Mint ilyenek, a Raimundus Lullus által a 14. században írott Ars magna generalis ultima örökösei. Csoportunkban többek között Lullus, Harsdorfer, Kuhlmann, Bruno, Patrizi, Camillo Szenci Molnár, Leibniz és Alsted tevékenységével foglalkozunk.

Alsted kombinatorikus szónoklattana – a Cyclognomonica oratoria – révén olyan szemlélet kimutatása volt a célom, mely a retorikának univerzális funkciót szán. Esetemben már maguk a C.o. lullista forrásai is ilyen nézőpontot feltételeznek – hiszen az ars lulliana nem pusztán logikai eszköz, hanem már eleve a megismerés egyetemes módszerének igényével született meg. Nem mellékes szempontunkból az sem, hogy a vizsgált szöveg kontextusa – Alsted Encyclopaediája – maga is éppen abba az enciklopédista hagyományba sorolható, melynek fundamentuma a lullista kombinatorika.

Kutatásaim során felhasználtam a téma legfontosabb külföldi és hazai szakirodalmát, beleértve a kombinatorika és költészet kapcsolatára vonatkozó, a mnemotechnikával kapcsolatos és a reneszánsz hermetizmus szemiotikájával foglalkozó tanulmányokat is. Az Alsted-szakirodalmat jól ismerem. A legfontosabb primer irodalom, így Lullus, Leibniz, P. G. Tholosanus, C. Gemma és Alsted témábavágó, és itthon is elérhető művei nem ismeretlenek számomra.

Eredményeink, csak részeredmények. A retorika és poétika univerzális metódusokkal való szoros kapcsolatára számtalan példát találtunk, ám ma még pontosan nem tudjuk megítélni a lullista retorika és poétika 16-17. századi jelentőségét.

A dolgozat címe: Preserving the Culture of Canadian Natives in a Canadian Epic Play: George Ryga, The Ecstasy of Rita Joe.

A szerző neve: Szilágyi Szabolcs
A szerző szakja, évfolyama: angol IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara
A támavezető neve, beosztása: Szaffkó Péter egyetemi docens

How can a nation without a 'Mother' country preserve its culture? Is it possible to resist intimidating cultures and remain as unique as it once used to be, yet, can it change enough but not too much? Is it strong enough to hold onto its 'old' values or, if the forcing cultures are too strong, should it disappear?

These are questions that I am not able to answer. The only thing I know that a nation without its culture, its history, its roots is lost. Whether there is a form for Canadian Natives to preserve their culture among European colonizers I hope to have found an answer. The answer is, yes, there might be several ways and one of these ways is through epic theater. The form of epic theater offers such an unchallenged possibility for both white and Native cultures that it allows a platform for both cultures intermingling and not oppressing one or the other.

It is a form through which Native rituals and value system can be visualized without the negative essence of sentimentalism, while the form itself, being a 'white' creation by Bertolt Brecht, is equally acceptable for the non-native audience. George Ryga, although of Ukrainian origin, skillfully manages to weave the visions of the two cultures in his play, *The Ecstasy of Rita Joe*.

The goal of the essay is to show that with the use of Brechtian devices both the epic nature of the play is at its height while the very same technique gives life to the long (or not so long) forgotten Native oral poetry, oratory, and rituals. Native and non-native audience probably see a different performance although they are sitting under the same roof watching the same play performed by the same actors. But they are different and they see through different eyes. This play is no more than a bridge between cultures without transforming either sides radically, but who can ask for more from a play?

A dolgozat címe: Operetta aperta – lettura parallela della „Storia del genere umano” di Leopardi
A szerző neve: Szilvássy Orsolya
A szerző szakja, évfolyama: irodalom PhD II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kelemen János egyetemi tanár

Dolgozatomban Giacomo Leopardi "Operette morali" című művének első darabját elemzem szemiotikai és narratológiai fogalmi apparátus felhasználásával. Elsődleges célkitűzésem, hogy állást foglaljak abban a szerző több művét is érintő vitában, amelynek résztvevői a Leopardi-szövegeknek – esetleg magának Leopardinak – egy meghatározott ideológiai-pszichológiai struktúrát tulajdonítanak.

Az a kérdés, hogy ezek a szövegek mennyiben tükrözik a már klasszikus formulaként emlegetett pesszimista világnézetet, avagy mennyiben hagynak helyet egyfajta optimizmusnak, túlmutat a hagyományos filológiai kutatás lehetőségein, érdemben csak szemiotikai keretben tehető fel.

Elemzésemben a fenti szöveg kétféle olvasatát rekonstruálom, amelyek mindegyike elfogadott olvasási stratégiákon nyugszik. A jólismert pesszimista variáns mellett felvázolok egy kevésbé borúlátót, amely helyet ad egy illuminista színezetű, viszonylagos optimizmusnak. Az ideológiai struktúra tehát nem a mű anyagszerű sajátja, hanem azokon a diszkurzív, narratív és világstruktúrákon nyugszik, amelyek az olvasó és a szöveg együttműködése folytán jönnek létre. Az olvasó elől egyre szökő jelentés ily módon csak ahhoz a boldogságkoncepcióhoz hasonlítható, amely a pesszimista olvasatot motiválja. Így a *Storia del genere umano* nemcsak az ember – világ kapcsolat parabolája, de felkínálhat egy olvasó – szöveg horizontot is, amelyet azonban történeti és filológiai megfontolásból nem kívánok kihasználni.

- A dolgozat címe: Hermann Broch és a század közép-európai narrációjának néhány komparatív aspektusa
A szerző neve: Sztás Erzsébet
A szerző szakja, évfolyama: magyar-művészettudomány IV.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Thomka Beáta egyetemi docens, Somlyó Bálint egyetemi adjunktus

Közép-Európa mint kultúrkör és civilizáció emlékek, mítoszok és ezek sokfélesége által szerveződött művekké. Történései és specifikumai valamiféle egységet alkotva integrálódnak a narráció világába. Dolgozatunkban annak lehetőségeire szeretnénk rávilágítani, miként is lehetséges a „halandóság gyakorlása” (G. Vattimo) a szövegeken keresztül.

Melyek azok a sajátosságok, amelyek csakis ezen régió keretei között képesek megvalósulni? Miként értelmezhető Hermann Broch írásművészete egy egész kultúrkör értékvesztett jelenvalóságának kulcsaként? Hogyan és miért képesek az általa bevezetett és részint paradigmává, részint folyamattá változott teóriák és fogalmak (ha néhol látenszen is) nemzedékek mozgatóivá válni? Hogyan tekinthető folyamatnak a „Nicht -mehr” – „Nochnicht” – „Doch-schon” rétegzettsége a „hajdan volt birodalom” kanonikus szépprózájában? Mindez miféle narratív struktúrákat, milyen nyelvet hoz létre? Meddig feszíthetők a keretek és hogyan írhatók át a műfaji határok? Lényegében ezen kérdések mentén próbáljuk meg olvasni Broch esszéit, leveleinek szorosabban idekötődő részeit, valamint szépprózáját. Megpróbálunk rávilágítani néhány komparatív jelenségre részben a nemzedéktársak, illetve a kortársak (főként Doderer illetve Ottlik) prózájában. Végül pedig mindezek aktuális jelentőségére szeretnénk felhívni a figyelmet.

- A dolgozat címe: A jegyesek mint történelmi regény
A szerző neve: Szladek Emese Zsuzsanna
A szerző szakja, évfolyama: francia IV.-olasz III.-pedagógia II.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

Dolgozatomban bemutatom Manzoni főművének, A jegyeseknek azokat a vonásait, melyek történelmi regénnyé teszik a művet. Mivel a regény a romantika korában íródott, először az európai, majd az itáliai romantikáról írok, kiemelve az itáliai történelmi helyzetből adódó jellegzetességeket.

A történelmi regény műfajának bemutatását a XIX. század elejére jellemző történelemfelfogás leírásával kezdem, mely az ekkor bekövetkező politikai események hatására jelentősen átalakult, így a történetírás népszerű műfajjává vált. Majd a regény műfaj születését és fejlődését vázolom, és részletesebben írok a történelem és a regény fogalmának összekapcsolódásával kialakuló új műfajról, a történelmi regényről. Ezt követően rátérek Manzoni munkásságára, először összehasonlítom a regény keletkezésének és a bemutatott történeteknek az időszakát, majd Manzoni művészetéről írok, és röviden az életéről (a megtérése tükrében).

Összefoglalom a regény megírásának körülményeit, majd utalok néhány Manzoni-kutató véleményére a művel kapcsolatban. A jegyeseket az elbeszélés, a leírások, a szerelmi téma kifejtése, az írói eljárások és a pestis leírása tükrében elemzem. Kitérek arra, hogy Manzoni hogyan jellemzi a regény lapjain saját elbeszélő stílusát. A leírásoknál megfigyelhető Manzoninak a romantikusoktól eltérő természetszemlélete. Erkölcsi eszméje alapján másképp ír a szerelemről, mint általában a romantikusok. Az írói eljárások közül kiemelem azt, amikor a szerző egy történelmi személy és egy kitalált személy párbeszédét írja le, a valóságosság növelése céljából. A pestis leírása során a szerző a történelemnek egy kevésbé ismert korszakát akarja megismertetni az olvasóval. Végül pedig néhány fő- és mellékszereplő jellegzetes vonásait emelem ki, összehasonlítva a történelmi és a kitalált szereplők ábrázolását.

A téma feldolgozásához olasz, francia és magyar nyelvű szakirodalmat használtam.

A dolgozat címe: „Der Buchstabe ist nicht der Geist” (Lessing vallásfilozófiai nézetei Bölcs Nathan című drámája alapján)

A szerző neve: Szolga Balázs

A szerző szakja, évfolyama: német-francia IV.

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Harmat Márta főiskolai docens

A német nyelvű dolgozat a 18. század sokrétű politikai és ideológiai harcainak egyik legfontosabb kérdéskörét – a felvilágosodás és vallás problematikáját – igyekszik vizsgálni szépirodalmi anyagon.

Az első rész a német felvilágosodás legkövetkezetesebb gondolkodójának, Lessingnek Bölcs Nathan című drámáját megelőző és létrehozó konkrét ideológiai összetűzéseket vázolja, majd a második és harmadik fejezet a Bölcs Nathan kulcsfiguráinak (a címadó hősnek és a pátriárkának) párhuzamba állításával, ill. a híres „gyűrű-parabola” értelmezésével ad áttekintést Lessing felvilágosult vallás- és morálfilozófiájáról. Befejezésként a szerző a spanyol Némethi Színház Bölcs Nathan előadását, annak bizonyos dramaturgiai megoldásait – mint a dolgozatot inspiráló élményt – mutatja be.

A dolgozat címe: A Don Carlos mint Schiller felvilágosodás-konceptiójának dramaturgiai összegzése

A szerző neve: Szolga Edit

A szerző szakja, évfolyama: német-angol (végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Harmat Márta főiskolai docens

A német nyelvű dolgozat nem műértelmezés; legfőbb célkitűzésének nem Schiller Don Carlos című drámájának elemzését tartja, nem is a 16. századi spanyol történelem tényeit kutatja a 18. századi német drámában, hanem az 1785-87-ben keletkezett szépirodalmi szöveg alapján a német felvilágosodás történet- és morálfilozófiai, politikai és esztétikai nézeteinek schilleri koncepcióját kísérel meg felvázolni. Kiindulópontjának Schiller drámaelméleti tanulmányát (Die Schaubühne als eine moralische Anstalt betrachtet, 1784-85) tekinti, és Schiller itt megfogalmazott elveit igyekszik szembesíteni a konkrét drámai anyaggal. Vizsgálódási szempontjait a felvilágosodás legtöbbet idézett fogalmai köré rendezi (ész, érzelmek; hatalom, törvények; szabadság, zsarnokság, tolerancia; vallás, erkölcs; végzet, akarat), vagyis ember és Isten, ember és társadalom, ember és ember kapcsolatának drámai lehetőségeit kutatja Schiller írásaiban. A dolgozat tehát nemcsak Schiller drámaelméleti nézeteinek összefoglalását adja, hanem a Don Carlos dráma struktúráját: a jellemek rendszerét, a tragikus konfliktusok külső és belső mozgató rugóit is feltárja, valamint állást foglal a sokat vitatott műfajtipológiai kérdésben: Schiller Don Carlos műve családi, történelmi vagy politikai drámának tekinthető-e.

A dolgozat címe: Dante Alighieri: Isteni Színjáték, Pokol, V. ének
A szerző neve: Tekulics Judit
A szerző szakja, évfolyama: olasz III.-spanyol II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kelemen János egyetemi tanár

Dolgozatom témája a következő: Dante: Isteni Színjáték, Pokol V. énekének elemzése. Dolgozatomban a szöveg stukturális elemzését kívánom megtenni, tehát magát a szöveget illetve az azon belüli összefüggéseket szeretném feltárni. Célom a szövegközeli elemzés, tehát mindenféle szekunder irodalmat tudatosan figyelmen kívül hagytam. Nem az interpretációkat kívánom tehát összefoglalni, hanem szövegközeli olvasással az ének egyféle értelmezését szeretném nyújtani. A legfőbb szempont a következő: milyenfajta szerelem volt a két ember között? Miért ítélte Dante a két szerelmezt örök szenvedésre és miért helyezte őket a Pokol II. körébe? Vagyis, a szerelem ideológiája. Az egész ének a platonikus szerelemfilozófia egyfajta interpretációja. Dante korában élt az a szerelemfelfogás, amelyet tulajdonképpen a Dolce Stil Nuovo költői iskolája is képviselt, s amely szerint a szerelmen és a szeretett hölgyön keresztül eljuthatunk Istenhez, benne Istent keressük és látjuk. Ez Dante és Beatrice esetében igaz is, hiszen Beatrice képviseli az Istenhez és az üdvösséghez vezető utat. Paolót és Francescát azonban a szerelem a pokolba juttatta. A Dolce Stil Nuovo szerelmének, amelyet pedig Francesca mentségeként említ, az ellentéte történt meg velük: ők a szerelem miatt távolodtak el Istentől. A platonikus, udvari szerelem kritikája ez. A szerelem értelmezése tehát meglehetősen ambivalens: ennek negatív oldalát és negatív következményeit láthatjuk ebben az énekben. Célom: bemutatni azt a szerelmet, amely Paolót és Francescát egy halálba vitte.

A dolgozat címe: Létértelmezési problémák és a beavatási szertartás
A szerző neve: Tóth Éva Katalin
A szerző szakja, évfolyama: francia-magyar III.
Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Máté Györgyi egyetemi adjunktus

Dolgozatomban két textus: Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés és Gide A Vatikán titka c. alkotások intertextuális viszonyát vizsgálom, különös figyelemmel arra, miként válnak az egyes szövegrészek eltérő kódrendszerei hangsúlyos tényezőkké a szövegek olvasói befogadása során. Másként: hogyan íródik újra a Bűn és bűnhődés gyilkossága, a nagyregényben elkövetett gyilkosság Gide-nél sőt-e? Milyen szerepet kap a két műben ez a cselekedet? Mennyiben és hol beszélhetünk e művekben acte gratuit-ról?

A Bűn és Bűnhődés értelmezése során felvetődik a kérdés: a vezérmotívum csupán egy igazság bebizonyítási kísérlete, s ennek az igazságnak megdőlése-e? Hasonló kérdés tevődik fel Lafcadioval kapcsolatban is: tette saját igazságának, a teljes önfelszabadításnak a bizonyítási kísérlete-e, amely tettet bűnhődésének kellene követnie?

Raszkolnyikov különböző típusú határok között tapogatózó, önmagát kereső hős. Önmegértését nyomon követve – valójában az ő ön-alkotásán, útkeresésén keresztül – az olvasó saját magát alkotja meg; az interpretátor tehát ugyanúgy úton van, mint maga a hős. Ugyanazzal a kereső értelmezési aktussal próbálunk Lafcadio megtett útjára is magyarázatot adni. Lafcadio is határok között mozog, határ átlépésére készül. Ám az ő határai csak látszólag esnek egybe a Bűn és bűnhődésben fellelhető határokkal. Lafcadio új a teljesen más lesz, mint orosz elődje és, nemcsak más irányba vezet, nemcsak a valós büntetés hiányzik belőle, sőt nem is a bűnhődés, hanem épp a Dosztojevszkijnél oly középponti szerepet játszó valódi önértelmezési folyamat, s annak eredményeképp a főhős énjének újjáalkotása, újjászületése.

A dolgozat címe: Keltás játékok, játékos kelták a XX. század első felének gyermekkor-témájú regényirodalmában

A szerző neve: Tóth Krisztina

A szerző szakja, évfolyama: magyar IV.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Benény Zsuzsa egyetemi docens

A XIX. század végén, XX. század elején megkérdőjeleződik a világ komfortossága. Ennek jegyében az emberi gondolkodás a mindennapi szemlélettől egyre távolabb eső dolgokkal kezd foglalkozni. Századunk felfedezi a gyermeket mint a világ megélésének a felnőttekétől különböző, autentikus módját. Fejlődésnek indul a gyermekléktan, a kulturális antropológia. Virágzanak az életfilozófiák, reneszánszát éli a kelta mitológia. Újra előtérbe kerül az irodalomban a keresés mítosza. Mindezekből a hagyományokból egy új mítosz születik: a nosztalgikus keresésé, Parsifal mintájára, aki elveszíti a Grált, hogy újra kereshesse. A Grál a kor regényirodalmában az elveszített gyermekként jelenik meg. Az általam vizsgált regényekben tipologikusan azonos a játékfelfogás: a Huizinga-féle statikus játékkal (játékvilág) szemben statikus játékok (saját játékvilágok és mások játékvilágának) egyeztetésre irányuló dinamikus játék. Ez a dinamika a fent említett gondolatrendszerek kint-bent egyeztetésigényéből adódik. Az ilyen dinamikus játék szükségszerű összetevője a saját játék, a saját játék árulása folytán létrejövő álközösségi játék és ennek a cserkészjátéknak az árulása: az eredeti egyszemélyes játék nosztalgikus keresése. Ez a folyamat pokoljárás-folyamat, ezt bizonyítja a regényhősök halála vagy örök kívülállóként való továbblétezése. A játékban fontos szerepet kap az átöltözés, a karneválhelyzet és az ebből következő kommunikációképtelen helyzet: a kísértés. Azaz az örök emberi kíváncsiság: ki vagyok én. Dolgozatom utolsó részében Szerb Antal Utas és holdvilág című regényében vizsgálom Parsifal és a keltaság mítoszának megjelenését.

A dolgozat címe: Egy határtermészet írásmintázata

A szerző neve: Tóth Tünde

A szerző szakja, évfolyama: magyar V.

Az intézmény neve: Jannus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: V. Horváth Károly egyetemi tanársegéd

A dolgozat Peter Handke Die Wiederholung (1986) című regényének egy lehetséges értelmezésére vállalkozik, elsősorban a határ, az ismétlés, az elbeszélés és az olvasás fogalmait körüljárva, felkutatva azokat a jeleket, utalásokat, melyek irányt adhatnak a szöveg olvasásának.

A dolgozatíró megkísérli a szöveg sajátosságai és intertextuális kapcsolatai segítségével elhelyezni a regényt Handke prózai művei és a kortárs osztrák irodalom „SchriftLandschaft”-jellegű írásai között, melyeknek sajátos esztétikai természetszemléletét Handke radikálisan újította meg: a vándorló Én számára a táj ÍRÁSként fedi fel magát. Az ismétlésben érhető leginkább tetten az az átalakulás, újraértelmeződés, melynek során mozzulatok, képek, tájak azonos-sá válnak az írás jelentéseivel, megfigyelésük az írás tevékenységével, felismerésük az elbeszélés megindulásával.

A táj formái és jelenségei, a szél rezdülései, a formákat egymástól elhatároló üres helyek olyan értelemben lesznek követendő, kibetűzendő nyomokká, ahogyan az íráskép betűi. A szemlélődés tárgyai, az ismétlés mozzanatai fokozatosan átértelmeződnek az írás reprezentációivá, miközben olvasás, szemlélés és írás eggyé olvadnak.

A dolgozat címe: Ignazio Silone különös írói világa (Az olasz „cafoné”-k és a magyar paraszti világ tükröződése a szerző és a magyar népi írók műveiben)

A szerző neve: Vadasi Aida

A szerző szakja, évfolyama: olasz V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Madarász Imre egyetemi docens

A magyar italianisztika számára Ignazio Silone élete és igen sajátos munkássága, még egy nagyrészt kiaknázatlan terület.

Dolgozatom célja többek között, összehasonlító elemzést írni és párhuzamot vonni szociográfiai és irodalomtörténeti szempontok alapján, az Ignazio Silone szemszögéből bemutatott „questione meridionale” ún. déli kérdés és a magyar népi írók által megelevenített magyar paraszti világ között (ld.: vázlat).

További céloom, hasonlóságok és eltérések megvilágítása a két különböző kultúra – az olasz „déli írók” és a magyar „népi írók” – rokon irodalmi mozgalmában. Módszerem a fentebb már említett szociográfiai és irodalomtörténeti szempontok alapján történő összehasonlító elemzés.

Eredményként megszülethet az olvasóban egy skatulyázásmentes, autentikus Silone-kép, valamint az az új szemlélet, amely közelebb hozhatja egymáshoz a két, kulturálisan és történelmileg is különböző világot, több rokon vonást felmutató írói irányzat segítségével.

Következtetés: „Nézzétek Silonét! Bár mélységesen ragaszkodik szülőföldjéhez, mégis mily európai!” (Camus).

II

A dolgozat címe: »Io sono un altro« – Analisi del romanzo intitolato Notturmo indiano di Antonio Tabucchi

A szerző neve: Varga Éva

A szerző szakja, évfolyama: olasz V.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Alessandro Rosselli lektor

Antonio Tabucchi a kortárs olasz irodalom egyik legérdekesebb alakja. Notturmo indiano (Palermo, Sellerio, 1984) című kisregénye nagy sikert aratott nemcsak az olvasók, hanem a kritika körében is: 1989-ben Alain Corneau azonos címmel filmet készített belőle.

Dolgozatomban e kisregény elemzésére vállalkozom a mű szerkezeti és tartalmi rétegeinek vizsgálatán keresztül. Kiinduló kérdés, hogy tulajdonképpen ki a regény főhőse: lehet egy bizonyos Roux (legelőször a 98. oldalon találkozunk a nevével), aki a narrációból kibomló indiai utazása során (vagy inkább annak ürügyén) keresi soha meg nem található személyes énjének biztonságát a másokban, egy barátban, két nőben stb.; lehet az író néhány évvel korábbi önmaga (ez egyik vele készült interjúból derül ki); lehet az író egyik alteregója, aki, pirandellói áthallásokkal, igazi énjét elta- karva, csak tükörben vagy még ott sem láthatja meg önmagát; de lehet bárki is a XX. század végén, aki énkeresését (utazását) a vállalkozás kilátástalanságának egyre világosabb tudatával folytatja egyre tovább, nem azért, mert valami reményt még táplálna, hanem, mert az önmagával való igazi, végső találkozás még nagyobb félelemmel tölti el.

Módszerűl összehasonlító irodalmi elemzést alkalmaztam, melyhez a szerző további műveit (Piccoli eduivoci senza importanza (Milano, Feltrinelli, 1985), Il gioco del rovescio (Milano, Feltrinelli, 1981 e 1989), róla eddig írt rövid értekezéseket, vele készült interjúkat, továbbá Rimbaud, Borges, Pirandello, Schopenhauer, Fernando Pessoa, Freud stb. írásait tanulmányoztam.

Kutatásaim eredményeképpen arra jutottam, hogy a kisregény többszintű interpretációs technikát enged meg, amely egyben rávilágít Tabucchi narrációjának egyikjellemző vonására. Ennek kapcsán rámutattam, hogy Tabucchi századvégi művészete, sajátos módon, leginkább Pirandello és Borges művészi világával mutat rokonságot.

II

A dolgozat címe: Encounter between the fairy tale and the uncanny
in Angela Carter's fiction

A szerző neve: Varga Tünde

A szerző szakja, évfolyama: angol-informatikus könyvtáros V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

My paper is concerned with the encounter between the fairy tale and the uncanny in Angela Carter's fiction, with a special emphasis on *The Bloody Chamber*. Carter rewrites well-known fairy tales in a way that the reader is confronted by an unfamiliar story rather than a version of the original tale. My essay examines the way Carter achieves this effect on the reader.

Most critics assert along the lines established by Freud and Bettelheim, that fairy tales cannot exert an uncanny influence. My main concern in the essay is to counter this assumption, and show – by way of close analysis – how in Carter's hands the familiar tales become alien stories.

For that end, I will trace different definitions of the uncanny given by different critics (Todorov, Freud, Rosemary Jackson, Allan Lloyd Smith etc.), and examine how fairy tales fit (or don't fit) in their theory. On the basis of these definitions, I will set up four layers of the working of the uncanny (characters, reader, culture, and writing), and analyse all these layers in Carter's individual stories.

As the most dominant feature of Carter's stories is 'rewriting', I will lay special emphasis on the relationship between writing and the uncanny, and through examining the strategies of her textual transformation of the tales, I argue that her revision is at the same time a criticism of Bettelheim's psychoanalytic interpretation of tales. As a conclusion of my paper I suggest a possible way of placing this encounter between tales and the uncanny in a feminist theoretical context.

A dolgozat címe: A posztmodern és a metafizika diskurzusa Peter
Ackroyd Hawksmoor című művében

A szerző neve: Vékony Attila

A szerző szakja, évfolyama: angol IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettu-
dományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Szőnyi György Endre egyetemi
docens

Dolgozatomban arra próbálok rámutatni, hogy a posztmodern mintaszöveggként emlegetett Hawksmoor túllép a posztmodernen. Amíg a szövegszerveződés szintjén a regényben kimutathatók azok a formai és nyelvi eszközök, amelyek Brian McHale valamint Jákfalvi Magdolna és Kappanyos András szerint a posztmodern szövegek jellemzői, addig a mű mélyebb jelentésrétegei jelzik a metafizikai diskurzushoz való visszatérést. A posztmodern teoretikusai szerint azonban a posztmodern és a metafizika két inkompatibilis fogalom.

A regény metafizikai dimenziójának vizsgálata során elemzem a mű inherens idő-emblematikáját, amelynek segítségével plasztikusabban jeleníthető meg Ackroyd művészetéhez, igazsághoz valamint metafizikához való viszonya. Az embléma-esztétika tárgyalásánál az angol embléma tradícióra valamint Fabiny Tibor témával kapcsolatos írására támaszkodom.

A dolgozat címe: Goldmund's Weg zur Mutter
A szerző neve: Vékony Ildikó
A szerző szakja, évfolyama: német IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Klaus Bonn lektor

In meiner Arbeit gehe ich davon aus, dass die Problemkreise in Hermann Hesse's Werken auf das Grundproblem der Doppelseitigkeit zwischen Geist und Natur zurückzuführen sind. Dieser Zwiespalt erscheint auch durch die Gegenüberstellung von väterlicher und mütterlicher Herkunft. Ich konzentriere mich anhand der Erzählung Narziss und Goldmund auf die mütterliche Seite. Ich begleite Goldmund auf seinem Weg von der eigenen Mutter bis zu der Erkenntnis der Urmutter und versuche, das Bild der Eva-Mutter im Lichte der Doppelseitigkeit zwischen Geist und Natur zu deuten. Auch die anderen Problemkreise, wie die Künstlerproblematik, die Konfrontation zwischen Traum und Wirklichkeit kann man nicht ausser Acht lassen. Anhand des Mutterbildes von Goldmund ziehe ich einen Vergleich mit den Mutterbildern in Demian und Steppenwolf.

Während der Arbeit stütze ich mich vor allem auf das Werk Hermann Hesse. Natur und Geist von Hans Jürg Lüthi, sowie auf die Philosophie von C.H. Jung. Mein wichtigstes Hilfsmittel ist aber die Erzählung selbst.

Mein Ziel ist, die Probleme, die durch die Mutterproblematik auftauchen auseinanderzulegen und zu erörtern, aber nicht in jedem Fall zu lösen. Eine einzig richtige und endgültige Lösung gibt es nicht. Die Schwierigkeit besteht darin, dass wir durch die Begriffe unserer Sprache begrenzt sind.

Meine Interpretation ist eine mögliche, aber nicht die einzige Deutung des Mutterbildes und der Mutterproblematik in Hesse's Werken.

A dolgozat címe: „Let me play a while now”, The Hermeneutics of heritage in Faulkner's Absalom, Absalom!
A szerző neve: Végső Roland
A szerző szakja, évfolyama: angol III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve: Abádi-Nagy Zoltán egyetemi tanár

„Let me play a while now” cries the over-excited Shreve vexed by his exclusion from the „creative reproduction” of the Sutpen story. The exclamation already signifies that there is some sort of a game the two boys, Quentin and Shreve, are playing with the past. And the name of the game is reading. In my essay I focus on the act of reading, I try to trace down the allegories of reading hidden in the novel and I also try to show how reading becomes the ultimate allegory of existence. For Quentin, the Southerner, reading and understanding the story (in which he himself is a character) is a means of coping with his Southern heritage and a chance for self definition. For Shreve, a Canadian, listening to Quentin is a chance to meet and (through understanding) experience the „different”.

In my analysis I rely heavily on Jacques Derrida's definition of the „heritage” as it is described in his *The Spectres of Marx* (New York, Routledge, 1994), and on the achievements of literary hermeneutics as it is outlined by Hans-Georg Gadamer, Wolfgang Iser and Hans Robert Jauss. The heritage as a text is unreadable, it is a secret, and as a task it is unavoidable, it is our very existence (Derrida). Any hermeneutics of such a text will constantly have to fall back on the mere imperativus of reading and thus the hermeneutics of the heritage will have to dissolve in the heritage of hermeneutics. The question of heritage is a constantly haunting theme of Faulknerian fiction. Thus a better understanding of the very concept and the critical heritage may bring us closer to the essence of Faulkner's art and the „reading condition”.

A dolgozat címe: Az írás és a beszéd viszonya három 20. századi regényben

A szerző neve: Voith András

A szerző szakja, évfolyama: angol IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bényei Tamás egyetemi adjunktus

Dolgozatom célja az írás és a beszéd viszonyának vizsgálata.

A dolgozat első része a témával kapcsolatos két alapvető álláspont bemutatásával foglalkozik: A pozitivista (evolucionalista) hozzáállás szerint az írás az értékek hordozója, az állandó, a megbízható, a konkrét. Ezen elmélet szerint az írás a beszéd továbbfejlesztett változata. Az előszó itt a negatív pólus, a megbízhatatlan. („A szó elszáll, az írás megmarad.”) A logocentrikus világnézetben a szó képviseli a pozitív oldalt. Az igazsághoz vezető út a platóni dialógus. Az írás itt a testit, a fizikait, tehát az alacsonyabb rendűt képviseli.

Mindkét álláspont logikus, ám egymásnak ellentmondó. Közös bennük, hogy az írás és a beszéd egymás ellenpólusaként jelentkezik. Az általam vizsgált három szöveg (Patrick Chamoiseau: Csofátalos Solibo, Gabriel García Márquez: Száz év magány, és Toni Morrison: Salamon-ének) azonban egy másféle álláspontot látszik képviselni. Olvasatomban a szövegek, főleg a két utóbbi, arról tanúskodnak, hogy az írás és a beszéd nem ellentétei egymásnak. Ha küzdenek is egymással, a vonzóerő legalább olyan erős, mint az, ami taszítja őket. A két oldal egymás attribútumait használja.

Egy rövid példával illusztrálom elképzelésemet: A Salamon-ének Pilátusa, aki a regényben az oralitást képviseli állandóan mozgó szájával, rendszertelenségével, és közösség-összetartó erejével, csak addig él, míg a fülében hordott írást (saját neve), ki nem tépi. Mikor ez megtörténik, Löw rabbi Gólemjéhez hasonlóan, élettelenül omlik össze. A regényben, és az én dolgozatomban is, az írás és a beszéd a bibliai Énekek éneke menyasszonya és vőlegénye, akik együtt vannak, elválnak, majd keresik és megtalálják egymást. Egymás nélkül nem tudnak létezni.

A dolgozat címe: A szláv és az angolszász irodalomtudományok összehasonlítása az „Annabel Leigh történet” alapján (Nabokov: Lolita)

A szerző neve: Zaválnij Bogdán

A szerző szakja: orosz II. évfolyam

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezetők neve: Kovács Árpád, Geher István, Dési Edit

A dolgozat sajátos témáját azon, tulajdonképpen evidens, tény adja, amely a különböző nemzetek irodalomtudományának különbségét állítja. Ezen különbségek meglete ismert tény, ennek ellenére nem szokás ezek mibenlétét kutatni.

A dolgozat a szerző által ismert két igen különböző irodalomtudományt – az angolt illetve az orosz – vizsgálja, még hozzá azokat nem önmagukban, hanem egy lényegében azonos szövegre való hatásokban. A szöveg – az „Annabel Leigh történet” (Nabokov: Lolita; Első rész: 3.-4.) – mivel Nabokov saját fordítása mindkét vizsgált nyelvben eredetinek tekinthető, így adekvát ezt a két különböző nyelvű forrást saját nyelvük irodalomtudományával elemeznünk és összevetnünk.

Végül a szerző a feltárt különbségeket az adott nyelvek keretein belül próbálja meg vizsgálni, és magyarázni; ezáltal adva ötleteket más nyelvek – például a magyar nyelv – irodalomtudományi megközelítéseikhez.

A dolgozat nyelve alapvetően magyar (lévén két különböző nyelvi megközelítésről van szó, amit nem lehet igazán egyik nyelven sem visszaadni), de természetesen tartalmaz idegen nyelvű utalásokat, amelyeket a szerző leginkább csak illusztrációnak, és legtöbbször magyarul megmagyarázva használ.

7. Történettudomány, régészet és textológia

A dolgozat címe: A tűzvész ideje. Az 1802-es és 1811-es debreceni tűzvész történetéről

A szerző neve: Ablonczy Balázs

A szerző szakja, évfolyama: történelem-francia IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kósa László egyetemi tanár

A természeti katasztrófák kutatása mindmáig nem tartozott a történeti, művelődéstörténeti kutatások fő irányába. Pedig ezek jelentősége aligha elhanyagolható. Ez a megállapítás többszörösen igaz az elsősorban mezővárosi vagy agrárjellegű magyar polgári fejlődésre, amely helyzeténél fogva erőteljesebben ki volt szolgáltatva a természeti csapásoknak. A korájukor Magyarországnak építési eljárásait, építkezési szokásait szemlélve könnyen arra a megállapításra juthatunk, hogy a kor magyarja egy gondosan válogatott és összerakott máglyarakás kellős közepén élt. Ha egy ház kigyulladt, pusztulásában magával rántotta – jó esetben – a környező házakat, szerencsétlenebb körülmények között az egész települést. Bizton állítható, hogy más településekhez hasonlóan, a XVIII-XIX. század talán legfontosabb művelődési, szellemi központjában, Debrecenben nem telhetett el hónap kisebb-nagyobb tüzesetek nélkül. A teljes várost elhamvasztó tüzesetek közül minden bizonnyal a legismertebb az 1802-ben történt pünkösdi tűzvész, amely korszakhatár a város történetében, ugyanis Debrecen településszerkezete, mai utcaképe jórészt a tűzvész után foganatosított városrendezési rendeletek nyomán alakult ki. A kulturális hatás is jelentős volt: Bessenyei György vagy Csokonai Vitéz Mihály mellett egyszerű polgárok, tizenéves kamaszlányok érezték szükségesnek, hogy a tűzvészről szerzett élményeiket erősen pietista hangvételű verses művekben tárják a nyilvánosság elé. A leégett debreceni Kollégium újjáépítésére közadakozás indult és a tragédia által keltett országos visszhang sokkal nagyobb társadalmi, mentalitásbeli változások eljövételét jelezte. Ellenben az 1811-es tűzvész, holott nagyobb károkat okozott, több emberéletet követelt, érezhetően kisebb hatást váltott ki. Dolgozatomban források és feldolgozások segítségével – történések leírásán túl – arra törekedtem, hogy bemutassam a különbség okát, hozzájáruljak a kialakulóban lévő magyar politikai közvélemény létrejöttének megértéséhez és szemléletessé tegyem: miféle változásokra sarkallta a két tüzeset a város vezetését, hogy a megvédje a polgárokat. Alkalmasint saját maguktól.

II

A dolgozat címe: Esztergom 1595-ös visszavétele a törököktől

A szerző neve: Bagi Zoltán Péter

A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Tóth Sándor László egyetemi docens

Esztergom a Budát védő török védelmi gyűrű legfontosabb pontja volt. Ezért a 15 éves háború alatt a Buda visszafoglalására törekvő császári hadvezetés a stratégiai jelentőségű vízi és szárazföldi utat elzáró erősség elfoglalását elkerülhetetlennek tekintette. Miután 1594. szeptember 29-én Győr török kézre került, Esztergom szerepe méginkább felértékelődött. Ugyanis a törökök számára biztosítható az összeköttetést Győr, illetve Buda között. Elfoglalásával pedig a keresztények elvághatták ezt a fontos utánpótlási vonalat. 1595-ben az Udvari Haditanács okulva az előző évi esztergomi és győri kudarcból, egy kiváló képességű és nagy harci tapasztalatokkal rendelkező tábornokot nevezett ki a főszereg élére Karl Mansfeld személyében. A keresztény csapatok 1595. július 1-jén vették ostrom alá Esztergomot. Augusztus 4-én a vár felmentésére érkező Szinánpaszade Mohamed szerdár seregét megverték. Szeptember 2-án a védők szabad elvonulás fejében 52 évnnyi török uralom után átadtak az erősséget. A győzelmet Mansfeld már nem élhette meg, mert augusztus 14-én Komáromban vérhasban meghalt.

Dolgozatomban Esztergom ostromának előkészületeit, az ostrom menetét és a vár elfoglalását próbálom bemutatni az ismert források és szakirodalmak újragondolásával, valamint eddig ismeretlen források felhasználásával. Ezek alapján pontosítottam a keresztény főszereg vonulási irányát (Komárom-Almás-Neszmély-Újfalu-Esztergom). A források újraértelmezésével véleményem szerint az augusztus 4-i csatában az ostromló sereg csatarendje más volt, mint ahogy ez a szakirodalomban eddig szerepelt; valamint a Brüsszeli Okmánytár vonatkozó részeire hivatkozva rávilágítok arra, hogy augusztus 29-én és 30-án is kísérletet tettek a császári és olasz egységek a vár rohammal való bevételére. Giovanni Francesco Aldobrandini és gróf Isolano ezredes levele alapján pedig cáfolom Vác elfoglalását.

A dolgozat címe: Siralmas Iait érdemlő iáték (Kézirat forrás a Weselényi-mozgalom történetéhez)
A szerző neve: Bajáki Rita
A szerző szakja, évfolyama: magyar V.-angol III.- régi magyar irodalom III.
Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Hargittay Emil egyetemi tanár

Az Országos Széchényi Könyvtárban található, máig kiadatlan kézirat (Quart. Hung. 2147) a Wesselényi-mozgalom történetéről szól. Az előzményektől a vezetők kivégzéséig tárja elénk az események menetét. A négy fejezetből álló szöveg, melyben narrációs részek leveles részekkel váltakoznak, nem a történetírók hitelességével, pontosságával ábrázolja az eseményeket, sokkal inkább érzelmekre ható, szubjektív elbeszélés. A kéziratban nyolc levélszöveg található. Mind a narratív, mind a leveles részek elfogult képet adnak. Az elbeszélő részekben a „németpártiság” hangja szólal meg, a leveles részekből pedig a magyarok iránti szánakodás sugárzik. Ez utóbbi érzés megerősítését szolgálja a kézirat végén található, a történetekhez szervesen nem kapcsolódó, négy strófányi vers. Az elemzés feltárja a mű tartalmi és filológiai problémáit, és európai rokonságát.

II

A dolgozat címe: A sztambuli kapcsolat. A Rákóczi-szabadságharc török külpolitikája
A szerző neve: Bartal Csaba
A szerző szakja, évfolyama: történelem-magyar IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara
A témavezető neve, beosztása: Szabó Péter főiskolai docens

„Külső segítséggel biztattuk nemzetünket, – sehol sincs. Bizony, ha még többször így járunk, földön hagyattatunk” – írta Károlyi Sándor Bercsényi Miklóshoz, az elvesztett zsigói csata másnapján. Ekkor, 1705. november 12-én Pápai János Konstantinápoly felé, Bay Mihály pedig már Bahcsiszerájba, a tatár kánhoz tartott. Követségbe mentek, hogy Rákóczi nevében támogatást kérjenek a kuruc mozgalom további folytatásához. S mivel a szabadságharc katonailag kritikus helyzetbe került, a fegyveres segítség megszerzése immár létszükségletté vált.

A Rákóczi-szabadságharc részletes, mindenre kiterjedő külpolitikai elemzése még várat magára. A jelenleg rendelkezésünkre álló szakirodalomból azonban kitűnik, hogy – méltatlanul – mostoha szerepet kapott a török-kapcsolat.

E tanulmány célja, hogy bebizonyítsa, mennyire fontos szerepet töltött be maga a török-kapcsolat a mozgalomban – mind gazdasági, mind pedig politikai szinten. Több tucat levéltári anyag, napló, levél, visszaemlékezés tanúskodik arról, hogy Rákóczinak komoly szándékai voltak a Portával, s Sztambulban is hajlandóak lettek volna – jóllehet, komoly területi igények kielégítése fejében – hivatalos katonai segítséget nyújtani Thököly Imre mostohafiának. A folyamatos tárgyalások azonban eredménytelenek maradtak, ám a két fél – többnyire illuzórikus – terveinek rekonstruálása után új oldaláról pillanthatunk be a Rákóczi-szabadságharc eme rejtett világába.

A dolgozat címe: Pálos kolostorok a Zemplénben
A szerző neve: Belényesy Károly
A szerző szakja, évfolyama: régészet III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Romhányi Beatrix tanársegéd

A dolgozat a Gönc és Regéc közti hegyvidék pálos betelepülésének történeti-topográfiai rekonstrukciójára tesz kísérletet. Ennek alapja a regéci Szt. Fülöp és Jakab tiszteletére szentelt, valamint az eddig csupán egyetlen adatból ismert Szt. Háromság kolostorok lokalizálása.

A régióválasztást indokolja, hogy a fenti két kolostorral és a már ismert gönci és ruszkai (göncruszkai) maradványokkal együtt úgyszólván teljessé vált a helyi pálos betelepülés topográfiája. Ez a terepmunka, illetve a romok felmérése egészíti ki az írásos források alapján nyert képet, és segítenek beilleszteni a kolostorokat a település- és rendtörténetbe. A helyválasztást az is alátámasztja, hogy a pilisi, és részben a bakonyi pálosok történeti-topográfiai párhuzamait felhasználva lehetőség nyílik egy ezekhez hasonló méretű és hasonló természetföldrajzi adottságokkal rendelkező vidék kolostorhálózatának vizsgálatára.

A dolgozat címe: A Fiumei Magyar Királyi és Állami Tengerészeti Akadémia története
A szerző neve: Belovári Anita
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Majdán János egyetemi docens

Korábbi erőtlen kísérletek után a kereskedelmi tengerészet kérdése a magyar történelemben a 18. században jelent meg először mint figyelemre méltó probléma. VI. Károly volt az első Habsburg uralkodó, aki – a spanyol örökség elvesztése után – az osztrák tengeri kereskedelem új kiindulópontjával az Adria-partot szemelte ki. '.

A 18. századi felvilágosult gazdasági gondolkodás terjedésével a magyar társadalom egyes rétegei is felismerték a kérdés fontosságát. Ebben a kedvező történelmi pillanatban került sor 1779-ben Fiume Magyarországhoz csatolására „corpus separatumnak”, amely esemény után lehetőség nyílt az önálló magyar kereskedelmi tengerészet megteremtésére. Ezen törekvések megtestesítője volt többek között a küzdelem a magyar tengerészifjak önálló oktatási intézményéért. Az 1774-ben megindult, majd szünetek után 1808-ban és 1825-ben újra indított oktatás még nem mutatott magyar jelleget, 1846-ban azonban már magyar tanulóról kapunk hírt. Nem kétséges, ebben szerepe lehetett Kossuth Lajos kereskedelmi tengerészetet népszerűsítő tevékenységének is. Ezt a fejlődést azonban megtörte az 1848-49-es szabadságharc és az utána következő retortzió, amely Fiumét horvát fennhatóság alá helyezte. Az intézmény ugrásszerű, dokumentumokkal legjobban alátámasztható fejlődése csak az 1870-es, horvát kiegyezést követő újjászervezésével indulhatott meg. Ekkortól 1918-ig az iskola fejlődése folyamatosan emelkedő tendenciát mutat. Az 1918-as horvát és olasz bevonulás, majd a trianoni döntés ennek természetesen véget vet. A magyar kereskedelmi tengerésztiszt-képzés – új formában – csak 1935-ben indul újra, de ennek bemutatása már egy másik kutatás feladata.

A dolgozat címe: Kísérlet a La Magdeleine barlang domborműveinek értelmezésére

A szerző neve: Bereczki Agnes

A szerző szakja, évfolyama: történelem III.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Ringer Árpád egyetemi docens

A munka a felsőpaleolitikum ábrázoló-művészetének egyik kulcsproblémáját kívánja elemezni: úgymint a női nem megjelenítése, a ló és a bölény jelképi tartalmának értelmezése.

A kutatás ma elfogadott álláspontját két szakember képviseli: A. Leroi-Gourhan megállapította, hogy az őskori-bináris oppozíciós rendszerre épülő-világkép két egymással oppozícióban álló részből épül fel, amelyben a nemek az állatokkal alkotnak asszociációs sorokat: a férfi a lóval, a nő a bölénnyel. A. Laming épp ellentétes véleményen volt, szerinte a nő a lóval, a férfi a bölénnyel asszociál. A dolgozat ezen megállapításoknak létjogosultságát kérdőjelezi meg. A La Magdeleine barlang domborművén ugyanis mindkét állathoz a nő megjelenítése társul. Ez alapján megfogalmazódik a kérdés: Vajon mi a magyarázata a bal-nő-bölény, és a jobb-nő-ló asszociációs soroknak és ezek oppozícióba állításának?

Az őskori gondolkodást, mint EGYSÉGET vizsgáltuk – több tudományág figyelembe vételével. Eszerint létezik egy MITOLÓGIAI RENDSZER, amelynek központi problémája nem a korábbiakban felvetett – szigorúan a nemekkel asszociáló bináris világkép. A kompozíció részleteinek többirányú értelmezése alapján az ábrázolt figurák valószínűleg az élet más-más aspektusait jelenítik meg: a SZÜLETÉS, HALÁL és ÚJJÁSZÜLETÉS GONDOLATAIT reprezentálják, a természetben megfigyelt ciklikusság elve alapján. Ezt a gondolatmenetet elfogadva a következő asszociációs sorhoz juthatunk el:

BARLANG-NŐ—

JOBB-LÓ-FENT-FOGYÓHOLD-
MEGÚJULÁS

BAL-BÖLÉNY-LENT-ÚJHOLD-
SZÜLETÉS

A dolgozat címe: A miskolci árvíz – 1878. augusztus 31.

A szerző neve: ifj. Bertényi Iván

A szerző szakja, évfolyama: történelem-művészettörténet IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Kósa László egyetemi tanár

A miskolci árvíz 1878-ban a város történetében fordulópontot hozott. A közel 300 halálos áldozat és az óriási anyagi kár súlyos katasztrófát jelentett, de ugyanakkor megnyílt a lehetőség a modern, árvízvédelmi szempontból is korszerű városszerkezet kialakítására.

Dolgozatom első részében a miskolci árvíz előzményeit, okait, lefolyását ismertetem, majd a kár mértékéről és a természeti csapás után különböző helyekről érkező segítségéről esik szó, korabeli levelek, naplóbejegyzések, helyi és óvárosi újságok cikkei és várostörténeti munkák alapján. Már a XVII. század végéről van adatunk miskolci árvízre s ezt a következő kétszáz évben újabbak követték. A várost átszelő Szinva és Pece nagyobb esőzések, felhősszakadások, vagy a tavaszi hóolvadás idején a Bükkből lezúduló vízmennyiséget összegyűjtven gyakran lépett ki medréből. A város kedvezőtlen fekvésén túl ezt az is elősegítette, hogy a patakmedreket a beledobált szeméttel illetve vízimalmokkal nagyon leszűkítették. Ezek az okok vezettek oda, hogy az 1878. augusztus 30-ról 31-re virradó éjjelen tomboló felhősszakadás a város legpusztítóbb áradását eredményezte. A tragikus események és a szerencsés megmenekülések epizódoszerű bemutatása mellett a károk adatszerű felmérésére is kitérek. Az árvíz után elsősorban a környék lakossága, de kisebb mértékben az egész ország küldött segítséget, részben természetben, részben pénzben.

Megállapítható ellenben, hogy az árvíz aránytalanul rövid ideig állt a figyelem középpontjában és a segítség mértéke is elmaradt az 1879-es szegedi árvízét követőtől, pedig a károk hasonlóan súlyosak voltak. Munkám második részében ennek okait elemzem, a korabeli sajtóbeszámolókat felhasználva. A szegedi árvíz esetében az ország második legnagyobb városáról volt szó, saját irodalmi — hírlapi étellel, így érthetően nagyobb érdeklődéssel fogadták az ottani eseményeket. Szegeden a Tisza lassan emelkedő vízszintjével folyamatosan küzdöttek, amit a lapok végig figyelemmel kísértek, míg Miskolcra a felhősszakadás hirtelen tört rá. Végül a miskolci árvíz csekély visszhangjában közrejátszhatott az ugyanekkor folyó boszniai okkupáció és az ekörül fellángoló politikai viták figyelemelterelő hatása is.

A dolgozat címe: „... abban az szegény végh helyben, csak magam vagiok” Pap János diósgyőri főkapitány levelei 1665-1668 között

A szerző neve: Borbás Emese

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Bessenyei József egyetemi docens

A török hódoltság magyarországi védelmi rendszerének hiányosságairól ismereteink széleskörűek. Az általános helyzet kétségbeejtő: romladozó vár, kevés, rosszul felszerelt katonaság a török torkában. Az így alkotott kép azonban soha nem, teljes, hisz országrészenként, sőt váranként is egyedi, sajátos problémák vetődnek fel. Ezért van különösen nagy jelentősége a regionális vizsgálatoknak, amelyek kutatásaim kiindulópontjai lettek.

Diósgyőr Eger elestét követően (1596) vált a felsőmagyarországi végvárrendszer szerves részévé. Mohács után zálogbirtokosok váltogatták egymást, a vár fenntartásával alig foglalkoztak: a bajokkal a kapitánynak kellett megbirkózni.

A végvári élet nehézségeinek egyik leghitelesebb forrása Ónodi Pap János levelezése. A mostanáig teljesen ismeretlen diósgyőri főkapitány – az általam vizsgált anyag szerint – 1665-től egészen haláláig (1668) rendszeres kapcsolatban állt az akkori kassai főkapitánnyal, Csáky Ferencsel. A dolgozat alapját ezek az eddig még publikálatlan levelek képezik.

A diósgyőri vár 1660-as évekbeli állapotának, anyagi és katonai ellátottságának bemutatását Pap János kalandos életrajza követi. Egyszerű katonából ónodi vicekapitány, majd budai rab lesz, végül diósgyőri főkapitányként fejezi be életét. A kassai főkapitányságról szóló rész után a levelek alapján összegyűjthető egyedi esetek, főbb problémák vázolódhatnak fel. Ezek segítségével nagy pontossággal rajzolható meg a végvár mindennapi élete a XVII. század II. felében.

A dolgozat címe: A „szent lándzsa” az urartui kultúrában

A szerző neve: Buhály Attila

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Gaál Ernő egyetemi docens

A régészeti szakirodalom négy olyan urartui lándzsahegyről tud, amelyek elsősorban jelentős eltérést mutató méreteikkel tűnnek ki a többi, normális lándzsahegy közül. A lándzsa- ill. fegyvermotívum az írott forrásokban is előfordul: egyrészt vallási felíraton, ami szerint áldozatot mutatnak be számára, másrészt királyi titulátúrában és hadi cselekményeket leíró szövegekben. A szövegek értelmezése attól függ, hogy melyik kutató milyen fegyvert, vagy harci eszközt társít az urartui főistenhez, Haldihoz. Ha más nem is, az ugyanis nyilvánvaló, hogy ez a fegyver Haldival áll összefüggésben.

A főisten és fegyvere motívumának párhuzamát több helyen találjuk meg. Ismert a szkíta „Árész kardjának” kultusza, valamint az oszét Batrazról és csodálatos kardjáról szóló történetek. Az indiai Indra, az ugariti Baál, a görög Zeusz és a germán Thor mind egy különleges fegyver segítségével győzik le ellenfeleiket.

Az ókori keleti oikumené viharistene és Napistene megtalálható a hurri és az urartui pantheonban is. Az urartui főisten, Haldi viszont hiányzik a hurri kultúrából. Eredeztetésére a következő lehetőség adódik:

A fenti motívum alapján lehetőségünk van arra, hogy az indoeurópai kultúrában feltételezzünk egy olyan főistent, aki egy meghatározott szent fegyverrel rendelkezik. Ezt a motívumot a Mittani-árják hozhatták Elő-Ázsiába. Itt a hurri népesség magába olvasztotta a magasabb presztízű indoárja kulturális és vallási jellegzetességeket. Ezek később, a Mittani-állam felbomlása után is tovább élhettek és felbukkanhattak. Például Urartuban, Haldi és lándzsája formájában.

II

A dolgozat címe: A Bereg megyei politikai elit a dualizmus időszakában

A szerző neve: Cieger András

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-politikaelmélet III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Gergely András docens, Benedek Gábor adjunktus

Kutatásom célja, hogy pontosabb képet adjak a dualizmus kori helyi társadalom vezető rétegéről, pontosabban a megyei politikai elit összetételéről, társadalmi háttéréről (születés, rang, családi kapcsolatok, mobilitás stb.), magatartásáról, életmódjáról, vagyoni helyzetéről és politikai nézeteiről. Vizsgálatom az országos, „nagy politikai” események helyett a helyi közélet történéseire, s a társadalomtörténet-kutatás egy új módszere, a kollektív életrajzi elemzés segítségével pedig ezen megyei közélet irányítóira, alakítóira koncentrálok.

Dolgozatom több mint félszáz helyi személyiség (beregi főispánok, alispánok, országgyűlési képviselők, egyes virilisek) egyéni életútját, karrierjét, politikai magatartását kísérli meg nyomon követni a helyi sajtó, levéltári és kéziratári források, kortársi elemzések, visszaemlékezések és a szakirodalom feldolgozása segítségével. Továbbá vizsgálom a megyét is érintő nagyobb politikai események helyi visszhangját, illetve a kutatásba bevont személyek ezekkel kapcsolatos állásfoglalását, magatartását (pl. képviselőválasztások, szociálpolitikai akciók, kormányzati válság). Munkám a csak a megyére, régióra jellemző – de a társadalom- és a politikatörténet számára egyaránt érdekes és jelentős – etnikai, gazdasági és politikai sajátosságok bemutatásán túl, szándékom szerint, hasznos lehet a korszak általános társadalmi és politikai viszonyaival foglalkozó más kutatások részére is. Új adatokkal gazdagítja a dualizmus kori magyar társadalom politikai szerveződéséről és az elitek szerepéről még csak most formálódó képet. Valamint összehasonlítási alapul szolgálhat az ország más vidékeiről, megyéiről készülő, az egyént középpontba állító történeti munkák számára.

A dolgozat címe: Japán neolitikum: a jomon-kor

A szerző neve: Czehelszky Zsuzsanna

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Ringer Árpád egyetemi docens

A dolgozat Japán őstörténetével foglalkozik kr.e. 12700-tól kr.e. 300-ig. Ez az időszak a jellegzetes zsinórdíszítésű kerámia, az ún. jomon kultúra kora. A kultúra három fő korszakra, illetve hat szakaszra tagolódik. A dolgozat tárgyalja a Japán-szigetek benépesülését, a jomon-kor paleogeográfiai és paleoökológiai háttérét. Ezután részletesen jellemzi ennek a több évezredig fejlődő művelődésnek a gazdálkodását, társadalom-szerveződését, településszerkezetét. Kiemelten foglalkozik a Sannai Manuyama lelőhellyel.

A jomon kultúra és annak feldolgozása azzal a különleges jelentőséggel bír, hogy a világ neolitikációs centrumainak sorában egészen különleges helyet foglal el. Minderről a nemzetközi kutatásban csak kevés információ áll rendelkezésre. Ezért törekszik a dolgozat a korszerű áttekintésre, értékelésre és egy rövid összevetésre a Föld néhány fontosabb neolitikációs központjával.

A dolgozat címe: Erdélyi menekültek Somogy megyében az 1916-os román betörés nyomán

A szerző neve: Csóti Csaba

A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Majdán János egyetemi docens

Az 1916. augusztus 27-i erdélyi román betörés hatására elindultak a menekültek az ország belseje felé. A Királyhágóval szomszédos törvényhatóságok hamarosan nem tudták finanszírozni a menekültek elhelyezését és ellátását. A Belügyminisztérium irányításával, a MÁV és a törvényhatósági jogú területek bevonásával szervezett telepítés indult meg az ország távolabb fekvő területei felé. Ennek keretében Somogy megyébe 5000 fő átszállítását irányozták elő.

A dolgozat célja, hogy ennek az eseménynek még feltáratlan voltára tekintettel egy megye példáján keresztül bemutassa ennek a telepítési feladatnak a kivitelezését, a résztvevő szervek együttműködését. Az 1916-os román betörés kiváltotta menekülthullám az első komoly megrázkódtatás, ami Magyarország területét érintette az első világháború során. (A kárpáti orosz betörés hatása lokális volt.) Éppen ezért figyelemre méltó, hogy milyen hatékonysággal tudta a rendszer ezt a problémát kezelni.

Mivel munkám helytörténeti jelentőségű, a fentiek mellett fontos a forrásfeltáró tevékenység. Ennek keretén belül az idekerült menekültek pontos számának megállapítása, származási helyük és itteni települési helyük felkutatása, társadalmi és etnikai hátterük megvizsgálása vált szükségessé. Ezek mellett foglalkozni kívánok a menekültek segélyezésével, illetve hazaszállításukkal.

A dolgozat keretén belül – mintegy kitekintésképpen felvázolom a korabeli sajtótükör alapján a menekültek fogadtatását, a helyi közvélemény reakcióját a román betörésre. Néhány panaszlevél elemzése kapcsán megpróbálok felvillantani valamit a menekültek gondolataiból, közérzetéből. A dolgozathoz elsősorban levéltári forrásokat használtam fel. A témának szakirodalma nincsen, a memoárirodalom nagyon szegényes.

A dolgozat címe: A 16. századi magyarországi nyomtatványok mennyiségének vizsgálata

A szerző neve: Deák Éva

A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Péter Katalin CEU professzor

Dolgozatom a könyvnyomtatás 16. századi magyarországi történetét vizsgálja az adott időszakban megjelent nyomtatványok száma alapján. Az adatok elsősorban a Régi Magyarországi Nyomtatványok című kézikönyv első kötetén (1473-1600) alapulnak, valamint a Régi Magyar Könyvtár c. kiadvány harmadik kötetén és a hozzá tartozó Pótlásokon.

Az adatokat grafikus módszerrel elemzem, a dolgozathoz tartozó ábrák bemutatják a Magyarországon megjelent könyvek időbeli megoszlását, a legnagyobb, folyamatosan működő városi nyomdákra (Brassó, Kolozsvár, Debrecen, Bártfa, Nagyszombat) lebontva is. Az egész országban megjelent könyvek számát bemutató görbe 1539-től közelítőleg lineárisan növekszik, ugyanakkor e növekedésben bizonyos ingadozások is láthatóak.

A dolgozatban az ábrák mögött rejlő változásokat vizsgálom, elsősorban a szakirodalom alapján: a megjelent könyvek egyre növekvő számának, illetve az általános növekedést mutató egyeneshez képesti eltérések okait. Az általános növekedés okai elsősorban a nyomdaalapítások, az egyes nyomdák növekvő termelése, s ide sorolható a nyomtatványok műfaji összetételének megváltozása is. Az egyes időszakok könyvtermésének változása helyenként a nagyobb nyomdák történetével, máshol országos eseményekkel magyarázható, ritkábban egy-egy ideiglenes nyomda megjelenésével.

Statisztikus módszerek segítségével kísérletet teszek arra, hogy megbecsüljem a század folyamán megjelent, de fenn nem maradt művek számát. Írok az egyes művek példányszámaival kapcsolatos problémákról is.

A dolgozat címe: A jezsuiták pozsonyi meglepedése
A szerző neve: Dénesi Tamás
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-latin I.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: R. Várkonyi Ágnes egyetemi tanár

A dolgozat a kiadott források és szakirodalom mellett bécsi (Österreichische Nationalbibliothek, Finanz – und Hofkammerarchiv) és budapesti (Magyar Országos Levéltár, Egyetemi Könyvtár), eddig még nem közölt források alapján ismerteti Jézus Társasága pozsonyi megjelenését. Az időhatár meghúzásában segített az Egyetemi Könyvtárban található Historia Domus, amely az 1622-1635. közötti eseményeket, a kollégium megalapítását ismerteti. A dolgozat azonban mégsem csupán ezt a bő egy évtizedet dolgozza fel, hanem a jezsuiták korábbi pozsonyi ténykedését is elemzi, noha ez még nem köthető egy rendház és kollégium szervezett működéséhez. Részletezi a pozsonyi hivatalnokréteg támogatását, a város világi és egyházi intézményeinek, polgárainak az új szerzetesrendhez való viszonyát, a város megújuló lelki életét, és természetesen részletesen szól az iskola felépítéséről, belső életéről, az iskolai színjátszásról, a kollégium könyvtáráról és a jezsuitáknak a pozsonyi könyvnyomtatásban betöltött szerepéről.

Noha száz évvel korábban megjelent egy mű a pozsonyi kollégium történetéről, mely felületes és már elavult, néhány azóta megjelent tanulmány is érinti e témát, a dolgozat mégis új adatokat szolgáltat és talán árnyalja a jezsuiták működéséről és egy város XVII. század eleji vallási életéről alkotott képünket.

A dolgozat címe: Európai írásbeliség és kultúrtörténet: Hajnal István és az elsődleges-, másodlagos-szóbeliség
A szerző neve: Domán Csaba
A szerző szakja, évfolyama: történelem-filozófia V.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Kulcsár Péter egyetemi tanár

A dolgozat az európai kultúrtörténet és írásbeliség premodern és modern kognitív forradalmainak a témakörét kívánja felvázolni, elsősorban a fejlődés történelmi alapjait vizsgálva. Az „elsődleges szóbeliség” kérdéseit egyrészt az „Ong-Havelock” paradigma, másrészt Hajnal István írástörténet-kutatása felől összehasonlítva, következtetéseket, különbségeket és hasonlóságokat vázolva, főként a „másodlagos szóbeliség” jelentősége és hatásai felől. Meghatározva a kérdések időszerűségét a jelen kulturális átmeneteiben és összegezve azokat a közeljövő szempontjai felől:

elsődleges szóbeliség

1. alfabetikus (premodern) kognitív forr. kéziratos írásbeliség
2. könyvnyomtatás (modern) kognitív forradalom könyvnyomtatásos írásbeliség
3. audiovizuális () kognitív forradalom f ← Hajnal István (írástörténet) másodlagos szóbeliség
4.kognitív forradalom E ← Ong-Havelock paradigma

A dolgozat címe: A pannonhalmi konvent hiteleshelyének kiadványai a 15. század elejéig

A szerző neve: Dreska Gábor István

A szerző szakja, évfolyama: levéltár V.-történelem IV.-latin II.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bertényi Iván egyetemi tanár

Az írásbeliség térhódítása és a peres ügyek gyarapodása miatt a korábban szinte kizárólagos királyi oklevélkiadás mellett a 12. század vége óta egyre nagyobb szerephez jutottak a közhitelű funkciót végző hiteleshelyek. A dolgozat a pannonhalmi konvent hiteleshelyének különböző típusú kiadványain keresztül igyekszik felvázolni ezen sajátosan magyar intézményrendszer működését és annak fejlődését, különös hangsúlyt fektetve a 14. századi oklevélátírásokra, melyek az eredetiben elvesztett iratok szövegének megőrzésén túl értékes információkat nyújtanak úgy az adott, mint általában a magyarországi hiteleshelyi gyakorlat Mohács előtti történetének megrajzolásához.

Az 1386-ig terjedő időszak kiadványainak összegyűjtése lezártnak tekinthető, így a konvent közhitelű működésének kezdeteit már a teljes fennmaradt anyag fényében lehet vizsgálni. A számadatok alapján úgy tűnik, hogy a viszonylag későn megkezdett közhitelű tevékenység eleinte főleg alkalmi jelleggel folyt, és a csak az 1350-es évek elejétől, valószínűleg Nagy Lajos királynak a kisebb konventek hiteleshelyi működését tiltó intézkedései nyomán vált jelentősebbé, és zárkózott föl a szomszédos székeskáptalanok mellé. Az ekkor kialakult rendszer – amint azt a feldolgozás alatt álló Zsigmond-, valamint a Mátyás- és Jagelló-kori anyag is mutatja – a középkor végéig már alig változott, csupán az oklevélkibocsátás méretei növekedtek, főleg a bíróságoknak küldött jelentéseket illetően. Mivel ezek általában a konventnek a végrehajtáshoz kiküldött hiteles tanúját is megnevezik, belőlük a hiteleshely személyi összetételére, kiküldési stratégiájára is lehet következtetni.

A pannonhalmi hiteleshely kiadványait vizsgálva úgy tűnik, hogy a hiteleshelyi tevékenység fő feladata elsősorban a jogügyleteknél való tanúskodás volt. Különösen egyes oklevélkikérésről illetve átiratásról rendelkező parancslevelek szövege alapján valószínűsíthető, hogy a magánjogi írásbeliség tevékenysége elvált a bírói úton rendeződő jogesetek egyes fázisainál tanúskodó hiteleshelynek az éppen illetékes bírósághoz szóló jelentési kötelezettségéből adódó írásbeliségétől. A konvent tehát közhitelű tevékenységét úgy a jogszolgáltatás, mint a magánjogi írásbeliség terén egyaránt igyekezett betölteni, de ez korántsem jelentette a két funkció akár egy ügynön belüli elválaszthatatlanságát.

A dolgozat címe: A mezővárosi fejlődés sajátosságai a 16-17. századi Sátoraljaiújhelyen

A szerző neve: Erdélyi Andrea

A szerző szakja, évfolyama: PhD-hallgató I.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Bessenyei József egyetemi docens

Újhely mezőváros társadalmának és gazdaságának alakulását, az uradalomban betöltött szerepét, földesuraihoz való viszonyát a 16. század közepétől a 17. század közepéig a portális összeírások, urbáriumok és egyéb források (kiváltságlevelek, adománylevelek, városkönyv stb.) alapján vizsgáltam. Újhely mezőváros 1527-ben még az újhelyi váruradalomhoz tartozott Bányácskával, Borsival és Kistoronyával egyetemben. Az újonnan szerveződő sárospataki uradalom központjának Patakra való áthelyezésével és Újhely várának lerombolásával Újhely mezőváros helyzete megváltozott (ettől kezdve az uradalom egyik officiolátusa működött itt) és szerepe fokozatosan csökkent. Míg Újhely 1549-ben Zemplén vármegye legnépesebb települése volt, addig a 16. század végére a megye harmadik, a 17. század első felében a hegyaljai mezővárosok közül népességszám tekintetében a második, harmadik helyre esett vissza. Ennek okát a gyakori háborús pusztítások, az elvesztett uradalmi központi szerepe és mezőgazdaságának vegyes jellege (a szántóművelés nagyobb szerepe) magyarázhatja. Ugyanezen okok indokolhatják vontatottabb társadalmi átrétegződését (telekaprózódás, a nem jobbágyi állapotú rétegek aránya) a többi hegyaljai mezővárosokhoz képest.

Újhely az uradalmon és Hegyalján belül jelentősebb kézműves, kereskedelmi és piaci központként funkcionálhatott, ugyanis 1534-től a Ronyva hídján vámot, a városon átmenő kereskedőktől pedig harmincadot szedtek és a mezővárosban évenként négy országos vásárt tartottak. Újhelyen az iparúzó réteg számának aránya a 16. század derekától emelkedik, 1570-ben eléri a lakosság mintegy harmadát és a 16-17. század folyamán összesen 36 féle mesterség volt található. A legdifferenciáltabb ágazat a bőrfeldolgozás volt. A megyében, itt az elsők között indult meg 1569-ben a szabókkal a céhek szerveződése.

A dolgozat címe: A szisztematikus terepbejárás módszere és gyakorlati alkalmazása a Ják-Dérmányi réten
 A szerzők neve: Éder Péter, Hajdrik Gabriella
 A szerzők szakja, évfolyama: történelem-könyvtár IV.
 Az intézmény neve: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
 A témavezető neve, beosztása: Ilon Gábor múzeumi osztályvezető

A magyarországi régészeti kutatásban a felszíni gyűjtés számos módszerét használják. A szisztematikus terepbejárás alkalmazásakor a területet mintavételi egységekre osztják, ezeket széleskörű vizsgálatnak vetik alá. Így a begyűjtött leletanyag statisztikailag is jól kiértékelhető, bár ez eddig még nem vált elterjedté hazánkban. Dolgozatunk célja, hogy ennek a módszernek hatékonyságát bebizonyítsuk.

1994. október 14.-én és 17.-én 16, illetve 7 fővel szisztematikus terepbejárást végeztünk a Vas megyei Ják melletti Dérmányi-réten. A területet (22000 m²) 5x5 méteres négyzetekre osztottuk fel. A gyűjtési négyzeteket betű- és számkombinációval jelöltük (pl.: A1, A2...). A felszínen található leletanyagot négyzetenként begyűjtöttük, elmostuk, lemértük (súly, méret), és számítógépre vittük fel. Az adatok feldolgozásához DATAEASE 4.53; EXCELL 5.0; IDRISI szoftvereket használtunk.

Az adatok kiértékelése után a következőket állapítottuk meg:

A gyűjtési mezők 73 %-ában találtunk leleteket. Egyrészt a neolitik leletanyag (DVK) alapján egy falu léteire következtethetünk. Másrészt a római leletanyag alapján egy római villa és egy hozzá tartozó gazdasági épület található a területen.

A terület erőteljes mezőgazdasági művelésnek van kitéve. Ez a felszín alatti és feletti objektumok állagát nagymértékben befolyásolja. Viszont az általunk felhasznált számítógépes szoftverek segítségével a leletek kor- és összehasonlításából az objektumok elhelyezkedése jól lokalizálható. Mindez a régészeti feltárás idejét és anyagi költségeit jelentősen csökkentheti. Ebből következően minden ásatás előtt javasoljuk – amennyiben ez anyagilag megoldható – a szisztematikus terepbejárás alkalmazását.

A dolgozat címe: Komárom/Szőny-Vásártéri mécsesek 1992-1996.
 A szerző neve: Fényes Gabriella
 A szerző szakja, évfolyama: régész IV.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Borhy László egyetemi adjunktus

Dolgozatomban Brigetio municipiumának területén a Szőny-Vásártéri tanásatáson előkerült mécsesanyagot dolgoztam fel. A feltárásokon 1992-1996 között 89 darab mécses, illetve mécsesstörödék került elő. A leletanyag egy bronzlámpától eltekintve kerámia, legnagyobb része, 81%-a ún. firmamécses, emellett egy-két darab képvisel egyéb csoportokat, összesen hat típust (Loeschcke I/C, X, Iványi IV, IX, XI, XXII). Kronológiájuk Loeschcke és Iványi tipológiai rendszere és az analógiák alapján tág intervallumot ad: a Kr. u. I. század második felétől az V. századig terjed. Munkámban két célt tűztem ki. Egyrészt az ásatás többi leletanyagának (érmek, terra sigillaták) összefüggésében a mécsesek finomabb belső kronológiájának megadását, másrészt az egy kivétellel helyi gyártásúnak tartható mécseseknek és a szintén helyben előállított házi kerámiának az összehasonlítását. A keltezés legbiztosabb módját a zárt rétegből előkerült érmek jelentik. A brigetioi ásatáson rétegből előkerült érmek száma azonban kevés, így a folyamatos feldolgozás alatt álló ún. terra sigillata anyag legfontosabb keltező leletcsoportunk. Ez az összehasonlító munka a mécsesanyag 40 %-a esetében mutatott eredményt.

Az ásatásról előkerült nagyszámú házi kerámia mécseseinkkel egyező, feltehetően helyi műhelyekben készülhetett, hiszen a limes menti fazekasműhelyek nem specializálódtak, hanem az edénykészítés, konyhai kerámiagyártás adott esetben téglavetés mellett kiegészítő tevékenységként folytattak mécses készítést. Elkészítésük a fazekas számára sem különösebb szakértelmet, sem technikai eszközöket nem igényelt. A műhelykérdések megválaszolását a megkezdődött kémiai, anyagszerkezeti vizsgálatoknak eredményei segítik elő. A mécsesek színvonala a jó, importáruhoz közel álló daraboktól a téglá anyagának minőségével megegyező, „limesárúnak” nevezett mécsesekig terjed. Munkám részét képezi a Szőny-Vásártéren folyó tanásatás anyagfeldolgozásának, egyúttal a kutatás által elhanyagolt területen hiánypótló szerepet tölthet be.

A dolgozat címe: Széchenyi és Kossuth történelemszemlélete A Kelet Népe vitában
A szerző neve: Fülöp Tamás
A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Velkey Ferenc egyetemi tanársegéd

A magyar történelem nagy válságkezelő korszakai közül a reformkor mind problémamegoldó képességeivel, mind válaszreakcióival kiemelkedik. A haladás táborába integrált erők az éppen keletkező közvélemény támogatásával az érdekegyesítés síkján, a jogkiterjesztés elve mentén egyre szélesebb társadalmi körök bevonásával a nemzetteremtés felelősségteljes munkáját vállalták föl. A politizáló elitet elsők között állásfoglalásra kényszerítő energiák a társadalomszervezés eltérő útjainak vitájában gyökereznek. A korszak kimagasló szellemi csúcspontja az ebben a kérdésben kialakult polémia.

A dolgozat a szakirodalom által már sokat vizsgált Széchenyi-Kossuth ellentétnek – újabb értelmezési síkok bevonásával – egy eddig nem vizsgált szegmensét szeretné föltárni. A haladás eltérő értelmezése, a társadalomszervezés különböző útjai, a történelmi folyamatok más és más megítélése mentén az ellentétnek újabb szintjei tűnnek elő, melyek az eltérő történelemszemléletben érhetők tetten.

A munka feladatául tűzi ki a források elemzése és újraértelmezése által közelebb jutni ahhoz, hogy milyen eltérő történetfilozófiai elvek húzódnak meg a stabil történelmi rendszert építő Széchenyi óvatosságra intő figyelmeztetéseiben, illetve Kossuth oly pozitív válaszában az átalakulást illetően.

A dolgozat címe: Az 1872-73. évi kolerajárvány és Miskolc
A szerző neve: Holopcey Péter
A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Fazekas Csaba egyetemi tanársegéd

A kutatás célja, az 1872-73. évi kolerajárvány regionális elemzése. A magyarországi kolerajárványok történetében az 1872-73. évi okozta a legnagyobb veszteséget. Véleményem szerint azonban Miskolcon viszont nem volt olyan súlyos lefolyású, mint az ország más vidékein. A halálozási adatok nem igazolják elméletemet (az ezer főre jutó halálozás az országos átlag közel háromszorosa), de a városi tisztí főorvos közegészségügyi jelentése az 1873. évről viszont igen. Ezért a felekezeti halotti anyakönyveket is vizsgálat alá vettem. Az eredmény; 1873-ban Miskolcon nemcsak a kolera miatt nőtt jelentősen a halottak száma. A halottak 48 %-a halt meg fertőző betegségben, és ebből 18 % esik a kolerára. Megerősíti ezt a városi főorvos jelentése is, skarlát, váltóláz, himlő és kolerajárványról tesz említést.

A halotti anyakönyvek bejegyzései alapján demográfiai elemzést végeztem a járvány jellegére vonatkozóan. Nemenként és korcsoportonként vizsgáltam a halottak, illetve ábrázoltam a halálozás szezonálisitását. A mortalitás, morbiditás és letalitás mutatóit összehasonlítottam (a legjobban feldolgozott város) Pest adataival. Megállapítottam, Miskolcon ugyan nagyobb volt a megbetegedés aránya, de a betegség lefolyása enyhébb volt.

Ennek okát a hatóságok hatékony megelőző munkájában, és a járvány alatti céltudatos tevékenységében véltem felfedezni.

Dolgozatom nem teljes körű elemzés, csak egy nagyobb tanulmány (szakdolgozat) első munkafázisa. Nem volt célom a kolerajárvány társadalmi hatásait elemezni, mivel azt az összes fertőző betegség együttes vizsgálatánál végzem majd el. A dolgozat célja, rávilágítani arra, hogy a kolerajárvány országos elemzésében regionális eltérések is lehetségesek.

A dolgozat címe: Tapolca járás úrbéres viszonyai a 18. században, a Mária Terézia-féle úrbérrendezést megelőző évtizedekben

A szerző neve: Horváth Zita

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete

A témavezető neve, beosztása: Németh Györgyi egyetemi adjunktus

Az úrbérrendezéskori Zala megye a Dunántúl délnyugati sarkában terült el, a Drávától a Balaton északi partvidékéig. Így a címben jelölt járás ekkor Zala megyéhez tartozott. Az 1949. évi közigazgatási átszervezés során Keszthellyel és a Balaton vidékével együtt 119 községet Veszprém megyéhez csatoltak. (Később a Keszthelytől Tapolcáig terjedő részt visszacsatolták Zalához.) A megye és a járás birtokviszonyai a 18. század közepe táján meglehetősen tarka képet mutatnak. A helységek nagy száma — a vegyes birtoklás miatt —, a járás alkalmasnak tűnik arra, hogy az úrbéres viszonyokat komplexen elemezzük.

Elemzésünk szempontjai a következők:

— ki, vagy kik voltak a birtokosok (világi, egyházi, kis-, közép- és nagybirtokosok);

— mi szabja meg — természetesen az urbárium kibocsátása előtt — a szolgáltatások rendszerét, mennyiségét (szokás, contractus, urbárium);

— a paraszt jogállása (jobbágy vagy zsellér, örökös- vagy szabadmenetelű jobbágy);

— jobbágyi szolgáltatások.

Ezen szempontok együttes vizsgálata adhat képet az úrbéres viszonyokról. Végezetül azt kívánjuk elemezni, hogy a Mária Terézia által kiadott és bevezetett urbárium nehezítette-e a jobbágyság helyzetét, vagy kedvezőbb feltételeket teremtett-e.

A járás úrbéres viszonyaira vonatkozó szakirodalom nincsen, így munkánk elsősorban levéltári forrásokra épül (urbarialis investigatio, úrbéri tabellák).

A dolgozat címe: Bercsényi Miklós és Rákóczi Ferenc politikai tevékenysége Lengyelországban 1701-1703.

A szerző neve: Kalocsai Henrik

A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.

Az intézmény neve: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Gebei Sándor főiskolai tanár

A dolgozat e két magyar főúr lengyelországi diplomáciai tevékenységével foglalkozik.

Az Archívum Rákócziánium 11. kötetének francia nyelvű forrásainak felhasználásával végigköveti Bercsényi és Rákóczi tartózkodásának állomásait, bemutatva Magyarország felszabadításával kapcsolatos terveit a Habsburg uralom alól. Az adott nemzetközi, (északi-háború, spanyol örökösödési háború) politikai viszonyok közé ágyazva a munka elsősorban a Franciaország irányában mutató diplomáciai kapcsolatokat kutatja. hangsúlyt fektet a tárgyalt időszakban a lengyel belpolitika ide vonatkozó eseményeire, a magyar főurak szervezkedésének lengyelországi körülményeire. Ismerteti a francia diplomáciai kapcsolathoz tartozó korabeli levelezések eddig még fel nem tárt részleteit, amelyekből az olvasó megismerheti Magyarországot XVIII. sz. fordulójának viszonyait. Bercsényi Miklós memorandumaiból és Rákóczi Ferenc leveleiből a magyarországi felkelés előkészítésének olyan mozzanatai derülnek ki, melyek alaposabban megvilágítják a fegyveres felkelés nemzetközi előkészületeit. Bemutat olyan történeti személyiségeket, akik szoroson kapcsolódnak e két magyar főúr lengyelországi tevékenységéhez.

A dolgozat azon történeti munkák kiegészítéséül szolgál (Köpeczi Béla, R. Várkonyi Ágnes, Benda Kálmán) melyek már részletesebben is foglalkoztak a Rákóczi szabadságharc kitörésének előzményeivel és a források tükrében új adatokat, tényeket tárva fel és egyszersmind részletekbe menően rendezi ezt a szűk, de igen lényeges időszakot.

A szerző neve: Katona Csaba
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kósa László egyetemi tanár

A jászárokszállási Móczár család 1905-ben erősítette meg nemességét egy 1645-ben kiadott armális alapján, melyet Móczár Pál kapott. A családi hagyományban rögzült az az elképzelés, hogy már az 1645-ös adománylevél is tartalmazta az említett nemesi előnevet; valójában ez nem így van; nem is lehet így, mivel a nemesség-szerző Móczár Pál nemességét Nyitrán hirdették ki, lakóhelyének tehát Nyitra vármegye területén kellett lennie.

Családfák, halálozási és anyakönyvi kivonatok, megyei monográfiák adatai összesítésével szinte teljes bizonyossággal igazolható, hogy a nemesség megerősítését 1905-ben elérő Móczár család tagjai nem Móczár Pál leszármazottai, ily módon nemességük hitelessége erőteljesen megkérdőjelezhető.

Közvetett módon az is bizonyítható, hogy az 1905-ös nemesség-szerzés kérdésében a család erősen megosztott volt, elsőre talán meglepő, ám korántsem indokolhatatlan módon épp a Jászárokszálláson lakó ág nem vállalta fel a nemességük ily módon való megerősítését.

A Móczár család törekvése nemességük hitelesítésére, továbbá az a tény, hogy rövid idő alatt a családi tradíciókban milyen erőteljes szerepe lett a nemesi öntudatnak (beleértve az árokszállási ágat is), jól mutatja azt, hogy a polgárosulás ellenére a magyar századforduló társadalma még feudális, félf feudális maradványokat hordozott; egyszerű példázata ennek, hogy a család vidéki birtokos tagjai, csakúgy, mint a minisztériumi főhivatalnok dr. Móczár Elemér, 1905 után büszkén vallották magukat nemesnek.

A dolgozat címe: A csomorkányi templom Árpád- és középkori építőanyagainak földtani és geokémiai vizsgálatai. I. A közetek

A szerző neve: Kelemen Éva
A szerző szakja, évfolyama: földrajz III.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Béres Mária régész, Rózsa Péter egyetemi adjunktus, Szónoky Miklós egyetemi adjunktus

Hódmezővásárhelytől 17 km-re K-re található az 1596-ban végleg elpusztult Csomorkány település helye. A XVI. századi oppidum északkeleti negyedében állt a gótikus téglatemplom, melynek 4,7 m magas romjai még ma is láthatók. Az 1991 óta folyó régészeti kutatás bizonyította a sáncokkal övezett Árpád-kori falusi templom több periódusát. Mezővárosi plébániatemplomként kerülhetett sor az egyház jelentős bővítésére, a védművek nélküli, nyújtott félköríves szentélyzáródású, külső támpilléres templom kialakítására. A török pusztítás következtében a Délalföld középkori építési emlékei és módszerei csak kevésbé ismertek, így minden egyes hiteles feltárásból származó lelet alapos vizsgálatra és azok eredményeinek összegyűjtésére szorul.

Csomorkány és környezete építőanyagainak – példa nélküli – komplex feldolgozásával (földtani, geokémiai, művészettörténeti és régészeti vizsgálatok eredményeinek egybevetése) megrajzolható a templom építéstörténete, valamint a térség gazdasági (építési) és kulturális kapcsolatai. A kutatás távolabbi célja a habarcs- és vakolatminták hidraulikus tényezőinek megállapításából relatív (esetleg abszolút) kormeghatározás végzése, valamint a makroszkópos vizsgálatok eredményeinek ellenőrzése. A közetek (összesen 268 db) építészeti periódusokhoz kötését a vakolatok és habarcsok – több mint 1700 dkg, s 1200 db – makroszkópos vizsgálata, valamint az ásatás kronológiai megfigyelése adta. A közetminták földtani és geokémiai feldolgozásán túl – a munkámra igényt tartó régészet szempontjait előtérbe helyezve – a típusalkotás, s ezek elemzésének módszere vezetett. A kutatás eredménye az elkülönített 19 közetfajta, a templom egyes építési korszakaiban kedvelt kövek (pl. kárpáti homokkő) felsorakoztatása, s a bányák valószínűsítése is. A kőfaragványok helyének, szerkezeti szerepének meghatározása és művészettörténeti értékelése egészíti majd ki e munkát.

A dolgozat címe: Egy betegség hétköznapi a középkorban

A szerző neve: Klement Judit

A szerző szakja, évfolyama: történelem-szociológia III.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve: Nagy Balázs

Adva van egy hétköznapi betegség, melyet már az ókori Rómában ismertek, de kórokozóját csak a 19. században fedezték fel. Hétköznapi betegség volt, hiszen hozzátartozott a középkori ember mindennapjaihoz, hogy találkozott egy magát kereplővel jelző leprással. Ez nem volt olyan különleges esemény mint egy pestis járvány. A leprás beteget megvizsgálták, elbúcsúztatták, s bizonyos értelemben az élete nem ért véget, csupán egy teljesen új formát kapott, melyet el kellett fogadnia. A betegség valós okainak bemutatását tanulságos összevetni a kortársak kauzális magyarázataival (egyházjogi, társadalmi nézőpontból).

Mikor neveztek valakit leprásnak és mindez milyen következményekkel járt az illető életére és társadalmi megítélésére nézve? Miként vélekedett a középkori ember a bélpoklosokról? Kik dolgoztak a leprozóriumokban? Hogyan jelenik meg a leprás alakja a művészetekben?

Ezekre a kérdésekre szeretnék választ találni és leírni azt az ambivalenciát, amely jellemzi ezt a kérdést, a középkor más kérdéseihez hasonlóan.

A dolgozat címe: Rimaszombat céhes élete és jelentősége a középkor végén

A szerző neve: Kollmann Örs László

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-mediévisztika III.-német II.

Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztás: Kubinyi András egyetemi tanár

Kubinyi András egy olyan rendszert dolgozott ki, melynek segítségével az egyes települések városiasodottsága mérhető le, s ez jó alapot nyújt ahhoz, hogy az eredményeket összehasonlítva pontosabb képet kapjunk a középkori magyar városhálózatról. (Kubinyi : Mezővárosok egy városmentes tájon, in : A tapolcai városi múzeum közleményei 1.1989. 325.14. j.)

A dolgozat Rimaszombat gazdasági életét tekinti át a kései középkorban. Egyrészt megkísérli az említett rendszer segítségével az oppidumot a magyarországi városrendszer hierarchiájába besorolni, s a Rimaszombat által felügyelt piaci körzetet és ennek úthálózatát rekonstruálni, másrészt a zömében publikálatlan források segítségével szakaszolja a rimaszombati céhes élet alakulását, lehetőség szerint elemezve az egyes céhek fejlődését is. Dolgozatunk kitér a fejlődésre ható tényezőkre is.

Azt mondhatjuk, hogy oppidumunk jelentős, regionális funkciót betöltő település volt, melynek piaci körzete egy kb. 20-30 km sugarú körre terjedt ki. Mindent összevetve azonos jelentőséggel bírt, mint Kőszeg vagy Körmend. A 4 iparos testület okirataiból levonható következtetések alapján a rimaszombati céhek fejlődése a középkorban 3 szakaszban ment végbe, melyek a következők: a XV. sz. első fele, innen 1514-16-ig, majd a XVI. sz. végéig. Rimaszombat mind a céhek, mind pedig a mesterségek számát tekintve meghaladta a korabeli mezővárosi átlagot (4 ill. 12), s olyan szakmák is kimutathatók, melyeket oppidumainkban csak ritkán úztek (pl. ötvösség). Rimaszombat így jelentősebb településnek bizonyult, miként ezt eddig feltételeztük.

A dolgozat címe: A langobard továbbélés problematikája a Kárpát-medencében

A szerző neve: Kovács Ferenc

A szerző szakja, évfolyama: régészet-történelem III.

Az intézmény neve: Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Vékony Gábor egyetemi adjunktus

A Kárpát-medence politikai és etnikai képe az 560-as évek második felében gyökeresen megváltozott. A Pannóniában élő langobardok és az Európában ekkor megjelenő, ázsiai eredetű, a türkök elől menekülő avarok 567-ben szövetségre léptek egymással Bizánc és a gepidák ellen. Még ebben az évben megsemmisítették a gepida királyságot, melynek területére, a Tiszántúlra és Erdélybe az avarok települtek be. A Szerémséget is bekalandozó avarok szomszédsága, valamint az észak és nyugat felől egyre erősödő szláv nyomás a langobardok létét fenyegette. Ezért Alboin langobard király átengedte a Bizánccal hadakozó Baján kagánnak Pannónia területét. A langobardok 568 húsvétját követő napokban a hozzájuk csatlakozott szászokkal és egyéb néptörzsekkel (gepidák, szvébek, szarmaták) Észak-Itáliába költöztek.

A dolgozat célja annak vizsgálata, hogy kimutatható-e langobard töredékek avar uralom alatt Pannóniában, vagy megállapítható-e valamilyen kapcsolat a két nép között az 568-at követő kora avar időszakban. Ehhez történeti forrásokra, valamint langobard, kora avar és egyedi leletanyagú temetők tárgyi bizonyítékainak összehasonlítására támaszkodom. Áttekintem továbbá a szakirodalomban fellelhető leggyakoribb véleményeket is.

A dolgozat címe: A polgárháború királyi narratívája az Eikon Basilike tükrében

A szerző neve: Kövi Ádám

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Sashalmi Endre egyetemi adjunktus

Miután a whig és a marxista történetfelfogás elvesztette érvényességét, neki kell állnunk egy sor olyan esemény átértékelésének, amelyek az előbbieket hagiographiájának biztos pontját alkották. Ezek közé tartozik I. Károly angol király uralma és a polgárháború is. Dolgozatom célja, hogy a király könyve, az Eikon Basiliké, a 17. század messze legnagyobb hatású angol politikai írása alapján megvizsgáljuk, miként vélekedett a király az 1640-1642 közötti eseményekről, és a polgárháborúról, illetve milyen fogalmakban gondolkozva alakította ki ezt a képet.

A munka nehezen érthető két képzetkör előzetes ismerete nélkül. Az egyik az Égi Harmónia elmélete, másik az Ősi Alkotmány képzete. A király az elsőt mint általános keretben gondolkodva védelmezte a másodikat. Ennek oktan megváltoztatása véleménye szerint az Apokalipszis erőit szabadítaná országára. Nem értek egyet azzal a véleménnyel, miszerint a király 1642. után az álnokság Machiavellit megszégyenítő magasiskoláját valósította volna meg az Ősi Alkotmány védelmének hirdetésével.

Dolgozatom egyik részében tartalomelemzés segítségével határozom meg a király „politikai szótárának” főbb elemeit. Ezek – úgy találtam – az Égi Harmónia keretein belül mozognak, nem valamilyen elvont „szuverenitással” dolgoznak. Munkám másik felében az 1640-47 közötti eseménytörténet egyes, a király által fontosnak tartott elemeit villantom fel, magyarázom és helyezem tágabb összefüggésbe.

A dolgozat címe: Zsidó identitástudat és emancipáció kölcsönviszonya Lőw Lipót gondolkodásában.

A szerző neve: Krahulcsán Zsolt

A szerző szakja, évfolyama: történelem-politológia V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Veliky János egyetemi docens

A kutatás célja az emancipáció és a zsidó identitástudat összefüggéseinek vizsgálata Lőw Lipót gondolkodásában.

Kutatási módszerem Lőw Lipót műveinek forráskritikai vizsgálata, elemzése, érvelési rendszerének összehasonlítása, amelynek során egyrészt a zsidó vallásreformot óhajtó hazai liberális ellenzék, illetve a zsidó vallásreformot ellenző orthodoxia álláspontját vizsgálom.

Míg Lőw Lipót az 1840-es évektől a zsidó vallásreformot – mint liberális követelményt – politikai egyenjogúsítás érdekében bizonyos határig elfogadja és követeli, addig a 60-as évek második felére a zsidóság fennmaradását biztosító tényezőket keresi, ezért a túlzott asszimilációt, a teljes beolvadást igyekszik megakadályozni, amelyet a kultúrzsizidóság eszméjének megfogalmazásával, a zsidó hit erejének növelésével akar elérni.

Következtetésként levonhatjuk, hogy Lőw Lipótnak a 60-as évek második felére, az orthodoxiához való közeledése abból a felismerésből fakadt, hogy a zsidó emancipáció a zsidóság önazonosságtudatának, identitásának a veszélyével jár.

A dolgozat címe: A váradi káptalan méltóságviselő kanonokjai 1440-1526.

A szerző neve: Kristóf Ilona

A szerző szakja, évfolyama: történelem-latin IV.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Solymosi László egyetemi docens

A dolgozat alapját a káptalan méltóságsora képezi, amely összeállításánál Bunyitai Vince és Békefi Remig ilyen irányú eredményeit önálló levéltári kutatásaimmal pontosítottam, illetve egészítettem ki. Ebből a listából kiindulva próbáltam a kanonokok életpályáját megrajzolni, különös tekintettel az egyetemi tanulmányokra. Az életrajzi adatok különböző szempontú összevetésével (családi kapcsolatok, pártfogók, elért egyetemi végzettségek, stb.) egy általános képet próbáltam rajzolni a kanonokok műveltségéről, azt vizsgálva, hogy Várad humanista szellemisége milyen mértékben és hogyan jelentkezik a káptalan életében.

A humanista püspökök rokonságához, közvetlen környezetéhez tartozó kanonokok életében valóban meghatározó szerepet játszott a külföldi egyetemjárás és a humanista műveltség. Az egyházi közéletkörökben mégsem vált általánossá, hogy megszerezzenek valamely egyetemi fokozatot, de az oszlopos kanonokok jobban jövedelmező stallumait a XV-XVI. század fordulóján igen gyakran használták fel diplomáciai karrierjükhöz és egyetemi tanulmányaikhoz. Több adatunk van arról, hogy kisebb rangú egyházi személyek is végeztek diplomáciai szolgálatot Mátyás király udvarában. Ezek a külföldet is megjárt személyek jelentős irodalmi munkásságot fejtenek ki, valamint hazatérvén az egyetemekről jó néhány igen értékes könyvet hoztak magukkal és így humanista szellemiségük a magyarországi anyagi kultúrára is jelentős hatással volt.

A dolgozat címe: Pannomai római-kori nyakékek
A szerző neve: Miklóssy Szőke Mihály
A szerző szakja, évfolyama: régészet IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Borhy László egyetemi adjunktus

A pannóniai római-kori ékszerek, a fibulák kivételével teljesen feldolgozatlanok. Jelen munka az ékszerek egyik legfontosabb csoportjának, a nyakékeknek az első, a további kutatásokhoz alapot nyújtó áttekintése a publikációk alapján.

A dolgozat váza tulajdonképpen egy nyakéktipológia, amelyben meghatározhatók a helyi, bennszülött nyakéktípusok, illetve azok fejlődéstörténete, valamint a Birodalomban általánosan elterjedt formák. Az előbbivel a romanizáció folyamatának tanulmányozása, illetve az egyes típusoknak etnikumokhoz kapcsolása lehetséges, az utóbbival a kereskedelmi kapcsolatok iránya mutatható ki.

A tipologizáláson kívül a második fő kutatási pont az egyes nyakéktípusok használati módjának és funkciójának meghatározása, amely esetenként a viselettörténethez adhat adatokat, az amulettek esetében pedig a vallási hiedelmekről nyújtanak további ismereteket.

Harmadsorban az egyes típusok és formák készítmódjának rekonstruálására történt kísérlet, amely az ékszerkészítésben használt eljárások, illetve mesterfogások megismerését teszi lehetővé úgy a fémékszerek, mint az üveggyöngyök esetében.

A dolgozat címe: Szabadság-gondolat és demokrácia szerepe Beksics Gusztáv politikai gondolkodásában
A szerző neve: Müller Rolf
A szerző szakja, évfolyama: történelem-politológia V.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Veliky János egyetemi docens

Beksics azon iránykeresők közé tartozik, akik 1867 után az alkotmányos intézményrendszerét kialakító Magyarország sajátos helyzetét próbálják politikai programmá fogalmazni. Egyrészt arra keresi a választ, beilleszthető-e a 48-as eszmék az új rendszerbe, másrészt reformálható-e a dualizmus? Beksics szerint kell a reform, és úgy látja, hogy az csak a szabadságesszme kiterjesztése útján képzelhető el, ezért foglalkozik korai műveiben a liberalizmus eszméinek történetével és jelenvalóságával. 1879-ben megjelent művében az egyéni szabadság tipológiáját és alkalmazhatóságának határait írja le. 1881-ben könyvet jelentet meg a demokrácia eszméjéről, hiszen ezt a gondolatkört szintén besorolja a reformtechnikák közé. Az utóbbival kapcsolatban azonban sajátos megszorítást tesz: hangsúlyozza, hogy a demokrácia nem kerülhet szembe a nemzeti érdekekkel. A folyamatot fajkonzerválásnak nevezi. Értelmezése szerint a szervesség és a nemesség vezető szerepe jelöli ki a magyar fejlődés irányait, a faj érdeke pedig a határait képezi.

Politikai programja a nagy koreszmékre épül. Az egyéni szabadság gyakorlati biztosítékait a büntetőjog reformjával igyekszik megerősíteni. 1884-ben publikált röpirata a katolikus egyház oldaláról jelentkező ultramontanizmus és az oligarchikus agrarizmus hatalomközpontú törekvéseivel szemben liberális szellemű reformjavaslatokat hirdet.

A dolgozat Beksics politikai eszméit újraértelmezi, és pontosan kijelöli helyét az eddigi liberális orientációk között.

A dolgozat címe : Nyíregyháza város története az 1880-as években
A szerző neve: Nagy Attila Tibor
A szerző szakja, évfolyama: történelem-német IV.
Az intézmény neve: Bessenyei György Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Fazekas Rózsa főiskolai adjunktus

Ezen dolgozat célja nemcsak a város történetének lineáris leírása, hanem a város hatalmi érdekcsoportjainak 1880-as években való küzdelmének bemutatása. Először a dualista állam közigazgatásának azon jogi kereteit mutatjuk be, amelyek Nyíregyházára, mint rendezett tanácsú városra vonatkoztak s amelyek a megyével, mint fölöttes szervvel való viszonyt alakították. Rátérünk azokra az eseményekre is, amelyek az 1880-as években elmérgesítették Nyíregyháza város és Szabolcs vármegye kapcsolatait. Itt a vámsorompó és a közpénzek behajtása körüli problémát emeljük ki.

Ezután Nyíregyháza város képviselőtestületén belüli hatalmi érdekcsoportok kialakulását vesszük szemügyre. Soron vesszük azokat az eseményeket, amelyeken keresztül a gazdasági érdekellentétek politikai színezetet kapnak, s ezzel létrejön Krasznay Gábor polgármester ellenzéke, aki több mint másfél évtizedig irányította a várost. Ugyanakkor bepillantunk emberi jellemébe is az egyes szereplőknek.

Munkám javarészt feldolgozatlan levéltári forrásokon nyugszik (Nyíregyháza történetének ezen szakaszát az általam megközelített aspektusból még nem dolgozták fel). Felhasználtam egyebek között a megyei, országos levéltári iratokat, valamint kapcsolódó sajtóanyagokat.

A dolgozat címe: A Ivovi örmények önkormányzata a lengyel okkupációt követően
A szerző neve: Nagy Kornél
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Tóth István György egyetemi docens

Jelen dolgozatom a XI-XIII. században, a Halicsi Fejedelemségben megtelepedett örmények autonóm szervezetével foglalkozik, amikor is az említett állam a XIV. század közepén Lengyelország fennhatósága alá került. Munkám célja az volt, hogy tisztázzam az Ivovi kolóniának a lengyel királyokhoz való viszonyát, mivel az udvar, és közösség közötti több évszázados küzdelmének kiindulópontja közvetlenül a lengyel okkupáció után vette a kezdetét. Ezirányú kutatásaimat az 1994/95-ös tanévben kezdtem el elsősorban örmény nyelvű források, illetve a múlt századi örmény, és lengyel kutatók máig is nélkülözhetetlen munkái alapján. Sajnálatos módon a dolgozat elkészítésének legfőbb hátránya volt, hogy a források nagy része számomra elérhetetlen volt, mivel történelem viharos évszázadai alatt megsemmisült, vagy szétszóródott.

Munkám két fő részből áll: az első rész III. Kázmér 1356. június 17-én kihirdetett örmény rendeletét tárgyalja, amikor is az uralkodó megszüntette a Ivovi örmény öngazgatási szerv vezetőjének tisztségét, s magát az intézményt alá rendelte a német vezetésű városi magisztratúrának. Megkülönböztető figyelmet szenteltem eme rendelet kapcsán a múlt század óta tartó vitának, valamint igyekeztem összehasonlítani más örmény kolóniák helyzetével. A második rész pedig, Erzsébet régens 1379 augusztus 23-án kiadott rendeletét, illetve annak utóhatását tárgyalja, amely újra engedélyezte az örmény önkormányzati vezető tisztségét. Természetesen nem hagyhattam kívül a rendelet okát, melyet a Ivovi örmény közösség a XIV. század végi megerősödésével magyarázok.

Nyilvánvaló, hogy ez a téma, már csak ismeretlensége folytán is, hosszú évek kitaró munkáját igényli, így e dolgozatot egy nagyobb munka kezdetének kell tekinteni.

A dolgozat címe: Bizánci eredetű szentek az Árpád-kori helység-névadásban és templomtitulusokban

A szerző neve: Nagy Zsolt László

A szerző szakja, évfolyama: régészet V.-bolgár IV.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Baán István egyetemi docens

Magyarországon a patrocínium-kutatás kezdetei a század 30-as éveire tehetőek. A későbbiek során a vizsgálatok, anyaggyűjtések csak kisebb-nagyobb területi egységek templomi védőszentjeinek összegyűjtésére, illetve az ebből fakadó vallás- és művelődéstörténeti összetevők taglalására terjedtek ki. Az adatok teljes összegyűjtésére (Kovács B.) és a belőlük levonható következtetések közlésére történtek kísérletek (Mesterházy K., Szabó J. Gy.), de nem szabad elfeledni, hogy a kutatás mind a mai napig a módszerek kidolgozásán fáradozik. Jelen munka arra próbál választ keresni, hogy a középkori Magyarország ma is ismert patrocíniumai alapján – minthogy a védőszentválasztás nem volt szabályhoz kötve – lehet-e következtetni a római és/vagy bizánci Egyház hatására az adott területeken. Elsősorban azok a bizánci eredetű szentek képeztek vizsgálódásunk tárgyát, akiknek tisztelete a bizánci érdekszférához tartozó területeken bontakozott ki (Szt. Miklós, Szt. György, Szt. András, Szt. Demeter, Szt. Pantaleon, Szt. Illés, stb.).

Magyarországi jelenlétük százalékos aránya meglepően magas, de nem minden esetben szabad és lehet a bizánci Egyház hatásával számolni. Ugyanakkor feltűnő jelenlétük igen nagy százalékban azokon a területeken, amelyek a kalocsai érsekség joghatósága alá tartoztak, és ezáltal alátámasztani látszanak egy újabban napvilágot látott elképzelést a kalocsai érsekség és az alá tartozó suffraganeus püspökségek eredetével kapcsolatban (N. Oikonomidész, Baán I.). E feltételezés szerint az előbb említett egyházmegyék – legalábbis kezdetben – bizánci szertartásúak lehettek, és csak a XII. század egyházpolitikai harcai következtében kerültek át a latin szertartású Egyház birtokába.

A dolgozat címe: Csanád vármegye tisztkarának összetétele az önkényuralom korában 1849 -1867

A szerző neve: Pap József

A szerző szakja, évfolyama: történelem-földrajz V.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Pelyach István tudományos munkatárs

Munkám céljából Csanád vármegye 1845 és 1867 között szolgáltató tisztkarának a vizsgálatát tűztem ki. Alapvető szempontom az elemzés során az volt, bemutassam, hogy bizonyíthatóak, vagy cáfolhatóak egy konkrét törvényhatóság esetében a történettudomány általánosan elfogadott elméletei. Megfigyelhető-e, hogy az abszolutikus és az alkotmányos időszakok hivatalnoki állományai egymástól jól elkülöníthetőek, nincs köztük személyi átfedés.

A felvetett kérdések tisztázására a Csongrád megyei Levéltár Csanád vármegyére vonatkozó iratait tanulmányoztam át. Az összegyűjtött adatok alapján a különböző időszakok tiszti állományainak a hivatali múlt szerinti összetételét vizsgáltam meg. A kutatás eredményeképpen sikerült egy 234 főre kiterjedő adatbázist létrehoznom, amelynek alapján hiteles képet nyertem Csanád vármegye közigazgatásának jellemzőiről. Az adatok alapos feldolgozása után bebizonyosodott, hogy e vármegye esetében nem mutathatók ki merev korszakhatárok a tisztkaron belül. Jelentős számmal találunk olyan hivatalnokokat, kiknek pályája nem szakadt meg a politikai korszakváltások következtében. Az alkotmányos időszak tisztviselőinek döntő hányada az abszolutizmus korában nem húzódik „passzívan ellenállva” birtokaira, hanem állást vállal, és kap a megye közigazgatásában. Ezáltal egy folyamatosan munkában álló hivatalnoki garnitúra létét sikerült bizonyítanom.

A dolgozat címe: Avar kori lószerszamos temetkezések a Kárpát-medencében
A szerző neve: Patay Róbert
A szerző szakja, évfolyama: történelem III.-régészet II.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Lőrinczy Gábor egyetemi adjunktus

A ló a nomád népek életében rendkívül fontos szerepet játszott. Elkísérte őket születésüktől a halálukig, a hűséges paripa gazdáját az égi steppéken is szolgálta, az ősidőkben totemállat lehetett. Ennek nyomai a temetkezési szokásokban is megfigyelhetők. A halott lóval történő eltemetésének az avar korban is sokféle formája ismert. Helyezhettek a sírba a halott mellé egy vagy több lovat, ismerünk részleges lovas temetkezéseket és önálló lótemetkezéseket is. A lovas temetkezések sajátos változatát képviselik a jelképes és lószerszamos temetkezések, ekkor csak a lószerszamosokat (kengyel, zabla, néhány esetben veretek) helyezik a sírba, vagy a sír mellé, külön gödörbe.

Dolgozatom a lószerszamos temetkezések szokását vizsgálja. Az eddigi kutatás viszonylag kevesebbet foglalkozott azokkal a sírokkal, amelyekbe az elhunyt mellé csak lovának szerszamosát ásták el. Anyaggyűjtésem a Kárpát-medence egészére kiterjedt. A szakirodalomban fellelhető néprajzi párhuzamok alapján próbálom bemutatni a rítust, és hitvilági hátterét. A sírokból előkerült leletek egymáshoz viszonyított relatív kronológiájának megállapításához egy Magyarországon még kevésbé ismert módszert, a számítógépes szeriációt alkalmazom. Vizsgálom a lószerszamos temetkezéseket tartalmazó temetők földrajzi elterjedését, e sajátos szokás lehetséges okait. A sírokba eltemetett tárgytipusok meghatározása, részletes tipológiai vizsgálata, néhány jól datálható párhuzam ismertetése segítségével próbálom a temetkezéseket elhelyezni az abszolút időrendben.

A dolgozat címe: Peregrináció a XVII. században, Erdődy György levelezése tükrében
A szerző neve: Pető Melinda
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.
Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézete
A témavezető neve, beosztása: Bessenyei József egyetemi docens

A középkorban az egyetemi tanulmányok bevált módja volt a külföldi egyetemjárás, a peregrináció academica. Ennek tanulmányozásához széles körű szakirodalom és számos történeti forrás áll rendelkezésünkre. Ez utóbbiak sorába tartozik Erdődy György levelezése, amelyet 1630-1634 között bonyolított Gábor nevű öccsével. Tanulmányom célja az, hogy bemutassa, mit jelentett a peregrináció a XVII. század első felében, és bepillantást adjon egy korabeli peregrinus életébe az adott forrás felhasználásával és egy részének közzétételével.

Ennek megfelelően a dolgozat két részből áll. Az első felében a bevezető tanulmányban vázlatos áttekintést nyújtok a XVII. századi Európa egyetemi hálózatáról.

Ezt követően térek rá a főúri származású peregrinusok körülményeinek bemutatására (tanulmányaik, életmódjuk, céljaik stb.) Ezen belül ismertetem a peregrináció helyszínét, az Erdődy családot. A bevezető tanulmányt követi három, a téma szempontjából az általam legjellegzetesebbnek tartott levél ismertetése.

A dolgozat címe: Az 1831. évi kolerajárvány a Borsod vármegyei orvosi jelentések tükrében

A szerző neve: Podlesni Pálma

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.

Az intézmény neve: Miskolci Egyetem Bölcsészettudomány Intézete

A témavezető neve, beosztása: Fazekas Csaba tanársegéd

Sokan foglalkoztak már a kolerajárvánnyal, de még senki nem dolgozta fel Borsod vármegye nemesi közgyűlésének vonatkozó iratait. Ezen iratok közül a Borsod vármegyei orvosi jelentések tükrében mutatom be a kolerajárvány jelentőségét, és azt, hogyan lehetett az 1831-es felkelés kiváltó oka, illetve lehet-e feltétel nélkül elfogadnunk azt, hogy a kolerajárvány miatt robbant ki a lázadás. Dolgozatom az orvosok jelentéseire támaszkodva mutatja be az orvosok és a lakosság küzdelmét a járvány ellen. A jelentésekből az a végkövetkeztetés vonható le, hogy a tudatlanság volt az egyik kiváltó oka az 1831. évi felkelésnek. A koleravédelmi intézkedések (például a kutak fertőtlenítése) a megyénél (így Borsodban is) népszerűtlenebbek voltak, a köznép jóval tovább ment ennél, és azokat helyenként ellene irányuló merényletnek fogta fel. Szathmáry József Borsod megye főorvosa is gyakran beszámol arról, hogy a nép hiedelmét alátámasztani látszott az, hogy a járvány főleg az elesett, szegény néprétegből szedte áldozatait és a drasztikus korlátozó intézkedések is főleg őket sújtották. A gyanakvás és a végeleseredés légkörében felhevültek az indulatok, és a Zemplén, Sáros, Gömör stb. megyékben kitört felkelés Borsod megyében is éreztette hatását, a megelőző intézkedések elégtelenségét bizonyította. A megyei orvosi jelentésekből kitűnik, hogy sem a szakembereknek, sem a népnek nem volt fogalma a járvány eredetéről, terjedési módjáról, és az ismeretlen betegség apokaliptikus félelmeket, kollektív pánikhangulatot eredményezett. De ez nemcsak a borsodi közvéleményről mondható el, hasonló tehetetlenséget tükröznek a Miskolcra küldött helytartótanácsi leiratok is.

A dolgozat címe: A Kárpát-medencében talált ázsiai érememlékek a hun korszakból és csoportosításuk

A szerző neve: Prohácza Péter

A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.:régészet II.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Puskás Ildikó egyetemi docens

A Kárpát-medencei leletanyag egy speciális csoportját alkotják az itt talált III-V. századi szasszanida és nyugat-indiai érmék. Ezen érmék első összefoglalását és egy népvándorlás kori néphez való kötését először Supka Géza tette meg. Ő volt az, aki elsőként kapcsolta ezen leleteket a hunokhoz. A tanulmány, egy Pilismarótról előkerült, III-IV. században vert taxilai éremdarabon keresztül próbálja összefoglalni ismereteinket ezen letekről és csoportosítani őket.

A dolgozat első részében a pilismaróti lelet leírása, meghatározása és elemzése található. Összehasonlítása más lelőhelyekről előkerült ázsiai pénzekkel, melyek: Győr (Arrabona), Dunapentele (Intercisa), Debrecen környéke és Szászsebesről kerültek elő. A numizmatikai elemzés során két csoportra lehet osztani őket. Az első csoportot a III-IV. században vert pénzek (Győr, Dunapentele, Pilismarót), míg a másikat az V. században vert érmék (Debrecen környéke, Szászsebes) alkotják.

Ezt követően a lelőhelyek vizsgálata következik, Pilismarót és a további lelőhelyek történeti-régészeti vizsgálata. Ezen keresztül próbálom meg a két csoportot egy-egy hun bevándorláshoz kötni. Az első csoport feltehetőleg a 377-80 között beköltözött foederatikhoz köthető, így szó van a foederatik betelepítéséről és szerepükről a későrómai korban. Ezen csoportok régészeti leleteinek és a róluk szóló híradásoknak a vizsgálata és kapcsolhatóságuk a lelőhelyekhez. A második csoport pedig a nagy hun bevándorláshoz és letelepedéshez kapcsolható az V. században, így itt is a történeti régészeti adatokon keresztül vizsgálom meg a leleteket.

A végén az érmék Kárpát-medencébe kerülésének körülményeit a hunok ázsiai kapcsolatait és hadjáratait, a chioniták, a kidariták ázsiai uralmának történetét foglalom össze és kapcsolom a leletek bekerülését a hunok hadjárataihoz.

A dolgozat címe: Térképészet a régészet szolgálatában
A szerző neve: Rudan Pál
A szerző szakja, évfolyama: történelem-térképész III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kara; Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezetők neve, beosztása: Klinghammer István egyetemi tanár, Gáspár Dorótya egyetemi docens

A XX. század információs robbanásából nem maradhatott ki a térképészet sem. A papíralapú térképészet lassú háttérbe szorulásával párhuzamosan megfigyelhető digitális kartográfia ugrásszerű fejlődése. A térinformatika, a távérzékelés technikai feltételeinek rohamos javulásával egyidejűleg azonban új kihívásokkal kell szembenéznünk: hogyan jeleníthető meg egy térképen az a hatalmas, egymással összefüggő információhalmaz, amelyre a különböző tudományoknak összefüggéseikben van szüksége.

Ugyanakkor a folyamatosan információhiánnyal küzdő régészet is keresi a kapcsolódási pontokat. A nem Föld-alapú képalkotó rendszerek megjelenése újszerű kutatási területeket nyitott meg az archeológia előtt: regionális megfigyelések eszközölhetők a nagyobb területeket megjelenítő módszerek segítségével. Az emberi szem számára nem látható fény visszaverődését vizsgáló eljárások olyan megfigyeléseket tesznek lehetővé, melynek eredményeképpen a Föld felszínén nem látható objektumok válnak felismerhetővé, így újabb történelmi emlékeket tárhat fel a tudóstársadalom.

Meg kell azonban említeni azt is, hogy a régészet kutatási lehetőségeit segítheti a térképészet és a történettudomány egymásratalálása is: az ókori népek, államok térképszerű ábrázolásai – az elmúlt évtizedekben az ún. primitív népek között végzett kutatások segítségével – értelmezhetők, mivel ezek a rajzok, leírások – mitikus elemek mellett sok, a régészet számára hasznosítható információt tartalmaznak. Az elmúlt évek során Nyugat-Európában többen vontak párhuzamot a Britszigeteken található stonehenge-i kökör, valamint egyes római kori ábrázolások és a Rómában található templomok elhelyezkedése között. Felmerült az a lehetőség, hogy amennyiben a Római Birodalom központi kultuszhelyén, Rómában is megtalálható ez az alakzat, hasonló építmények találhatóak keresni a Birodalom további kultuszhelyein is. Kutatásunk tehát azt célozza, hogy a modern technika segítségével a Pannóniában, Gorsium területén keressük az „axis mundi”-t.

A dolgozat címe: A magyar közösügyi bizottság (delegáció) első ülészsaka (1868. január-március)
A szerző neve: Samu Nagy Dániel
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-politikaelmélet III.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kozári Mónika PhD-ösztöndíjas

A dolgozat célja annak vizsgálata, hogyan alakult (ki) a delegáció működése a gyakorlatban.

Kiindulásul egy áttekintő bevezetés szolgál az intézmény megszületéséről, az akörül folyó vitákról. Elemzésre kerül továbbá a delegáció személyi összetétele: kormánypártiak – ellenzékiek, „súlyos” – „súlytalan” személyiségek, az egyes képviselők szereplése. Az üléseken részt vettek, illetve képviseltették magukat a közös és a magyar kormány tagjai: milyen szerepet játszottak ezeken, mennyire aktívan vették ki részüket a tárgyalások folyamatából. A dolgozat áttekinteni szándékozik ezenkívül az ügyrend alakulását az összehívástól az ülésszak befejezéséig, a munkálatok konkrét folyamatát, a hatáskör változását (azaz mennyire felel meg az elmélet a gyakorlatnak). Mindezen szempontok vizsgálatához alapvető forrás a delegációs napló, az irományok, de jelentős forrásul szolgálnak a napilapok (elsősorban A Hon című) és az egyes képviselők esetleges feljegyzései (különösen Várady Gábor országgyűlési levelei).

A dolgozat címe: I. Henrique portugál király magyar eredetének problematikája

A szerző neve: Sáringer János

A szerző szakja, évfolyama: történelem II.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Csernus Sándor egyetemi adjunktus

Henrik (Henrique 1097-1112) portugál gróf eredetéről Magyarországon a 19. században viták folytak. A vita kiinduló pontja, hogy Luis Vaz de Camões „A Lusiadák” című eposzában Henrikét egy magyar király második fiaként írja le.

Camões fő forrása Duarte Galvão I. Alfonzról írt krónikája, amihez Galvão Fernão Lopes 1419 és 1434 között készített I. János (1385-1433) királyról szóló krónikáját is használja. A magyar eredet Lopesig könnyen visszavezethető, nála azonban megszakad a vonal. Ennek alapján feltételezhető, hogy Fernão Lopes a magyar eredet „kitalálója”. Arra a kérdésre kell tehát választ keresnünk, az oknyomozás módszerével, hogy mi készítette Lopest a magyar eredet „kitalálására”, illetve milyen hatások (politikai-irodalmi) fordították Lopes figyelmét Magyarországra felé a 15. század elején? Erre a kérdésre a választ a dolgozat, az eddigi tanulmányoktól némileg eltérő módon, elsősorban nem a 16. század elején született dokumentumokra támaszkodva, illetve az azokból lehetséges Szent-István kori analógiákat kiemelve keresi, hanem a 14-15. századi magyar-portugál kapcsolatok fejlődésében. A hangsúlyt arra a hatásra helyezi, melyet az aragón és a nápolyi udvar által is támogatott és propagált Szent-Erzsébet kultusz, valamint a 14. századi Magyarország presztízse jelenthetett, megtévezve mindezt a Magyar Királyság török ellenes harcának és a Zsigmond-kor politikai sikereinek hozadékával.

Valószínűsíthető, hogy Fernão Lopesnek olyan eredetet kellett „kreálnia” Henrik számára, amely olyan erős, hogy legitimizálni tudja I. János törvénytelen származását, ezt pedig megtalálta a „Szent királyok nemzetségében”, az Árpád-házban. Valószínű, hogy a krónikaíró figyelmét a nikápolyi csatát, illetve Zsigmond peripignani, konstanzi zsinaton betöltött diplomáciai sikereit övező nemzetközi érdeklődés fordította Magyarországra felé.

A dolgozat címe: Csanádpalota az első népösszeírás (1784/85) idején

A szerző neve: Schmidt Gábor

A szerző szakja, évfolyama: könyvtár-történelem IV.

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Kováts Zoltán ny. főiskolai docens

I. Csanádpalota történetének áttekintése 1870-ig

Palota első okleveles említése 1247-ből való. Birtokosának, a Csanád nembéli Kelemennek házáról nevezhették el. A Csanád nemzetség, a Jánki család, a Hunyadiak birtokolják. Az 1552-es török hadjáratkor pusztulást szenved. 1646-ban mind a magyar király, mind az erdélyi fejedelem a pusztta birtoklására oklevelet adott ki, tehát valószínűleg lakott.

A határörvidék felszámolása /1718/ után földesura a királyi Kamara. Nagyobb római katolikus betelepítésről 1768-ból van adatunk. Egy lakott pusztát, Csigát is ekkor csatolják hozzá. Az eredeti 1784/85-ös összeírásban 1856 főt írnak össze. Az 1787-es összesítésben 2070 a „jogi népesség”. Valószínűleg betelepítés folytán 1848-ra 4254-re növekszik a népesség.

II. Az 1784/85-ös népösszeírás értékelése

Az 1784 telén, 1785 tavaszán végrehajtott népösszeírás először próbálta számbavenni a nemességet is. A helytartótanácsnál megmaradtak jórészt az összesítések, de az eredetit az ország nagy részén elégették. A Csanádpalotára vonatkozó eredeti forrás alapján három kérdést elemez a következő fejezet.

1. Az eredeti összeírás és az összesítés viszonya.

2. „Egy kenyéren élők” /famíliák/ átlagos nagysága; egybevetés más részeredményekkel.

3. Egy megyei adókövetési jegyzék /dicalis conscriptio/ egybevetése a népösszeírás anyagával.

A kutatás célja kettős: a kor demográfiai viszonyainak jobb megismerése, valamint az 1784/85-ös népösszeírás forrásértéke.

I.

A dolgozat címe: Szempontok a kora avar-kori Kárpát medence etnikai képeinek vizsgálatához. (Az ázsiai eredetű avarság európai népei.)

A szerző neve: Straub Péter

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-régészet IV.

Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Márton Alfréd egyetemi tanársegéd

Az 550-es évek közepén ázsiai hazájából menekülni kényszerült, Európában avar néven feltűnő törzsek vándorlásuk és hadjárataik során számos európai etnikumot is a Kárpát-medencébe jutattak a 6-7. század folyamán, hiszen az avarság, csakúgy mint minden steppei nép etnikailag rendkívül heterogén volt. Ezen, eredetükben – és úgy tűnik területi elhelyezkedésükben is – elkülönülő etnikumok feldolgozását célozza meg a munka, az írott források és a rájuk vonatkozó egyre jelentősebb régészeti ismeretanyag tükrében. Szeretném ezzel egységes képbe foglalni a kora avar „nomádállam” segédnépeiről jelenleg rendelkezésre álló információinkat, ill. néhány ponton kiegészíteni azokat.

Az etnikai régészet veszélyeivel tisztában léve, a Kárpát-medencében kirajzolódó egybefüggő településterületek összefüggésbe hozhatóak az ázsiai eredetű avarok által a Dél-országi steppéről magukkal ragadt csoporttal, a helyben avar uralom alatt maradt gepidákkal, és később megjelenő szlávokkal. A szintén ebbe a körbe tartozó Keszthely kultúra kronológiájának és genetikájának kérdésében újabb megközelítési szempontot javaslok, a 7. század eleji itáliai langobardok szerepének erőteljesebb hangsúlyozásával.

A felvázolt képet a közeljövő részletes feltárási publikációi minden bizonnyal tovább finomítják majd – így munkám csak előzetesnek minősülhet még – melyben a továbblépéshez komplexebb feldolgozási módszereket javaslok.

II.

A dolgozat címe: Révai Miklós szövegkiadói tevékenysége

A szerző neve: Szabó Katalin Viola

A szerző szakja, évfolyama: magyar III.-angol II.

Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Thimár Attila egyetemi tanársegéd

Dolgozatomban Révai Miklós szövegkiadói tevékenységével foglalkozom, leszűkítve vizsgálódásom körét a Költeményes Gyűjtemény megvalósult vagy csak tervbe vett kötetekre. A gyűjtemény sorsát végigkövetem a Magyar Hirmondó 1782. január 16-i számában közzétett felhívástól az 1806-ban megjelent Alázatos segedelem kérés-ig; utalok a tervezeteken történt változtatásokra és a megvalósulás fázisaira. Az egyes tervek bemutatásakor a szükséges mértékig foglalkozom Balassi Bálint, Rimay János, Beniczky Péter, Zrínyi Miklós és Gyöngyösi István műveinek kiadástörténetével, illetve a Révai által kiadott kötetekkel.

A Költeményes Gyűjtemény kapcsán vizsgálat tárgyává teszem magának a szövegkiadásnak a problémáját, Révai és Herder kapcsolatát, illetve Péteri Takács József és Aranka György kezdeményezésén keresztül megpróbálok hű képet adni a szövegkiadás körülményeiről, utalva arra a tényre, hogy nem Révai volt a XVIII. század egyetlen olyan tudós-kiadója, aki nem vihette véghez szándékát. Kutatásom elsődleges célja az volt, hogy egy átfogó képet nyújtsak mindazon szövegkiadási tervekről, amelyekről Révai nyilvánosan vagy magánlevelekben említést tesz. Bizonyítani szeretném, hogy Révai felhívási szándékával nem egy énekgyűjtemény létrehozását célozza meg (Horváth János), hanem régi és új költők közös kiadását tervezi; vitába szállok továbbá a nézetekkel, hogy a Költeményes Gyűjtemény megvalósult volna (Éder Zoltán), mivel a gyűjtemény első kötetei megjelentek, csak a folytatás elmaradásáról beszélhetünk.

A dolgozat címe: Gyöngyös agrártermelése a 16. század második felében – dézsmajegyzékek alapján

A szerző neve: Szatucsek Zoltán

A szerző szakja, évfolyama: történelem-filozófia V.

Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Papp Klára egyetemi docens

A török hódítás a Magyar Királyság megelőző században tapasztalt dinamikus fejlődését sok tekintetben visszavetette. A hanyatlás mértékére vonatkozó eltérő nézetek okán problematikus területté lett a török hódoltság korának és a hódoltsági országrészek mezőgazdasági termelésének megítélése.

Dolgozatomban azon probléma felfejtéséhez szeretnék hozzájárulni a hódoltsági peremvidék egy részének termelési adatait vizsgálva, hogy megfért-e a mély politikai válság egy viszonylagos gazdasági prosperitással? Vizsgálódásom a Mátra-vidék fővárosára Gyöngyösre koncentrálok, de megállapításaim szükségessé teszik, hogy összehasonlításokat tegyek a környező falvakkal. Kutatásaim forrásait a fennmaradt egyházi tizedlajstromok jelentik, amelyek 1549-től szórványosan, a hetvenes évektől viszonylag folyamatosan állnak rendelkezésre.

A Mátra-vidéken az egyes települések termelési profilja stabil. Az évtized vége felé azonban lassú elmozdulás figyelhető meg a bortermelés javára. Gyöngyös termelési mutatóiban mindinkább kiemelkedik a környező települések közül, adatai abszolút értékekben is emelkedést mutatnak. Az extraneus művelés hálózata, Gyöngyösön és közvetlen körzetében kiterjedt, az évszázad vége felé egyre nő. Megállapítható tehát, hogy Gyöngyös mezővárosa a 16. század végére a kedvezőtlen termelési környezet ellenére is gazdaságilag prosperáló településsé vált.

Mivel hasonlóan kedvező adatokkal rendelkezünk a hódoltság más területeiről: Somogyból, Tolnából, illetve Biharból is, elmondható, hogy a világpiac alakulása kedvező lehetett az ország több területére is, habár mindenhol nem érvényesülhetett egyforma súllyal. A gyöngyösi mezőgazdaság terméseredményeit is befolyásolta a terület birtoklásáért folyó háborúskodás, ez azonban mégsem okozott tragikus méretű hanyatlást. Ha ehhez hozzáteszük, hogy a források egyes hibalehetőségeinek számbavétele felfelé módosíthatja különösen azoknak az éveknél az értékeit, melyekben a termelési eredmények igen alacsonyak, az egymást ellensúlyozó tendenciák helyett talán még kedvezőbb képet kaphatunk.

A dolgozat címe: A Közép-kelet (Middle-East) a kőolajért folytatott gazdasági-politikai küzdelmek gyújtópontjában

A szerző neve: Szász István

A szerző szakja, évfolyama: történelem (Végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Erdősi Ferenc egyetemi tanár, Fischer Ferenc egyetemi docens

A kőolaj történelmet formáló politikai, gazdasági, stratégiai jelentősége, így az érte folytatott küzdelmek elsődlegesen századunkban váltak a világpolitikát alapvetően befolyásoló jelenséggé, és egyidősek a modern, gépesített tömegháborúk korával. A motorizáció elterjedésével, majd tüzelőanyagként, hőerőművekben, háztartásokban való elégetésével a kőolaj előtt új, minden eddigi energiahordozónál nagyobb lehetőségek tárultak fel, amelyeket nemsokára a hadiipar is felfedezett. A 20. század végén elképzelhetetlen lenne az élet kőolajtermékek nélkül és ugyancsak nehéz lenne megérteni azokat a történelmi folyamatokat, amelyek meghatározták jelentős háborúkat, válságokat, politikai döntéseket.

A nagy olajháborúkra és a nyomukban járó gazdasági változásokra az egyik legismertebb példa az 1973-as arab-izraeli háborút követő olajárrobbanás, majd válság, valamint az 1979-es iraki-iráni háború elején kirobbant pánikot követő áremelkedés, amelyek következtében a világgazdaság alapvető átstrukturálódáson ment keresztül. E példák szemléletesen mutatják, hogy a kőolaj fegyver, és nemcsak közvetlenül, hanem áttételesen is hatni képes, továbbá, hogy ez a hatás nem feltétlenül érvényesül azonnal.

A dolgozatban érzékeltetni kívánjuk, miért és milyen mértékben okozott konfliktust a világ vezető hatalmai között a második világháború után a közép-keleti országokért folytatott versengés, hogy miként vált a kőolaj főszereplővé a stratégiai és politikai döntésekben; miként helyeződött át a nagypolitika súlypontja a kőolajterületeket birtokló országok területére, milyen változásokat hozott a felemelkedés lehetősége a termelő országok egymáshoz és a korábbi gyarmatosítókhoz való viszonyában, hogyan vezettek el ezek a folyamatok a két árrobbanásig, milyen problémákat dobtak felszínre, és milyen lépéseket tettek ezek megoldására az egyes országok.

A dolgozat címe: *Harc a Babenberg örökségért. IV. Béla kapcsolatai II. Premysl Ottokárral (1246-1261)*

A szerző neve: Szende László

A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.-régészet IV.-levéltár II.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Bertényi Iván egyetemi tanár

Babenberg Frigyes halála után az osztrák tartományok uralkodó nélkül maradtak. A területet mind a magyar, mind a cseh király meg akarta szerezni és ez hosszan tartó háborúskodáshoz vezetett. Mindkét uralkodó terveinek megvalósítása érdekében a Babenbergeknél nőági örököseinek megnyerésével próbálkozott.

Dolgozatomban az oklevelek és a krónikák segítségével ennek a hosszú csatározásnak a fordulópontjait kívánom bemutatni. A korabeli források természetesen nem elfogulatlanok, s ez fokozott figyelmet és forráskritikát igényel.

Erre a háborúra a kor európai nagyhatalmai is felfigyeltek, így a német-római császár és a római pápa is. A magyar uralkodó külpolitikáját nagyban befolyásolta egy újabb tatár inváziótól való félelem, és ez egyértelműen megmutatkozott az Ausztriáért való harcban. Azt lehet mondani, hogy a cseh uralkodó a magyar királytól teljesen eltérő Ausztria-politikát folytatott: míg ugyanis II. Ottokár a nemesség maga mellé állításával kívánta uralmát biztosítani, addig IV. Béla számos véres hadjáratot indított az osztrák tartományok ellen. Az első, 1254. évi béke azért nem hozott megnyugvást, mivel az osztozkodásban IV. Bélának jutott Stájerország II. Ottokárnak is az érdekszférájába tartozott. Céljainak elérése érdekében a stájer nemeseket IV. Béla és a magyarok ellen lázította. Ennek következménye lett az 1260. évi úgynevezett első morvamezei csata, ahol „az egyesített kelet-európai seregek” (magyarok, kunok, lengyelek, halicsiak) vereséget szenvedtek a II. Ottokártól és szövetségeseitől. A hosszú háborúskodást végül a pápa közbenjárására és a pápai legátus közvetítésével a Bécsben megerősített pozsonyi béke zárta le, amelyben IV. Béla lemondott a stájer tartományról.

A dolgozat címe: *Kecel. Helytörténet és az 1750-1990 közötti időszak demográfiai viszonyainak elemzése*

A szerző neve: Szilágyi Bettina

A szerző szakja, évfolyama: általános iskolai tanár (Végzett hallgató, 1996)

Az intézmény neve: Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

A témavezető neve, beosztása: Kováts Zoltán főiskolai docens

1984-ben egy 1199 oldalas monográfia jelent meg Kecel története és néprajza címmel. A kötet szerkesztője, valamint több fejezetének írója Bárh János. Pályamunkánk a monográfia kiegészítését kívánja szolgálni a történeti demográfiai viszonyok fontosabb kérdéseinek feltárásával.

Az I. fejezet a nagy monográfiára támaszkodva áttekinti a község történetét. Sok esetben visszanyúl a forráshoz, kisebb-nagyobb kiegészítéseket tesz az összefüggések ismeretében.

A II. fejezet a családnév alapján keresztmetszetet ad a népességről 1762-ből, az 1780-1784-es és az 1825-1829-es időszakról. Forrásaink az összeírások és az egyházi anyakönyvek. A fejezet második része az egyházi anyakönyvek adatait számszerűen gyűjti össze. Az össznépeség adatok ismeretében ezer lakosra megadja az arányszámokat. Az országgal megegyezően igen magas a halandóság, így alacsony a természetes szaporodás.

A III. fejezet a hivatalos kiadványokból kigyűjtött adatokra támaszkodva a természetes népmozgalom folyamatát mutatja be. Az országostól eltérően igen magas a születési arány az 1920-as évek végéig. Ekkor indul a születéskorlátozás, az országhoz képest kisebb mértékben. A halandósági arányok alakulása megegyezik az országgal. A születéskorlátozás és az elvándorlás azt eredményezi együttesen, hogy az 1970-es évtizedben kis mértékben, az 1980-as évtizedben jelentősen csökken a népesség. E fejezet elemzi még a kormegoszlás alakulását 1900-tól 1990-ig.

A záró fejezet összegzi az új eredményeket.

A dolgozat címe: Mezőgazdasági termelés és agrárnépesség Etesen az intenzív bányaművelés kezdetén (1867-1900)

A szerző neve: Szirácsik Éva

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-szociológia IV.-gazdaság- és társadalomtörténet II.

Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Nagy Ildikó, Kalus László

A dolgozat a Nógrád megyei Etes község történetének egy fejezetét dolgozza fel, mégpedig az agrárnépesség helyzetét, a mezőgazdaság szerkezetváltozását, a kibontakozóban lévő bányaművelés hatását vizsgálja a kiegyezéstől a századfordulóig terjedő időszakban.

A munka felhasználja a bányászattörténeti kutatások eddigi eredményeit és további, új, eddig még nem elemzett forrásokat dolgoz fel. Így elsősorban levéltári kútfőket (közgyűlési és birtokrészleti jegyzőkönyveket, összeírásokat, História Domusokat, anyakönyveket, stb.), valamint statisztikai adatgyűjteményeket, korabeli térképeket és Pintér Sándor polihisztor egykorú megfigyeléseit és leírásait.

A dolgozat önálló fejezetben elemzi Etes népességének alakulását 1867-1900 között, majd a mezőgazdasági szerkezetváltozás okait, ill. a bányaművelés hatását vizsgálja. A továbbiakban az egyes gazdasági egységek jellemzőit, egymás közti és külső kapcsolatait veszi szemügyre. A zárófejezet az életmód átalakulását, a helybéli lakás-, egészségügyi és kulturális viszonyokat taglalja.

A dolgozat rendkívül széles forrásbázis elmélyült és komplex elemzésével új adalékokkal szolgál nem csupán Etes, hanem a szélesebb régió dualizmus kori változásáról.

A dolgozat címe: A késő középkori erdélyi egregiusok szerepe a magyar közéletben

A szerző neve: Szűcs István Sándor

A szerző szakja, évfolyama: történelem V.

Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara

A témavezető neve, beosztása: Draskóczy István egyetemi adjunktus

A dolgozatomban szereplő családok egytől egyig a késő középkori köznemesség vezető rétegét alkották. A szakirodalomban ezt a réteget egregius jelzővel illetik. Ezen családok voltak a nemesi vármegye hangadói, sorsának irányítói. E viszonylag széles körből választottam ki reprezentációs mintául, néhány egymással kapcsolatba – elsősorban rokoni – került családot. A famíliák család és birtokpolitikáján keresztül igyekeztem felvázolni a közismert nagypolitika mögött lejátszódó, eddig ismeretlen eseményeket. Pontosabban e réteg gazdaságpolitikáját és magánéletét is a közéleti szereplésük mellett vizsgálat tárgyává tettem. A dolgozathoz csatolt családfák, birtokforgalmi táblázatok és grafikonok segítik az eligazodást a korabeli viszonyok között. Ezen adatok segítségével megkíséreltem társadalomtörténeti megállapításokat is tenni. Tehát dolgozatom nem egyszerűen geneológiai kutatás, hanem a középkori nemesség megismerését célzó munka.

A dolgozat címe: Kuruckori erőd régészeti kutatása Pákozdon
A szerző neve: Terei György
A szerző szakja, évfolyama: régészet IV.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Laszlovszky József egyetemi docens

A címben említett erősség 1994-ben vált ismertté, amikor terepbejárás során megtaláltuk és felmértük. A Velencei – hegységben fekvő bronzkori földváltól való elkülönítés miatt a kutatott területnek Pákozdi – Tóvár nevet adtam. Az alaprajz szokatlan formájú várat mutatott, mely leginkább egy trapézhoz hasonlított. Az erődöt vízesárok veszi körül. Legmélyebb pontja 1,5 méter. Az észak – északnyugati oldalon a sánc magassága 1,5 – 2 méter. A legmagasabb pont a nyugati sarok, vele szemben az árok túloldalán található a 25 méter hosszú, 1 méter magas ellensánc. A déli és keleti oldalon a sánc magassága fél méter körül mozog. Az erőd délkeleti oldalán rövid szakaszon megszűnik. 1995 és 1996 nyarán ásásokat végezhettem Vágó Csabával. Három helyen átvágtuk a sáncot, kutattuk az ellensáncot, és az erőd belső területét. Célom az ásás folyamán megismert adatok közzlése, választ adni, hogy ez az eddig ismeretlen vártípust kik és mikor építették, mennyi ideig használhatták, és mi volt a funkciója. Dolgozatom második felében foglalkozom Magyarország többi kuruc kori erősségével, hasonlóságokat, párhuzamokat felmutatva a pákozdival.

Az előkerült leletanyag, a XVII. századi csizmatöredék és a XVIII. századi kerámiaanyag és a történeti források alapján a kutatott objektumot a Rákóczi – szabadságharcban építették. Ezt bizonyítják az írott források is, melyek a pákozdi sáncokról tájékoztatnak. A falu a labancok által elfoglalt Székesfehérvárt körülvevő kuruc gyűrű egyik pontja volt. Az előkerült információk még nem elégségesek arra, hogy az erőd pontos funkcióját megállapítsuk, de valószínűleg a Székesfehérvárt és Budát összekötő út lezárásának déli végpontja lehetett. A lezárást egy észak – dél irányba húzódó sánc biztosította, melyet a falu szélén találtunk meg.

A dolgozat címe: Magyarországi örmények a múlt század utolsó harmadában
A szerző neve: Tóth K. József
A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.-szociológia III.-Magyarország története a 18-20. században (spec. képzés) I.
Az intézmény neve: József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve: Szabó Pál Csaba egyetemi tanársegéd

A kutatás célja: A Magyarországon a múlt század végén élő örmény származású emberek demográfiai, társadalmi, közéleti, gazdasági jellemzőinek feltárása, különös tekintettel a politikai életben betöltött szerepükre.

Módszerek: A népszámlálási adatok vizsgálata és térképen való ábrázolása, a korabeli sajtó és visszaemlékezések vizsgálata, életutak rekonstruálása életrajzokon keresztül, s mindez elhelyezése a korabeli magyar társadalomban.

Eredmények: A magyarországi örmény anyanyelvűek, illetve ö. katolikus és ö. keleti vallásúak számának megyénkénti kimutatása, komolyabb karriert befutott örmény háttérű emberek életútjának megrajzolása, az egymással való kapcsolataikra való rávilágítás.

Levonható következtetések: A dualizmus korára a magyarországi örmények döntő többsége a magyarsághoz asszimilálódott, mind nyelvben, kultúrájában, mind értékrendjében. A gazdasági és társadalmi életben betöltött szerepeket illetően leginkább a formálódó polgári középosztály soraiba tagozódtak be, azonban alacsony országos számarányukhoz képest jelentős mértékben felülreprezentáltak a politikai, kulturális és egyéb közéleti, tudományos területeken.

A dolgozat címe: Az egyházi fennhatóság egyes középkori magyarországi mezővárosokban.
A szerző neve: Tóth Norbert
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-mediévisztika III.-latin II.
Az intézmény neve: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kubinyi András egyetemi tanár

A középkori magyar mezővárosokról szóló két jelentős szintézis Bácskai Vera (A magyar mezővárosok a XV. században, Bp. 1965) és Mályusz Elemér (A mezővárosi fejlődés in: Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon a XIV. században, Bp. 1953) tollából született meg. Ezen írások foglalkoznak a nem királyi földesuraság alá tartozó mezővárosok életével és mindketten arra a megállapításra jutnak, hogy a földesúri fennhatóság a fejlődés gátlójává válik. A dolgozat ezen kérdést igyekszik megvilágítani három mezőváros Cegléd, Zond (A Szent Szűz Mária Apácarend tulajdona) és Szombathely (győri püspök tulajdona) példájával, amelyek az ország három különböző vidékén találhatóak. A vizsgálat eredményei alapján mindhárom birtoknál megfigyelhető a jogi és gazdasági előrelépés.

Mindhárom faluból oppidum, civitas lett, gazdasági privilégiumokat: országos vámmentességet és vásártartási jogot kaptak. A városi tanács kifejlődése mindegyiknél egyöntetűen kimutatható: Szombathely XIV. sz. közepe, Cegléd és Zond XV. sz. közepe. A cenzuális viszony mindhárom mezővárosban megjelent (Szombathely, 1407), és ítélkezési jogok bővülése is megfigyelhető. A dolgozat foglalkozik még az említett helységek lélekszámának alakulásával is.

Annak ellenére, hogy mezővárosainkat az ország három különböző területéről választottuk, mindhárom esetben azonos eredményre jutottunk, mégis az összefüggő kép megrajzolásához további vizsgálatok szükségesek. Azonban bizonyosnak tűnik, hogy a fent említett szintézisek eredményei módosításra szorulnak.

A dolgozat kiadott és kiadatlan forrásanyag felhasználásával készült.

A dolgozat címe: A rohonci és szalónaki zsidó község története az 1848. évi conscriptiones judaeorum alapján
A szerző neve: Vargyai Beatrix
A szerző szakja, évfolyama: történelem (Végzett hallgató, 1996)
Az intézmény neve: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola
A témavezető neve, beosztása: Szántó Imréné főiskolai docens

Dolgozatomban a magyarországi zsidóság XIX. század eleji történetéről nyújtottam áttekintést. Céлом volt, hogy ezt a korszakot szűkebb lakóhelyem, Vas megye, az akkori Vas vármegye két legjelentősebb zsidó községnek Rohoncnak és Szalónak egy bizonyos szempontból megközelített történetén keresztül bemutassam.

A magyar zsidóság története ezen korszakban a téma kutatottsága ellenére sincsen teljes mértékben feldolgozva. Kutatási elvem az volt, hogy a két közösség életének legvirágzóbb korszakát bemutatva próbáljak adalékot szolgáltatni ehhez a történethez. Munkám elsősorban helytörténeti jellegű, ezért középpontjában levéltári anyagok, források, főleg pedig az 1848. évi conscriptiók, illetve a korszak izraelita vallásúakra vonatkozó születési – házassági – és halálozási anyakönyveinek a feldolgozása állt.

Kutatásom eredményeként igazoltam, hogy a két vizsgált zsidó község gazdasági, kereskedelmi, kulturális, vallási kisugárzása nemcsak a vármegyére, a nyugat-dunántúli zsidó közösségekre, hanem főleg Rohonc esetében az ország zsidó lakosságára is kiterjedt a XIX. században. Megállapítható továbbá, hogy a Batthyányi birtokokon létesült zsidó községek között e kettő töltötte be a vezető szerepet és önkormányzatuk, a kehila (kahal) a hétközség szervezéséhez hasonlóan épült fel. Az 1848-as conscriptiókból nyerhető adatok pedig megmutatták a legvirágzóbb időszak jellemzőit, és ahol már megvoltak, ott rámutattak a hanyatlás jeleire is. Az összeírásokból főleg a közösség lélekszámáról, tagjainak nevével, életkoráról tájékozódhattam. A születési helyek megoszlása alapján a zsidóság vándorlásáról kaptam képet, még a foglalkozások elemzésével a községek gazdasági helyzetéről vonhattam le tapasztalatokat.

A dolgozat címe: Flavius Vegetius Renatus „A hadtudomány foglalatosa” című művének hatása Hunyadi Mátyás hadművészetére
A szerző neve: Varsányi András
A szerző szakja, évfolyama: történelem V.-földrajz IV.
Az intézmény neve: Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Bársony István egyetemi adjunktus

Egy ezredév, történelmi távlatban is rendkívül hosszú idő választja el egymástól Flavius Vegetius Renatust, az ókor utolsó nagy katonai teoretikusát Hunyadi Mátyástól, a középkor egyik meghatározó jelentőségű hadvezérével. Mégis létezik kapocs, ami összefűzi őket: ez a hadművészet, melyet korukban mindketten igen magas fokon műveltek. Vegetiust, az „Epitoma rei militaris” szerzőjét gyakorta bírálták a tényleges katonai ismeretek hiányával, szemérmussal és csak olyan hadművészeti tételek kifejtésével, „amelyek felismerése nem kíván klasszikus tekintélyt”. Hunyadi Mátyásban még a modern magyar történetírás is páratlan hadászati, ám csak középszerű harcászati tálentumot vél felfedezni. Dolgozatom célja bebizonyítani, hogy a Vegetius által lefektetett harcászati alapelvek – bár a hanyatló hadművészeti Nyugat-Római Birodalom hadseregében már nem voltak alkalmazhatóak – megfelelő változtatásokkal a középkor hadművészetébe átültetve is életképesek maradtak, sőt alapvetően befolyásolták annak további fejlődését. Vegetius munkájának gyakorlati alkalmazására azonban csak a XV. században kerülhetett sor, elsőként éppen Hunyadi Mátyás hadseregében, hosszú évtizedekkel megelőzve a hasonló ókori alapokhoz visszanyúló Orániai Vilmost majd Gusztáv Adolfot. Feltételezéseimet egyfelől Hunyadi Mátyás levelezésének és Antonio Bonfini „A magyar történelem tizedei” című munkájának hadművészeti vonatkozású részeinek, más részről Vegetius könyvének összehasonlító elemzésével próbáltam bizonyítani, a témához kapcsolódó magyar és külföldi hadtörténelmi művek egész sorát segítségül hívva. Röviden áttekintem továbbá Mátyás hadművészetének európai – elsősorban cseh eredetű – elemeit, megvizsgálva, hogy ezek mekkora súllyal voltak jelen már kiforrott hadügyi koncepciójában. Nem tagadva a Hunyadi Mátyás hadművészetének huszita párhuzamait hangsúlyozó kiváló hadtörténészek eredményeit, kísérletet teszek arra, hogy Mátyás katonai gondolkodásának esetleges ókori örökségére is rávilágítsak.

A dolgozat címe: Kivégzés és halálbüntetések a középkori krónikákban
A szerző neve: Vázsonyi Ottó
A szerző szakja, évfolyama: történelem III.
Az intézmény neve: Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Font Márta egyetemi docens

Dolgozatomban a fennmaradt krónikák honfoglaláskorra és kora Árpád-korra vonatkozó anyagát vizsgálom.

Az Anonymusnál, Kézainál, a Képes Krónikában, a legendákban, a törvényekben, más típusú feljegyzésekben, valamint a nyugati történelmi irodalomban található kivégzések és halált okozó cselekedetek összegyűjtésével sikerülne egy adatbázis létrehozása. Ezt további szempontok szerint vizsgálhatnánk tovább. Ilyen vizsgálati szempontok a gyakoriság, a típusok módszere, ítéletek és cselekedetek szerint. Külön vizsgálnám az istenítéleteket.

Célom, hogy összehasonlító vizsgálattal meghatározzam a magyar példák konvencióinak hátterét, eredetét, nyugat-európai párhuzamait.

A dolgozat címe: A baltavári ügy
 A szerző neve: Welker Árpád
 A szerző szakja, évfolyama: történelem-finn IV.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Csorba László egyetemi docens

Az Országos Diákköri Konferenciára készített dolgozatom tárgya Istóczy Győző, az Antiszemita Párt megalapítója, kulcsélményeként számontartott, „baltavári ügy” néven ismert eseménysor, annak szerepe Istóczy előítéleteiben, valamint a probléma historiográfiájának áttekintése.

A dolgozat apropóját az adja, hogy a baltavári üggyel kapcsolatos bűnper anyaga, amely eddig nem volt ismert, részben előkerült, s ezzel lehetőség nyílt a „mi is történt valójában” tisztázására. Szükségesnek látszik egy ilyenfajta tényfeltárás azért, mert mind-ezidáig a történeti irodalomban az események Istóczy előadása nyomán, s Istóczy háborús-bűnös-ként elítélt életrajzírója, Bosnyák Zoltán félreértéseken is alapuló leírását átvéve jelentek meg. Ehhez kapcsolódóan a kutatás tárgyát képezte, hogy az a tézis, miszerint a baltavári ügy közismert lett volna, helytálló-e.

A rendelkezésre álló adatokból arra lehet következtetni, hogy a baltavári árverésről, az azt követő perről csak az érintetteknek volt ismeretük, az ügy csak Istóczy számára volt valójában fontos, s csak az ő fantáziájában vált jelentőssé, s mindenki számára ismertté. A levéltári anyagból kitűnik, hogy Istóczy az évek során az eseményeket az átélt trauma (az ügy karrierjébe kerülhetett volna) és előítéleteinek szűrőjén keresztül újraértelmezte. A dolgozat célja feltárni azt a pszichikai mechanizmust, amelynek segítségével a valóságos események fantáziaelemekkel vegyülnek, illetve az előítélet szerepét ebben a mechanizmusban.

A dolgozat címe: A schwechati ütközet újabb források tükrében
 A szerző neve: Zachar Péter Krisztián
 A szerző szakja, évfolyama: történelem-német III.
 Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
 A témavezető neve, beosztása: Hermann Róbert mb. előadó

A szerző által végzett kutatás célja az újkori osztrák-magyar kapcsolatok egyik csúcspontját jelentő eseménynek, az 1848-ban szabadságharcba torkolt magyar polgári forradalom és az osztrák polgári forradalom megújítását célzó bécsi felkelés összekapcsolására irányuló törekvésnek, bemutatása volt. A cél elérése érdekében a szerző módszerét a meglevő, sokszor egymást ismétlő, sommás magyar és német nyelvű szakirodalmat meghaladó önálló levéltári forrásfeltárás jelentette, a mindeddig e vonatkozásban nem hasznosított, nyomtatásban megjelent források bevonásával.

A kutatás eredménye annak felismerésében csúcsosodik ki, hogy az osztrák forradalmi erők részéről mindvégig határozott igény volt a fegyveres magyar segítségnyújtásra, ám ennek megvalósítására, így különösen a közvetlen együttműködési lehetőség megteremtésére, nem voltak meg a feltételek. Az okok mindenekelőtt a szabadságharcra kényszerült magyar állami és katonai vezetők határozatlanságában és vélemény-különbségében keresendők, az államhatárnak tekintett Lajta átlépésének törvényességét és indokoltságát tekintve. Az ebből fakadó idővesztés lehetővé tette a császári haderő csapatösszpontosítását és a bécsi forradalmárok fegyverszünetre kényszerítését. Így a túlerővel szemben mégis támadásba lendült magyarok megsegítése helyett a bécsiek tétlenül figyelték a harci eseményeket. Ennek következtében a nagy területen kellő összehangolás nélkül érelytelenül vívott ütközet, amely a magyar fél elvonulásával zárult, nem a magyar szabadságharc, sokkal inkább a bécsi felkelés sorsát pecsételte meg.

A szerző következtetése egyértelmű: közel 150 év elteltével is lappanganak még olyan források, melyek kiegészíthetik, árnyaltabbá tehetik, pontosíthatják még olyan nyilvánvalóan feltártnak tekintett eseménynek az ábrázolását is, mint amilyen a schwechati ütközet.

A dolgozat címe: Ferenc József látogatása Zentán 1895-ben
A szerző neve: Zsoldos Ferenc
A szerző szakja, évfolyama: történelem IV.-jog II.
Az intézmény neve: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara
A témavezető neve, beosztása: Kósa László egyetemi tanár

Tanulmányom helytörténeti jellegű. Szülővárosom, Zenta történelmében nem sok nagyszabású, s nagy visszhangot kiváltó esemény történt. Ilyen az 1697-es zentai csata, az 1849-es nagy szerb vérengzés. A város életének 3. jelentős eseménye már békés jellegű: 1895-ben, egy Tisza-átúsztatási hadgyakorlat keretében, a magyar király meglátogatta Zentát.

Ezen utóbbit választottam jelenlegi kutatásom tárgyává. A feladat azért is vonzott, mert a zentai levéltárban igencsak foghíjas adatok állnak rendelkezésre erről az eseményről, s így mindmáig az is bizonytalan a vajdasági történész körökben, hogy egyáltalán megvalósult e a legfelsőbb látogatás.

Kutatásaimat először az Országos Levéltárban kezdtem: átnéztem a nevezett eseményre vonatkozó miniszteri, s miniszterelnöki iratokat. Ezután az OSZK mikrofilmtárában az összes korabeli vonatkozó sajtót olvastam át (mintegy 50 különböző újságot). Vizsgálódásaim színhelyét ezután Vajdaságba helyeztem át. A zentai városi levéltár bő anyagának áttekintése után Zomborba, majd Újvidékre utaztam, ahol a megyei levéltár adott újabb információkat.

A kutatások után teljes bizonyosságot nyertem, hogy a király a nevezett évben Zentán járt. Sőt oly bő anyagra leltem, amelyből egész részletesen kirajzolódott egy többnemzetiségű, progresszív délvidéki kisváros rajza. Mindezen adatok a milleneum korából, alig több mint 20 évvel a trianoni országvesztés előttről valók. Dolgozatom által tárgyalt időszakban utoljára ragadhattam meg azt a miliőt, államszervezetet, társadalmat, amelyhez 1000 évig hozzátartozott szűkebb pátriám. Hisz ezután egy egészen új, s más jellegű élet kezdődött e tájon.